

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Štev. 37., leto XVII.
SOBOTA, 19. SEPT. 1959

LIST IZDAJA REPUBLIKI SVET
ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

GLAVNI IN ODGOVORNI UREDNIK
IVO TAVČAR

LIST IZHAJA V UREDNIŠKI POVE-
ZAVI Z "RADOM" — NASLOV URED-
NIŠTVA IN UPRAVE: LJUBLJANA,
KOPITARJEVA 2, POST. PRED. 284 —
TELEFON UREDNIŠTVA 39-181 do 185,
31-555 in 31-453 — RAČUN PRI KOMU-
NALNI BANKI V LJUBLJANI ŠTEV.
600-705/1-83 — POSAMEZNA ŠTEVILKA
STANE 20 DIN — NAROČNINA JE:
ČETRTLETNA 250, POLETNA 500 IN
LETNA 1000 DIN — LIST TISKA ČZP
"LJUĐSKA PRAVICA" — POSTNINA
PLAČANA V GOTOVINI

List ustanovljen
20. novembra 1942

K problematiki osebnega ocenjevanja delavcev

Tarife določajmo po delu

Letos smo se odločili za sistematično graditev politike razdeljevanja osebnih dohodkov na sistemu nagrajevanja delavcev po njihovem delovnem učinku in po poslovnem uspehu gospodarskih organizacij. Na osnovi take politične odločitve so pričeli delovni kolektivi, v skladu s svojimi objektivnimi in subjektivnimi silami, izdelovati lastne sisteme nagrajevanja.

Tak način nagrajevanja je, kljub temu, da v posameznih podjetjih sistemi še niso povsem dograjeni in dognani, z vidika celotnega gospodarstva i politično i ekonomsko uspešno prešel svoj ognjeni krst. Gospodarski uspehi so na dlani: proizvodnja in produktivnost iz meseca v mesec raste in z njima vred tudi zaslužki delavcev. To najbolj zgovorno dokazuje, da je bil zadnji čas, da smo se poslovili od temeljito preživeli mezdno-administrativnih oblik nagrajevanja delavcev, ki so v zadnjem času predstavljale že eno najresnejših ovir pri prizadevanjih za višjo produktivnost dela in za vzporeden porast delavskih zaslužkov.

Izkušnje iz posameznih podjetij pa nam povsem nedvoumno govore, da so ekonomsko in družbeno tembolj učinkoviti tisti sistemi nagrajevanja, v katerih so osebni zaslužki delavcev čimbolj dosledno odvisni od njihovega dejanskega delovnega in gospodarskega uspeha, ki ga pri delu dosega.

Zato pa se zdi razumno, če bi v podjetjih s tega zornega kota sproti presojali obstoječe instrumente nagrajevanja in ugotavljali, kateri niso dovolj učinkoviti, kateri so neučinkoviti in zakaj. Samo po tej poti nam bo namreč mogoče obstoječe sisteme čimbolj razviti, izpopolniti in izločiti tudi tiste zadeve, ki smo jih hoteli ali nehoti prenesti vanje iz zakladnice administrativne politike.

Nedvomno je eden takih brodomcev s potaplajoče se ladje mezdno-administrativnega nagrajevanja, ki se je v dokaj slabo skrpani obliki »merila za nagrajevanje po delu« vtihtopil v mnogih podjetjih in obstoječi sistem nagrajevanja, tudi osebno ocenjevanje delavcev, ki služi za konkretno določanje osebnih tarifnih postavk.

Da bi mogli pravilno kritično presoditi vrednost in mesto, ki jo ima metoda osebnega ocenjevanja delavcev v sistemu nagrajevanja po delu, si najprej v nekaj potezih skiciramo to metodo.

V številnih podjetjih so kot osnovno merilo za osebno nagrajevanje uporabili normiran čas, ki so ga bodisi tehnično, bodisi izkustveno ugotovili, ki je potreben za izdelavo določenega izdelka ozioroma za izvršitev določene delovne operacije in, drugič, stopnjo zahtevnosti, ki jo terja določeno delo od izvajalca. Zahtevnost dela pa so izrazili v tarifi, ki je predvidena za časovno enoto, eno uro, za izdelovanje določenih izdelkov ozioroma za delo na določenih delovnih fazah. To tarifo pa so dobili iz tarifne postavke, določene za delavce, ki opravljajo to delo.

Samo za primer! Izračunali so, da je mogoče napraviti v eni uri 10 proizvodov. Tarifna postavka delavcev, ki te proizvode delajo, je, recimo, 60 din na uro. Se pravi, da je delavec dolžan za urni zaslužek 60 din napraviti deset izdelkov; če jih v eni uri napravi več, dobi v enakem sorazmerju večji zaslužek. Ali drugače računano: za 10 izdelkov je zaslužek

60 dinarjev. Se pravi, za vsak izdelan izdelek se izplača 6 din zaslužka. Kolikor jih napravi, tolikokrat po 6 din zasluži.

Za delavce v režijskih službah pa so v večini primerov uporabili kot merilo samo delovni čas in tarifno postavko delavca, ki določena opravila opravlja.

RAZPONI — IZHOD ZA SILO

Se pravi, da je ohranjena pri odrejanju tarife za določeno delo tarifna postavka. Ob tem se ne bi spuščali v presojo tega, v koliki meri so v posameznih podjetjih uspeli urediti tarifne postavke kot merila, ki izražajo težo zahtevnosti med posameznimi deli in opravili, v koliki meri pa so ostale obremenjene z vsemi slabostmi, ki izhajajo iz prejšnjih let, ko so se tarifne postavke formirale zvečine administrativno. Ta vidik zavestno zanemarjamo, čeprav je neverjetno pomemben v mehanizmu nagrajevanja po učinku in mu bo treba posvečati vso pozornost.

Toda z anaše današnje razmišljanje je važnejše nekaj drugega. V navadi iz preteklih let je namreč ostalo, da so tarifne postavke določene v razponih, ne v fiksnih zneskih. Tako je, recimo, tarifna postavka za kvalificiranega zidarja od 55 do 80 din.

Taki razponi so nastali v času, ko so bile tarifne postavke predpisane z državno uredbo za posamezne kategorije delavcev. Takrat smo poznali štiri kategorije delavcev in za vsako kategorijo posebej je bila določena povprečna višina tarifnih postavk. Se pravi, da so bile tarifne postavke določene ne kot tarife za določena dela, delovne operacije, za določena opravila in podobno, ampak za določene kategorije delavcev. Povsem jasno pa je, da so se pokazale v vsaki izmed strokovnih kategorij delavcev občutne razlike med strokovno usposobljenostjo itd. delavcev znotraj kategorije, in pokazalo se je, da delavci iste strokovne kategorije opravljajo dela, ki so po zahtevnosti neverjetno različna.

Pri takem stanju stvari smo uvedli razpone in si z njimi pomagali iz administrativnega okvira: tarifno postavko za določeno kategorijo delavcev smo smatrali za povprečno raven, na kateri se morajo gibati tarifne postavke v določeni kategoriji. Samo za primer! Recimo, da je bila tarifna

postavka za kvalificirane delavce določena v višini 40 dinarjev na uro. Neko podjetje pa je zaposlovalo 10 kvalificiranih delavcev. Omenjeni delavci so opravljali dela, ki so po zahtevnosti zelo različna. Za ta dela je bilo nujno potrebno določiti različne tarife, ker bi sicer vsi hoteli delati le najmanj zahtevna dela. V podjetjih so sledili tej nujnosti. V našem primeru je imelo podjetje za 10 kvalificiranih delavcev na razpolago 400 din na uro. Teh sredstev pa niso razdelili linearno, ampak po zahtevnosti del, ki so jih posamezniki opravljali. Recimo, da so pri taki delitvi trije dobivali po 30 din na uro (90), dva po 35 (70), dva po 45 (90) in trije po 50 din (150 din). Vsi skupaj so torej dobivali 400 din, kolikor je bilo predvideno za vse delavce iz te kategorije. Dejansko pa so zaradi različne zahtevnosti dela nastale med tarifnimi postavkami znotraj iste strokovne kategorije razlike, v našem primeru od 30 do 50 din, ki jih imenujemo razponi. Tako smo si pomagali pri administrativno odrejenih tarifnih postavkah, da smo lahko upoštevali razlike v zahtevnosti del, ki jih opravljajo delavci enake strokovne kategorije.

Tako nastali razponi so nam narekovali, da začnemo ugotavljati merila, po katerih moramo določiti tarifno postavko za vsakega posameznega delavca znotraj določene kategorije.

Z drugimi besedami, v pogojih, ko so bile tarifne postavke odredene na osnovi šablonskih kvalifikacijskih kategorij, smo iskali možnosti, da bi odrejali tarife po zahtevnosti dela, ki ga posameznik opravlja znotraj kvalifikacijske kategorije. Tako smo v administrativnem sistemu nagrajevanja našli možnosti, da smo vsaj deloma upoštevali značaj dela in torej težili k nagrajevanju po delu.

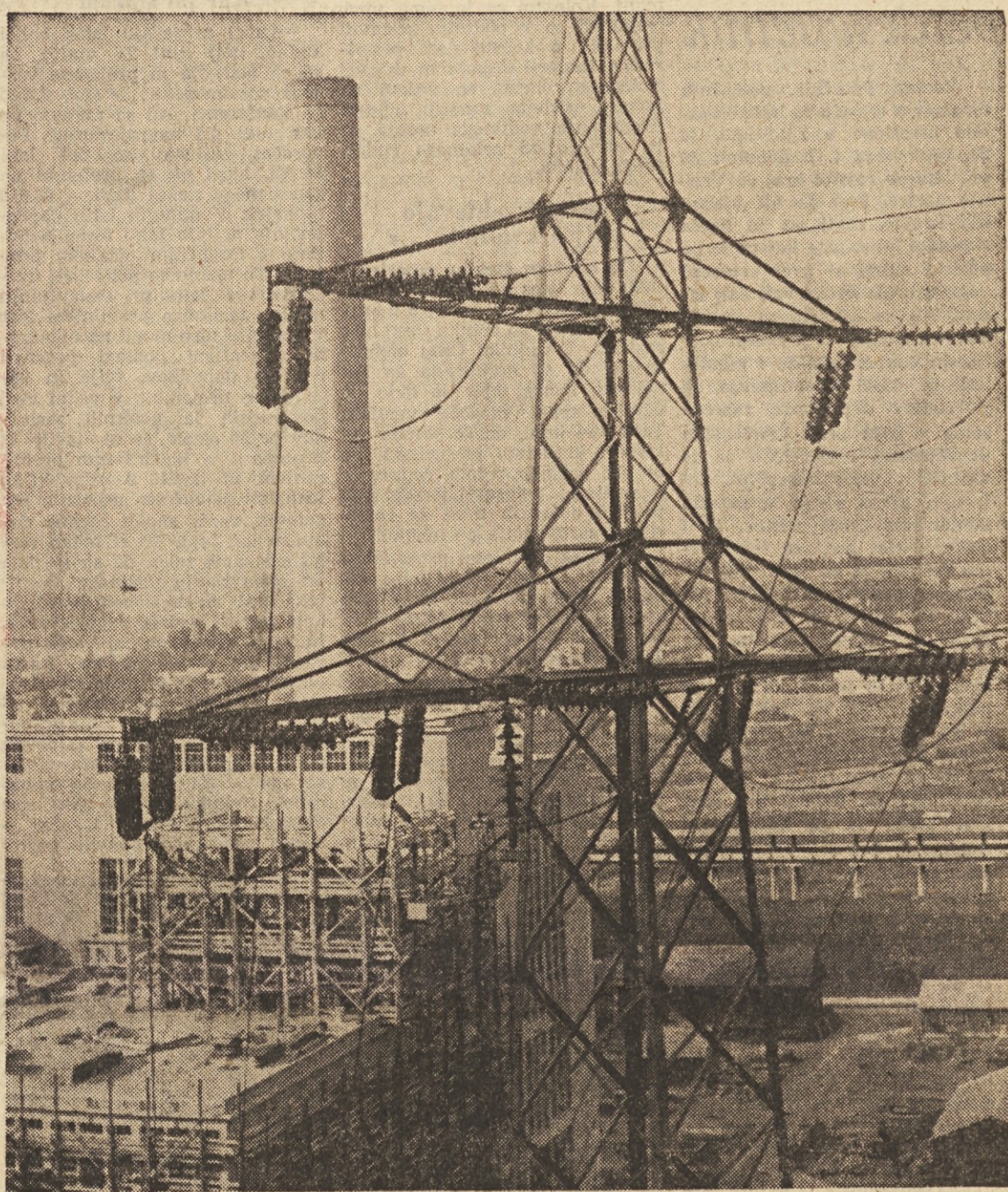
RAZLIČNI SISTEMI OSEBNEGA OCENJEVANJA

Kot rečeno, v številnih podjetjih so ohranili to podedovano prakso s tarifnimi postavkami v razponih. Zato smo morali tudi odrediti merila za določanje konkretnih tarifnih postavk in način merjenja. Tako so nastali sistemi osebnega ocenjevanja delavcev, ki so si jih v številnih podjetjih izdelali v različnih variantah.

V osnovnih značilnostih, predvsem v osnovni družbeno-ekonomski funkciji, so vsi ti sistemi enaki. Razlikujejo se le po nekaterih drugotnih posebnostih, ki osnovno funkcijo celotnega sistema bodisi krepijo ali slabe. Oglejmo si torej najprej, v čem se razlikujejo med seboj.

V nekaterih podjetjih so tarifne postavke določene v razponu samo za delavce režijskih služb in samo njih osebno ocenjujejo, v drugih pa velja to za vse zaposlene.

Tudi glede razponov so občutne razlike: v nekaterih podjetjih (Nadaljevanje na 6. strani)

Dan in noč se prek daljnovodnih žic preliva »kri industrije« v no va podjetja. Ali bodo povečane elektrarne vsaj začasno zadovoljile potrošnike?

RAZPRAVA O OSNUTKU UREDBE O POTROŠNIŠKIH SVETIH

Skrb za napredek ne le nadzorovanje

Ne le o težavah in napakah v poslovanju trgovine, pač pa tudi o delovanju potrošniških svetov smo že večkrat pisali. Po dolгих razpravah in mnogih posvetovanjih, saj je bilo o potrošniških svetih govora tudi na republiškem posvetovanju, ki ga je pripravila Socialistična zveza, je pred nami osnutek uredbe o potrošniških svetih. Torej predpisi o delovanju potrošniških svetov ne bodo več sestavni del uredbe o trgovskih podjetjih in trgovanju, sprejete v letu 1955, kjer je bilo urejeno (čeprav ne pogoje) delovanje potrošniških svetov z dvema členoma. Prav gotovo je prav, da se delovanje tako pomembnih organov, kakršni naj bi postali potrošniški sveti, uredi s posebnim predpisom. Ze v pred-

logu nove uredbe o potrošniških svetih so mnoge novosti, na katere želimo opozoriti predvsem zato, ker menimo, da dajejo dosti boljše osnove za resnično uveljavljanje organov, ki so doslej več ali manj životarili ob nenehnih razpravah o njihovih pravicah in ob določenem odporu tiste trgovine, ki ji ni prijal tak neposreden nadzor nad poslovanjem.

Vsekakor skuša že prvi člen usmeriti bodoče delo potrošniških svetov na boljše, če že ne rečemo, na novo pot. Ni namreč edina in niti ne najvažnejša naloga nadzor nad cenami. So še važnejše! Če hočemo, da bo trgovina zadovoljila potrošnike in da bodo tudi cene ustrezale njihovim željam in bodo nižje zaradi manj-

šega kala, kot na primer gnilladi pri sadju in zelenjavi in sploh zaradi manjših režijskih stroškov, bo treba podpreti trgovino predvsem pri njenem boju za boljše opremo. Le sodobna trgovina, kamor štejemo tudi samopostrežne trgovine, katerih v Sloveniji tako rekoč ni in se zanje nihče ne ogreva, bodo lahko izboljšale poslovanje in prinesle vse tisto, kar potrošnik od trgovine pričakuje. Po prvem členu predloga naj bi zato potrošniški sveti kot družbeni organi delali pri izboljševanju trgovinske in gostinske dejavnosti in istočasno opravljali tudi nadzor nad poslovanjem teh gospodarskih organizacij. V skladu z ustanovitvenim statutom in skupnostjo (Nadaljevanje na 6. strani)

NAGRAJEVANJE pojmujejo po starem

Polletno konferenco sindikata v rudniku kaolina Črna pri Kamniku smo pričakovali s posebnim zanimanjem. Želeli smo zvedeti, kako se je v praksi obnesel njihov način nagrajevanja, saj je znano, da tarifni pravilnik tega podjetja ni bil »gladko« sprejet. Po določilih prvega predloga naj bi namreč dobilo vodilno tehnično osebo posebne premije, ki bi jih enostavno obračunavali po odstotku doseganja mesečnega plana. Za izpolnitev osnovnega plana bi dobil direktor mesečno okoli dvanajst tisočakov premije; ostali vodilni uslužbenci pa nekaj manj. Kolektiv se je temu uprl. Naposled so v podjetju sestavili pravilnik o kolektivnem premiranju. Rudarji v jami in delavci zunanega obrata so vezani na jamski oziroma zunanji učinek. Premiranje vodilnega osebe pa je odvisno od celotnega rudniškega učinka.

»Kupci zahtevajo boljše kvaliteto...«

Ob enakem številu zaposlenih (238) dela letos po učinku 123 delavcev (lani jih je delalo 6 manj). Nagrajevanja po učinku torej niso razširili. V rudniku Črna namreč sodijo, da so normirana že vsa delovna mesta, kjer je delo po učinku sploh mogoče vpeljati. Tako vse kaže, da se število delavcev, ki delajo po učinku, ne bo kaj prida povečalo, čeprav se v podjetju pripravljajo na nov pregled delovnih mest za razširitev nagrajevanja po učinku.

Podatek o polletni proizvodnji pove, da so v prvem polletju nakopali 26.786 ton rude ali 72 ton več kot lani v istem času. Toda ruda še ni končni izdelek. Preden dobijo modrikastobeli kaolin (potrebuje ga zlasti papirna industrija, precej pa ga uporabljajo tudi v industriji gume, v tovarnah lakov in farmacevtskih izdelkov itd.), morajo rudo še prečiščiti in sušiti. Rudnik Črna je lani prodajal kaolin z 20 % vlage. Letos zahtevajo kupci bolj suhega, samo s 15 % vlage, kakor je

tudi predpisano. Razen tega kopljejo letos slabšo rudo. Tako so lani pridobili 30 % kaolina iz rude; letos je izplen povprečno za 2 % nižji. Zavoljo obojega so letos v prvem polletju v Črni pridobili le 7731 ton čistega kaolina ali 342 ton manj kot lani v istem času. (Proizvodni plan za l. 1959 je enak lanskoletnemu: 14.500 ton kaolina.) Nižja proizvodnja je seveda vplivala tudi na manjši finančni uspeh podjetja. Ta je letos v prvem polletju, v primerjavi z lanskim za 4 % slabši.

Kar po starem

»Kupci zahtevajo letos boljše kaolin, bolj suh! To vpliva na uspeh podjetja in prejeme vsakega posameznika...« smo slišali na konferenci. Ali se ravno po tem tudi pri nagrajevanju? Povprečni zaslužki so bili lani 22.365, letos pa so prejemki na zaposlenega nekaj nižji — 21.610 dinarjev. V minulih letih nagrajevanje ni bilo tako tesno povezano s finančnim učinkom podjetja. To težnjo so poizkusili uveljaviti tudi letos pri sestavljanju novega tarifnega pravilnika. Ker v podjetju niso mogli na nikakršni utemeljeni podlagi povečati osebnih dohodkov, želje in zahteva po prejemkih v višini vsaj povprečnih lanskoletnih zaslužkov pa so ostale, so se »izvilji« iz precepa — kolektivnim premiranjem in hoteli z njim kljub manjšim finančnim uspehom zagotoviti vsem enake osebnosti dohodke kot lani. To si lahko razložimo samo tako, da so se dela pri sestavljanju tarifnega pravilnika lotili na napačnem koncu in hote prezrli načela nagrajevanja. Namesto da bi nagrajevanje postavili na realno podlago (razni podatki govore o nerealnih normah, ki so bile določene še pred enajstimi leti!) so zlorabili premiranje. Bolj premišljeno zasnovan način nagrajevanja bi prav gotovo vplival na boljše gospodarske uspehe rudnika (čeprav jih letos ovira nekaj objektivnih težav — slabša ruda, težji delovni pogoji

in tako dalje), tako pa bi imeli tudi kritje za rast osebnih dohodkov.

Reči je treba, da so zahtevo tržišča o boljši kakovosti kaolina pravočasno in prav razumeli. Že ob sedanjih napravah poskušajo izboljšati kakovost, zdaj pa se še pospešeno pripravljajo na rekonstrukcijo. V podjetju se prav zdaj tudi pripravljajo na revizijo norm. To delo bo terjalo precej časa in temeljitega študija, hkrati s tem pa bo prav, če bo delavski svet proučil sedanji način premiranja in ga izpopolnil.

Komu to koristi

Zaradi zahtev po boljšem kaolinu, s tem pa tudi zahtevi po povečani proizvodnji, da bi vseeno izpolnili proizvodni plan, se je delavski svet odločil za nedeljsko delo v rudniku. Vprašanje je, če je odločitev umestna. V podjetju namreč delovna disciplina precej šepa. Tudi glede organizacije in priprave dela bi bilo moč še marsikaj storiti. Delovni pogoji v tem podjetju so letos težji. Zanimivo pa je, da v rudniku največji del krivde za slabši uspeh vračajo na račun vlažnosti kaolina, medtem ko se ostalih slabosti bolj neradi lotevajo. Zdi se, da se tega po malem vse bolj zavedajo tudi člani kolektiva. Spregovoriti bodo morali pravzaprav o vsem, kar zadeva delo v podjetju; ne nazadnje o izkoriščanju delovnega časa. Znano je, da zdaj rudarji svojo obveznost izpolnjujejo in presegajo povprečno za 35 % že po petih, šestih urah dela...

Proizvodnji, storilnosti in kakovosti pa prav gotovo ne koristijo slabi odnosi znotraj kolektiva. Čas bi bil, da bi razumeli, da so prav vsi — delavci in uslužbenci — člani kolektiva, ki si s skupnimi močmi režejo svoj kos kruha; da so podjetju potrebni vsi. Zato bi bilo prav, če bi se med seboj res odkrito pogovorili; da bi vendar enkrat razjasnili določena trenja.

Še nekaj. Človek se nehoti vpraša, ali v podjetju sploh ni sindikalne organizacije, da se ob tolikih problemih in napakah tolikanj odlašajo z ureditvijo razmer in odnosov v podjetju. Zdi se, da si nekateri člani delavskega sveta, upravnega odbora in sindikalne podružnice niso ravno povečali zaupanja in priljubljenosti med kolektivom s tem, da so bile zanje, kot vodilne strokovne uslužbenke, skupaj z direktorjem, prvotno določene takšne premije. Kakor smo zvedeli na občinskem sindikalnem svetu Kamnik, so posamezni sindikalni odborniki sicer zastopali pravilna mišljenja in interes vsega kolektiva, vendar zaradi osebno prizadetih »višjih« niso mogli uspeti s svojimi stališči.

Reči je treba, da se zdaj razmere v tem rudniku polagoma že izboljšujejo in je umirjen optimizem na mestu. Sodimo pa, da bo sindikalna organizacija v podjetju morala najprej najti možnosti in oblike, kako bi se no tranje utrdila, da bi v prihodnje lahko z res tehtnimi predlogi sodelovala pri reševanju problemov svojega podjetja.

Milan Govekar

lovarna kovinske embalaže »Saturnus« v Ljubljani je na visko svoje proizvodne zmogljivosti. Pomanjkanje prostora in premajhna zmogljivost orodjarne bodo odpravili z bližnjo rekonstrukcijo. Na sliki: motiv iz tovarne

ZA 13% VEČJA STORILNOST

Polletni obračun v tovarni kovinske galanterije »Saturnus« v Ljubljani

V »Saturnusu« so imeli v začetku leta velike težave zaradi pomanjkanja pločevine, izostanka delavcev in delavcev ter zaradi neizpolnjevanja obveznosti s strani kooperantov. Zato je bila proizvodnja precej pod planom. V drugem četrtletju pa je bila proizvodnja tolikšna, da so polletni načrt presegli po vrednosti za 2,7 %. Polletni skupni dohodek je znašal 1.170 milijarde dinarjev in je, ob enakem številu zaposlenih, za 17 % višji kot v istem razdobju lani. To kaže na prizadevnost celotnega kolektiva v »Saturnusu«, ki jo najlažje prikazemo s 13 % povečano storilnostjo dela.

Ozko grlo v proizvodnji je obrat orodjarne. Vse ostale obrate so od ustanovitve podjetja močno povečali, kapacitete omenjenega obrata pa so ostale skoraj iste. Zato so v podjetju izdelali načrt za razširitev orodjarne. Z začetnimi investicijami 350 milijonov dinarjev se bo proizvodnja precej povečala, obenem pa bi lahko pričeli proizvodnjo v celoti v dveh izmenah.

Kot glavni vzrok uspešnega poslovanja v drugem četrtletju omenjajo v podjetju nov način nagrajevanja. Tarifne postavke so povišali za 15,7 %, vendar le-te služijo samo za obračunavanje rezijskih ur. Zaslužki delavcev in delavcev so odvisni od učinka in cenika norm. Delijo tudi neto dohodek, ki ostane podjetju. Ključ za delitev so osebni dohodki po

učinku in času. Osebnosti dohodki vodij oddelkov pa so odvisni od izpolnitve mesečnega delovnega plana, ki ga ugotovijo na osnovi števila zaposlenih v obratu, števila delovnih dni in določene vrednosti, ki jo mora delavec v obratu ustvariti v osmih dneh.

Da bi odpravili nekatere slabosti v poslovanju, premirajo izpolnjevanje asortimenta, zmanjšanje kreditiranja kupcev ter zvišanje rentabilnosti poslovanja.

**7 dni
v sindikatih**

Na seji predsedstva okrajnega sindikalnega sveta v Ljubljani so v četrtek razpravljali o higieno-tehnični zaščiti v okraju ter o oblikah in metodah dela sindikalnih organizacij. Glede tega bo OSS Ljubljana v kratkem pripravila posebna posvetovanja predsednikov občinskih sindikalnih svetov, k čemur bodo pritegnili tudi druge družbene organe, ki proučujejo te probleme. Razen tega so člani predsedstva okrajnega sindikalnega sveta Ljubljane razpravljali še o oceni delovnih odnosov znotraj podjetij. O seji bomo obširneje še poročali.

Tajništvo republiškega odbora sindikata lesnih in gozdnih delavcev je imelo dne 10. septembra sejo, na kateri so analizirali rezultate polletnih obračunov gospodarskih organizacij. Ker so nekatera podjetja v preteklem polletju uspešno uveljavila nagrajevanje po enoti proizvoda, so sklenili organizirati v najkrajšem času posvetovanje, na katerem bi te gospodarske organizacije izmenjale izkušnje, ostale pa bi se podrobneje seznanile s tem sistemom nagrajevanja.

Tajništvo okrajnega sindikalnega sveta Ljubljana je imelo 14. septembra sejo, na kateri so razpravljali o sklepanju kolektivnih in delovnih pogodb s prireditelji obrtniki. Na seji so govorili tudi o programu za izobraževanje odraslih, ki ga je izdelala delavska univerza. Sklenili so organizirati posebno posvetovanje o programu dela okrajne univerze za leto 1959/60. Na tem posvetovanju naj bi govorili tudi o vlogi izobraževalnih centrov in v gospodarskih organizacijah in o vlogi ter vsebini dela občinskih delavskih univerz. Ko so govorili o stanovanjskih skupnostih, so sklenili priporočiti gospodarskim organizacijam, naj jim nudijo čimveč pomoči. Le-te naj prevzamejo tudi nekatere patronate nad tehničnimi delavnicami v raznih osnovnih strokovnih šolah. Na tej seji so govorili tudi o delu sindikalnih organizacij v tednu matere in otroka.

Stočlanski kolektiv Keramike iz Kamnika živi in dela v povsem neprimernih in razpadajočih poslopih. Njegova največja želja je zgraditi novo tovarniško poslopje

MILIJARDE NARODNEGA DOHODKA GREDO V IZGUBO

Ko so v Mariborski livarni na sindikalni konferenci razpravljali o gospodarjenju v podjetju v prvem polletju, so govorili tudi o nabavi medeninatih in bronastih ostrižkov, ki jih primanjkuje na na tržišču. Bakrena zlitina je namreč ena od osnovnih surovin, ki jih uporablja livarna.

Livarne v Zagrebu, Umagu in Oslju večji del medeninatih ostrižkov pretopijo v črni baker, kar pa je zelo negospodarno. Pri topljenju izgoreva cink in tako gre približno štirideset odstotkov te dragocene legure v nič. V Mariborski livarni pa se pri predelavi te zlitine izgubi samo šest odstotkov. Omenjene tovarne so v enem letu predelale najmanj štiri tisoč ton medeninatih odpadkov v črni baker, ki so ga poslale na rafiniranje v Bor, kjer so ga predelali v elektrolitski baker. Le-ta se uporablja za izdelavo bakrene žice (za elektrifikacijo). S tem postopkom je naša skupnost izgubila več kot eno milijardo že ustvarjenega dohodka.

Odveč je vprašanje, kaj je bolj gospodarno — izgubiti pri predelavi teh odpadkov šest ali štirideset odstotkov. Elektrolitski baker se pridobiva iz same bakrene rude. Če bi imeli na pretek medeninatih odpadkov, se ne bi nihče razburjal nad takšnim početjem livarn. To pa delajo iz čisto sebičnih in spekulativnih računov, namreč zato, da si zagotovijo večje dohodke, čeprav na protizakonit način, z izigravanjem uredbe, ki določa plačfonske cene bakrenim zlitinam (cena kilogramu medeninatih ostrižkov je določena na 221 din, bronastim na 270 din). Podjetja, ki se pečajo s prometom teh odpadkov, s pristankom predelovalcev (livarn in drugih), pomešajo te ostrižke in jih potem prodajo po 270 din. To je visok zaslužek na lahek način. Druga oblika izigravanja zakonitih določil pa je ta, da odpadnemu komadnemu bakru pristigejo 20 din na račun fiktivnega sortiranja, to je za delo, ki sploh ni opravljeno (cena takšnemu bakru je 315 din). Pogostni so primeri, da medenina-

ste ostrižke fakturirajo kot odpadni bron, s čimer spej dosežejo ugodnejšo ceno.

Zasledujemo, kako se dalje odvija špekulacija z bakrom, da bi čimveč zaslužili. Elektrolitski baker, dobljen z rafiniranjem črne bakra, razna podjetja predelajo v vlečeno bakreno žico, ki jo prodajajo po prostih cenah. Sedaj je dana možnost, da v ceno vračunajo vsa prejšnja predplačila za medeninate ostrižke in druge izgube, nastale pri nabavi in predelavi.

Sedaj je razumljivo, zakaj primanjkuje na tržišču bakrenih odpadkov in zakaj je bakrena žica tako draga. Mariborska livarna potrebuje letno nekaj tisoč ton te osnovne surovine. Prisiljena je, da kupuje mnogo dražji odpadni komadni baker namesto cenejših ostrižkov. S tem se podražijo proizvodni stroški.

Če bodo še nadalje predelovali medeninate ostrižke v črni baker, preti nevarnost, da bo Mariborska livarna imela velike težave pri nabavi te surovine in da

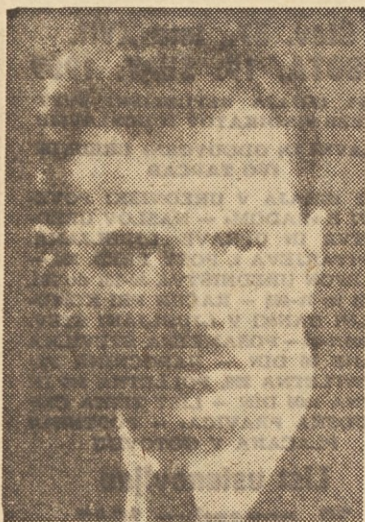
ne bo mogla izpolniti predvidene proizvodnje in dohodka.

Ta problem so sprožili že lansko leto in letos vnovič. Seznanili so s tem vse pristojne organe, prosili za posredovanje Strokovno združenje rudnikov in topilnic pisanih metalov ter Tržni inšpektorat v Beogradu. Nihče se ne zgane. Nedavno so v tovarni zvedeli, da je neko podjetje na Hrvaškem ponudilo »Odpadu« 25 ton medeninatih starih cevi in zahtevalo 20 din večjo ceno od določene po uredbi.

K. A.

ANKETA O DELU DELAVSKIH SVETOV

Pri okrajnem sindikalnem svetu Koper je bila 15. septembra seja komisije za delavsko in družbeno upravljanje. Sklenili so anketirati šest gospodarskih organizacij o delu organov delavskega samoupravljanja. V anketi bodo upoštevali navodila komisije za družbeno in delavsko upravljanje pri republiškem sindikalnem svetu.

Roman Potočnik petdesetletnik

Roman Potočnik, pomočnik direktorja zavoda za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani, je 25. septembra t. l. dopolnil 50 let. Njegov rojstni kraj so Vnanje gorice, kjer je bil njegov oče krojač, mati pa je imela skromno kmetijo, s katero je po očetovi smrti v prvi svetovni vojni morala vzdrževati šest sinov. Ko so odrasli, so postali delavci. Roman si je izbral čevljarški poklic, toda že v mladih letih je prišel do spoznanja, da je rešitev delavskega razreda samo v boju proti krivičnemu družbenemu redu. Zato se je vključil v vrste naprednih delavcev, ki so videli v načelih komunizma svojo rešitev. Tudi on je postal nevaren takratnemu režimu, ki ga je, komaj 25-letnega, obsodil na 3-letno roboj. Po vrnitvi iz ječe je nadaljeval z delom, leta 1941 pa je bil v kamniškem okraju med prvimi, ki so začeli borbo proti okupatorju. Že 28. julija 1941 je šel v partizane ter postal komisar I. Kamniškega bataljona, ki so ga ustanovili 1. avgusta 1941. leta na Rašici. Vse štiri leta borbe se je udeleževal najprej v Kamniškem bataljonu, potem v IV. bataljonu Krimskega odreda, iz katerega so pozneje ustanovili Dolomitski odred, v katerem je bil pomočnik politkomisara. Potem je bil ujet, pa je ušel fašistom ter postal politkomisar v Zaščitnem bataljonu. V začetku leta 1945 je bil poslan v Bari, od tam pa na operacijo v Beograd. Po operaciji je prišel na prekmursko fronto, kjer je bil predsednik sodišča Mariborskega vojnega okrožja.

Po osvoboditvi je najprej delal na ministrstvu za industrijo, kjer je bil zadolžen za organizacijo usnjarske industrije. V jeseni 1945. leta je bil na prvem kongresu sindikatov izvoljen v vodstvo sindikatov, kjer je bil pozneje tudi tajnik Glavnega odbora. Obiskoval je dveletno politično šolo v Beogradu, delal na mestnem komiteju v Ljubljani, kmalu zatem pa je moral zopet na težko operacijo. Toda tovariš Roman, delaven kakor je vedno bil, ni hotel počivati. Začel je novo težko delo, za katerega se je zavzel z nekaterimi drugimi tovariši, zlasti s prof. dr. Brecljem: izgradnja zavoda za rehabilitacijo. Koliko skrbi in truda pa tudi ljubezni je Roman vložil v to ustanovo, ki sedaj že služi številnim invalidom, da se ponovno usposobijo za delo. Toda tovariš Roman je med tem časom še delal v družbenih organih. Med drugim je bil član Sveta za socialno varstvo, delal je v invalidski organizaciji in v komisijah, v Svetu za zdravstvo in upravnem odboru klinike. Posebej pa je treba omeniti še njegovo požrtvovalno delo v samoupravi socialnega zavarovanja, kjer je bil poprejši član izvršnega odbora republiškega zavoda, sedaj pa je predsednik skupščine socialnega zavarovanja Slovenije.

Roman Potočnik je revolucionar, ki se ni ustrašil nobenih naporov. Vedno je delal na tem, da prispeva svoj delež za lepše življenje delovnih ljudi, za izgradnjo socializma. Mnogi poznajo njegovo vlogo, njegov naguban obraz, ko govori o težavnih vprašanjih, poznajo pa ga tudi kot veselega, družabnega tovariša!

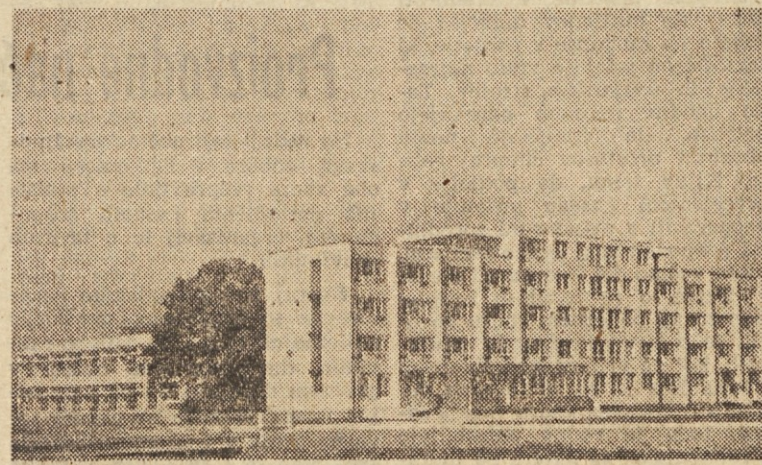
Ob njegovi petdesetletnici mu želimo še veliko srečnih, zdravih in zadovoljstva polnih let.

VELENJSKE VINJETE

Kaj pomeni pravzaprav Novo Velenje za Slovenijo? Predsednik OLO Celje Riko Jerman in sekretar OK ZKS Franc Simonič odgovarjata našemu sodelavcu na to vprašanje

leta 1953 do danes je dograjenih skoraj sto novih objektov. Zraslo je novo upravno središče z delavsko univerzo — v kateri je dobila svoj prostor knjižnica in čitalnica, lutkovno gledališče — z delavskim klubom, z novim upravnim poslopjem rudnika, s sejno dvorano delavskega sveta, z rudarsko šolo in domom, s 16-oddelčno osemletko, z zdravstvenim domom, ambulanto in lekarno, s 14-nadstropnim nebotičnikom. Kulturni dom v Velenju je že pod streho, dokončno bo dograjen že prihodnje leto, tudi novi hotel z restavracijo že raste. Zregulirali so Pako, uredili park in novo velenjsko jezero, zgradili sodobno športno igrišče. Preskrba z živili in predmeti splošne potrošnje je prebivalcem Velenja

Rudarski naraščaj je dobil v Velenju moderno šolo in sodobno urejen dom. Tod je tudi tako imenovano šolsko središče novega mesta

še. Toda prav dejstvo, da je delavec ne samo bolj in bolj pomemben činitelj našega gospodarskega življenja, temveč hkrati tudi družbeno-političnega, je zahtevalo odločitev, da zgradimo naselje, ki bi bilo istočasno tudi upravno središče. Študije so pokazale, da je koncentrirana gradnja cenejša in veliko bolj smotrna, kot so razmetane kolonije. Tako so torej ne le principi sodobne urbanistike in gradnje, temveč tudi družbeno-politične potrebe zahtevale sedanji urbanistični načrt Novega Velenja.

Prav ta družbena skrb ima za posledico, da v Novem Velenju ne zasledimo nikakršne gradbene amarihije, kakršne je toliko v vseh naših mestih. Prav nasprotno, povsod lahko občutiti smotnost, premljenost in zaključnost. Da je Velenje danes to, kar je, je precejšnja zasluga tamkajšnje prebivalstva. Da so lahko gradili stanovanja, so se delavci opovedali dobičku, opravili pa so tudi 700.000 prstovoljnih delovnih ur. Z vsem tem so občutno zmanjšali stroške gradnje.

Od 1. 1948, ko so bili skopani prvi temelji novega mesta, pa do danes, v teh nekaj več kot desetih letih, je zraslo na skrajnem robu Saleške doline veliko in moderno mesto. Samo od

in Revirska četa napadle Šoštanj. Koliko je bilo okupatorju do tega, da za vsako ceno obvaruje svoje pozicije na tem premogovnem bazenu, lahko spoznamo že iz njegove besne reakcije na te napade. Leta 1944 pride v bližino Velenja XIV. divizija, 26. aprila so partizani spet gospodarji Šoštanja, Serčerjeva brigada napade velenjsko železniško postajo, Tomšičeva in XVII. brigada pa zavzame 30. aprila rudnik, uniči vse pomembnejše objekte in zažgeta 13.000 ton premoga. Nemci po teh napadih še bolj okrepijo postojanke na področju bazena, vendar proizvodnje ne morejo normalizirati, ker so sabotažne akcije vse bolj pogoste. Še pred kapitulacijo Nemčije konec aprila 1945 razpravljajo člani Osvobodilne fronte v rudniku o tem, kako bodo prevzeli podjetje, ga obnovili in povečali produkcijo.

Od vsega začetka smo si prizadevali povečati proizvodnjo, pripoveduje Nestl Zgank, direktor rudnika. »Toda prav toliko, kot smo se borili za nove in nove tone premoga, prav toliko smo se borili tudi za novega človeka. Morebiti ni bilo v tistem času nikjer v Sloveniji tako slabega kolektiva, kot smo ga imeli pri nas. Stara kapitalistična koncepcija o rudarju, vsiljena in na silo privzgojena tudi njemu — delavcu, nam je stala nasproti na slehernem koraku. Delovna disciplina je bila pri tleh. Rudniški kolektiv je bil sestavljen po večini iz priseljencev — družbeno-politično neformiranih — in iz polkmetov, ki so svojo delovno silo razdaljali doma na tistih nekaj pedeh zemlje, hoteč iztisniti iz nje kar največ, v jami pa priti do zaslužka ob minimalnem naporu in prizadevanju. Trenja med nameščenci in rudarji so bila pogosta

Bila je to v resnici težka razvojna pot. Stanovanja — kolikor jih je sploh bilo — stara rudarska naselja, niti vode, niti kanalizacije, niti elektrike. Velika večina delavcev se je vozila na delo iz oddaljenejših krajev. Takrat smo morali pričeti graditi, graditi človeka in ustvariti zanj ugodno ekonomsko bazo. Ko sta se umski in fizični delavec srečala pod zemljo, oba pri istem delu, so se popravila tudi ta medsebojna nasprotja. Delovna disciplina smo morali zaostriiti in izvesti temeljito redukcijo zaposlenih. Od 2243 delavcev in uslužbencev, kolikor jih je imel takrat rudnik, smo število zmanjšali na 1460, produkcija pa je kljub tako zmanjšanemu kolektivu stalno naraščala.

Ves čas po osvoboditvi smo si prizadevali, da bi rudarja kar najbolj prosvetlili, kajti le v tem primeru smo lahko pričakovali pri njem globljo družbeno-politično zavest, večjo odgovornost do družbe, do družine in končno tudi do samega sebe. Čim višja je ekonomska raven, tem večji je delovni učinek, in lahko rečem, da nikjer na svetu niso na lignitu dosegli takega proizvodnega uspeha, kot so ga naši rudarji. Danes »plavili« v Velenju ne poznamo, novi družbeni odnosi so spremenili človeka in napravili iz njega socialističnega proletarca.

Prvotni načrt je predvideval, da naj bi se za potrebe rudnika gradilo delavsko naselje. Šoštanj ni daleč, tudi staro Velenje bi lahko preuredili in raz-

Velenje bo prvo slovensko mesto, ki bo ogrevano iz centralne toplotarne. Na sliki del toplovlada in skupina prebivalcev pri udarnem delu

Toda kaj pomeni danes Novo Velenje za družbeno-politično, kulturno-prosvetno življenje celjskega okraja in posredno s tem za vso republiko?

Odgovor na to vprašanje smo dobili pri sekretarju okrajnega komiteja ZKS Francu Simoniču. Vsa ta organizirana dejavnost — zlasti družbeno-politična — tako v rudniku kot v vsej občini, in pri kateri lahko že ob prvem stiku občutiti sistematičnost in perspektivnost, nam je v veliko pomoč pri usmerjanju dejavnosti

Jutri bo v Velenju slavlje. Razen harmonije in lepote si bo mesto nadelo še praznično podobo. Kronisti bodo zapisali v seznamu novo ime. Za slavljem pride delo, še bolj trdno in naporno, kot je bilo doslej. To kar je danes ustvarjena, je pravzaprav šele začetek. Pa vendar! Nad vsem se je na široko ustotilo občutiti sistematičnost in prole-tarec-socialist.

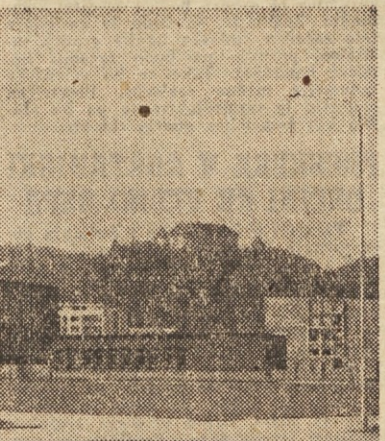
Bojan Samarin

lenjska železnica. Leta 1914 odkupi rudnik država. Leta 1917 doseže rudnik svoj prvi proizvodni vrh, ko rudarji nakopljejo 174.000 ton premoga. Po prvi svetovni vojni pride rudnik v državno zakladnico. Proizvodnja pa ni in ni mogla steči, produkcija zdaj naraste, zdaj spet upade. Šele tik pred drugo svetovno vojno doseže rudnik svoj drugi proizvodni vrh — 250.000 ton. Nemci ropajo rudnik kolikor najbolj morejo in produkcija se leta 1943 približa 350.000 tonam. Vse do kapitulacije okupator samo odvaja premog, ne da bi v rudnik investiral kakršnakoli sredstva.

Po osvoboditvi odkop premoga stalno narašča, obdobje naglih in močnih vzponov pa se prične z letom 1954. Samo lani so velenjski rudarji nakopali 1 milijon, 700.000 ton premoga. Produktivnost je narasla v primerjavi s predvojnimi stanjem za 124 odstotkov, storilnost rudnika je nad povprečjem podobnih rudnikov v Franciji, na Češkem, v Avstriji in Nemčiji.

Vendar predvideva razvoj rudnika še več. Po perspektivnem planu za leto 1962 bo dal rudnik 3 milijone ton premoga letno. V tem obdobju bo velenjski premogovni bazen postal glavna surovinska baza za vso Slovenijo. Načrt predvideva tudi zboljšanje kvalitete lignita s sušenjem in vplinjevanjem. V končni fazi pa naj bi rudnik dosegel kapaciteto 5 milijonov ton letno, hkrati pa naj bi se v bližnji okolici razvila močna kemična industrija.

Vzporedno s prehajanjem rudnika skozi faze družbenega razvoja — od fevdalno-kapitalistične v kapitalistično in imperialistično eksploatacijo surovin vse do socialističnega izkoriščanja zaloga — se postopoma formira tudi velenjski proletarijat. Čeprav doma s kmečkih področij, se v njem že zgodaj pričnjenja kaliti zavest meznega delavca

Prav tako, kot je treba človeku zvišati njegovo ekonomsko raven, mu je treba zvišati tudi kulturno. V središču novega Velenja je šola, Delavska univerza s prostori za predavanja, s knjižnico in čitalnico, z lutkovnim gledališčem. Za njo, da, tista nizka stavba, Delavski klub

brez proizvodnih sredstev. Tako so velenjski rudnik že leta 1889 pridružil rudarjem Trboveljske premogokopne družbe s solidarno stavko. Še pred prelomom obeh stoletij uprava odpusti precej rudarjev, članov raznih delavskih organizacij in jih obdolži »socialističnega rovarjenja«. Stavka 29. aprila 1895 je bila uspešna. Se veliko bolj odločen, zavesten in brezkompromisen postane boj proletariata velenjskega bazena po letu 1920. Ze tega leta rudarji podpro stavko ljubljanskim železničarjem. Ponovno stavkajo leta 1923. Prva partijska celica se ustanovi leta 1926 v Pesjem, to je bila hkrati tudi prva celica na območju sedanjega celjskega okraja. Vse do leta 1930 — do 26. maja, ko mora partijska celica zaradi povečanega pritiska, monarhistične države prenehati z delom — je velenjsko šoštanjsko področje najbolj aktivno v celjskem območju. Kljub pritisku monarhije, cerkve in buržoazije pa ideje socializma ni bilo moč uničiti. Na pomlad leta 1935 se v Šoštanju ustanovi partijski komite za Saleško dolino, mladina se zbira v takrat že močni organizaciji SKOJ.

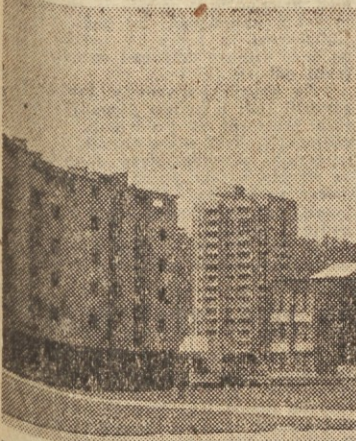
Partijska dejavnost predvojnih let se je pokazala v vsej svoji moči ob prihodu okupatorja. Prva akcija proti Nemcem je bila izvedena v noči med 6. in 7. julijem 1941, septembra istega leta pa se skupina prvih saleških partizanov prebije na Pohorje in priključuje Pohorski četi. Kmalu za tem so Pohorska, Savinjska

Ko bi hotel povedati o Velenju vse, kar sem videl, kar se je vtisnilo vame, ko bi hotel odkriti vso elementarno silo občutja nečesa novega, bi moral molčati. So stvari, ki jih v besedah ni moč povedati, ker bi bila oznaka preveč splošna, morala prevsakdanja, so stvari, ki jim še tako popolna fotografska leča zmaliči njihov resnični videz, jim vzame barvo in življenje. So stvari, ki jih je treba videti in doživeti. Tako je Velenje. Pravzaprav Novo Velenje.

V marsičem pomeni rudnik tudi Novo Velenje, tako da za sedaj obeh pojmov še ne bi mogli ločevati. Na sliki rudniški direktor Nestl Zgank

Splet horizontal in vertikal — kljub temu da je mesto prešlo komaj prvo stopnjo izgradnje — vzbujajo v obiskovalcu videz veličine arhitektonske povezanosti in zaključenosti. Harmonija barv ujeta v zgradbe, v poti in ceste, nasade in gozdove, v zrak in vodo, dopolnjuje to podobo. Nekdo je rekel: »Idilika sedanjega časa«, in dopolnil »Idila nove dobe novega človeka.« Nemci imajo nemški čudež, Amerika ameriškega, mi pa imamo velenjskega. Samo da je naš več

Prav tako, kot je treba človeku zvišati njegovo ekonomsko raven, mu je treba zvišati tudi kulturno. V središču novega Velenja je šola, Delavska univerza s prostori za predavanja, s knjižnico in čitalnico, z lutkovnim gledališčem. Za njo, da, tista nizka stavba, Delavski klub

Po sedanjih merjenjih je premogovni bazen dolg približno osem kilometrov in širok 1,8 kilometra. Njegova površina obsega milijon kvadratnih metrov in zajema Saleško dolino ter gričevnate predele severno od nje. Od Smartnega pri Velenju, mimo Šoštanja do Topolšice. Plasti premoga so debele — po sedanjih ugotovitvah meri najdebelejši sloj 14 m — in zaloga je ocenjena na 700 milijonov ton lignita, ali drugače povedano: za 250, morebiti celo za 300 let pri sedanji kapaciteti produkcije.

Vsa novejša zgodovina Velenja in njegove okolice je v vzročni zvezi z rudnikom in pomeni pravzaprav boj za lastninsko pravico nad surovinsko bazo. Bežen pregled v zbrano zgodovinsko gradivo nam pove, da je bil prvi premogovničar v teh krajih kočar Zajc že leta 1767. V naslednjem obdobju zasledimo med premogovničarji že več imen, zlasti nemška grofovska in baronska si skuša z lignitom povečati kapital. Se 1. 1846 ima nemška zagorska rudarska družba v Velenju komaj dva delavca, čež dobrih sedem let pa rudnik zaradi že 58 rudarjev in odpre na Paki dnevni kop. Kapitalistična faza v razvoju rudnika je označena z letnico 1885, ko prevzame lastništvo Daniel v. Lapp. V tem času je zgrajena tudi ve-

Stroški so še previsoki

Sedem let je minilo, ko je začela v Izoli skupina treh ljudi »proizvodno« igračo. Ustanovitelji takrat še slutili niso, da se bo neznatna »kovačnica otroških sanj« razmahnila v tako kratkem obdobju v najsoodnejši obrat in da bodo na tekočem traku izdelovali sto tisoče kosov igrač, toliko pač, da jih lahko še izvažamo. Neštete težave — gradnja novih tovarniških prostorov, kvalificiran kader, surovine, stroji itd. — so danes le še spomin na težko dobo izgradnje. Moderni objekt z ogromno svetlo delovno dvorano, polno sodobnih strojev, priča o delu kolektiva in vodstva Mehanotehnike.

Razen igrač je tovarna začela že lani proizvajati nekatere dele koles, signalne naprave za avtomobile, šolske potrebščine in podobne predmete, ki so zaradi ugodnega vnovčevanja na tržišču omogočili tovarni osnovni namen: dostopne cene igračam in sodobno proizvodnjo po načrtih domačih strokovnjakov.

Zato, da bi tovarna posredovala otrokom zares take igračke, ki so zanimive in hkrati poučne ter da bi zadostila željam in okusu otrok vseh starosti, je vodstvo tovarne zaposlilo pedagoge za nasvete in predloge. Ti so učinkovito podprli težnje kolektiva. Splošni

interes šol, predšolskih ustanov in posameznikov je tako vsklajen s proizvodnjo.

Na nedavni polletni konferenci sindikalne podružnice delavcev Mehanotehnike so ugotovili, da je bil kljub selitvi čisti dohodek v primerjavi z lanskoletnim znatno višji. Dohodek bi bil še višji, če bi uspeli še bolj znižati materialne stroške proizvodnje. Precej je še »škarta« in reklamnih izdelkov. Tudi odsotnost delavcev zaradi bolezni do 7 dni, ki je, kot ugotavljajo, v mnogih primerih neupravičena, škoduje proizvodnji.

Druge dokaj problematično vprašanje, ki so ga obravnavali na polletni sindikalni konferenci, je preobsežno osvajanje novih izdelkov. Splošno znana resnica, da je ekonomsko donosna le velikoserijska proizvodnja, prav zaradi tega ne pride popolnoma do izraza. Zato bodo v bodoče posvetili izdelavi vseh proizvodov tako pozornost, da bodo sami zase na tržišču najboljša reklama in da jih bodo lahko proizvajali v mnogo večjih količinah.

Člani kolektiva Mehanotehnike so tudi ugotovili, da bodo morali posvetiti več pozornosti delovni disciplini. Nova tovarna postavlja namreč pred slednjeje člana sindikata obsežne naloge, ki jim bodo lahko kos le z ustreznim redom in zavestno disciplino. Zato so sklenili, da bodo dopustili zapuščenje delovnega mesta samo v nujnih primerih in še takrat, če bo lahko posameznik nadomestil delavec z ustreznim znanjem.

B. Borovič

Stopili so mu na prste

Mizarski mojster Franc Miklavčič iz St. Jerneja pri Novem mestu je vzel v uk tri vaje. Človek bi pričakoval, da bo lepo ravnal z njimi. Toda pozabil je na njihovo mladost, pa tudi na predpise, ki povsem na razumljiv način določajo, kaj sme od njih zahtevati in kaj jim mora za njihovo delo nuditi. Pohlep po denarju ga je privedel tako daleč, da je začel brezobzirno izkoriščati svoje tri vaje. Le-ti so mu morali tudi po dvanajst ur na dan delati. Prikrasjal jih je tudi za mesečne nagrade in pa za redne letne ter zimske dopuste, ki jim po zakonu pripadajo. To izkoriščanje vajecev pa seveda ni moglo ostati večno skrito. Zanj je zvedel Republiški odbor sindikata obrtnih in komunalnih delavcev v Ljubljani ter o tem obvestil novomeško inšpekcijo dela. Le-ta je stvar preverila. Mojster Miklavčič se bo zagovarjal pred sodiščem.

ANKETA MED ORGANI DELAVSKEGA SAMOUPRAVLJANJA V ZAGORJU

Napotek sindikalnim organizacijam

Občinski sindikalni svet v Zagorju pripravlja anketo med organi delavskega samoupravljanja v zagorskih gospodarskih organizacijah. Člani delavskih svetov bodo odgovorili na vrsto vprašanj, predvsem kako sodelujejo

pri obveščanju kolektivov o svojem delu, kakšna je povezanost z upravnimi odbori, kaj bi bilo treba storiti za izboljšanje organizacije dela v podjetjih.

Občinski sindikalni svet namerava iz anketnih odgovorov sestaviti analizo, ki naj pomaga sindikalnim organizacijam pri njihovem bodočem delu, zlasti pa v njihovem prizadevanju za odstranjevanje vseh tistih pomanjklivosti in slabosti, ki zavirajo uspešnejše delo samoupravnih organov.

oziroma zgraditev še kakega novega velikega doma.

Dijaki prihajajo predvsem iz koprškega in goriskega okraja, kjer sploh ni tehniških šol, manj pa iz Maribora, Celja in Novega mesta, ki imajo strojne in električne oddelke TSS. Na papirniškem oddelku, ki je edini te vrste v Jugoslaviji, se uči v Ljubljani precej Crnogorcev, Srbov in Hrvatov. Za rudarski oddelke se je prijavilo mnogo dijakov iz drugih republik, ker je le-ta v cel državi najboljši.

Dijaki v Domu se poskušajo v družbenem samoupravljanju zbirajo se v skupine 50 ljudi (fantov in deklet) in se udeležujejo predvsem v štirih smerih: v študiju si drug drugemu pomagajo; imajo poseben gospodarski komite, ki skrbi za red v oddelkih in za razna manjša popravila; sanitarno-higiensko skupina skrbi za snago in daje preventivne ukrepe; najbolj pa dela kulturno-prosvetna skupina, ki prireja predavanja z magnetofonskimi posnetki, večere s televizijsko in plesnimi vajami itd. Gojenci se radi bavijo s športom, telovadbo in folkloro. Tudi mladinsko organizacijsko delo strojnega, električnega in splošnega oddelka TSS dobi v Domu, kjer so dijaki vseh treh oddelkov združeni, mnogo večjo pomenbnost.

RAZSTAVA V KROPI

Kovaški muzej v Kropi bo od 18. do 28. septembra razstavljal v Sindikalnem domu gradivo »Ljudska kultura na Kropi« vseh let. Na razstavi bo moč videti vsake vrste predmetov, ki so v Kropi v preteklih letih ustvarjali »kratka etnografska kovaška življenja, ki jo bodo poznavali s predavanji, igrami itd. Razstava odprta vsak dan dopoldne in popoldne. Ob desetih dopoldne, ob enih in popoldne bodo predvajali posnetke pesmi, iger, recitacij itd. V času razstave bo odprt tudi muzej.

IZ PODJETIJ IN OBČIN

ZDRUŽITEV TERMOELEKTRARNE IN RUDNIKA LIGNITA V VELENJU

V Velenju bodo oktobra združili Termoelektrarno in Rudnik lignita. O združitvi bosta dokončno besedo izrekala delavska sveta obeh podjetij. Njuna združitve bo osnova bodoči ureditvi kombinata. Znano je, da bodo že naslednje leto začeli v rudniku lignita graditi usilnico, pozneje pa bodo zgradili kemični kombinat. Tako se bo velenjska industrija močno razširila. Električna energija iz termoelektrarne pa bo služila kot pomemben energetski vir.

PRESKRBA V ŠOSTANJSKI OBČINI SE VEDNO ŠEPA

Prejšnji teden je bilo v Šostanju posvetovanje komisije Centralnega sveta ZKS s predstavniki oblastnih in političnih organov šostanske občine. Na posvetovanju so ugotovili, da je preskrba z zelenjavo, mesom in jajci v obeh večjih središčih, v Velenju in Šostanju, precej pomanjkljiva. Težave imajo tudi s pekarno. Sedanja je namreč »tara in izrabljena, kruh, ki ga peče, pa je slab. Zato bo nujno, da gleda zelenjavne in mesne trgovine, da gledajo možnost domače proizvodnje. Predloge o preskrbi Kmetijskega gospodarstva Selek v vrtnarski obrat s toplimi gradimi je moč sprejeti in uresničiti, saj bo mimo njega tekli toplo vodi. Pitališče do 200 galov gvozdne žive pa bi prav tako lahko ustanovili bodisi v Saleku ali v

Ravnah pri Šostanju. Sedaj, ko se stvilo prebivalstva v Velenju naglo povečuje, in postaja kraj pravo mesto, pa bo treba v Velenju zgraditi tudi sodobno urejeno pekarno.

VEČ ŠOLSKIH PROSTOROV POTREBUJEJO

Na zborih volivcev v Ptujski občini med drugim tudi razpravljajo o vseh tujih skupnostih, ki bodo v Ptuj, Kidričevem in Lesju v 62 letih krajih pa bodo njihove dolžnosti opravljali krajevni odbori.

Na zborih volivcev v Ptujski občini govorili tudi o hudem pomanjkanju šolskih prostorov in predlagali, naj bi v občinski ljudski odbor zavzel, da bi v Kidričevem in Lesju v 62 letih krajih pa bodo njihove dolžnosti opravljali krajevni odbori.

ZA 25 % VEČJI DOHODEK

Na nedavni seji šostanske občinske skupnosti so razpravljali o razpisu za leto 1958. Na občinskem področju bilo ob koncu tega leta 62 gospodarskih organizacij. Celotni dohodek je znašal 9 milijard 791 milijonov dinarjev, kar je za 25 % več kot leta 1957. V tej občini je bilo leta 1958 zaposlenih 4211 ljudi, kar je za 5 % več kot leta 1957. Zato teh številskih razvidov precejšnji uspeh, analiza za leto 1959 pa bo nedvomno pokazala še večje uspehe.

S POLLETNE KONFERENCE SINDIKALNE ORGANIZACIJE RUDNIKA ZAGORJE

Čemu so obratne konference slabo obiskane

Ni nobenega dvoma: če bi sindikalna organizacija ne pustila vnamar vzgoje članstva, če bi še tesneje sodelovala z delavskim svetom in če bi tudi organ delavskega samoupravljanja krepkeje sodeloval s sindikalno organizacijo, ne bi v podjetju imeli toliko težav in slabosti, ki so tu in tam močno ovirale doseganje večjih proizvodnih in drugih rezultatov. V prvem polletju je bilo v zagorskem rudniku 2496 neupravičenih izostankov od dela. Nekateri podobori so bili malone povsem pasivni, še celo takrat, ko bi bila njihova dejavnost najbolj potrebna. Nekatere pojave nediscipline ali samovolje posameznikov organizacija ni obravnavala.

Po potrebah

Doslej je rudnik v Zagorju skrbel za redno pomlajevanje svojih kadrov, medtem ko nekatera ostala podjetja, pa tudi občinski ljudski odbori niso vedeli, kakšne kadre potrebujejo. Svet za šolstvo pri občinskem ljudskem odboru je nedavno skušal doseči združitev vseh sredstev, ki jih dajejo podjetja in občina za štipendije zagorskim dijakom in študentom. To mu ni uspelo zaradi pripomb nekaterih podjetij.

Vendarle je bilo doseženo enotno gledišče. V bodoče bodo podjetja in rudnik štipendirali le toliko ljudi, kolikor jih bodo v bližnji in daljni prihodnosti potrebovali. Komisija za podeljevanje štipendij pri občinskem ljudskem odboru bo spremljala doodeljevanje vseh štipendij v občini in skrbela, da bodo podjetja tudi nadzorovala napredek svojih štipendirancev v šolah.

Naposled je nujno moralo priti do vprašanja: zakaj so obratne konference tako slabo obiskane. V nekaterih obratih so jih morali sklicati dva in trikrat in še tedaj udeležba ni bila najboljša. Kaže, da doslej niso kdo ve kaj dosti mislili na to, da se dnevno vozi na delo nekaj sto delavcev iz okoliških vasi, ki še zdaj ne čutijo s podjetjem in poznajo malone samo pravice, pa presneto malo dolžnosti. Teh ljudi nihče ne vzgaja, predstavljajo pa precejšen odstotek vseh zaposlenih. Obratnih konferenc se udeležujejo samo domačini. Videti je, da so obratne konference slabo obiskane predvsem zato, ker so slabo pripravljene. Ljudje neradi govorijo. Namesto da bi člani delavskega sveta izkoristili obratne konference za to, da bi ljudem obrazložili celotno dejavnost organa delavskega samoupravljanja in jih tako skoraj prisilili, da bi povedali svoje mnenje ali sodbe, je dostikrat narobe: da morajo namreč ljudje po ovinkih zvedeti, kaj dela delavski svet. Hudo napak je tudi to, da doslej noben na rudniku izvoljen član občinskega zbora proizvajalcev ni sodil za potrebno, da na obratnih konferencah pove, kaj dela ta organ. Zagotovo pa delavce tega podjetja zanima delo občinskega zbora proizvajalcev, ker vedo, da obravnava in usmerja politiko komunne, v kateri žive. Zato je konferenca sklenila, da bo treba v bodoče obratne konference temeljiteje pripraviti in kar najbolj tenkočutno prisluhniti predlogom kakor tudi željam kolektiva. Kajpak pa ostane kot ena izmed permanentnih nalog temeljitija vzgoja članstva, ker bodo le vsestransko razgledani ljudje lažje razumeli razvoj gospodarstva in umestnost najrazličnejših ukrepov. Potem se ne bo več do-

gajalo, da ljudje, ki so neupravičeno izostajali od dela in ki jih je disciplinska komisija kaznovala, prihajajo na sindikalno vodstvo po zaščito, pač pa se bodo zavedali, da žive v kolektivu, kjer ima vsak svojo dolžnost.

Kot rečeno, pa je kolektiv kljub tem in podobnim pomanjkljivostim dosegel v prvem polletju letos lepe uspehe. O obratu »Varnost«, o katerem je imel del kolektiva docela napačne pojme in sodbe, da pamreč živi še vedno na račun rudnika, se je sindikalni aktiv povsem prepričal o nasprotnem. Mlado podjetje oziroma obrat osvaja nove proizvode, proizvodnjo svetilk pa ima za prihodnje leto že docela razprodano. Podjetje se bo bržkone kmalu postavilo povsem na lastne noge, perspektiva pa mu je v celoti zagotovljena. Če pa bi imeli na razpolago več kvalificiranih ljudi in strojev, bi lahko proizvajali mnogo več in obično dvignili dohodek.

Ob prvem polletju je imelo podjetje zaposlenih 78 ljudi manj kot konec leta 1958. Kljub temu, da imajo še vedno težave z odhajanjem ljudi iz podjetja, so proizvodni plan presegli za 8 %, nenehno pa se večja tudi rudniška storitev, ker manjšajo število vseh neproduktivnih delovnih mest izven jam. Odkopne razmere so se v zadnjem času nekoliko poslabšale zaradi celinskega odkopavanja, pričakujejo pa skorajšnje izboljšanje.

Na konferenci pa niso kdo ve kaj dosti govorili o dosedanjih rezultatih tarinfe politike, kar ni bilo prav. Praksa kaže, da so z nadaljnjim povečanjem nagajevanja po učinku povečali dohodek jamskih delavcev, vendar pa vse kaže, da bodo morali tu pa tam morda še nekoliko spremeniti tarinfi pravilnik. Sindikalna

organizacija pa si bo morala prizadevati, da bo članstvu dopovedala, da so večji zaslužki možni le pri večji storilnosti, zmanjšanju materialnih stroškov, kjer je to mogoče, in podobno.

M. V.

SVETOZAR VUKMANOVIĆ-TEMPO

Pohod na Majeviso

Spomini na narodnoosvobodilni boj v Bosni in Hercegovini

Vendar pa ni samo tovariš Tito s svojim prihodom in s prihodom I. proletarske brigade spremenil položaja. K spremembi je mnogo pripomoglo tudi vojaško-politično posvetovanje v Čevljanovičih neposredno po prihodu tovariša Tita in proletarske brigade na to ozemlje. Na tem posvetovanju smo ugotovili, da je novi položaj v vzhodni Bosni tudi posledica objektivnih činiteljev.

Že dejstvo, da smo opustili partizanski način vojskovanja in prešli na frontno bojevanje, je vnašalo elemente demoralizacije v partizanske odrede. Partizanski odredi se lahko razvijajo le v nenehni ofenzivnih akcijah, je dejal na posvetovanju tovariš Tito, frontne operacije pa so zanje smrt. Razen tega je tudi pomanjkljivo politično delo v enotah pripisalo svoje k takšnemu stanju v partizanskih odredih.

Na posvetovanju je bil sprejet tudi pomemben sklep splošnojugoslovanskega pomena. Tovariš Tito in drugi tovariši iz Vrhovnega štaba so namreč izhajali iz dejstva, da je tak razvoj položaja

ja v vzhodni Bosni pripeljal do tega, da se velik del borcev želi boriti proti okupatorjem in ustanoviti partizanski niti. Partizanski niti partizanskim niti četniškim odredom. Zato so na posvetovanju sprejeli sklep o ustanavljanju odredov prostovoljcev, ki se bodo borili proti okupatorjem skupaj s partizanskimi odredi in pod enotnim poveljstvom Vrhovnega štaba. Ta sklep je omogočil še širše zajetje množic v narodnoosvobodilni boj.

DRUGA SOVRAŽNA OFENZIVA IN USTANOVITEV UBARNEGA BATALJONA V VZHODNI BOSNI

Ta proces utrjevanja in ponovnega poleta oborožene vstaje v vzhodni Bosni, ki se je začel s prihodom tovariša Tita in I. proletarske brigade, je prekinila druga sovražna ofenziva, ki se je začela takoj po njunem prihodu na ozemlju vzhodne Bosne.

Nemški okupatorji so se v tej ofenzivi sporazumeli s četniškimi vodstvom, da se bodo četniške enote umaknile na določena me-

sta, kjer jih ne bo nihče nadgledoval. Razen tega so obljubili, da v ofenzivi ne bodo sodelovali ustaški, marveč bo le nemška vojska likvidirala partizanske sile.

Vendar so nemški okupatorji prevarili četniško vodstvo. Ofenzivo so pripeljali tudi številne ustaške enote, sestavljene iz muslimanskega prebivalstva, ki je bežalo pred četniškimi nožmi. Ker so Nemci vedeli za kraje, kjer so se zbrale četniške enote, so jih obkolili ter prijeli in odpeljali v internacijo nekaj četnikov. Zadnje so ustaške enote požgale srbske vasi in izropale imetje srbskega prebivalstva.

Tako se je muslimansko prebivalstvo maščevalo za svoje vasi, ki so jih požgali in izropali četniki. Kaj kmalu se je uresničilo tisto, o čemer smo govorili, ko smo opozarjali srbsko prebivalstvo, naj ne sodeluje s četniški poizigavanju in ropanju muslimanskih vasi.

Prva proletarska brigada in druge partizanske enote tudi to pot niso bile uničene. S spremeni manevri so se izognile obkol-

Posledice večletnega zanemarjanja

V Delavski enotnosti je bil 8. septembra 1959 objavljen članek »Preglavice jeseniškega obrtništva«, s katerim se popolnoma strinjam. Želim pa vprašanje jeseniškega obrtništva osvetliti še z druge in širše plati.

Dejstvo je, da se je obrtništvo na Jesenicah v vseh povojnih letih zanemarjalo. Vse oči so bile vedno uprte le v Zelezarno, saj je predstavljala in predstavlja še danes najpomembnejši činitelj dejavnosti jeseniške komunne. To je končno docela razumljivo, saj dve tretjini delavstva jeseniške komunne dela v Zelezarni. Tu ustvarjajo največji bruto produkt, največ narodnega dohodka, največ sredstev za potrebe komunalne dejavnosti mesta Jesenice. Tudi mesečni dohodki članov kolektiva so vedno bili v Zelezarni relativno višji kot pa v ostalih podjetjih jeseniške komunne. Ni čudno, da je že od nekdaj obstajala težnja slehernega Jeseničana dobiti zaposlitev v Zelezarni.

V povojnih letih, ko se pred črno metalurgijo postavljajo vse bolj pomembne naloge, je tudi jeseniška Zelezarna zaposlila še enkrat več delavstva, ko ga je bilo pred vojno. Zelezarna je sprejela vso razpoložljivo delovno silo iz svojih in sosednjih občin. Veliko delavcev je sprejela tudi iz ostalih krajev in drugih republik. Razumljivo je, da je tudi obrtni kader odhajal v Zelezarno in posledice tega danes močno čutimo.

Popolnoma je točno, da je danes obrtništvo precej na šibkih nogah ne samo na Jesenicah, ampak v celem kranjskem okraju. Drugi plenum Okrajnega sindikalnega sveta Kranj je to stanje precej podrobno ocenil ter tudi nakazal smernice vsem občinskim sindikalnim svetom, kaj naj store za razvoj obrtništva.

Občinski sindikalni svet Jesenice pripravlja gradivo za plenum, ki bo obravnaval samo obrtništvo. V pripravih na plenum in v konkretnih akcijah, ki jih že izvajamo glede pomoči obrtništvu, pa naletno na velike težave objektivnega in tudi subjektivnega značaja.

Na Jesenicah je komaj pred nekaj meseci začelo delovati socialistično obrtno podjetje »Elektroradnični servis«, ki ima v svojem programu kar 6 obrtnih dejavnosti, in sicer: elektro-inštalaterstvo, elektro-mehanika za dvigala, radio-mehanika, avto-elektrifikacijo in mehanika za telegrafsko-telefonske napeljave. Torej same takšne obrtne dejavnosti, ki jih na Jesenicah že dolgo in nujno pričakujemo. V podjetju je sedaj zaposleno 8 delavcev in 2 vajence. Po pregledu dvomesečnega poslovanja se je izkazal zelo ugoden rezultat. Bruto produkt je znašal 1.700.000 din, čisti dohodek pa 385.550 din. Če računamo, da je v dveh mesecih delalo pravzaprav le 6 oseb v neposredni proizvodnji, je to več kakor dober rezultat. Vendar, kjer so težave? Podjetje nujno rabi večje delovne prostore. Delavci delajo v majhnem prostoru (5 x 4 metre), prenapolnjenem z električnimi stroji, ki čakajo popravila. Dosedanji

vršilec dolžnosti upravnika uraduje kar doma v kuhinji, 500 m daleč od delavnice, brez telefona in potrebnega materiala. Da ne govorimo o skladiščnem prostoru, sanitarijah in podobno. Občinski sindikalni svet Jesenice je že dvakrat opozoril pristojne organe, naj dodelijo temu podjetju večje prostore. Predlagal je, naj sosedne stranke v isti stavbi preselijo drugam, tako da bi to mlado podjetje lažje zadihalo. Toda zadeva se vse prepočasi rešuje kljub temu, da je že vsakemu jasno, kakšne lepe perspektive ima obrt na Jesenicah.

Ob ustanovitvi tega podjetja je bilo tudi sklenjeno, da bo podjetje dobilo za začetek poslovanja 3 milijone za obratna sredstva in 2 milijona za osnovna sredstva. Teh sredstev podjetje še ni prejelo in tudi ne kaže, da jih bo. Kolektiv je sam najel kredit, da lahko posluje. Kar je za komunno še zlasti pozitivno, je dejstvo, da bo podjetje zaposlovalo predvsem žensko delovno silo. To pomeni za Jesenice — ko se bo podjetje razvilo — velik korak k zaposlitvi nezaposlenih žena.

Na Jesenicah imamo krojaško podjetje »Kroj«. Sedaj zaposluje kakih 45 oseb, večinoma žena. Tudi tu so bili problem delovni prostori. Dolgo časa se je kolektiv stiskal v malih tesnih prostorih, v bivši zasebni delavnici. Sedaj so pridobili nekaj novih prostorov, toda problem — po mnenju občinskega sindikalnega sveta — še daleč ni rešen. Krojaških uslug zelo primanjkuje na Jesenicah, saj naročniki čakajo na obleke 2 do 3 mesece. Poleg tega cvete še šušmarstvo, pa krojaštvo vseeno ni kos povpraševanju. Občinski sindikalni svet se zavzema, da se to podjetje razvije, ker je povpraševanje po krojaških in modnih uslugah veliko, pa tudi zato, ker lahko zaposli pretežno žensko delovno silo. Torej: poiskati ali graditi nove prostore.

V »Lesno galanterijskem obratu« je zaposlenih kakih 50 delavcev. Povpraševanje po njihovih izdelkih je ogromno. Saj podjetje stalno prodaja svoje izdelke v tujino. Dober in izvežban kolektiv ima precejšen ugled, pridobjen s solidno izdelavo svojih izdelkov.

Tudi v tem podjetju je zaposlenih skoraj polovico žensk. Podjetje ima dober trg, surovine pa v neposredni bližini. Svoje kapacitete bi lahko povečalo dvakratno ali še več, ko bi imelo večje delovne prostore. V tem podjetju bi zopet našlo zaposlitev mnogo žena in deklet, ki trkajo na vrata Zelezarne za zaposlitev. Toda, najti bo treba sredstva, da podjetje dobi res sodobne delovne prostore, mnogo večje in zračnejše kot so dosedanji.

To so novi viri razvoja jeseniške dejavnosti, ki smo jih do danes le preveč zanemarjali.

Podobno je z »Mestno čevljarno«. V tem podjetju dela pet čevljarjev v termal, nehegihlaci in tesni delavnici. Podjetju manjkajo delovni prostori. Išče tudi nove delavce, pa jih ne najde. Mnogi čevljarji delajo v Zelezarni. Zamenjali so čevljarški stolček in dreto z livno jamo v martinarni. Jeseničani pa čakajo na čevljarške usluge, kakor na krojaške. Podjetje rabi večje in svetlejšee prostore, sobo za vajence ter stanovanja za pomočnike. Te pogoje je treba ustvariti, pa bi čevljarja imela več kadra.

Se slabše so razmere v obrtnem podjetju »Tapetništvo«. Podjetje ima zaposlenih 8 delavcev,

ki drug drugemu stopajo na prste. Ko prideš v delavnico, ne veš ali si prišel v skladišče ali v stari-narnico tapetniškega pohištva. Kolektiv se muči, da bi zadovoljil potrebe jeseniškega prebivalstva. V takih delovnih pogojih je res čudno, kako še uspevajo. Razumljivo je, da mora cveteti šušmarstvo, saj se kar po stanovanjih porjavljajo žimnice. Zopet stojimo pred istim vprašanjem: večji prostori.

Pred poldrugim letom so na Jesenicah ustanovili socialistično frizersko obrtno podjetje v kletnih prostorih železniške postaje. Ta lokal je v zadovoljstvo Jeseničanov odprt od šestih jutraj do devetih zvečer. Kolektiv pa bi rad odprl še nove lokale na Plavžu in v Zirovnici.

Občinski sindikalni svet pozdravlja to pobudo in nudi kolektivu vso pomoč, da bi razširil svojo dejavnost. Upravnica podjetja že leto dni teka po Jesenicah in išče nove lokale. Doslej je povsod nalezela na gluha ušesa. Na Plavžu je bil še pred vojno in pa tudi po vojni frizerski salon, ki pa je sedaj že več mesecev zaprt. Lastnik tega lokala — privatnik — iz nerazumljivih razlogov ne da lokala v uporabo. Medtem je nek drug zasebnik sezidal na Plavžu novo hišo s frizerskim lokalom, ki pa ga bo kot kaže, dobil privatni frizer, ne pa socialistično frizersko podjetje. Občinski komite ZKJ in Občinski sindikalni svet sta glede tega že ukrepala pri merodajnih občinskih organih.

In dalje. Na Jesenicah imamo tudi obrtno podjetje »Kovinoservis«. To podjetje ima slajne perspektive za razvoj, ima že dolgoletno tradicijo in dobro gospodari. Razvilo se je iz prejšnjega privatnega podjetja. Predvidevamo je, da bo to podjetje še razvilo svojo dejavnost. Toda za to potrebuje večje prostore. V dosedanji delavnici se drena precejšnje število kvalificiranega kadra in vajencev. Stroji so razvrščeni tesno drug poleg drugega, kar sploh ne odgovarja higiensko-tehničnim predpisom. Za realizacijo perspektivnega programa razvoja tega podjetja bo treba najti večja investicijska sredstva. Tako bi lahko naštevali naprej še ostale obrti kot na primer »Lesni servis« na Koroški Beli, ki je z največjo težavo našel lokal, pa steklarsko obrt, nato dežnikarstvo, ki ga praktično nimamo, pekarno, ki je sploh problem za sebe zaradi peči in stanovanj za peke, pleskarstvo, ki sijajno uspeva, vendar le v privatni obrti itd.

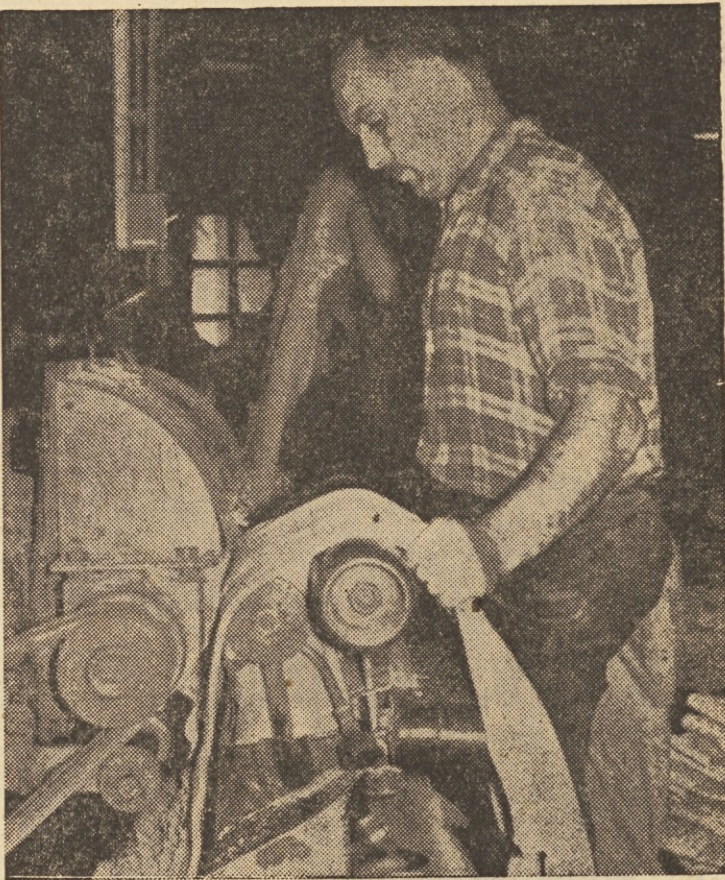
Dejstvo je, da so to posledice dolgoletnega zanemarjanja obrtništva na Jesenicah. Sedaj so seveda občina in tudi drugi organi trudijo, kako bi najlažje in najhitreje rešili te probleme. Mnogo je bilo zapuščenega in marsikaj bi lahko rešili prej, če bi pogledi na obrtništvo bili drugačni. Tudi danes na žalost še mnogi podcenjujejo to dejavnost in se ne zavedajo, da je obrtništvo prav tako potreben činitelj za dvig življenjske ravni kot industrija.

Obrtništvo terjaja na Jesenicah hitrih ukrepov. Za rešitev tega je potrebna skupna pomoč vseh občanov. Zbor proizvajalcev je o obrtništvu že govoril, manjka pa konkretnih, hitrejših akcij. Dejstvo je, da načelne in deklarativne diskusije ne bodo rešile teh pere-

čih problemov. Za obrtništvo morajo razen občine in političnih vodstev skrbeti tudi vse večje gospodarske organizacije, ki lahko odstopijo obrtništvu delovne prostore, dajo osnovna sredstva, stanovanja za obrtne delavce, vložijo svoja sredstva v obrt itd. Predvsem je pa nujno, da na ta problem gledamo vsi z enako pozornostjo in čimprej pristopimo h konkretnim nalogam. Problemi so znani. Zato naj pristojni svet na občini izdela konkreten načrt razvoja jeseniškega obrtništva. Za ta načrt naj zagotovijo sredstva v prihodnjem letu. Pritisk zborov proizvajalcev in delovnih ljudi, pa naj bo tako močan, da ne bo ostalo samo pri načrtu.

predsednik ObSS Jesenice
France Leben

Delovni motiv iz Tovarne
usnja v Soštanju

Pozna, vendar dosegljiva pravica

Kronologija spora, iz katerega je mogoče ugotoviti marsikaj

Radivoja Cvejanovića, tajnika občinskega ljudskega odbora Sajkaša v novosadskem okraju, so odstavili in ga imenovali za ekssekutorja. Odločba ljudskega odbora, s katero je pravno formulirana ta degradacija, ima datum 12. dec. 1956. To je prvi datum v kronologiji boja človeka, boja, v katerem je kazalo, da se bo zaključil z zmago, potem pa je grozil hud poraz.

Ne zanimajo nas motivi, zaradi katerih je občinski ljudski odbor Sajkaša tako ravnal s šefom svoje administracije. Motivi so lahko bili upravičeni ali pa tudi ne, vsekakor pa niso bili zajeti v predpisano zakonsko obliko, zato so bili — za primer, da je človek dovolj vztrajen — že vnaprej obsojeni na neuspeh. Zanimivo pri vsem je iskanje zakonitosti, ki je trajalo skoraj tri leta, prizadeti pa se je nazadnje znašel tako rekoč na začetku.

Po premostitvi na novo, nižjo dolžnost je dobil Radivoj Cvejanović 1. februarja 1957, torej poldrugi mesec kasneje, novo odločbo, v kateri so mu odpovedali službo.

Razumljivo je, da človeku ni bilo prav, ker so ga odstavili, in še manj, ker so ga odpustili, zato se je pritožil. Instance so se vrstile od spodaj navzgor, najprej okrajni odbor, potem Izvršni svet APV, potem Vrhovno sodišče APV in vse do Zveznega vrhovnega sodišča.

Izvršni svet APV je razveljavil odločbo o odpovedi 8. novembra 1957. Ze pre je bilo jasno; da je odpoved nevezdružna. Zato je okrajni odbor sprejel Cvejanovića za svojega namestnika. Prevzel ga je v soglasju z občinskim ljudskim odborom Sajkaša, to soglasje pa je bilo dano mesec

dni po dejanskem prevzemu. Medtem je bil prizadeti pet mesecev brez plače.

Pritožbo proti odstitvitvi s položaja tajnika je Vrhovno sodišče APV zavrnilo 3. oktobra 1957. Zvezno vrhovno sodišče se ni strinjalo s stališčem Vrhovnega sodišča APV. Z odločbo 13. decembra 1957 je dalo Cvejanoviću prav.

Ko je Cvejanović nazadnje prišel do vrha — za to je potreboval točno leto dni — si je nazadnje priboril zakonitost.

S tem pa procesa še ni bilo konec. Dotlej je šel od spodaj navzgor, zdaj pa gre v obratni smeri, od Zveznega vrhovnega sodišča do občinskega ljudskega odbora.

Najprej je Vrhovno sodišče Vojvodine spremenilo svojo odločbo in sprejelo stališče zveznega sodišča. Nova sodba, ki je upoštevala Cvejanovićevo pritožbo, ima datum 19. nov. 1958. To pomeni, da je trajalo nad enajst mesecev, preden je pritožba prišla do prve nižje stopnice na poti od sodbe do njene izvršitve. Do druge stopnje je prišla nekaj prej kot v treh mesecih, okrajni ljudski odbor je 9. februarja 1959 razveljavil svojo prvotno odločbo. Potem je sledilo nekaj nad šest mesecev čakanja na tretjo stopnico, na tisto zadnjo, ki bi morala izvršiti sodbo.

Zares, 20. avgusta letos je izdal občinski ljudski odbor Sajkaša novo odločbo o Cvejanovićeve primeru. Prizadeti se je verjetno oddahnil. Nazadnje, končno! Čakanje se bo splačalo.

Kje neki! Ljudski odbor je z zadnjim odlokom odstavil Cvejanovića s položaja tajnika (verjetno v novi, po zakonu predpisani obliki), vendar z datumom 1. februarja 1957. Vse skupaj je

premaknil za dve leti in pol nazaj. Ali je treba pojasnjevati, da je odbor ponovno prekršil pravne predpise? Nova odločba o odstitvitvi bi smela nositi le tisti datum, ko so jo dejansko sprejeli, torej 20. avgusta 1959. To pa bi pomenilo, da bi morali Cvejanoviću izplačati prejemke za dve leti in devet mesecev nazaj.

Po dveh letih in devetih mesecih je bil Cvejanović spet tam, kjer je začel, čeprav ima v rokah sodbo najvišjega pravosodnega organa v državi, sodbo, ki potrjuje, da njegova odstavitev ni bila zakonita.

Kaj zdaj? Ali naj gre spet po vseh stopnicah od spodaj navzgor, potem pa od zgoraj navzdol, kakor je enkrat že šel? Ali naj spet čaka približno tri leta, kakor je že čakal? Kdo mu jamči, da občinski ljudski odbor ne bo potem spet izdal odločbe s kakim starim datumom, nove nezakonite odločbe, ki bi jo spet bilo treba izpodbijati tri leta, in tako v nedogled?

Na srečo pa ni povsem tako, ker bi to bil pravi začarani krog, krog brez izhoda. Povprašali smo pri pravnikih. Rekli so: po 64. čl. zakona o upravnih sporih mora zdaj Radivoj Cvejanović ponovno vložiti tožbo, da bo dobil od sodišča izvršno odločbo. S to bo lahko dosegel, da bo občinski ljudski dbor v Sajkašu izdal novo odločbo o odstitvitvi z realnim datumom in mu izplačal zaostale prejemke za vse obdobje spora.

Vendar — so dodali pravniki — bi bilo optimistično pričakovati, da bo Cvejanović dobil izvršno sodbo prej kot v petih mesecih.

Pravica je včasih zares počasna, kakor pravi ljudska modrost. Vendar je dosegljiva, če ima človek koš potrpljenja.

Z. Simić

40 VELIKIH LET

ltni, udarile v sovražno zaledje in osvobodile Fočo, Goražde in Čačanje ter na ta način ustvarile novo osvobodeno ozemlje in podpre perspektivo nadaljnjemu razvoju oborožene vstaje v vzhodni Bosni.

Tak položaj je povzročil splošno demoralizacijo pri večini prebivalstva, zlasti pa v četniških vrstah. Ker je srbsko prebivalstvo verjelo četniški propagandi, da nemški okupatorji ne bodo pripekljali s seboj ustašev in da se četnikov ne bodo dotaknili, je bežalo in se ni upiralo srbski ofenzivi. Nemški okupatorji pa so skupaj z ustaši požgali vse srbske vasi. Rezultati te četniške akcije so bili katastrofalni za vse prebivalstvo vzhodne Bosne. Najprej so četniki požgali muslimanske, ustaši in črna legija pa potem srbske vasi. To je moralo povzročiti pri delu srbskega prebivalstva določeno demoralizacijo. Ker na ozemlju od Romanije do Drine ni bilo močnejših partizanskih sil in ker so na to ozemlje prišle četniške enote iz Srbije, je bila tam še vedno četniška oblast.

Ker me je Vrhovni štab takrat poslal v Sarajevo z nalogo, naj proučim možnosti za sodelovanje z nekaterimi oficirji domobranske vojske, sem poslal tovarišu Titu, ki je bil takrat v Foči, pismo z oceno položaja severno od Prače in predlagal, naj spet pride I. proletarska brigada in obračuna s četniki, ki so prišli iz Srbije. O

bosenskih četnikih sem menil, da se ne bodo upirali tej akciji I. proletarske brigade.

Tovariš Tito je sprejel ta moj predlog in poslal I. in II. proletarsko brigado, ki sta v naglem pohodu prodrli do Drine. Kakor sem pričakoval, se domači četniki niso upirali, oni, ki so prišli iz Srbije, pa so spet bežali čez Drino. Ugodni položaj smo izkoristili in ustanovili dva udarna bataljona (enega iz borcev z Majevice, drugega iz borcev z Romanije in iz odreda Zvijezda), ki sta bila pripravljena izpolniti sleherni naloge. Čez nekaj dni sta se I. in II. proletarska brigada vrnili na osvobodeno ozemlje v Foči. Z udarnim bataljonom sem odšel na Ozren, da bi pomagal urediti položaj v tamkajšnjem odredu, v katerem so četniki povsem prevladali, glavni štab z drugim udarnim bataljonom pa je ostal na Romaniji in pri Srednjem.

TRETJA SOVRAŽNA OFENZIVA IN USTANOVITEV SESTE VZHODNOBOSENSKE PROLETARSKÉ BRIGADE

Zaradi naglega umika prve in druge proletarske brigade iz vzhodne Bosne ni bilo dovolj časa za zaključek procesa, ki je nastal: skoraj vsi četniški odredi na ozemlju vzhodne Bosne naj bi prešli pod poveljstvo Vrhovnega štaba kot odredli prvotno. Vendar se položaj v teh odredih

še vedno ni utrdil. Odredi so bili takšni, da ni bilo jamstva, da bi mogli nasprotovati novi ofenzivi nemških okupatorjev in ustašev. Vendar sta prva in druga proletarska brigada morali iz vzhodne Bosne zaradi položaja, ki je nastal na ozemlju Črne gore in Hercegovine, kjer so četniki izkoristili sektaške napake našega vodstva v Črni gori in Hercegovini ter naše enote prisilili k umiku z določenih področij. V takih razmerah se je začela vsklajena ofenziva nemških in italijanskih okupatorjev ter četniških in ustaških enot proti našim silam na ozemlju Črne gore, Hercegovine in vzhodne Bosne.

Po hudih bojih so se morale naše enote med tretjo ofenzivo umakniti s področja Črne gore, Hercegovine in Sandžaka. Borci, ki so se umaknili s teh področij, smo združili v III. sandžakiški proletarski brigadi, v IV. in V. črnogorski proletarski brigadi ter v samostojnem hercegovskem udarnem bataljonu. Na terenu praktično ni bilo več naših enot. Na vsem ozemlju so prevzeli oblast četniki pod okupatorjevo zaščito, kar je pomenilo že povsem odkrito sodelovanje z okupatorji. Seveda na takšno stanje niso vplivali le določeni sektaški odniki na tem področju, marveč tudi določeni objektivni činitelji, na primer pomanjkanje hrane, dalje

perspektive dolgotrajnega boja itd. Nekoliko drugače se je razvil položaj v vzhodni Bosni, kjer so prav tako skladno nastopale nemške, ustaške in četniške enote proti partizanskim silam. Sklenjen je bil poseben sporazum, po katerem so nemški okupatorji prepuščali oblast četniškim odredom na ozemlju, naseljenem pretežno s srbskim prebivalstvom, ustašem pa tam, kjer so živeli v glavnem muslimani in Hrvati. Tako je okupatorju uspelo precej pasivizirati prebivalstvo, ki je začelo obnavljati domove in se prilagajati novemu položaju, v katerem pa vendar le ni bilo izpostavljeno fizičnemu uničenju, kakor je to bilo v začetku upora.

Ta okupatorjeva politika je v določenem obsegu pasivizirala prebivalstvo, ni pa uničila partizanskih odredov, ker prebivalstva vzhodne Bosne niso mogli pridobiti za uničevanje partizanskih sil. Na nekaterih področjih, ki so bila naseljena pretežno s srbskim prebivalstvom, so obstajali četniški odredi, ki pa se niso hoteli boriti proti partizanom. Prav tako je bila na partizanskem področju oborožena muslimanska milica, ki se tudi ni hotela boriti proti partizanom. Proti njim so se borili le na določenih področjih četniški odredi in muslimanska policija, kadar so partizani prišli na njihovo ozemlje.

Spričo te okupatorske politike je nastala diferenciacija v partizanskih odredih. Nekateri borci iz partizanskih odredov so se organizirano umikali močnejšim sovražnim silam in se borili proti okupatorju na drugem področju, del borcev pa je ostal doma, kjer so se prilagodili novemu položaju, se pravi, da so obnavljali domove, se priključevali četniškim odredom itd.

Čeprav smo tudi mi razglabljali, ali naj med ofenzivo zapustimo ozemlje vzhodne Bosne, in smo celo skušali priti na ozemlje Bosenske krajine, smo se na predlog tovariša Čolakovića nazadnje vendarle odločili za pohod proti Sekovičem in Majevići. Tako se je sredi leta 1942 zgodilo tisto, kar bi bili morali storiti že leta 1941. Praktično je ta naš sklep označeval našo odločitve, da bomo za vsako ceno ostali na ozemlju vzhodne Bosne in sestavili brigado iz udarnih bataljonov in partizanskih odredov, katerih moštva so med ofenzivo zapuščala domove in šla z glavnim štabom na druga področja, kjer so se borila proti okupatorju.

Potem ko smo ponovno obravnavali položaj v vzhodni Bosni po tretji sovražni ofenzivi, smo ugotovili, da je stanje ugodno navzile določeni demoralizaciji množic, kar sem omenil že prej. Spričo takega položaja smo se odločili da ne bomo napadali tistih četniških odredov in tiste muslimanske milice, ki se ne bori proti partizanom, vse svoje sile pa bomo vrgli v boj proti okupatorjem in tistim četniškim odredom in ustaški milici, ki se na terenu bori proti partizanom.

Hkrati smo sklenili, da se moram na vsak način prebiti do Vrhovnega štaba in tovariša Tita ter razložiti položaj in dobiti pristanek za stališča, ki smo jih bili izoblikovali za oživljanje upora v vzhodni Bosni.

S tovarišem Titom sva se sešla v bližini Konjica, ko se je s proletarskima brigadama prebijal proti Bosenski krajini. Razložil sem položaj v vzhodni Bosni ter naša stališča do četniških odredov in muslimanske policije, nato pa sem predlagal, naj odobrijo ustanovitev brigade, ki bi skupno s preostalimi partizanskimi odredi ponovno oživila ogroženo vstajo na ozemlju vzhodne Bosne. Tovariš Tito je dejal, da je zelo dobro, ker smo se obdržali v vzhodni Bosni in ustanovili tudi brigado. V celoti je odobril naša stališča do četniških odredov in muslimanske milice, potem pa je izdal ukaz o ustanovitvi VI. vzhodnobosenske proletarske brigade.

Zelo zadovoljen sem se vrnil od tovariša Tita in 2. avgusta ustanovila v imenu Vrhovnega štaba VI. vzhodnobosensko proletarsko brigado. S tem se je začelo novo poglavje v razvoju narodnosvobodilnega boja v vzhodni Bosni.

Konec

»UNIONTEKS« na severozahodu

Tretjina delavcev, zaposlenih v hrvatski tekstilni industriji, je pred odločitvijo, katero izmed dveh poti bodo izbrali. Ena je stara. To je pravzaprav sedem posameznih poti podjetij volne-konfekcijske smeri v Hrvatskem Zagorju. Na teh posameznih poteh je imel vsak kolektiv poseboj »dobre in slabe čase«. Zda pa se te poti končujejo. Druga pot je nova: ena sama pot, po kateri ni šel še noben kolektiv, vendar je smer že začrtana. Po njej naj bi krenili ti kolektivi. Posledje bi z združenimi močmi premagovali težave, s katerimi so imeli doslej opraviti vsak zase.

Vendar se še niso odločili. Ko bo sedem delavskih svetov reklo »da«, bo nastalo novo poslovno združenje, ki že ima ime »Unionteks«. Združenje bo eno največjih v Jugoslaviji, zajemalo dežele.

Načela, na katerih bo temeljilo to združenje, so že obdelana. Sestavljale ga bodo volneno-konfekcijske industrije Varaždina, Krapine, Zaboka, Karlovca, Preloga in Oroslavja, kjer sta dve industriji, tekstilna in konfekcijska. Razen teh podjetij ustanoviteljev združenja so bodo verjetno včlanila tudi zagrebška podjetja »Kamensko«, »Naprijed«, »Vesna« in še nekatera druga.

NA STOTINE VSTRAN VRŽENIH MILIJONOV

Zamisel o »Unionteksu« ni nova, saj so bila ta podjetja že poprej navezana na sodelovanje in na medsebojno pomoč. Varaždinska tekstilna industrija je sodelovala z vsemi tekstilnimi tovarnami zagorskega bazena. Sodelovala so tudi druga podjetja, vendar v manjšem obsegu. Potrebe po medsebojnem sodelovanju so naraščale iz leta v leto, tako da so se že lani izoblikovale »neuredne« osnove za ustanovitev poslovnega združenja. Bodoče članice »Unionteksa« so imele 1254 milijonov medsebojnega prometa, kar je 7% skupnega letnega prometa bodočih članic združenja.

Razen tega so silile k združenju tudi potrebe po specializaciji in kooperaciji ter nujnost skupnega nakupa surovin in skupne prodaje blaga. Sedanji proračuni kažejo, da bo poslovno združenje kot celota prihranilo več sto milijonov dinarjev, ki so jih doslej po nepotrebnem trošili. Vse članice so lani porabile surovin in osnovnega materiala za devet milijard dinarjev. Uvozilo so blaga za 37 odstotkov te vsote, samo za maržo uvoznim podjetjem so plačali 37.74.000 din. »Unionteks« bi nakupoval za vse skupaj in brez posrednika. Tako bi članice v prihodnje ne imele več velikih izdatkov za marže.

Se drugi računi kažejo prednosti »Unionteksa«. Vse članice ne morejo odpreti lastnih prodajalnih na drobno, zato morajo večino svojih proizvodov prodajati trgovini na debelo s povprečno 3-odstotnim popustom. Če bi združenje z lastnimi prodajalnami zmanjšalo prodajo izdelkov trgovini na debelo le za 20%, bi podjetjem ostalo 50 milijonov dinarjev.

OSNOVNI MOTIV: ZDRUŽENA PROIZVODNJA

Vendar so to le koristi pri nakupu surovin in pri prodaji blaga, zato ti motivi tudi niso osnovni. Podjetja Hrvatskega Zagorja se združujejo predvsem zato, da bi skupaj znova proizvajala in se z združenimi močmi postavila v isto vrsto s podjetji, ki imajo visoko produktivnost.

Komisija za izdelavo dokumentacije o poslovnem združenju je že zaključila delo. Ugotovitve

v elaboratih, ki so zdaj pri delavskih svetih vseh članic, so rahlo presenetljive. V vseh teh podjetjih je 83% strojev prešlo amortizacijsko mejo, tehnično pa so večinoma izrabljeni. Razen tega po svetu ne izdelujejo več nadomestnih delov za te zastarele stroje.

Zaključki: v vseh podjetjih je potrebna rekonstrukcija, ob tem pa je treba takoj pomisliti tudi na denar. Vsa podjetja si ne morejo sama kupiti novih strojev. Izhoda si v doglednem času ni mogoče obetati, saj dolgujejo vsa podjetja 2310 milijonov dinarjev posojil za rekonstrukcijo in za obratna sredstva. Za splošno rekonstrukcijo pa potrebujejo še kake tri milijarde. Če bi to delo opravljalo vsako podjetje zase, bi nekatera odplačala posojilo prej, druga pozneje. Tako bi se ena podjetja krepila, druga pa bi slabela.

Zdaj je res pravi trenutek za združitev, ki bo hkrati prinesla tudi najboljšo rešitev za vsa podjetja. Elaborati predvidevajo, naj bi članice združile tudi sklade za rekonstrukcijo. Tako bo »Unionteks« v šestih letih in pol izpolnil težavno nalogo, česar posamezna podjetja ne bi mogla praktično nikoli doseči.

SPECIALIZACIJA SE NI

»URADNA«

Rekonstrukcija po načrtih poslovnega združenja bi bila drugačna, kot si jo predstavljajo posamezna podjetja. To pa je že zanesljiva napoved, da vsa podjetja ne bi izdalovala tega ali onega, temveč bi vsako proizvajalo tisto, za kar ima najprimernejše pogoje. »Razdelitev dela« izhaja iz stopnje izkoriščenosti strojnih zmogljivosti. Preglednica kaže:

Čiščenje	51%
Pranje volne	39%
Barvanje surovin	36%
Barvanje česane volne	80%
Sušenje surovin	37%
Mikanje	64%
Mešanje surovin	64%

To so skupni podatki za vseh sedem članic; v nekaterih podjetjih so določeni stroji občutno manj izkoriščeni. Tako so v industriji volnenih tkanin v Zaboku stroji za čiščenje in pranje izkoriščeni 25-odstotno, v »Varteksu« pa pralni stroji le devetodstotno. Ti podatki že potrjujejo na-

črta »Unionteksa«: neizkoriščeni stroji bi lahko delali za vsa združena podjetja, zato bi jih ne bilo treba kupovati drugod.

Seveda so določeno specializacijo že uvedli. Tako na primer krapinska tekstilna industrija predela največ volne, zato bi bilo naravno, da bi vsa volno sortirali in prali v Krapini, kjer je tudi dovolj strojev za to delo. V Krapini izdelujejo znane ženske volnene plašče, zato bi se podjetje lahko specializiralo za to proizvodnjo. Tekstilna industrija v Oroslavju izdeluje tako imenovani »vigogne« (cenenno blago), »Varteks« pa je zaslovel z blagom »krombi« in »kamgarn«.

Vse to so osnove za bližnjo specializacijo. Združenje »Unionteks« bi jo le dokončno izoblikovalo in »uzakonilo«.

»VARTEKS« JE ŽE ČLAN »UNIONTEKSA«

Kolektivi razmišljajo zdaj o marsičem, ker se ne združujejo le formalno. Pripravljeni so povezati vse svoje interese v »Unionteksu«, zato pred dokončnim sklepom temeljito analizirajo naloge, prednosti in dolžnosti v »Unionteksu«. Zavedajo se, da bo »Unionteks« eno največjih poslovnih združenj v Jugoslaviji, odroma največje jugoslovanski tekstilni »kombinat«.

Vendar spoznava vsak izmed deset tisoč delavcev bodočega »kombinata«: s priključitvijo k poslovnemu združenju ne bo noben kolektiv izgubil ničesar, keristi pa si obeta toliko, da jih sedaj niti še ni mogoče vseh ugotoviti. V najkrajši obliki bi lahko rekli, da bo postalo vsako podjetje »specialist« za določeno blago, med vsemi pa bo pristno sodelovanje. To pomeni večjo produktivnost, ekonomičnost in rentabilnost, torej osnove, na katerih naj se razvija največje jugoslovanski tekstilni »kombinat«.

Ceprav je »Varteks« gospodarsko najbolj samostojno podjetje v njegov delavski svet glasoval za združenje, »Varteks« je praktično že prvi član »Unionteksa«. Za sedaj je edini, te dni pa se bodo včlanili še drugi kolektivi, ki jim je »Unionteks« še bolj potreben.

Septembra bo dobilo volneno in konfekcijsko blago iz tega dela Jugoslavije etikete z novim imenom »Unionteks«.

N. Cvetić

Tarife določajmo po delu

(Nadaljevanje s 1. strani)

je razpon največ do 10 % tarifne postavke, drugod pa se dvigne tudi na 40 % in več.

Pomembne razlike so tudi glede ocenjevanja: v nekaterih kolektivih ocenjujejo samo predstojniki, v drugih na predlog vodilnih ljudi komisije delavskega sveta in spet druge komisije na osnovi svoje ocene itd.

Končno so tu še nekatere razlike v kriterijih, po katerih ocenjujejo posamezne delavce. V bistvu uporabljajo kombinacije dveh kriterijev. V prvo skupino sodijo kolikor toliko objektivna merila, kot so leta zaposlitve, delovni staž, šolska in strokovna izobrazba, v drugo skupino pa kriteriji, ki so izključno odvisni od tega, kako ocenjujealec ocenjuje delavca, ker so med temi kriteriji taki: kako delavec dela, kako pozna svoje delo, koliko smisla ima za kolektivno delo, kako se zna delu prilagoditi, kakšen odnos ima do delovnih tovarišev in do nadrejenih in podobno.

Vsi ti sistemi osebnega ocenjevanja delavcev pa imajo predvsem en skupni imenovalec: pri določanju osebne tarifne postavke dajejo popolno prednost formalnim osebnim kvaliteta delavcev (pod pogojem, da so točno osebno ocenjeni in da je taka ocena v sistemu delavskega samoupravljanja v taki obliki sprejemljiva) in odrinajo v ozadje oceno zahtevnosti dela in drugih operacij. V pogojih sproščenega nagrajevanja po delu pa bi moralo osnovo za nagrajevanje določati predvsem vrednotenje dela, delovnih operacij, ne pa vrednotenje formalnih kvaliteta izvajalcev. Zaslugek mora biti vsebovana v določeni količini izdelkov, ne pa v formalnih kvaliteta izvajalcev. Smisel ekonomske stimulacije je v tem, da je delavec ekonomsko zainteresiran, da osvoji čimbolj zahtevne delovne operacije in da izdela čimveč čimbolj zahtevnih proizvodov, ne pa, da teži za tem, da si pridobi iz leta v leto višje formalne kvalifikacije, dela pa ves čas na enakem delovnem mestu.

Pri sedanjem načinu osebne ocene se dogaja celo to, da je ta-

rifa oziroma iz nje izvedena akordna postavka za enak izdelek pri enakem stroju lahko različna, če sta delavca različno ocenjena. To je seveda ekonomsko in politično povsem nevzdržna zadeva.

OCENJANJE NE MORE BITI OSNOVA ZA DOLOČANJE TARIFNIH POSTAVK

Če torej povzamemo: V pogojih nagrajevanja po delu mora biti obračunska tarifa, sedanja tarifna postavka, vse bolj odvisna od kategorizacije delovnega mesta, delovne operacije, faze dela itd., ne pa od formalnih kvaliteta izvajalca. Osebna ocena delavcev bo, v določeni obliki, tehnično dokaj bolj dognana, verjetno potrebna pri razporejanju delavcev na določena dela, tarifa pa mora biti vsebovana v delu, v izdelku, v delovni fazi. Delavci, ki opravljajo enako delo, morajo biti nagrajeni po enaki tarifi. Razlike v kakovosti (dejanski, ne formalni) posameznih delavcev se bodo pa pokazale v različnih količinah, v različni kakovosti izdelkov, ki jih bodo posamezniki napravili, v različni porabi surovin, v različni količini izmečka, v različnem številu zastojnih ur itd., kar vse je mogoče povsem natančno ekonomsko ugotovljati in nagrajevati. V primerih pa, ko je podjetje posebej zainteresirano, da ima stalne delavce, visokostrokovne delavce itd., pa naj tiste, ki take pogoje izpolnjujejo, nagradi s posebnim dodatkom, mimo zasluga po učinku.

Iz povedanega se torej sam po sebi vsiljuje zaključek, da krije pri sedanjem sistemu delitev osebnih dohodkov, ki v celoti omogoča nagrajevanje po delu, praksa razponov in osebnega ocenjevanja diametralno nasprotno težnje, kot jih je imela v pogojih administrativno zakonitih tarifnih postavk. V sedanjih pogojih vnaša v nagrajevanje prvine, ki so že preživele in ki so v nasprotju z nagrajevanjem po delu.

Ob vsem tem pa se poraja še en vidik, ki odločno govori zoper odrejanje tarifnih postavk na osnovi osebnega ocenjevanja delavcev, ki jih ocenijo predstojniki. Tako dobe vodilni kadri, od mojstra navzgor, neverjetno široka pooblastila, da na osnovi proste presoje odločajo mestoma celo do 40 % in več tarifne postavke podrejenih, kar se še pri 20, 30 in večodstotnem prekoračenju norm še občutno poveča. To vsekakor ne vpliva ugodno na formiranje zavesti delavcev kot upravljalcev in odpira dokaj široko razpoko.

Ne da bi se sploh spuščali v motive, ki so posamezne kolektive privedli do tega, da so se odločili za sistem tarifnih postavk v razponih in za metodo osebnega ocenjevanja, moramo ugotoviti, da taka odločitev ni bila nikjer potrpečena. V nekaterih so to že občutili.

Kaj naj torej storimo? Odgovor je zelo preprost: tak način določanja tarifnih postavk moramo čimprej odpraviti. Tega seveda ni mogoče storiti čez noč. To-

da začeti moramo takoj. V vseh podjetjih so delali analitične očne delovnih mest, redki kolektivi nimajo nikakršnih normativov dela in drugih meril. Vredno je ponovno proučiti to gradivo, ga na osnovi dosedanjih izkušenj še izpopolniti in prečistiti, potem ga bomo lahko koristno uporabili za določitev ekonomske utemeljenosti tarif za določena dela, delovna mesta itd. Važno je: dobili bomo tarife po delu, ne pa po ljudeh.

Taka revizija tarifnih pravilnikov, iz katerih bi odpravili sistem osebnega ocenjevanja kot sredstvo za določanje tarifnih postavk, bi nedvomno pomenila pomembno izboljšavo v sistemu nagrajevanja po delu. Zato je opravimo čimprej.

Roman Albreht

SKRIB ZA NAPREDEK NE LE NADZOROVANJE

(Nadaljevanje s 1. str.)

naj bi v bodoče izbirali potrošniške svete v okviru stanovanjskih skupnosti. Kaže, da bo to ena najbolj primernih oblik, kajti nemogoče si je misliti, da bi imeli dober potrošniški svet pri vsaki trgovini, saj bi moralo potem na tisoče in tisoče državljanov sodelovati v teh organih, če bi hoteli v tako upravljanje zajeti dosledno vso trgovino. Potrošniški sveti v stanovanjskih skupnostih naj bi potrošniškemu odgovarjali in skrbeli za napredek vseh trgovinskih podjetij na svojem področju. Uredba dopušča tudi druge oblike, kar je povsem pravilno, še več, menimo, da bi morali predlagatelji osnutka v zaključne odredbe vstaviti še en člen, v katerem bi izrecno povedali, da nudi uredba o potrošniških svetih le okvir za njihovo delovanje, medtem ko naj bi imeli občinski ljudski odbori pravico, da s posebnimi predpisi določijo tudi podrobnosti o njihovih dolžnostih in pravicah ter pri tem upoštevajo posebne pogoje.

Ker smo že pri dolžnostih in pravicah, naj omenimo, da so dolžnosti približno enake kot do sedaj. Vsekakor pa bi bilo treba v uredbi vstaviti tudi člen, ki bi nalagal dolžnosti tudi trgovini in ne le potrošniškemu svetu. Tako naj bi bila trgovina dolžna, da obvesti predsednika potrošniškega sveta, kdaj je zasedanje delavskega sveta zato, da bi se lahko le-ta ali pa člani potrošniškega sveta takega sestanka udeležili. To se nam zdi važno določilo tudi zaradi tega, ker smo opazili, da trgovci neradi vabijo kogarkoli na zasedanja svojih delavskih svetov, kar se ne da opravičiti z nikakršnimi poslovnimi tajnostmi, še zlasti ne, če vemo, da tudi največje tovarne

vabijo na svoja zasedanja družbene in politične delavce. Če pa bi že šlo za stvari, o katerih naj bi vedel samo delavski svet, naj bi veljala tudi za člane potrošniških svetov ista določila kot za člane delavskega sveta, ki poslovnih problemov in tajnosti svojega podjetja ne smejo raznašati po svetu. Mimo teh dolžnosti trgovine in potrošniških svetov bo treba v zakon vstaviti še nekatere druge. Toda to ne spada niti v okvir sestavka, v katerem hočemo opisati predvsem nove osnove, ki bodo omogočile boljše delovanje teh organov.

Dosedanje izkušnje in ocenjevanje dela potrošniških svetov kažejo, da se le-ti niso uveljavili tako, kot smo si želeli, predvsem zaradi tega, ker gre za posebno obliko družbenega upravljanja. Na eni strani je trgovina, ki ima v uveljavljenem gospodarskem sistemu določene interese, ki prav gotovo niso vedno v skladu z interesi potrošnikov. Bolj kot kjer koli drugje je v tem primeru težko vsklajevati in najti skupni jezik tudi zaradi tega, ker potrošniški sveti nimajo pravice odločanja. Te pravice jim ne daje niti novi osnutek, kar je konec koncev samo po sebi umevno, saj ima trgovina delavske svete, ki morajo ostati samostojni organi upravljanja. Slabo je bilo to, da predlogov in sklepov potrošniških svetov največkrat ni nihče upošteval, proučeval. Potrošniški svetovi tudi ni nihče odgovarjal na njihove zahteve ter jih ali zavračal ali pa odobril njihovo izvajanje. Skratka, dogajalo se je, da so potrošniški sveti sprejeli mnogo pametnih predlogov, ki pa niso bili nikoli uresničeni, ker ni bilo nikogar, ki bi bil za to odgovoren. Osnutek novega zakona to upošteva in mislimo, da je prav v tem velik korak naprej. V bodoče bodo

morali ljudski odbori, zlasti pa njihovi organi, sveti za gospodarstvo in blagovni promet, pa tudi trgovinske in gostinske zbornice, proučevati predloge in zahteve, ki jih bodo posredovali potrošniški sveti. Še več, potrošniške svete bodo morali obvestiti, kaj so ukrenili, oziroma kaj menijo o njihovih predlogih. Potemtakem predlogi potrošniških svetov ne bodo obviseli v zraku ali ostali v predalih posameznih uradov, pač pa bo treba ob njih tudi nekaj ukrepati, pa najsi bo tako ali drugače. Prav bi bilo le še to, da bi sestavljavci osnutka vstavili v člen, ki določa te dolžnosti ljudskih odborov in drugih organov, še čas, v katerem morajo obvezno odgovoriti potrošniškemu svetu. Če takšnega roka ne bo, bi se znalo dogoditi, da bi potrošniki čakali na odgovor tudi po nekaj mesecev. Izkušnje so pač take!

Po osnutku bo imel nadzor nad delom potrošniških svetov svet stanovanjske skupnosti. Člane pa bodo volili za dve leti, pri čemer bo treba zlasti paziti na sestav teh organov. V potrošniške svete bomo morali voliti zares prizadevne državljane in vsaj nekaj takih, ki se bodo na poslovanje trgovine kolikor toliko spoznali. To je namreč pogoj, da bo doseženo potrebno soglasje med trgovino in potrošniškim svetom pri delu, mimo tega pa to zagotavlja tudi določeno kakovost pri sprejemanju predlogov. Omenimo naj še to, da poleg že znanih pravic, ki jih imajo potrošniški sveti, zakon predvideva še nekatere nove, med katerimi se nam zdijo posebno opozoriti na to, da bo lahko potrošniški svet predlagal ljudskemu odboru zamenjavo nesposobnega ali premalo odgovornega upravnika ali direktorja posamezne trgovine. Ob takem siste-

mu dela bodo potrošniški sveti postali pravzaprav tipalke ljudskega odbora, ki bo lahko dobro obveščen o vseh problemih trgovine in opozorjen tudi na zahteve in potrebe trgovine, torej ne le na napake. Napake so večkrat posledica slabe opremljenosti naše trgovine kot pa osebnih napak posameznih delavcev v trgovini.

Menimo pa, da se potrošniški sveti kljub boljšim osnovam, ki jim jih bo nudila nova uredba o potrošniških svetih, ne bodo uveljavili, če ne bodo imeli pri delu vse podpore političnih organizacij, zlasti pa Socialistične zveze in sindikatov. Če se bo zanimanje za delo potrošniških svetov končalo takoj po volitvah, kot je bil primer to doslej, potem k boljšemu delu teh organov ne more prispevati prav nobena nova uredba.

M. Š.

NOVA RESTAVRACIJA V LJUBLJANI

V novi restavraciji, ki jo bodo v nekaj dneh odprli v nekdanji študentski menzi na Miklošičevi cesti v Ljubljani, se bo lahko prehranjevalo več kot 1500 abonentov in prehodnih gostov. Restavracija bo pripravljala vse dnevne obroke po zmernih cenah. Kosila bodo po 100 in 150 dinarjev. Razlika med njima bo le v približkih, medtem ko bodo glavne jedi iste. V istih prostorih bodo odprli tudi bife in sčasoma uvedli samopostrežbo.

Restavracija bo tesno povezana s Centralnim zavodom za napredek gospodinjstva, ki ji bo dajal vse potrebne napotke tako glede biološke kakor glede kalorične vrednosti hrane.

OD TEMELJEV DO KLJUČA

DELA VSKA
ENOTNOST

OD 11. DO 18. SEPTEMBRA

ZA 143. MILIJARD POGODB

V prvih desetih dneh so bile na mednarodnem velesejmu v Zagrebu sklenjene pogodbe v vrednosti 143,5 milijarde dinarjev. Dobra četrtina te vrednosti je v kupcih za izvoz jugoslovanskih proizvodov v tujino in v pogodbah za uvoz tujih proizvodov za potrebe domačega trga; medtem ko je bilo na notranjem trgu sklenjenih kupcij za približno 100 milijard dinarjev.

Podjetje »Hidromontaža« iz Maribora je prodalo za 5 milijard hladilnih naprav in pralnih strojev. Za izvoz večjih količin industrijskih izdelkov — železnih zlitin, bakrenih proizvodov, strojev, orodja in podobno na Poljsko, v Italijo, DR Nemčijo in še v nekatere druge dežele, so bile sklenjene kupcije v skupni vrednosti nad 35 milijard dinarjev.

MED NOVOSTMI VELESEJMA

Zanimanje obiskovalcev na letošnjem mednarodnem velesejmu v Zagrebu vsekakor vzbujajo »žepni« radijski sprejemniki. Takšne bo izdelovala tovarna »Rudi Čajavec« iz Banja Luke. Aparat ima sedem tranzistorjev in eno diodo, dela pa z dvema navadnima žepnima baterijama polnih 200 ur. Cena — 35.000 dinarjev. Omenjena tovarna bo začela izdelovati tudi tranzistorjske radijske sprejemnike za avtomobile. Žepni radijski aparati so popolnoma domače konstrukcije.

NEIZMERNNA MOČ DONAVE

Komisija pri Komiteju za električno energijo evropske gospodarske organizacije je zbrala podatke za 44 elektrarn, katerih letna zmogljivost bi znašala 31 milijard kWh. Te elektrarne bi dobivale svojo pogonsko moč na Donavi. Sedanje elektrarne na Donavi pa proizvajajo letno le 2,6 milijard kWh, kar je po enostavnem računu 8,4 % možne proizvodnje. Vse obstoječe in projektirane elektrarne so razporejene med izvirom Donave v Zahodni Nemčiji in Železnimi vrati — Džerdjapom, kjer se konča mejna Donava med Jugoslavijo in Romunijo, to je v dolžini nad 1900 km, medtem ko je celotna reka dolga okoli 2800 km. Na ostalem toku Donave doslej ni predvidena gradnja elektrarn.

DOMAČE ELEKTRIČNE LOKOMOTIVE

Generalna direkcija jugoslovanskih železnic je sklenila te dni dogovor s tovarno »Djuro Đaković« v Slavonskem Brodu o izročitvi prvih domačih Dieselske električnih lokomotiv za potrebe železniškega transporta.

Za izgradnjo teh lokomotiv je odkupila tovarna »Djuro Đaković« licenco od francoske tovarne »Brisson-Loc« in bo 50 % udeležena v proizvodnji prvih 18 lokomotiv. Lokomotive bodo imele moč 825 konjskih sil in bodo uporabne v potniškem in tovornem prometu. Njihova hitrost bo od 30 do 80 km na uro.

Za sodelovanje se zanimajo še druga podjetja — »Rade Končar« iz Zagreba, »Svetlost« iz Reke, »Sever« iz Subotice in »Famos« iz Sarajeva.

ŽIVLJENJE NA NAŠIH CESTAH

V letošnjem letu je tovarna avtomobilov »Crvena zastava« v Kragujevcu končala z rekonstrukcijskimi deli, ki bodo do konca tega leta omogočili proizvodnjo 5000 raznih vrst motornih vozil. Ze v jeseni pa bo začela tovarna z gradnjo novega pogona, s katerim bo razširila svoje kapacitete in povečala proizvodnjo za približno 32.000 motornih vozil letno. V letu 1960 bo znašala proizvodnja 13.000 vozil, od katerih bo 800 malih potniških avtomobilov. Strokovnjaki predvidevajo, da bo to število v znatni meri zadovoljilo potrebe domačega trga.

150 MILIJONOV ZA AVTOMATIZACIJO

Zvezni izvršni svet je predvidel v letu 1960 znatna denarna sredstva za program uvedbe avtomatizacije v nekatere panoge naše industrije. Posebna komisija je že izdelala predlog, v katerem predvideva 150 milijonov dinarjev za potrebe avtomatizacije. Večje vsote denarja bo lahko izkoristila proizvodnja elementov za elektronsko tehniko, predvsem za industrijsko proizvodnjo tranzistorjev in diod, sestavnih delov elektronskih mehanizmov, elektromehanskih, pnevmatskih in hidravličnih strojnih sistemov.

SPET — ZLATA MEDALJA!

To pot ne bo beseda o naših vinih, niti ne o športnikih. Zlato medaljo je namreč dobila badranska obala med Budvo in Miločerom na svetovni razstavi morskih plaž, ki je bila 1935. leta v Parizu. Na tem kraju si je zgradil svoj dom oddiha kolektiv PTT iz Beograda.

IZ IZVOZA IN UVOZA NAŠIH LADJEDELNIC

Reško podjetje »Brodocommerce« je naročilo na Švedskem deset klimatskih naprav, izmed katerih jih bodo deset montirali na novih ladjah, ki jih grade v ladjedelnici »3 maj«, štiri pa na ladjah, ki jih grade v ladjedelnici v Kraljevi. Klimatske naprave, ki omogočajo po želji ogrevanje ali ohlajevanje, bodo uvedli v vseh ladijskih prostorih.

Puljska ladjedelnica »Uljanik« pa je sklenila pogodbo z uvoznim podjetjem »Centramor« iz Varšave za izdelavo štirih velikih Dieslovih motorjev po 4500 Ks za poljsko trgovsko mornarico. Motorji, ki jih bodo vgradili v motorne ladje, bodo zgrajeni do leta 1960. Skupna vrednost naročenih motorjev znaša nekaj nad 1.700.000 dolarjev.

PRED GRADNJO NOVEGA LETALIŠČA

Na nedavnem sestanku v Sekretariatu za promet — Izvršnega sveta LR Hrvatske, ki so se ga udeležili tudi predstavniki Uprave civilnega letalstva, so sklenili, naj bi prihodnje leto začeli graditi v bližini Reke veliko letališče za mednarodni letalski promet. Elaborat s tehnično dokumentacijo za zgraditev novega letališča bodo že prihodnji mesec obravnavali pristojni državni organi. Letališče bo pomembno zlasti za nadaljnji razvoj turističnega prometa na severnem Jadranu.

vsem mogočim gradnjam, stanovanjskim blokom in visokim stolpnice.

Kako to, da se tega ni nihče že prej spomnil? Kot na dlani je gospodarstvenost takšnega obrata!

O, saj so se, toda drznejši so pozabili na udomačen pregovor — »Kuj železo, dokler je vroče«!

stvom v interesu gradbeništva in ne samo v interesu lastnega poslovanja.

Utrudljivo pehanje za izučeno delovno silo je zašlo na drugi tir. Pojem — zidar in tesar — se zlivata v poklic drugačnega imena — v gradbenca. Če je teh iz dneva v dan

pozna več ometa in barve. To je prezamudno in niti ne vselej najlepše. Lep videz bodo dali stolpnice barvni balkoni in velika steklena okna.

V ritem gradbenega dela se vpleta ritem drugih dejavnosti. Električarji, delavci Toplovida, parketarji, pleskarji, steklarji, mizarji in ključavnice in...

Tako bi z veseljem našteval dalje! Toda, temu še ni tako! Ob obrtniških uslugah industrija le živetari. Sistem bi narekoval temu ali onemu obrtniku, da se ob določenem času javi v tem ali onem nadstropju in zgradba bi lahko dobivala svojo dokončno obliko pred očmi obiskovalca.

A z obrtnikom je že tako, da pride ali pa tudi ne: kot nekoč Pavliha! Sistema v delu ne pozna in mu je zanj tudi malo mar. Se delovna vremena je pri njem le toliko časa aktualna, dokler si ne kupi avtomobil in ne sežida hiše. Zatem živi umirjeno, še umirnejše pa dela. Tako s posamezniki. Obrtniške zadruge in poslovne zveze pa so šele na začetku svoje poti in še niso vigrane v orkestru industrije, kjer bi morale igrati vsaj tretjo, če že ne drugo violino.

Roko na srce, dolžnost gradbenca ni, da moleduje okoli za tapetniki in instalaterji. Gradbenec je s tem, ko je postavil zgradbo v grobem, svoj posel opravil. Če pa že skrbi za gradnjo od temelja pa do ključa, je to le njegova dobra volja, ki jo izkaže naročniku, to je skupnosti.

Nesebičen interes, da delo na gradnjah hitreje napreduje, vodi gradbenec v trdnjše dogovore z različnimi obrtniškim združenji, ki so zanesljiv porok za nemoteno, sistematično delo. Tako si gradbena industrija, v kolikor jo že lahko tako imenujemo, prisvaja vse vrste stavbnih delavcev, ki v potankost izpolnjujejo njene naloge, a s formalno še zmerom na plačilnih seznamih bodisi instalaterskih, pleskarskih ali katerihkoli drugih obrtniških združenj in poslovnih združenj.

To tesno sodelovanje, ki je nujna posledica smotrne dela v industriji gradbeništva pa nas že opozarja na možnost razvoja gradbeniškega kombinata, ki se ne bi več srečeval s problemi in problemki dandanašnjih gradbenic.

CILJ NAJ BI BIL — STANDARDIZACIJA

Tudi nevedne najde marsikaj dobrega, celo odličnega v gradbenem kolektivu, ki ima svoje delavnice za popravila gradbenih strojev, svoje delavnice za proizvodnjo montažnih elementov, lastna prevozna sredstva in močne delovne enote za obrtniška opravila.

Takšen delovni kolektiv mora delati po premišljenem načrtu. Tekoči trak v gradbeništvi so pravzaprav med seboj povezane, druga od druge odvisne posamezne faze dela. Čvrsta opora jim je vsekakor standard, montažni elementi, okoli katerega se sučejo ostala opravila. Ti standardi se počasi le uveljavljajo in njih uporaba nas v končni podobi prav nič ne spominja na »kasarne«! Celo premalo jih je! Razen tega pa je še za zdaj izbira med posameznimi standardi zelo skromna. Če pa je to začetek — pozabimo na maketo pred desetimi leti — nam ta »novost« mnogo obeta.

Približanje gradbeniški industriji pa bo kaj klavno, če ne bo ta namen podprlo zaledje s povečanimi proizvodnimi plani. Vsa iznajdljivost gradbenega podjetja je bpb ob steno, dokler ji delovni proces zastaja ob pomanjkanju apna (apnenica v Rušah je premajhna), raznih fitingov za vodovodne napeljave (Titan v Kamniku jih v večji meri izvažal), okenska stekla (edina tovarna pri nas v Pančevu je v popravilu), kvalitete, predvsem standardne opeke (tu smo že napisali kakšno grenko!), cementa (v Zenici napovedujejo izdelavo cementa iz žlindre), nato izdelkov lesne industrije itd.

Danes se vprašanje tega zaledja nevarno bliža prvemu mestu v vrsti še nerešenih problemov.

Standardizacija in gradbeništvo. Pocenitev. Približevanje k popolni funkcionalnosti, ekonomičnosti.

Arhitekt bo gradil na osnovi raznovrstnih tipov vrat, oken, nosilnih strebrov, stropnikov... Njegova ustvarjalna moč se bo izkazovala v nešteti možnih kombinacijah. Izgotavljeni načrti bodo tako rekoč pisani v jeziku gradbenic, ki jim ne bo nič lažjega kot na osnovi že znanih elementov postaviti novo zgradbo.

Zidarji bodo sčasoma pozabili na klasično in tradicionalno, bodo zavzete pripovedovali o sodobnem, primernejšem. No, takrat bomo lahko tudi mi dodali še marsikaj razveseljivega.

Dušan Kralj

TAKO IMENOVANI PBM SISTEM NA ŠIROKO ODPIRA VRATA GRADBENIŠTVU. POLMONTAŽNI NAČIN GRADNJE JE V PRVI FAZI POCENI GRADBENE STORITVE ZA 6 DO 8 ODSOTKOV V PRIMERJAVI S TRADICIONALNO ENAKOVREDNO OPEČNO GRADNJO; STROŠKI ZA DOGRADITEV CELOTNEGA GROBEGA OBJEKTA PA SE ZMANJŠAJO ZA SKORAJ POLNIH 20 ODSOTKOV!

KLADIVO NAD RAZBELJENIM ŽELEZOM

Dobronamerni predlogi o industrializaciji gradbeništva so se izgubljali vse dotlej, dokler ni čas stopil na prste »klasičnemu« in tako

manj, saj je z dneva v dan več gradenj, bodo v industrijski gradnji zlahka zadostili nalogam kot brigadirji v ekipah z 10 do 15 delavcev, ki bodo lahko v minimalnem času dobro obvladali svojo delovno dolžnost. Zidarji bodo potemtakem čedalje manj podcenjujoče gledali na »priške« iz raznih krajev, ki se z veseljem, a z nerodnostjo obenem udinjajo v delo na visokih odrih.

Gradbeništvo, doslej razpeto med posameznimi, med seboj različnimi gradnjami, pa z industrializacijo spoznava vrednost nepogrešljivega prijatelja v umnem gospodarjenju — načrtno delo! Naročilo enega stanovanjskega bloka ali ene stolpnice še ne, pač pa naročilo za gradnjo tisoč stanovanj že spodbuja gradbeno podjetje v pripravo večje zaloge gradbenih elementov, stropnikov in podobno, ki bodo ob pravem času spešili gradnjo. Spodbuda je naročilo — do leta 1961 tisoč novih stanovanj samo v Ljubljani! Za to bosta morala stroja v Betonarni izdelovati še pet sto polmontažnih elementov. Kdo ve, če jima ne bo moral priskočiti na pomoč še tretji stroj za izdelavo gradbenih konstrukcij, ki pa je za zdaj še nekje v — inozemstvu!

Presenetljivi skok v gradbeništvi pa še zmerom omejuje zid, ki ga bo teže preskočiti!

OBRTNIŠTVO, INDUSTRIJA — KOMBINAT?

Stanovanjske hiše v Gerbičevi ulici že stoje kot prvi resnejši primer industrializacije gradbeništva. Zdjaj se jim pridružujejo stolpnice v Savski koloniji. Tri že stoje, četrta ima zalite temelje, a peta bo zrasla na kraju, kjer dames še zeva šest metrov globoka jama z osemmetrskimi vodnjaki, v katere se bodo zagodili betonski nosilci.

Dela okoli izkopavanja temeljev so še najdolgotrajnejša. Nadstropja se pozneje hitreje obešajo drugo na drugo. Devet dni — eno nadstropje. Stolpnice pa štejejo štirinajst nadstropij. Torej — 9-krat 14!

Konstrukcija — železobetonski stebri. Vezava — gradbeni elementi, ki jih krepak žerjav potegne na stavbo. Notranjost — tanke stene iz votlakov. Za udobnost skoraj iz domačije skrbje akustični in toplotni izolatorji — zrak, žlindrina volna, omet in seveda, beton.

V gradnji stolpnice občudujes red, premišljen sistem. Lahko te spominja na igro z »gradbenim materialom« mehanotehniko, kjer ima »vsak« vijak svoje ležišče!

Ob zunanjih stenah se vzpenja proti štirinajstemu nadstropju viseč oder, na katerem delavci polnijo z montažnimi elementi praznine med osnovnimi stebri. Torej ta sistem ne

rekoč zagmil z naročili naše gradbenice.

Zlasti velike investicije v stanovanjsko gradnjo so podpirale opeki, ki je belil železo. Kladivo je udarilo kar samo od sebe! Že prvi udarec je razrešil vrsto problemov, ki so bili kričavi kot otroci, kadar se pripravljala na dež.

Gradbenemu podjetju »Gradis« iz Ljubljane se je prvi poizkus industrijske gradnje na polmontažni način v Gerbičevi ulici dobro obnesel. Industrijsko pripravljen blok zamenja od 8 do 15 zidakov. Nov sistem enostavno smeši star klasičen sistem gradnje z zidaki. Nekoč (še včeraj!) so morali trije zidarji vložiti deset ur krepkega dela v zidavo kubičnega metra. Polmontažni sistem pa zahteva za enako opravljeno delo le osem ur in enega na pol izučenega zidarja z dvema delavcema.

Gradnja se je pocenila! Sodobnejši in primernejši beton je zamenjal zidak. Na vrata naših opekarn je potrkala napoved časa, ko si bosta ponudba in povpraševanje podala roke. Takrat bodo naši opekarji začeli misliti tudi na kakovost svojih izdelkov in bodo nemara le začeli uporabljati svoje laboratorije. Med vrsticami: vse naše opekarne ne premorejo enega tehnika, kaj šele inženirja, ki bi se ukvarjal z opekar-

Mehanizacija je desna roka gradbenic. Nekajkratni glasni »horuk« in betonska injekcija se spremeni v prožen nosilni stebel

Zidarji vedo pripovedovati o raznih krajih, v katerih so si kot »pokloni« popotniki postavljali delovne spomenike. Doma le v dolgih zimskih večerih prežive skoraj celo leto in dan na visokih stavbnih odrih, kjer jim drugujeta vrtoglava višina in uslužen žerjav.

Redek je poklic zidarja. V morju raznovrstnih gradenj postaja že skoraj prava »bela vrana«, saj v Prekmurju, domovini zidarjev, mlade moči ne rasto tako naglo. V kolikor pa, jih v vse večji meri izvablja od doma industrija, prostorne dvorane, kjer se ob ropotu strojev ni treba bati muhavosti oblačnega neba.

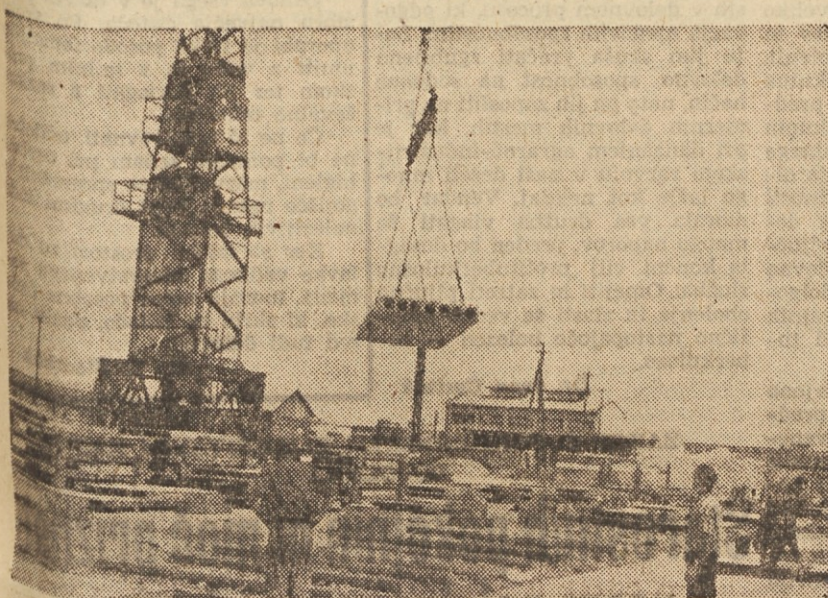
Ta bežen uvod ustavi našo misel ob nekakšni tehnici. V prvo skodelico položimo gradnjo, za katere ne more nihče trditi, da jih ni pri nas več kot pa kdaj koli poprej; v drugo skodelico pa položimo delovno silo, od katere je predvsem odvisna hitrost gradenj. Prva skodelica je odločno prevagala drugo! Misel je kot brez moči obtičala na mrtvi točki in začela pritrjevati zlobnemu nasmehu:

...ko pa pri nas gradimo kar si kdo izmisli!

...ko se delo na eni sami stavbi vleče v sivobrada leta!

...ker nam modrovanja o sodobnem gradbeništvu prerašča trava!

Moderna tehnika si utira pot v našo industrijo. Od jeseniških elektroplavžev pa do mariborskih vreten, od tekočega traku v Tomosu pa do orjaškega kolosa v Vidmu, pripoveduje o pogumnih korakih v so-

Večleten zob žerjava je spet zagrabil nov stropni element, ki bo slej ali prej sestavni del velikega stanovanjskega bloka, nemara stolpnice

dobnejši način dela; le v gradbeništvi moderna tehnika že deset let omahuječe otipava zaprašeno maketo, ki nas je nekoč prijetno razburila in — razočarala.

POD PAJČEVINAMI DESETH LET

Takrat smo zagnali po časnikih velik hrup! Montažna hišica je bilo pravo odkritje gradbeništva. Marsikateri brezdomec je že videl v duhu rešitev svojega stanovanjskega problema.

Nenadoma pa — niti besedice več! Od vse »iluzije« je ostala le natanko izdelana maketa nove tovarne montažnih hiš. Ob njej pa toris mogočne gradbeniške industrije — industrije bodočnosti!

Tedaj se je vse navdušenje vzdramilo le ob malih montažnih hišicah. Nihče ni kdo ve koliko premišljeval o morebitnih možnostih, ki naj bi z novim načinom montaže in polmontaže pocenile, pospešile še druga, večja gradbena dela. Če je že kdo vzel to »iluzijo« gradbeniške industrije k tlom, se je hitro našel neobdobje, ki je vplivno zagodrnjal:

»Industrija, montaža, standardi, tipi, to so reči, s katerimi se lahko pogovarjate drugod, a ne v gradbeništvi! Kaj mislite, da bomo zidali kasarne!«

Mimogrede je tradicionalen, klasičen sistem gradnje izbojeval svoj prostor na soncu. Pridružili so se mu neuklonljivi spremljevalci: pomanjkanje materiala, delovne sile, tehničnih sredstev... Polžji tempo so gledali izpod čela: stanovanjska kriza, potreba po novih komunalnih zgradbah, nujnost raznih upravnih poslopij...

Napoved montaže, gradbeniške industrije pa je ostala le senzacija. Hiša za milijon! Celo na loteriji ste jo lahko zadeli. Tudi sicer so ob »klasični« vrtoglavo mikavne montažne bajtice spominjale na tombole.

Zaradi vsega tega, zavitega v celo desetletje, nas je lahko toliko bolj presenetil PBM sistem, s katerim smo se nenadejano srečali. Doma je v skromni Betonarni med Ljubljano in Zalogom. Tam vlivajo iz betona in raznih cementnih mešanice nekakšne stropnike, okenske okvire, stene... Betonarna je ustvarjen delček zaprašene makete. Razlika je le v tem, da je maketa načrt za industrijski center enostanovanjskih domovanj, betonarna pa kumuje

PO KATEREM ČLENU?

K. V., Radana vas: Ženo sta bila od 1931. do 1934. zaposlena pri zasebni posestnici. Tega časa zavod za socialno zavarovanje ne prizna v delovno dobo za starostno zavarovanje. — **Odgovor:** Po 254. členu zakona o pokojninskem zavarovanju se v delovno dobo za starostno pokojnino všteje čas zaposlitve v delovnem razmerju pri poljedelskih delih, če je trajala taka zaposlitev v posameznem letu vsaj sedem mesecev. Dokazati torej morate, da ste bili z omenjeno posestnico v delovnem razmerju najmanj sedem mesecev v letu. Če ste pa za to posestnico opravljali kot dninar razna kmetijska dela kot se pojavljajo v teku leta, torej od primera do primera, po potrebah, potem ni bilo delovnega razmerja in se taka zaposlitev ne všteje v delovno dobo.

V. J., Jesenice: Lani septembra je sin odšel služiti kadrovski rok v JLA. Podjetje mu ni hotelo izplačati enomesečnih prejemkov, češ, da ni bil dovolj časa zaposlen. — **Odgovor:** Po 42. členu zakona o delovnih razmerjih ima delavec, ki mu preneha delovno razmerje zaradi odhoda v JLA, da odsluži ali dosluži redni kadrovski rok, pravico do enkratnega nadomestila v višini zadnjega enomesečnega zneska osebnega dohodka. Mora pa biti poprej zaposlen v delovnem razmerju ali šest mesecev brez presledka ali 12 mesecev s presledki v zadnjih dveh letih. Če Vaš sin od odhoda na službo v JLA ni imel take dobe, potem seveda ni imel pravice do enkratnega nadomestila.

P. B., Orehova vas: Delovno razmerje vam je prenehalo na podlagi disciplinske kazni odpušta. Pred odhodom ste izkoristili tri dni dopusta, pa bi radi vedeli, ali vam pripada še ostalih 11 dni neizkoriščenega dopusta. — **Odgovor:** Dopust se ne more prenašati iz podjetja v podjetje in ker je delovno razmerje prenehalo po Vaši krivdi, ste izgubili možnost in pravico, kjer koli izkoristiti še preostali del rednega letnega dopusta. Seveda tudi ni nikakršne možnosti, dobiti nadomestilo zanj, ker nimate za to nobene pravice.

Avtomehanična delavnica Kamnik: Ob odhodu v JLA je imel delavec 8 mesecev rednega delovnega razmerja. Kdaj si ta delavec pridobi ponovno pravico do dopusta po vrnitvi iz JLA? — **Odgovor:** Ta delavec pred odhodom v JLA sploh še ni imel pravice do rednega letnega dopusta, ker še ni izpolnil 11-mesečne neprekinjene zaposlitve v rednem delovnem razmerju. To pravico si bo pridobil šele, ko bo v neprekinjenem delovnem razmerju tri mesece od dneva vrnitve iz JLA in ponovnega nastopa dela. Po 30. členu zakona o delovnih razmerjih se namreč čas, ko je bil delavec v delovnem razmerju, preden je odšel k vojakom, da odsluži vojaški rok, šteje v delovno dobo za pridobitev pravice do letnega dopusta, če stopi v delovno razmerje najpozneje v tridesetih dneh od dneva, ko je odslužil vojaški rok. V vašem primeru je delavec stopil ponovno v delovno razmerje po osmih dneh od dneva vrnitve iz JLA in zanj zato velja omenjena določba. Ne sme Vas motiti, da je izkoristil dopust, preden je odšel služiti vojaški rok. Po 37. členu citiranega zakona je imel namreč ta delavec pred iztekom delovnega razmerja pravico do 8 dni trajajočega dopusta, ker mu je delovno razmerje prenehalo brez njegove krivde in je imel že več kot šest mesecev nepretrgane delovne dobe. Ko pa bo po preteku treh mesecev zaposlitve po vrnitvi iz JLA izpolnil pogoj po 27. čl. cit. zakona, mu pripada pravica do letnega dopusta po 26. členu cit. zakona in po pravilih, ki jih morate imeti.

Z. M. Gor. Radgona: Po pokojnem očetu, ki je umrl brez oporoke, ste iz zapuščine dobili 60.000 din. medtem ko je posestvo prevzel v celoti Vaš brat, na katerega je bila tudi vknjižena lastninska pravica. Kljub temu, da niste dobili nobenega zemljišča, vam je zavod za socialno zavarovanje občutno zmanjšal znesek otroških dodatkov za štiri otroke. V določbi zavod svoj poseg utemeljuje s trditvijo, da ste postali solastnik kmetijskega posestva. Vprašujete, ali ste upravičeni do otroškega dodatka in kakšno pravno sredstvo bi mogli uporabiti, da bi lahko uveljavili svojo pravico.

Odgovor: Iz sklepa o dedovanju, ki ga je izdalo okrajno sodišče, nesporno izhaja, da ste bili zakoniti dedič, da pa je bil na razpisni razpravi sklenjen sporazum, po katerem je postal edini lastnik Vaš brat. Vi torej niste dobili nobenega solastniškega dela in niste postali solastnik. Tr-

ditev v odločbi okrajnega zavoda za socialno zavarovanje je nasprotna jasnemu in razumljivemu sodnemu sklepu ter je tudi v nasprotju s predpisom 38. člena uredbe o otroškem dodatku. Ta predpis je za Vas prišel v poštev le za čas od očetove smrti do sklepa o dedovanju, torej za čas od aprila do junija 1956, ker ste ta čas bili zakoniti sodedič še nerazdeljene zapuščinske mase oz. kmetijskega posestva. Samo za ta dva meseca je bil zavod upravičen uporabiti določbo 38. čl. cit. uredbe. Sodišče ste prenehali biti s sklepom o dedovanju in zaradi te spremembe bi moral zavod izvajati pravne posledice po 40. členu cit. uredbe. Iz vsega povedanega potemtakem izhaja, da ste upravičeni do otroškega dodatka v polnem znesku, ker niste solastnik. Toda v odločbi, ki ste jo prejeli junija 1956, je točen pravni pouk, da je zoper njo dopustna pritožba v 15 dneh od dneva njenega prejema. Vi ste ta rok zamudili in odločba je pravomočna. Ostanje vam samo ta pot, da vložite novo prijavo s predlogom, da vam zavod znova prizna dodatek v znesku, ki ustreza številu otrok, za katere lahko prejmete otroški dodatek.

Z. L. Hrastnik: Leta 1908 ste se ponesrečili na poti z dela domov. Sodišče vam je priznalo pravico do odškodnine, ki je pa niste dobili. Leta 1952 ste bili upokojeni. Radi bi vedeli, ali imate pravico do invalidnosti?

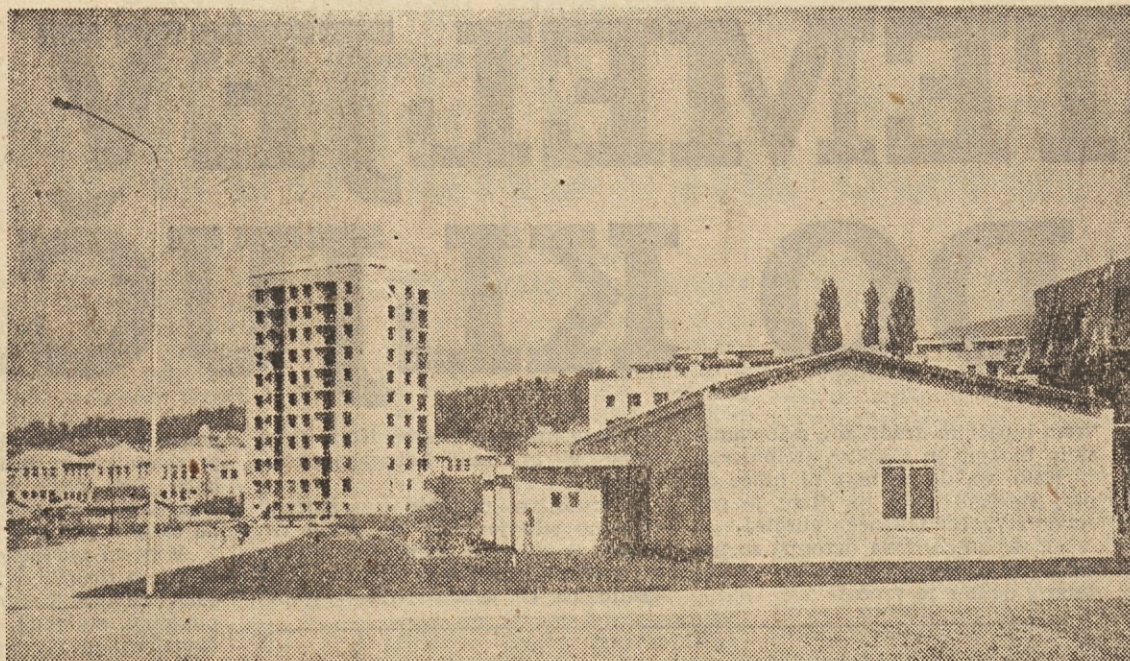
Odgovor: Po določbah 88. člena zakona o invalidskem zavarovanju v zvezi s 27. členom tega zakona je dopustno mnenje, da bi mogli z uspehom uveljaviti sedaj pravico do invalidnine. Kakšen bi bil izid sicer ni mogoče povedati, ker niste povedali, koliko ste bili stari, ko ste utrpeli težko nesrečo in koliko let zaposlitve ste imeli ob nesreči. Po tem se bi namreč moglo presoditi, ali bi mogli dobiti pravico do invalidnine po prejšnjih predpisih kakor določa 263. člen omenjenega zakona. Po tem predpisu je treba najprej priznati pravico po prejšnjih predpisih, nato pa se tako priznana pravica prevede po novem zakonu. Poskusite; vložite vlogo na zavod za socialno zavarovanje. Vlogi priložite dokumente o stopnji in vrsti Vaše invalidnosti.

B. I. M. Sobota: Ali pravni predpisi dovoljujejo zaposlitev oseb iz najožjega sorodstva v isti gospodarski organizaciji?

Odgovor: Nikjer ni predpisa, ki bi izrecno prepovedal zaposlovanje oseb najožjega sorodstva v istem podjetju. Taka zaposlitev je vprašanje primernosti in zato spada odločitev o tem vprašanju v pristojnost komisije za sklepanje in odpuščanje delovnih razmerij in upravnega odbora podjetja. Vsekakor pa ni primereno, da bi bili na istem delovnem področju zaposleni najožji sorodniki, ker se kaj lahko razvijejo delovni disciplini in odgovornosti neustrezni odnosi. Zato je prav, da delavski sveti take zaposlitve preprečujejo, za kar imajo osnovo v 138. členu zakona o delovnih razmerjih, ki jim daje pooblastilo, da oni določajo osnove in smer personalne politike, ki jo morajo pristojni organi podjetja izvajati pri sprejemanju in zaposlovanju.

H. J. Radeče: Končali ste tehnično srednjo šolo, pa bi radi vedeli, ali se vam mora tarfina postavka določati kot visokkvalificiranemu delavcu od leta, ko ste opravili diplomski izpit, ali od dneva, ko ste zaposleni v podjetju?

Odgovor: Vaše vprašanje dokazuje, da živite v zmoti, ko menite, da se določa tarfina postavka po osebni kvalifikaciji in da se osebni dohodki prilagajajo osebnim kvalifikacijam. Tako mnenje je nasprotno načelu plačevanja po delu. Tarfina postavka je odvisna od dela oziroma od delovnega mesta, kjer delavec dela. Ni odločilna osebna kvalifikacija. Če ste zaposleni pri delih, za katere je po tarifnem pravilniku ali po drugih predpisih podjetja zahtevana stopnja kvalificiranega delavca, se delavcu na takem mestu določa postavka za to mesto brez ozira na to, da ima ta delavec morda višjo stopnjo kvalifikacije. To pride v poštev pri razvrščanju na delovna mesta, pri določanju del, ne pa pri določanju tarifnih postavk. Kar pa zadeva vprašanje, koliko let se vam mora priznati, da ste v stopnji visokkvalificiranega delavca, je pa na podlagi Vašega pisma možno odgovoriti le to, da nikakor ne od dneva ko ste opravili diplomski izpit na tehnični šoli. Nič ne pišete, kakšna dela ste opravljali in kakšne strokovne izpite ste opravili. Stopnja strokovnosti ni samo šolska izobrazba. Važna je tudi praksa in strokovni izpit.

Novi zdravstveni dom v Velenju

OB TEDNU BOJA PROTI TUBERKULOZI

Rehabilitacija bolnikov s pljučnimi obolenji

Rehabilitacija (ali ponovno usposabljanje) bivših bolnikov je postala v zadnjih letih bistveni sestavni del moderne zdravstvene službe. Kakor je naloga preventivne, da očuva zdrave pred boleznijo in naloga zdravljenja, da premaga bolezen — tako je naloga rehabilitacije, da odpravi posledice bolezni in da bivšega bolnika zopet vrne v normalno življenje. Končni rezultat ponovnega usposabljanja bivših bolnikov in invalidov mora biti ta, da s postopnimi ukrepi bivšega obolelega državljanja zdravstveno in poklicno povsem izenači z ostalimi zdravimi ljudmi v delovnem procesu.

Odkar se je uveljavilo spoznanje, da človek razpolaga z velikimi rezervami fizičnih in psihičnih sil tudi takrat, kadar mu je obolenje začasno odvzelo sposobnost za prejšnje delo, se vprašanje tako imenovanih invalidov ne rešuje več z rentami temveč z vključevanjem v proizvodnjo. Tudi naš novi invalidski zakon je osvojil sodobno napredno gledanje, ki v bivšem bolniku ne išče fizičnih nedostatkov, temveč skuša poiskati in razviti preostale rezervne sposobnosti. Ne le izkušnje obeh vojn, ki so pokazale, da lahko invalidi z amputiranimi udmi postanejo v primernem delu — povsem enakopravni zdravim ljudem — tudi napredki mirnodobske medicine so omogočili, da se povsem rehabilitirajo bolniki brez ene ledvice, brez enega dela pljuč in podobno. Jugoslovanski invalidski zakon, ki ga že pričenjajo izvajati, predvideva zaposlitev bivših bolnikov na njihovem starem delovnem mestu, ali pa premeštev na drugo delo, če za prejšnjega niso več sposobni. Ves čas rehabilitacije, v katerem se delavec priučuje drugemu delu, ga plačuje socialno zavarovanje. Prav tako gre v breme socialnega zavarovanja razlika v plačilu za delavca, ki opravlja zanj primerno manj kvalificirano delo kot pred boleznijo. Če zahteva zdrav-

stveno stanje in invalidnost delavca, da dela nekaj časa le 4 ure na dan plača razliko prav tako socialno zavarovanje.

Vse omenjene ugotovitve o nagem razvoju nove veje zdravstvene službe, rehabilitacije, in o njenih nesporno plodnih rezultatih, se nanašajo tudi na veliko skupino bolnikov, okrevancev in invalidov s pljučnimi obolenji. Najrazličnejša in zlasti akutna obolenja dihalnih organov predstavljajo eno od največjih skupin bolnikov v statistikah socialnega zavarovanja. Akutna obolenja dihal pomenijo zaradi številčnosti bolnikov precejšen izpad iz delovnega procesa, a kronične pljučne bolezni prizadevajo delovno storilnost predvsem zaradi dolgotrajnosti bolezni in zaradi trajnih posledic. Semkaj spada tudi tuberkuloza.

Neopravičeno je razširjeno mnenje, da tuberkuloza ne predstavlja več velikega zdravstvenega problema, odkar so iznašli učinkovita zdravila proti tej bolezni. Res je sicer, da je jetiko danes lažje zdraviti kot nekdanj in da je umrljivost zelo padla, toda na drugi strani ne pada število registriranih bolnikov in raste število respiratornih invalidov. Se vedno odkrivamo zelo težke oblike jetike, ki zahtevajo dolgotrajno in drago zdravljenje v bolnišnicah in s tem tudi velike ekonomske žrtve od skupnosti. Značilnost tuberkuloznega obolenja je, da še vedno napada ljudi v najproduktivnejši dobi življenja in da se rado ponavlja tudi v primerih, ko je že zazdravljeno. Kar pa zadeva nesposobnost za delo, tuberkuloza zlasti pri mladih ljudeh daleč presega vse druge povzročitelje invalidnosti, a do 40. leta starosti iztrga iz delovnega procesa skoro toliko delovnih ljudi kot vse druge bolezni skupaj.

Novi invalidski zakon omogoča rehabilitacijske ukrepe pri vseh rekonvalescentih na zelo široki fronti in to zlasti na samem

delovnem mestu v podjetjih. Delo in produktivnost je bistvena fiziološka in družbena funkcija vsakega državljanja, brezdelje pa pomeni parazitski in inferiorni položaj v družbi. Naša družbena stvarnost kategorično zahteva, da zavzema vsak državljan tisto mesto v delovnem procesu, ki odgovarja njegovim sposobnostim. Zato jim skuša vračati zgubljeno delovno sposobnost na sodoben način, nato pa jih zaposliti na primernih delovnih mestih, kar je pri današnjem agrarno-industrijskem razvoju v naši deželi mnogo lažje kot nekdanj. Vendar bo morala vsa družba vlagati še mnogo naporov, preden bo dosegla končni cilj protituberkulozne službe: Omejiti in zatreti pljučna obolenja in zlasti še vedno množično nastopajočo bolezen — tuberkulozo.

Dr. Ivan Čestnik

ZAKON O POKOJNINSKEM ZAVAROVANJU NAJ BI DOPOLNILI

Starostnih pokojnin ni moč priznati vsem nekdanjim viničarjem

Republiški odbor sindikata kmetijskih in živilskih delavcev Slovenije je sprejel pismo sindikalnih organizacij vinogradniških gospodarstev. V njem podružnice predlagajo, da bi kazalo dopolniti 253 in 254 členu zakona o pokojninskem zavarovanju.

V zakonu o pokojninskem zavarovanju, ki ga je 1957 leta sprejela Ljudska skupščina FLRJ, je namreč v 253 in 254 členu določeno tole:

Zavarovancu, ki je prekinil delovno razmerje zato, ker je stopil v kmečko delovno zadrugo, se prizna za pokojnino članstvo v zadrugi v času od 15. maja 1945 do

30. junija 1954 leta, če mu je bilo delo v zadrugi edini in glavni poklic. Ob koncu leta pa je moral spet skleniti delovno razmerje. Toda od prenehanja članstva v zadrugi pa do ponovne zaposlitve ni smelo preteči več kot 6 mesecev. Čas, ki ga je zavarovavec prebil v delovnem razmerju na kmetijskih delih pred 1. januarjem 1957. leta, pa mu štejejo v delovno dobo, če je opravljal v posameznem kolesarskem letu kmetijska ali druga dela vsaj sedem mesecev itd.

Ta zakonska določila naj bi torej dopolnili. Do sedaj namreč niso mogli priznati delovne dobe nekaterim članom nekdanje vinogradniške delovne zadruge v Ljutomeru.

Na območju sindikalnih podružnic vinogradniškega gospodarstva Ljutomer je bilo 146 delavcev, ki so imeli pogodbe z lastniki vinogradov. Na teh vinogradih pa so delali tudi njihovi družinski člani. Čeprav so nekdanji viničarji s svojimi družinami obdelovali skupno okoli 140 hektarov vinogradov, so priznali delovno dobo le 61 ljudem, se pravi tistim, ki so imeli pogodbe z nekdanjimi lastniki vinogradov. Družinski člani pa na delovne dobe ni moč priznati (v viničarskih pogodbah ni bilo določeno število ljudi, ki so sposobni delati in med nje všteti tudi družinski člani. Z njimi je namreč viničar obdeloval določene površine vinogradov). Zdjaj ko ta doba ni priznana 30 odstotkov družinskih članov sploh ne bi imelo starostne pokojnine, medtem ko bi 70 odstotkov delavcev upokojili šele, ko bi bili stari nad 60 let.

Republiški odbor sindikata kmetijskih in živilskih delavcev meni, da kaže rešiti te probleme starostne pokojnine nekdanjih viničarjev. Delo v naših vinogradih je precej telesnega napora. Viničarji so pri nas delali pred vojno v zelo težkih razmerah, zato je v zelo težkih razmerah, zato je zdaj njihova delovna sposobnost dosti slabša, kot pa bi lahko bila. Prav zato je veliko nekdanjih viničarjev pogostokrat bolnih. Delovni učinek zdravih nekdanjih viničarjev je precej manjši, ki delavci bremeni ostale sodelavce, ki delajo v isti skupini. Zato je tudi iz gospodarskih vidikov pametno, da bi dopolnili zakon o pokojninskem zavarovanju — kot predlaga republiški odbor tega sindikata.

Dr. M. St.

ZAŠČITA OTROK pred nalezljivimi boleznimi

Otroške nalezljive bolezni so resna nevarnost že v zgodnjem detinstvu, ko je organizem najmanj odporen proti njim. Zdjaj že vsakdo ve, da otrok ne sme v bližino bolnih ljudi, pa čeprav imajo le nahod ali jih boli grlo ali jih muči kašelj, kaj šele v bližino ljudi, ki imajo kako hujšo nalezljivo bolezen. Ločitev otroka od bolnika, stroga osebna higiena in pravilna vitaminska prehrana so osnovna načela, po katerih se moramo ravnati, če hočemo otroke obvarovati okužb.

Najbolj učinkovito sredstvo za boj proti vrsti nalezljivih bolezni je vsekakor cepljenje (vakcinacija). Cepljenje umetno stopnjuje odpornost človeškega organizma proti nalezljivim boleznim. Za sedaj še ni takih sredstev za zaščito pred vsemi nalezljivimi boleznimi, vendar se medicinski strokovnjaki trudijo, da bi čimprej dosegli tudi to.

Na prvem mestu naj ome-nim zaščito dojenčka proti nevarni tuberkulozi. Cepijo že novorojenčke, vendar je cepljenje tudi kasneje učinkovito. Seveda so razen cepljenja po-

trebni še vsi drugi zaščitni ukrepi, predvsem ločitev od tuberkuloznih bolnikov, dobra hrana, čist zrak in druge higien-ske razmere.

Druga bolezen, proti kateri cepivo zanesljivo varuje, so koke, ki so zdaj le še redka bolezen v deželah, kjer je cepljenje proti njim obvezno. Poprej nekoč je zaradi te bolezni umrlo mnogo ljudi, zdaj pa je le še nevarnost, da bi kdo prinesel to bolezen iz dežel, kjer je še razširjena.

Vsa sreča, da imamo zanesljivo sredstvo proti davici, ki je še nedavno neusmiljeno ugašala mlada življenja. Odkar je treba otroke že v prvem letu življenja cepiti proti tej bolezni, je postala mnogo redkejša. Za nadaljnjo odpornost je potrebno ponovno cepljenje, in sicer leto dni po prvem, potem pa pred vstopom v šolo še tretje.

Pri nas smo uvedli tudi obvezno cepljenje proti oslovskemu kašlju za tiste otroke, ki živijo v kolektivu — v jaslih, vrtcih in domovih — medtem ko je cepljenje ostalih otrok

še vedno prostovoljno. Ta bolezen je nevarna zlasti povsem majhnim otrokom, hude posledice pa lahko zapusti tudi med otroki predšolske starosti.

Nazadnje smo začeli cepiti proti otroški parali. To cepljenje pa še ni množično, torej še ni obvezno. Za sedaj je prostovoljno, odvisno od odločitve staršev.

Prav tako kakor svojega otroka ne puščamo v bližino bolnikov, moramo tudi njega, če zboli, ločiti od drugih otrok. Ne sme več v šolo, ne v jasli, ne na igrišče in podobno, prav tako ne smemo dovoljevati obiskov, ki bi mogli ogroziti zdravje drugih ali pa bi obiskovalci dalje širili to bolezen. Starši se morajo zavedati, da je ogrožanje otroškega zdravja hud prekršek, če bi se mu lahko izognili. Nikoli ne moremo povedati naprej, kako bo ta ali oni otrok prenesel bolezen, ali se ji bo njegov organizem lahko upiral, ali bo imela hude posledice itd. Vsekakor morajo starši ravnati s tujimi otroki prav tako, kot si želijo, da bi drugi ravnali z njihovimi.

Dr. M. St.

ZDRAVNIK V DELAVNICI

Skrb za osebno higieno žensk

Naši predpisi določajo, da je treba v podjetjih s 50, po možnosti pa tudi v podjetjih z manjšim številom delavk urediti posebne oddelke ter jih oskrbeti z najnovejšimi napravami, potrebnim materialom in z vodo za vzdrževanje osebne higiene delavk. S tem delavkam olajšamo občasne osebne težave.

Ker predpisi ne vsebujejo natančnejših navodil o ureditvi teh prostorov, niso povsod urejeni, kakor bi bilo treba. Zato jih delavke ponekod niso uporabljale ali pa so jih uporabljale na ne-higieničen način.

Tak prostor mora biti svetel, zagotoviti je treba redno prezračevanje, soba mora imeti vsaj 16 kvadratnih metrov površine. Ste-ne naj bodo poldrugi meter nad tlemi prepleskane z oljnato barvo obložene s keramičnimi ploščami ali s podobnim materialom.

V takem prostoru mora biti ena ali več kadi z zmanjšanim vodnim pritiskom ali prha, ki je z gumijasto cevjo povezana z vodovodno pipo. Dalje umivalnik s hladno in toplo vodo, divan ali podobno ležišče za krajši počitek ter pločevinasta posoda, ki se avtomatično zapira, da je vanjo mogoče metati uporabljene sanitarni material. V tem prostoru mora biti tudi zrcalo in omara s čistimi vložki ter zadostna množina papirnatih brisač. Izdajanje higienskih vložkov je mogoče organizirati posebej, da ne bi bilo zlorabe.

Osnova vsega je v takem prostoru največja čistota. Po vsaki uporabi je treba posode temeljito umiti z vodo in z milnim pralškom ter jih obrizgati z razkuževalno tekočino.

Če ne bi tako ravnali, oddelki ne bi pomagali ženam pri osebni higieni, marveč bi se spremenili v gojišče raznih, med drugimi tudi nalezljivih bolezni.

Ker so takšni prostori za delavke velikega zdravstvenega pomena, morajo razen posebne zasnove, ki skrbi za čistoto, paziti na red tudi delavke.

Dr. D. Štambuk

Tekstilna industrija precenjuje moč čutil

GLAVNI KUPČEV KOMPAS: OBČUTKI IN CENA

Cutila so neprecenljiv dar narave, ki ga upravičeno upoštevajo vsi od konstruktorjev svetlobne reklame in novih avtomobilskih hup do arhitektov za stanovanjsko opremo in dizinerjev v tekstilnih tovarnah. Za nekatere so celo alfa in omega, čeprav s čutili ne moreš zaznati vsega.

Konkretnije: v manufakturni trgovini sta ti všeč dva vzorca. Prodajalec ti obe bali blaga, ki si ga želiš pobliže ogledati, bolj ali manj vljudo postavi na pult. Potem družno otipavata, gladita in mečkata blago. Vi molče, prodajalec pa ta akt glasbeno opremi s konvencionalno ustno reklamo, ki jo v komaj zaznavnih tiskanih uporabljaj pri vseh blagih: elegantno... toplo... trpežno... poceni. Kaj več ne zveste od njega, ker preprosto ne ve. Kako naj bi tudi vedel, če na etiketi s proizvajalno oznako piše na primer samo: artikel: Kakra (lahko tudi Jela), tovarniška številka: 606, šifra: 140, desen 17/a ali pa je, nemara zaradi enotnosti, tudi ime artikla dvoali trestomno število.

Baje se nakupovalci spoznajo na te reči, toda ti ne stoji za pulti. Razen tega pa bi tudi nje spravili v veliko zadrego, če bi jih na primer vprašali, koliko volne je v tem ali onem volnenem blagu, ali se blago pri čiščenju in pranju uskoči ali ne, ali so barve obstojne...

Zaradi teh skrivnostnih oznak na etiketah moramo v manufakturnih trgovinah vpreči kar tri čutila: vid, tip in pri volnenih blagih še vonj (saj menda veste: če zažgete volneno nitko, se širijo neprijetne vonjave).

Toda čutila niso najbolj zanesljiva. Tudi pri presoji blaga se ne obnesejo zmeraj. Zato se nekateri kupci orientirajo pri nakupu tudi po cenah.

KUPCI NOČEJO POCENI BLAGA

Mi sicer tožimo, da so volnena blaga predraga, trgovci pa zatrjujejo, da laže prodajo dražja blaga kot cenena. »Če stane meter gaberdena manj kot šest tisočakov, kupec ne verjame, da je dober.« Tako nam je povedal direktor »Tkanine«, ene največjih manufakturnih trgovin v Ljubljani. »Cim višja je cena, tem večjo kakovost mu pripisuje.«

To ni nič novega. Po vsem svetu so boljše stvari dražje kot slabše. Se zmeraj je v rabi pregovor: »Nimam toliko denarja, da bi kupoval poceni blago.« Toda dogaja se tudi tole: Tekstilna tovarna izdela preveč blaga v istem vzorcu. Trgovci ga zato pokupijo samo polovico ali dve tretjini. Dober trgovec namreč gleda, da ima bogat asortiment in se zato ne zalaga z velikimi količinami istega blaga. V tovarni, ki je precenjevala potrebe trga, veže nekuratno blago obratna sredstva. Zato ga vodstvo slej ko prej proda po nižani ceni. Trgovci ga seveda prav tako posredujejo po nižani ceni. Kupci — neverni Tomaži — pa v nizki ceni vidimo vse prej kot izredno ugodnost. Ne zaradi tega, ker bi se radi znebili denarja, ampak prav zato, ker blaga niso dovolj deklarirana.

Na steklenici konjaka piše na primer: Patria-Brandy domači... 38% ali: Wermouth (po domače: vermut) desertno vino, alkohol

16%, sladkor 16,5% in torej natančno veš, koliko alkohola in sladkorja je v pijači. Samo glede okusa si nisi na jasnem. Toda dovolj, da kupiš eno samo originalno napolnjeno steklenico, da pri prihodnjem nakupu nisi več v dilemi. Podobno je pri raznih sadnih, zelenjavnih in mesnih konzervah. Enkrat samkrat tvegaš stotak ali še manj. Pri tekstilnem blagu pa pravzaprav nenehno tvegaš. Ne stotak, ampak večših tudi celo plačo in še prihranek ali kos bodoče plače. Zanesemo se pač, da je drago blago tudi boljše in primaknemo, čeprav težko, kak tisočak, samo da se ne bi ušleti. Če bi bila pocenjena volnena blaga pravilno deklarirana, bi seveda na prodajnih policah kmalu odstopila prostor drugim, novim balam.

NEJASNA PRIHODNOST

Zivilska industrija se je že sprijaznila s tem, da mora svoje proizvode opremljati z vsemi podatki, ki so važni za kupca: s svojo firmo, sestavo živil, datumom proizvodnje in rokom uporabe. Od 1. novembra dalje bodo tudi vsi proizvajalci gospodinjstev strojev po zakonih dolžni opremljati svoje izdelke z garancijskimi listi, na katerih bo navedeno, za kakšno napetost je izdelan aparat, koliko električnega toka troši, kako ga je treba uporabljati, da se ne bo pokvaril in podobno.

Glede označevanja tekstilnega blaga pa ni jasnih perspektiv. Pred osmimi leti je sicer izšla uredba o jugoslovanskih standardih, po katerih so gospodarske organizacije dolžne označevati blago. Žal pa po tej uredbi ni navedeno, kaj vse naj bi vsebovala deklaracija. Posledica tega je, da večino tekstilnih tovarn označuje blago predvsem zase in za posrednika, ne pa za kupca, od katerega živa prva dva v osi: proizvajalec-prodajalec-potrošnik.

Vendar nam ostane majhna tolažba: v pripravi je nov zvezni zakon o jugoslovanskih standar-

dih, ki bo nedvomno bolj zaščitil kupca tudi pri nakupu tekstilnega blaga. Vrh tega je trgovinska zbornica LRS že pred nekaj meseci predlagala pristojnim oblastvenim organom osnutek uredbe, po kateri bi bile tekstilne tovarne prisiljene svoje proizvode opremiti s podatki o sestavi blaga in njegovih bistvenih lastnostih (najvažnejše naj bi vtkala v rob blaga; previdnost je mati modrosti!).

Bodimo optimisti in upajmo, da stvar ne bo padla v vodo in da tudi pri nakupu v manufakturnih trgovinah ne bodo več dolgo odločala naša čutila in cene.

M.

INDUSTRIJA GOTOVE HRANE ZAOSTAJA

KONZERVE V ZAMUDI

Razgovor z dr. Nedeljkom Čermakom, predsednikom Združenja jugoslovanske industrije konzerv

Gotova hrana v konzervah si postopno, vendar žal preveč postopno utira pot na jedilnike naših družin. Konservna industrija dela šele prve korake v razširitev izbire in v približevanje svojih proizvodov potrošnikom.

Pogovarjali smo se z dr. Nedeljkom Čermakom, predsednikom Združenja konzervne industrije Jugoslavije, o možnostih za izboljšanje dejavnosti te gospodarske panoge. Zanimalo nas je predvsem, v kolikšnem obsegu je ta industrija sposobna predelati presežke letošnje bogate letine poljskih pridelkov.

»V prvih sedmih mesecih letošnjega leta smo izdelali za 20% več sadnih in za 22,8% zelenjavnih konzerv več kot v istem obdobju lanskega leta.« je dejal dr. Čermak. »Ne smemo pozabiti, da v tem času še niso dozorele najbolj množične kmetijske kulture, ki prihajajo v poštev za industrijsko predelavo (paradižniki, jabolka, slive). Industrija konzerv je torej delno izkoristila ugodno letino, to pa nikakor ne pomeni, da je storila vse.

Našim podjetjem delajo največ težav neurejene tržne razmere. Industrija je menila, da je

treba sprico obilne letine paradižnikov spremeniti poprej sklenjene pogodbe. Paradižnik so namreč kontrahirali po osem dinarjev kilogram takrat, ko ni še nihče vedel, kakšna letina se obeta. Potem so zahtevali, naj bi odkupno ceno znižali na šest dinarjev, pri čemer so naleteli na hud odpor zadržanih organizacij, ki menijo, da se je treba ravnati po pogodbi.

Tudi glede prodaje ni položaj nič boljši. Trgovina zahteva povprečno 36-odstotno maržo in na ta način po mnenju industrije neupravičeno draži konzerve. Tako se nenehno vrtimo v krogu visoke cene zožujejo trg, torej zmanjšujejo proizvodnjo. Zato se industrija dogovarja, da bi zavzela skupno stališče do trgovine na ta način, da bi na škatlah naznačila maloprodajne cene konzerv, trgovini pa odobrila enotno maržo, ki bi ne sme presegati 15-20%. Tak ukrep bi zagotovil večjo potrošnjo, s tem pa tudi proizvodnjo.

Ali menite, da so nižje cene odvisne izključno le od trgovine, od njene prožnosti in od manjše dirke za službi? Ali bi lahko tudi tovarne kaj storile, da bi bili njihovi proizvodi potrošnikom bolj dostopni?

»Visoka marža, ki jo zahteva trgovina, je le eden izmed ele-

mentov, zaradi katerih so konzerve drage. Močnejši prodor naših proizvodov na trg pa lahko pričakujemo le v primeru, da bo industrija konzerv preusmerila proizvodnjo.

Industrija za predelavo sadja in povrtnine je namreč glede izbire precej konservativna. Gre v glavnem za tradicionalno izbiro, ki po mojem mnenju ne ustreza okusu in potrebam sodobnega potrošnika. Razen juh v vrečkah in kockah, ki so dobre in poceni, je le malo novega. Vse je natančno v okvirih tradicije: paradižnik, džemi, marmelade i. pod. Le malokdaj si industrija prizadeva, da bi proizvajala gotove ali na pol pripravljene jedi za tovarniške restavracije. Naša podjetja se s težavo odločajo za takšno proizvodnjo, čeprav bodo v prihodnosti morala tako delati, če bodo hotela napredovati v skladu s časom. Na ta način bi industrija ne bila navezana le na posameznega potrošnika, ki ne more prevzeti vse njene proizvodnje, temveč bi dobila množičnega potrošnika v obliki družbene prehrane. Tako bi si sama ustvarila trg, izključila trgovino na debelo in s tem pocenila konzerve.

Znano je, da so se zadnja leta nekatere tovarne, predvsem »Sljeme« in »Gavrilo-« uveljavile s svojim sortimentom gotove hrane in si pridobile precejšen krog potrošnikov. Kako ocenjujete te prve poskuse?

Ti dve podjetji — »Sljeme« in »Gavrilo« — v manjšem obsegu — sta začeli izdelovati okusne in dokaj cenene jedi v konzervah. Okoli pol kilograma mesnih jedi, na primer pol-njenih paprik, stane 120-160 di-

narjev, kar ni nesporeljivo. Vendar se ta zamisel uresničuje na dokaj obrtni način. Zdaj pripravljajo »Sljeme« načrte za razširitev svojih obratov in mehanizacijo proizvodnega procesa, kar bo prav tako pocenilo konzerve. Splošna pomanjkljivost vseh proizvajalcev pa je, kakor sem že rekel, v tem, ker pripravljajo proizvode za potrošnjo v gospodinjstvih, bistvo spremembe pa bi bila preusmeritev na kolektivno potrošnjo, pa čeprav bi bila konservirana le na pol pripravljena hrana.

Takšno preusmeritev bi razširil tudi na našo mesno industrijo, ki bi lahko prodajala že na kose zrezano meso, seveda ustrezno za posamezne jedi, ne pa, kakor je zdaj, da vse to dela maloprodajna mreža. O tako imenovanem predpakiranju moram reči, da se le s težavo uveljavlja. Industrija ga ne pospešuje, trgovina pa se tudi ne navdušuje zanj. Znano je, kako težko potrošnik vrača uporabljene posode za džem, ki jih ne potrebuje več, pa steklenice za sadne sokove in podobne reči. Pri olju je predpakiranje dobro urejeno, vendar samo pri olju.

Nazadnje naj povem še nekaj o naših potrošnikih. Po navadi pravimo, da so konservativni. V določenem smislu to drži. Ne smemo pa pozabiti, da sodobni zaposleni človek — pa naj je še tak sladkosnedež — nima mnogo časa za pripravljanje hrane, zato sprejema vse tisto, o čemer upravičeno je, da je praktično in da mu bo olajšalo življenje, seveda če je kvaliteta dobra in če so njegovi prejemki v skladu s takšnim načinom prehrane. To najboljše dokazuje juhe v vrečkah, ki so se uveljavile malone že v vsaki hiši.

M. G.

Otroške igrače imajo resen pomen

Otroški svet je svet domišljije, brez prave izkušnosti in razumevanja, torej nerealen. To je cela zbirka svojevrstnih predstav in nepopolnih spoznanj v življenju in raznih dogodkih. Fantastičen je, nežen in sprejemljiv. Že želja zadošča, da nastane ta svet. Želje so majhne, zato je tudi svet majhen, poslušen.

Vendar je treba z njim pazljivo ravnati. Igranje in igranje je za otroke tisto, kar je svet za odrasle. Zato jim je treba dati takšne igrače, ki bodo oblikovale okus, razvijale razum, spretlost in iznajdljivost. Potrebne so igrače, ki jih je mogoče neskončno dolgo sestavljati, zlagati, oblikovati, izpopolnjevati.

Otrok se kmalu naveliča igrače, če je samo lepa. Kaj bo z lutko, ki je toga in ji ni mogoče pregibati rok, nog in glave, z lutko, ki ne reče »mama« in ne »spi«, če jo položimo v posteljo. Otroci se noče zaposliti, ob taki

lutki pa so možnosti kaj kmalu izčrpane. Zato mora punčka reči »mama«, mora »spati«, mora gibati z rokami, hoditi, premikati glavo. Igrača pa mora biti podobna tistemu, kar predstavlja, se pravi, med konjem in avtomobilom mora biti razlika. Otroci naj ne ugiba, ali ima pred seboj zajčka ali medvedka.

Garnitura za sestavljanje, ki so zelo dobre za razvoj otrokovih umskih sposobnosti, morajo imeti jasne načrte. Prav tako morajo posamezne garniture segati na različna delovna področja: v kuhinjo, sobo, kopalnico, delavnico i. pod. Velikega pomena so razne družabne igre, ki pri otrocih razvijajo smisel za zabavo v kolektivu in za aktivno udejstvovanje. S takšno igro je v otroku tudi mogoče zbuditi zanimanje za razne znanstvene panoge. Če hočemo, da se bo umetniško razvijal, mu moramo dati čimveč možnosti, da bo delal z orodjem za obdelavo kovin in lesa, z barvnim papirjem, s plastičnimi ploščicami, z barvicami, glino in s podobnimi reči. Posebno važno pa je, da otroku pričaramo vsakdanjo resničnost. Junake iz klasičnih zgodb in slikanje, na primer kavboje, Indijance in druge, naj zamenjajo osebe iz vsakdanjosti, podobe iz našega okolja.

Vprašanje zase je proizvodnja igračk za telesno in duševno zaostale otroke. Če bi sodili po tem, kar se vidi, bi lahko rekli, da na tem področju nismo storili skoraj ničesar.

Industrijska proizvodnja igračk je pri nas sorazmerno mlada, njeni rezultati pa so še kar zadovoljivi. Vendar bo treba storiti še marsikaj, preden bo ta industrija dobila določeno osnovo in ubrala pravo, ravno pot. Ne moremo je prepuščati le mojim stroim in strokovnim ljudem iz proizvodnje. V tej industriji se morajo zbrati pedagogi, psihologi, zdravniki, da bodo igrače zares dobile svoj pravi smisel. Vzgoji otrok je treba usmeriti po politehničnih načelih, da se bo mladi rod usposobil za zdravo, praktično življenje in se zgodaj odločal za razne poklice.

J. Petrovič

Nezaupanje žali

Tisto nedeljo je sonce pravičeno poletnim žarom. Sedela sem na trati vrh grebena nad vasjo. Poleg mene je ležal na razprostrtem plašču moj mož. Najini otroci so se zdaj podili med grmičjem, zdaj lazili med redkim robidovjem, za topljeni v skrivnostne deške igre.

Kolikokrat se spominjam tiste nedelje — zdaj, ko sonce le še redkokdaj žge s takim žarom! Ze dan poprej se me je bila polastila grda misel. Z okna sem opazila, kako se je Tine pred hišo pozdravljala z neko daljno znanko. Pozdravil jo je s takim veseljem, da sem osupnila — kakor da sta ne vem kakšna prijatelja, pa mi je bil vendar sam Tine pravi, da je vsega skupaj samo nekajkrat govoril z njo! Izmenjala sta peščico besed in se s koleši odpeljala vsak v svojo smer. Toda v njenem bežnem srečanju je bilo toliko prisrčnosti in toplote, da sem se brez moči sesedla na zofo. Skušala sem se na silo opametovati, češ Tine se je moral ustaviti in spregovoriti z njo, zmerom je bil družaben, olikan in zato povsod priljubljen! Posebno pri ženskah! Posebno pri ženskah!

To mi je ušlo brez zle namere, potem pa je hipoma navala name grda misel: Kaj pa, če se kje shajata? Nikdar nisem vohunila za njim! Toda možki so pač možki. Najboljši med njimi menda ni vreden zaupanja! Sedela sem na trati vrh grebena nad vasjo. Poleg mene je ležal na razprostrtem plašču moj mož. Najini otroci so se zdaj podili med grmičjem, zdaj lazili med redkim robidovjem, za topljeni v skrivnostne deške igre.

Kolikokrat se spominjam tiste nedelje — zdaj, ko sonce le še redkokdaj žge s takim žarom! Ze dan poprej se me je bila polastila grda misel. Z okna sem opazila, kako se je Tine pred hišo pozdravljala z neko daljno znanko. Pozdravil jo je s takim veseljem, da sem osupnila — kakor da sta ne vem kakšna prijatelja, pa mi je bil vendar sam Tine pravi, da je vsega skupaj samo nekajkrat govoril z njo! Izmenjala sta peščico besed in se s koleši odpeljala vsak v svojo smer. Toda v njenem bežnem srečanju je bilo toliko prisrčnosti in toplote, da sem se brez moči sesedla na zofo. Skušala sem se na silo opametovati, češ Tine se je moral ustaviti in spregovoriti z njo, zmerom je bil družaben, olikan in zato povsod priljubljen! Posebno pri ženskah! Posebno pri ženskah!

Ški so pač možki. Najboljši med njimi menda ni vreden zaupanja! Sedela sem na trati vrh grebena nad vasjo. Poleg mene je ležal na razprostrtem plašču moj mož. Najini otroci so se zdaj podili med grmičjem, zdaj lazili med redkim robidovjem, za topljeni v skrivnostne deške igre.

Kolikokrat se spominjam tiste nedelje — zdaj, ko sonce le še redkokdaj žge s takim žarom! Ze dan poprej se me je bila polastila grda misel. Z okna sem opazila, kako se je Tine pred hišo pozdravljala z neko daljno znanko. Pozdravil jo je s takim veseljem, da sem osupnila — kakor da sta ne vem kakšna prijatelja, pa mi je bil vendar sam Tine pravi, da je vsega skupaj samo nekajkrat govoril z njo! Izmenjala sta peščico besed in se s koleši odpeljala vsak v svojo smer. Toda v njenem bežnem srečanju je bilo toliko prisrčnosti in toplote, da sem se brez moči sesedla na zofo. Skušala sem se na silo opametovati, češ Tine se je moral ustaviti in spregovoriti z njo, zmerom je bil družaben, olikan in zato povsod priljubljen! Posebno pri ženskah! Posebno pri ženskah!

To mi je ušlo brez zle namere, potem pa je hipoma navala name grda misel: Kaj pa, če se kje shajata? Nikdar nisem vohunila za njim! Toda možki so pač možki. Najboljši med njimi menda ni vreden zaupanja! Sedela sem na trati vrh grebena nad vasjo. Poleg mene je ležal na razprostrtem plašču moj mož. Najini otroci so se zdaj podili med grmičjem, zdaj lazili med redkim robidovjem, za topljeni v skrivnostne deške igre.

Kolikokrat se spominjam tiste nedelje — zdaj, ko sonce le še redkokdaj žge s takim žarom! Ze dan poprej se me je bila polastila grda misel. Z okna sem opazila, kako se je Tine pred hišo pozdravljala z neko daljno znanko. Pozdravil jo je s takim veseljem, da sem osupnila — kakor da sta ne vem kakšna prijatelja, pa mi je bil vendar sam Tine pravi, da je vsega skupaj samo nekajkrat govoril z njo! Izmenjala sta peščico besed in se s koleši odpeljala vsak v svojo smer. Toda v njenem bežnem srečanju je bilo toliko prisrčnosti in toplote, da sem se brez moči sesedla na zofo. Skušala sem se na silo opametovati, češ Tine se je moral ustaviti in spregovoriti z njo, zmerom je bil družaben, olikan in zato povsod priljubljen! Posebno pri ženskah! Posebno pri ženskah!

To mi je ušlo brez zle namere, potem pa je hipoma navala name grda misel: Kaj pa, če se kje shajata? Nikdar nisem vohunila za njim! Toda možki so pač možki. Najboljši med njimi menda ni vreden zaupanja! Sedela sem na trati vrh grebena nad vasjo. Poleg mene je ležal na razprostrtem plašču moj mož. Najini otroci so se zdaj podili med grmičjem, zdaj lazili med redkim robidovjem, za topljeni v skrivnostne deške igre.

Kolikokrat se spominjam tiste nedelje — zdaj, ko sonce le še redkokdaj žge s takim žarom! Ze dan poprej se me je bila polastila grda misel. Z okna sem opazila, kako se je Tine pred hišo pozdravljala z neko daljno znanko. Pozdravil jo je s takim veseljem, da sem osupnila — kakor da sta ne vem kakšna prijatelja, pa mi je bil vendar sam Tine pravi, da je vsega skupaj samo nekajkrat govoril z njo! Izmenjala sta peščico besed in se s koleši odpeljala vsak v svojo smer. Toda v njenem bežnem srečanju je bilo toliko prisrčnosti in toplote, da sem se brez moči sesedla na zofo. Skušala sem se na silo opametovati, češ Tine se je moral ustaviti in spregovoriti z njo, zmerom je bil družaben, olikan in zato povsod priljubljen! Posebno pri ženskah! Posebno pri ženskah!

To mi je ušlo brez zle namere, potem pa je hipoma navala name grda misel: Kaj pa, če se kje shajata? Nikdar nisem vohunila za njim! Toda možki so pač možki. Najboljši med njimi menda ni vreden zaupanja! Sedela sem na trati vrh grebena nad vasjo. Poleg mene je ležal na razprostrtem plašču moj mož. Najini otroci so se zdaj podili med grmičjem, zdaj lazili med redkim robidovjem, za topljeni v skrivnostne deške igre.

Kolikokrat se spominjam tiste nedelje — zdaj, ko sonce le še redkokdaj žge s takim žarom! Ze dan poprej se me je bila polastila grda misel. Z okna sem opazila, kako se je Tine pred hišo pozdravljala z neko daljno znanko. Pozdravil jo je s takim veseljem, da sem osupnila — kakor da sta ne vem kakšna prijatelja, pa mi je bil vendar sam Tine pravi, da je vsega skupaj samo nekajkrat govoril z njo! Izmenjala sta peščico besed in se s koleši odpeljala vsak v svojo smer. Toda v njenem bežnem srečanju je bilo toliko prisrčnosti in toplote, da sem se brez moči sesedla na zofo. Skušala sem se na silo opametovati, češ Tine se je moral ustaviti in spregovoriti z njo, zmerom je bil družaben, olikan in zato povsod priljubljen! Posebno pri ženskah! Posebno pri ženskah!

»Saj res — že dolgo si mi dala mir, zdaj si pa spet začela! Čudno, da me po tolikih letih še ne poznaš! Lahko bi že vedela, da sem človek in da ti tebi zadnjič lagal. Mar so mi ženske! Dosti dela imam in dovolj skrbi. Če jih zmanjka, jih pa ti narediš!«

Zleknil se je nazaj na plašč, si položil prekrizane dlani pod tilnik in dodal s tihim glasom, da me je postalo strah:

»To imaš, če si pošten! Marjeta, z nezaupanjem me žališ. Kjer ni zaupanja, sreča ne ostane dolgo. Da boš vedela!«

Zadnje besede sem bolj slutila kot razumela, in vendar so me strezile. Kolikokrat sem že podvomila v svojega Tineta prav zaradi dobre volje in smeja, ki ga v družbi prešerno razsiplje okoli sebe. Gorela sem od ljubosumja in z očmi preiskovalnega sodnika spremljala vsak njegov pogled in nasmeh, sleherno njegovo besedo. Iz ljubezni, ker sem se bala, da bi ga izgubila, sem mučila sebe in njega. Končalo pa se je vedno enako: Tineta je omadeževalo samo moje ljubosumje. Saj mu večkrat niti povedala nisem, kakaj sem slabe volje in kaj me muči. Jaz, kronična umišljena bolnica.

Z nezaupanjem žališ. Res je. Kako neki bi se sama počutila, če bi mi Tine nenehno prtil grehe, ki jih nimam? Toda do tiste sončne nedelje na to nisem nikoli pomislila.

Tine, odpusti!

JAKOPIN

DOGODKI V SVETU OD TEDNA DO TEDNA

1 — V NEW YORKU SE JE ZACELO REDNO ZASEDANJE GENERALNE SKUPSCINE ZDRUŽENIH NARODOV, KI NAJ BI RAZPRAVLJALA O RAZOROŽITVI, O USTAVITVI ATOMSKIH POSKUSOV IN O DRUGIH PERECHI MEDNARODNIH VPRAŠANJIH.
2 — SOVJETSKI PREMIER HRUŠČEV, NJEGOVA ŽENA NINA HRUŠČEVA IN AMERIŠKI PREDSEDNIK EISENHOWER V AVTOMOBILU NA WASHINGTONSKIH ULICAH.
3 — INDIJSKO-KITAJSKI MEJNI SPOR JE POVZROČIL MNOGO HUDE KRVI V OBEH DEŽELAH. NA SLIKI: DEMONSTRACIJE V GLAVNEM MESTU INDIJE NEW DELHIJU.

JUGOSLAVIJA RAZSTAVLJA V STOCKHOLMU

Jugoslovanski razstavi paviļon v Stockholmu je letos pritegnil precej pozornosti švedskih poslovnih ljudi. Zelo uspešni so bili razgovori o dobavi strojev tovarne Prvomaj-ska. Nekateri švedske firme so pripravljene prevzeti zastopstvo pri prodaji izdelkov tovarne Rađa Končar. Tudi gospodarski zastopniki Norveške, Finske in Islandije so se letos veliko bolj zanimali za izdelke jugoslovanske industrije kakor pa prejšnja leta. Vse to priča, da se je kvaliteta jugoslovanske proizvodnje močno dvignila in da si naša industrija postopoma utira pot tudi na zapadno tržišče.

KONEC GRŠKEGA OBISKA

V nedeljo, 13. septembra, je odpotoval z zemunskega letališča v Atene podpredsednik grške vlade Kanelopoulos s svojim spremstvom. Z njim je odpotoval tudi grški minister za trgovino Derfilis. Od gostov se je na zemunskem letališču poslovil podpredsednik Zveznega izvršnega sveta Mijalko Todorović, člana ZIS dr. Marijan Brecej in Ljubo Babić ter grški veleposlanik v Beogradu Cakalatos z osebjem veleposlanštva.

Vsi grški listi so obširno poročali o obisku podpredsednika Kanelopulosa v Jugoslaviji. V komentarjih in člankih omenjajo, da bi bila lahko Jugoslavija udeležena v grškem petletnem načrtu ter da bi lahko še razširili tehnično sodelovanje med obema prijateljskima državama.

SZ ODLOŽILA ZASTAVICE NA MESECU

Najpomembnejši dogodek v znanosti v minulih letih je uspešna izstrelitev sovjetske kozmične rakete Bilsik, ki je 13. t. m. ob 22.02 po našem času dosegla Mesec. Raketa je ponesla na Mesec zastavice z grbom Sovjetske zveze in z napisom »SSSR, septembra 1959. letas«. Da bi zavarovali te zastavice, so sovjetski znanstveniki izvedli posebne tehnične ukrepe.

Kakor poroča moskovska radijska postaja so znanstveniki storili vse, da ne bi raketa prenesla z Zemlje na Mesec mikroorganizmov, kar je posebno važno za poznejše bivanje človeka na Luni. Francoski observatorij Saint Michel je sporočil, da so njegovi sodelavci fotografirali natiraj oblak, ki ga je izstrelila raketa ob prihodu na Mesec.

Politični opazovalci v sovjetski prestolnici menijo, da ima ta uspešna izstrelitev kozmične rakete na Mesec tudi velik političen pomen. Tudi moskovska radijska postaja je povezala ta uspeh z obiskom Hruščeva v ZDA. Sovjetski znanstveniki pa so prvič izrekli misel, da ni več daleč dan, ko bo stopil na Mesec človek in na njem tudi živel.

HRUŠČEV NA OBISKU V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE

Predsednik sovjetske vlade Nikita Hruščev je 15. septembra ob 17.30 po našem času prispel s posebnim letalom TU 114 v ameriško prestolnico Washington. Skupaj z njim je prispelo v ZDA tudi spremstvo kakih sto ljudi, med katerimi je tudi soproga Hruščeva Nina Petrovna, hčerki Rada in Julija ter sin Sergij.

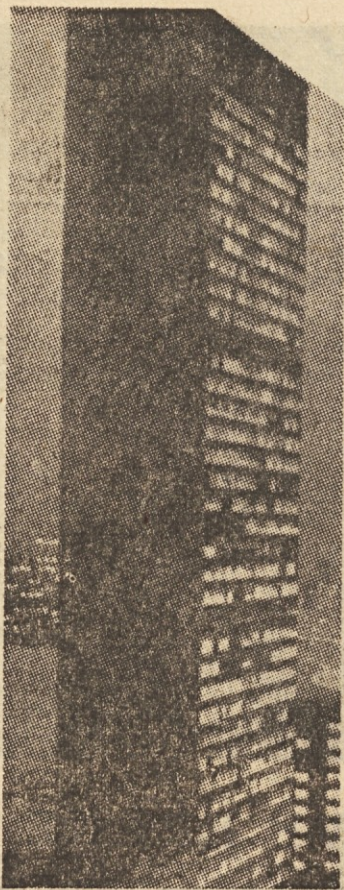
Na poti v ZDA je Hruščev poslal pozdravni brzojavki premieroma Švedske in Norveške ter predsedniku kanadske vlade Diefenbakerju.

Sovjetskega premiera je na washingtonskem letališču Andrews sprejel predsednik ZDA Eisenhower. Po pregledu častne čete je imel Eisenhower pozdravni govor, v katerem je med drugim dejal, da je prepričan, da lahko iskrena izmenjava stališč prispeva k medsebojnemu razumevanju in sožitju obeh svetov in k reševanju mednarodnih vprašanj. Predsednik Hruščev pa je v svojem govoru dejal, da je sovjetska delegacija prispela v ZDA z odprtim srcem in dobrimi nameni ter da želi sovjetsko ljudstvo živeti v miru in prijateljstvu z ameriškim narodi. Zda je Hruščev na poti po ZDA.

SPET PONESREČEN POIZKUS

V ameriškem letalskem oporišču na rtu Canaveral na Floridi je eksplodirala raketa tipa Jupiter v deseti sekundi po izstrelitvi. Raketa je v plamenih strmoglavila, z višine okoli 300 metrov ter se razbila. Obrambno ministrstvo ZDA je sporočilo, da so izstrelili uničili s posebnim telekomunikacijskim sistemom, brž ko so ugotovili, da naprave v raketi ne delujejo pravilno.

Po najnovejših poročilih pa so poskušali 17. septembra poslati iz raketnega izstrelišča na Floridi na pot okoli zemlje satelit Transies I. Ta satelit, težak 120 kg, je bil izstreljen z raketo Thor-Able, vendar je raketa uspešno preletela samo prvi dve fazi poleta. o tretji pa ni nobenih podatkov. Uradno sporočilo pravi, da satelit Transies I ni došel v predvideni tir poti okoli zemlje.

AZIJSKE PREIZKUŠNJE

Jugovzhodna Azija je že precej časa v središču zanimanja svetovne javnosti in jo je s prvih strani časopisov te dni pregnal samo obisk Hruščeva v ZDA. Azijska konferenca, ki je bila pred petimi leti v Ženevi, je posebej obravnavala probleme tega področja in je položaj začasno usmerila k stabilizaciji in pomiritvi. Odkar je

nastala laoska kriza, pa so se stvari znova zapletle. Po eni strani grozi nadaljnja zaostroitev te krize, po drugi pa se je viharno področje razširilo tudi na druge dele jugovzhodne Azije, ki zavzema zdaj v mednarodni politiki približno isto mesto, kot ga je imel do nedavnega Bližnji vzhod.

Laoska kriza je posledica splošnega izigravanja — da uporabimo grob izraz — ženevskih sporazumov, katerih instrumenti so odpovedali prav takrat, ko so bili najbolj potrebni, da bi sporazume uveljavili v praksi. Laoska vlada si je namreč razlagala te sporazume po svoje in samovoljno, s čimer je sprožila reakcijo Patet Laosa, druge pogodbene stranke, ki se je čutila oškodovano in ogroženo. V spor so se, kakor je že navada, vmešali tudi drugi interesi, predvsem ameriški; v primeru Laosa in Indokine jih očitno ni navdajal duh, ki zadnje čase prevladuje drugod po svetu. Na nasprotni strani pa so to pojmovali kot vzrok in povod za vznemirljivost in pozneje tudi za ustrezne ukrepe. Spricho tega je nastala nevarnost, da se bo ta mali, notranji laoski spor sprevrgel v velik mednarodni spopad.

deželi vrsto let trdno vztrajali na stališču, da ta problem, naj bo že tak ali drugačen, prvič ni takšen, da bi zahteval nujno rešitev, in drugič, da bi ga na vsak način morali urediti kot dobri sosede, torej na miren, prijateljski način. Sklepali bi lahko celo, da sta bili obe strani pripravljene sprejeti tudi ureditev na temelju stanja, kakršno je bilo. Spricho tega ni nič čudnega, če je sprememba kitajskega odnosa do tega vprašanja ob koncu letošnjega poletja precej presenetila tako Azijo kakor ves svet, predvsem pa Indijo. Zvrstilo se je precej ugibanj o tem, zakaj je hotela Kitajska z enostransko akcijo spreminiti dotedanjo mejo in jo začrtati po svojem preudarku in po starih zemljevidih.

Trezna politika Indije

V nasprotju z dotlej proklamirano splošno politiko in zlasti z načeli v odnosih do sosedov je hotela kitajska stran na lastno pest spremeniti mejo na način, ki v sodobnem svetu ni v navadi in zato ni sprejemljiv. Kakor v laoskem primeru je tudi tu upravičeno pričakovanje, da se spor ne bo sprevrgel v spopad ali se zavlekel v nedogled, ker bi posledice mogle biti hujše, kot si mislimo. Za sedaj pa to, upanje sloni predvsem na Nehrujevi vzdržnosti in sploh na trezni indijski politiki. Odnosi v tem delu Azije se namreč razvijajo kljub odporu z raznih strani v smeri afirmacije nevtralnogoodvisne politike, ki je morala tudi po svojem uradnem rojstvu v Bandungu leta 1954 premagati številne ovire. Neodvisno politiko na tem področju so tudi do pot napadle razne notranje desničarske sile in skupine, ki nastopajo v skladu s politiko pakta za Jugovzhodno Azijo in sploh s politiko tujih velesil, ki se ne morejo sprijazniti z neodvisno, izvenblokovsko Azijo.

Mogli bi celo reči, da doživlja ta politika v tem delu Azije zdaj težke trenutke in je morda na največji preizkušnji. Pod težo splošne bitke za odstranitev zaostalosti ter brez zadostne pomoči in razumevanja od zunaj bi se znašla ta politika pod pritiskom desničarskih predstavnikov ogroženih privilegiranih interesov v teh deželah, interesov, ki zahtevajo, naj bi dežele opustile pot neodvisnosti in napredne notranje preobrazbe. Razen tega v politiki zahodnih sil do tega področja vsaj doslej še niso dobile izraza tiste težnje, ki jih je čutili v njihovem obravnavanju problemov Evrope in dežel na Bližnjem vzhodu. Namesto tega so se ohranile metode in politika hladne vojne, ki — takšen je vtis — bije prav v tem delu sveta zadnji boj pred umikom.

V takšnih razmerah je indijsko-kitajski spor moral imeti dvojen negativen učinek: povzročil je nemir v Indiji in v sosesčini ter s tem stopnjeval občutek negotovosti glede ravnanja velikega severnega sosedu, hkrati pa je otežkočil boj izvenblokovske, napredne politike proti notranjim desničarskim silam in proti politiki hladne vojne. S tem je stopnjeval apetite iz časov hladne vojne in okrepil argumente, ki jih politika hladne vojne navaja v korist svojega nadaljnjega obstoja.

J. Dj.

Na sliki ob naslovu: v nepredhodnih območjih ob indijsko-kitajski meji so — kot pred stoletji — v večini primerov še vedno edino prometno sredstvo karavane s tovarno živino.

SINDIKATI IN SESTANEK EISENHOWER - HRUŠČEV

Dosedanji odmevi izmenjave obiskov med Eisenhowerjem in Hruščevom v sindikalnem tisku in med sindikalnimi voditelji po svetu kažejo veliko zanimanje za te dogodke v mednarodni politiki. Večina sindikalnih organizacij v raznih delih sveta pozdravlja razgovore vodilnih državnikov S Zin ZDA ter jih ocenjuje kot zmago nad politiko hladne vojne in kot prispevek k zagotovitvi vzušja, v katerem bodo z mirnimi pogajanjmi reševali pereče mednarodne probleme.

Le ameriški sindikati AFL-CIO zavzemajo, kakor smo že pisali, negativno stališče do uradnega obiska premiera Hruščeva v ZDA. Sovjetski sindikalni list »Trud« obtožuje predsednika AFL-CIO, da je hotel s tem dejanjem izpodkopati zblíževanje ameriškega in sovjetskega ljudstva. Deklaracijo izvršnega odbora AFL-CIO v zvezi s tem obiskom ocenjuje kot dejanje, ki mu ni enakega in iz katerega odseva strah vodstva ameriških sindikatov pred morebitnimi obtožbami skrajno reakcionarnih kapitalističnih krogov.

Britanski Trade unioni odobravajo sestanek Hruščeva in Eisenhowerja. Predsednik generalnega sveta britanskih Trade unionov Robert Willis je izjavil, da »takšni obiski in izmenjave gledišč zagotavljajo možnosti za mirno reševanje svetovnih problemov«.

Zahodnonemški sindikati DGB pozdravljajo srečanje obeh državnikov, hkrati pa izražajo bojazen, da bi na teh sestankih — čeprav Eisenhower nima pravice govoriti v imenu zahodnih zavznikov — lahko prišlo do takšne kompromisne rešitve nemškega vprašanja, ki bi prizadela življenjske interese Zahodne Nemčije.

Vzhodnonemška centrala DGB ocenjuje izmenjavo obiskov kot dogodek

zgodovinskega pomena, ker bi lahko »prinesel ne le izboljšanje v sovjetsko-ameriških odnosih, temveč odprl tudi novo obdobje v boju človeštva za trdni, trajni mir«.

Generalna konfederacija dela, številčno najmočnejši sindikat Italije, pozdravlja razgovore med Hruščevom in Eisenhowerjem »z radostjo in v upanju kot preobrat na bolje, ker se uveljavljajo nove metode sporazumevanja, čeprav to hkrati ne pomeni rešitve zapletenih mednarodnih problemov. To je prispevek k mirni koeksistenci, namenjenje konca hladne vojne, od tega pa bo imel delavski razred koristi.«

Francoska Generalna konfederacija dela kot najvplivnejša sindikalna organizacija meni, da je izmenjava mnenj med Eisenhowerjem in Hruščevom zgodovinski dogodek, vendar pa ni čarobna palica, ki bi kar na lepem odpravila vse težave. Treba si je še bolj prizadevati, da bodo pogajanja postala edino sredstvo za urejanje mednarodnih odnosov.

Zveza dela Maroka pozdravlja obisk. »Od teh sestankov pričakuje svet zelo mnogo. Sporazum med Sovjetsko zvezo in Združenimi državami Amerike bi prinesel mir svetu, zlasti pa Franciji, kolonialni sili, ki še vedno živi v vojni in ki bi jo bilo treba prisiliti, da bi končala vojno v Alžiriji.« ugotavlja list maroških sindikatov »L'Avant-garde«.

V sporočilu, ki ga je objavila sredin avgusta, Svetovna sindikalna federacija brez pridržka pozdravlja izmenjavo obiskov. »SSF vidi v tem začetek splošnega popuščanja mednarodne napetosti s pomočjo pogajanj in izmenjave mnenj ter ob podpori politike miroljubne koeksistence.«

V sporočilu, ki so ga objavile sindikalne centrale Poljske, Českoslovaške in Vzhodne Nemčije o nedavnem posvetovanju, je rečeno: »Udeleženci posvetovanja pozdravljajo bližnjo izmenjavo mnenj med Eisenhowerjem in Hruščevom. V teh razgovorih vidijo velike možnosti za nadaljnje popuščanje mednarodne napetosti.«

Kriza v rudnikih

Dirigent nemškega »gospodarskega čudeža« podkancler Erhard je pred kratkim sporočil, da je zajel Zahodno Nemčijo nov val gospodarskega napredka. Skoraj v vseh gospodarskih panogah se kaže dvig, podoben onemu iz pred nekaj let. Industrijo so zasuli z naročili, trgovina se je na novo razvila, devizne rezerve — čeprav nazadujejo — še vedno vzbuja zavist drugih, celo prijateljev. Število nezaposlenih se niža, sedanjih 200.000 je skoraj najbližja meja v minulih devetih letih.

Sredi vsega tega pa doživlja doslej najhujšo krizo tista gospodarska panoga, ki je hranila in dvigala nemško industrijo vse od njenih prvih korakov. Prav v času, ko so se množila poročila gospodarskih institutov o novem naraščanju proizvodnje v večini drugih panog, je področje goriva zašlo v zagato, iz katere za sedaj še ni izhoda.

Za kaj gre?

Sprostitve uvoza je na stečaj odprla vrata predmetu, ki je nižjo ceno in z večjo ekonomičnostjo ogrozil domačo proizvodnjo črnega premoga. Nafta je v minulih dveh letih tako izrinila premog iz industrije, da se proizvodnja v večini porurških premogovnikov ne izplača več. Gore premoga se v Porurju kopičijo, drug za drugim propadajo upi, da bodo tovarne in železnice prevzele okoli 30 milijonov ton zalog.

Interesna skupnost proizvajalcev premoga išče izhod iz krize v tem, da zapira nerentabilne rudnike, skrajšuje delovni čas, odpušča delavce in uvaja poseben davek na nafto.

Začasne rešitve

Kriza traja že mesece. Pogajanja med rudarskimi sindikati in lastniki rudnikov za sedaj še niso dala rezultata, ki bi zadovoljili obe strani, zlasti delavce. Vmes je posegla tudi vlada, vendar niti ona ni mogla zmagajno ublažiti nevarnosti, ki grozi Porurju. Davka na nafto niso uvedli zaradi odločnega odpora velikega dela industrije, ki se preusmerja na cenejšo tekoče gorivo. Zato so našli vsaj začasno rešitev v uvedbi »prazničnih izmen«, se pravi v skrajšanju delovnega časa in torej tudi v manjših delavskih zaslužkih. Rudarski kombinizon je doslej sleklo okoli 45.000 delavcev. Nove odpuste — vsaj še enkrat toliko — so napovedali, okoli 100.000 delavcev in njihovih družinskih članov bo moralo drugod iskati kruha.

Nevarnost brezposelnosti sicer ni videti velika, ker lahko industrija prevzame vso to delovno silo. Vsaj po uradnih podatkih si je večina odpuščenih kmalu našla novo delo. Toda delavci, ki so bili v porurških jamah mojstri in specialisti, lahko zdaj pričakujejo, da jih bodo v drugih industrijskih panogah zaposlili v najboljšem primeru le kot polkvalificirano delovno silo. Večina, razen redkih izjem, ne more pričakovati dohodkov, kateršne so imeli kot rudarji.

Prav tako ni učinkovitega sredstva proti pretresom, ki jih povzročata prekvalifikacija in selitev v drug kraj. Tretjini porurških rudarjev se tako odpirajo perspektive skrbi in negotovosti.

Vlada pod pritiskom industrije

Spor med naftno industrijo in med rudniki se bo končal v korist tistega, ki posluje bolj ekonomično, to pa je tekoče gorivo. Neekonomski razlogi, predvsem vojaški, govorijo za premog, ki je napravil iz pokrajine in njenih 5,5 milijona prebivalcev tisto, kar so, hrbtenica ekonomskega potenciala dežele.

Zahodnonemški kancler Adenauer, eden od »poslednjih Mohikancev« politike »močne roke« in nepomirljivosti — na sliki ob naslovu.

Spor traja že mesece, o njem razpravljajo na vladnih sejah, o tem se pogajajo zastopniki industrije tekočega in trdnega goriva ter predstavniki rudarskih sindikatov. Vlada bo še nadalje skušala posredovati, vendar bo popuščala pod pritiskom rentabilnejše industrije, hkrati pa si prizadevala, da bi vsaj ublažila premogovno krizo. Težave v tem procesu pa so že zdaj naložili skoraj izključno delavcem, porurkim rudarjem.

Zato niso presenetljiva poročila iz Porurja, ki pravijo, da »barometer napoveduje vihar«. Rudarji so ogorčeni in pripravljeni na akcijo, zavzemajo ostrejša stališča kot nekateri sindikalni voditelji, ki delavcem priporočajo, naj se ne prenačijo. Niso redki primeri, ko se rudarji na lastno pobudo odločajo za akcije proti zapiranju premogovnikov in proti odpuščanju delavcev. Na protestnih zborovanjih pogosto poudarjajo, da so »čas za pogajanja minili in da se je treba odločiti za akcijo«.

Rudarji v »pohodu molka«

V porurških industrijskih središčih Dortmundu in Oberhausenu so bile nedavno protestne demonstracije, ki so vznele javnost. Večina rudarjev, ki so brez dela, je sodelovala v »pohodu molka«, mnogi pa so vzeli tudi otroke s seboj. Slišati je bilo klice: »Korakati moramo do zveznega parlamenta«. Na mnogih transparentih so bila napisana gesla, ki so napadala gospodarsko politiko kanclerja Adenauerja in ministra za gospodarstvo Erharda.

Predsednik rudarskega sindikata Gutermuth je izjavil na velikem protestnem zborovanju v Dortmundu, da rudarji nimajo več zaupanja v politiko Adenauerjeve vlade, in ponovno obsoil zavlačevanje ukrepov za rešitev iz krize. Zahteval je, naj rudarjem nadomestijo škodo zaradi tako imenovanih prazničnih izmen, zavoljo katerih so rudarji izgubili skupno nad 126 milijonov mark.

Ker je predsednik združenja lastnikov premogovnikov Burkhardt izjavil, da bodo v prihodnjih mesecih odpustili še kakih 200.000 rudarjev, bodo protestne akcije verjetno še pogostejše in bolj odločne. To je napovedal tudi Gutermuth: »Rudarji ne bodo čakali, da bi jim kdo drug, najmanj pa minister za delo Blanck, predpisoval, kaj naj storijo«.

Porurški barometer torej očitno ne napoveduje lepega vremena.

Branko Škrinjar

POZDRAV NA LEVO! VSEMIŠKI PILOT GRE!
(Süddeutsche Zeitung, München)

NOVO POGlavJE V BOJU ZA NEODVISNOST

»Zgodovina bo sodila o našem delu,« je zaneseno vzklil voditelj Stranke afriškega demokratičnega zbiranja (RDA) Ufue Boanji, ko je pred izrednim kongresom RDA v Abidžanu prejel od predsednika Gvineje Seku Tureja brzoglavko s pozivom, naj se pridruži boju za neodvisnost afriških dežel. Ufue Boanji menda upa, da se bo zgodovina postavila na njegovo stran — na stran vztrajanja v francosko-afriški skupnosti z omejenimi pravicami in okrnjeno samostojnostjo. Po njegovem mnenju bi izstop iz te skupnosti potisnil nekdanje francoske kolonije v zahodni in ekvatorialni Afriki v bedo in anarhijo.

Predsedniku RDA pa v sedanjih razmerah ni bilo lahko ubraniti teh tez. Nekoč, pred več leti, ko se je na francoskih afriških posestih šele snoval protikolonialni boj, je bila RDA najmočnejša politična organizacija, ki je poosebljala težnjo po odstranitvi kolonialnih spon. RDA je v nekaterih afriških deželah še vedno poglavitna politična sila, vendar so v vmesnem obdobju zrasla nova gibanja, ki zahtevajo popolno politično in gospodarsko enakopravnost afriških narodov ter zastopajo teme o združevanju in tesnejši povezavi afriških dežel, kar naj bi bila najkrajša pot k osamosvojitvi. Sicer pa ne gre pozabiti, da se je Seku Ture, prav tako eden nekdanjih voditeljev RDA, odločno zavzel za popolno neodvisnost Gvineje.

Celo pariški »Monde« je moral ugotoviti, da je razpoloženje v kongresni dvorani kazalo, da je večina delegatov naklonjenih osebnosti in teзам, ki jih zastopa predsednik Gane Nkrumah, medtem ko se Ufue Boanji ni hotel pridružiti protestom proti jedrskim poskusom v Sahari in je rekel, da zaupa de Gaulleu, »ki naj bi omogočil konec vojne v Alžiriji«.

Kljub tej opoziciji pa kongres v Abidžanu ni bistveno spremenil smeri vodstva RDA. Lahko bi rekli, da je le napovedal možnost, da bo RDA v prihodnje radikalneje nastopala z zahtevami po širši samostojnosti afriških dežel v okviru francosko-afriške skupnosti. Te elemente je mogoče upotovati tako v resoluciji kakor v nekaterih poglavjih referata Ufue Boanji.

Ceprav so potrdili stališče, da bodo ostali v skupnosti, in čeprav so izrekli popolno zaupanje de Gaulleu, so vendar nasprotovali nadaljnjemu obstoju francoskih komisariatov, ki posebej ljažo staro upravno ureditev, in predlagali ukinitve — vsaj v dosedanjih obliki — generalnega sekretariata Francosko-afriške skupnosti z obrazložitvijo, da ne morejo dovoliti, da bi imel generalni sekretar politično moč in bi nastopal kot posrednik med predsednikom te skupnosti in posameznimi državami.

Kongres je soglasno izrazil željo po obširnejši francoski gospodarski pomoči deželam skupnosti in zahteval od francoskega ljudstva učinkovitejši prispevek, kar si je mogoče razlagati kot grajo — res v blažji obliki —

dosedanjega stališča matične dežele do gospodarskih odnosov in sodelovanja.

Na kongresu RDA so si zelo prizadevali, da bi vsaj pred javnostjo zmanjšali sedanje razlike med pojmovanji tako imenovanih federalistov in konfederalistov ali točneje med voditelji federacije Mali, ki so jo ustanovili pred nekaj meseci, in med političnimi voditelji drugih dežel francosko-afriške skupnosti. Bistvo spora je v tem, ker se vodilne politične organizacije v Sudanu in Senegal, ki sestavljata federacijo Mali, zavzemajo za neodvisnost afriških dežel in za njihovo gospodarsko združevanje, da bi potem kot afriška celota upostavili enakopravne konfederalne odnose s Francijo, medtem ko so federalisti za dvostranske odnose z matično deželo in ne zahtevajo neodvisnosti.

Značilno je, da izraža zaključna kongresna resolucija »brez preudiciranja dokončne oblike skupnosti« željo (ne zahtevo), naj bi v prihodnosti — rok ni določen — ustanovili »večnarodnostno in medcelinsko skupnost z enim parlamentom«. To stališče ocenjujejo kot željo, da ne bi dokončno zaprli vrta in da bi morda dosegli sporazum ali vsaj ublažiti polemiko med pristaši Ufue Boanji in tistimi, ki se držijo stališča, ki jih zagovarjajo prvaki federacije Mali.

Nekateri opazovalci — zdi se, da precej upravičeno — menijo, da je na kongresu v Abidžanu ostalo precej neizrečenega, zlasti iz vrst opozicije v RDA, in sicer verjetno zato, ker je bilo takoj po kongresu zasedanje izvršnega sveta francosko-afriške skupnosti. Očitno so hoteli ohraniti enotnost. Tudi voditelji RDA, vključno z Ufue Boanji, čigar avtoriteta je po vsem sodeč precej omajana (čeprav trdi francoski tisk nasprotno), so se trudili, da bi ostale možnosti za kompromise s konfederalisti na setanku izvršnega sveta.

Verjetno bosta decembrsko zasedanje koordinacijskega odbora RDA in redni kongres, ki je napovedan za začetek prihodnjega leta, jasneje začrtala nadaljnjo smer te pomembne politične organizacije v Zahodni in Centralni Afriki. Prav gotovo bo na ta stališča vplival tudi nagli pohod afriških narodov k samostojnosti in neodvisnosti, zato tudi ne gre izključevati možnosti, da se bodo spremenile nekatere teze, ki so jih sprejeli na abidžanskem kongresu.

B. R.

KAJ PRAVIJO DRUGI

INDJSKI LIST O NAGRAJEVANJU V SOCIALISTIČNI URUŽBI

List »Indian Worker«, osrednje glasilo Nacionalnega kongresa indijskih sindikatov, posveča v jubilejni številki za obletnico neodvisnosti daljši članek cenam, nagrajevanju in dobičkom v bodoči socialistični družbi na indijskih tleh. Objavljamo tisti del članka, ki se nanaša na sistem nagrajevanja in cen.

»V socialistični družbi bodo plače in mezde poglavitni dohodek«, piše list, »ker bo večina delovne sile zaposlena bodisi v družbenem ali v zadržnem sektorju. Socialistična družba ne bo dovoljevala dohodkov, ki niso tako ali drugače povezani z delom, razen seveda za tiste člane družbe, ki brez lastne krivde ne morejo pridobivati, kot na primer otroci, stari in bolni ljudje in tako dalje. Ne bo dohodkov od rent niti od posejanja lastnine. Vsi dohodki bodo morali izvirati iz dela, razen v že omenjenih primerih«.

Glede plač in mezd je jasno, da bodo v socialistični družbi minimalne mezde in da ne bo nihče v delovnem razmerju smel zaslužiti manj, kot je predpisano. Ta minimum se bo gibal vzporedno z gospodarskim razvojem, z večjo storilnostjo in z naraščanjem narodnega dohodka. Razen minimalnega dohodka bo tudi minimalna delovna dožnost. Tisti, ki je ne bodo izpolnjevali, bodo izgubili pravico do minimalnega dohodka.

V socialistični družbi pa ne bo izenačenih plač in mezd. Te se bodo spreminjale odvisno od možnosti za zagotavljanje delovne sile pri pomembnih delih, pri čemer bodo mezde

dosledno družbeni instrumenti za vzpostavljanje ravnotežja med potrebami in razpoložljivimi rezervami delovne sile. Mezde se bodo prav tako spreminjale v skladu z individualno prizadevnostjo.

Socialistična družba bo morala posvečati v svoji politiki posebno pozornost plačevanju od kosa. Posebnega pomena so mezde kot sredstva za spodbujanje k večjemu delovnemu učinku. Socialistična družba na ta način ne bo težila za izenačenostjo, temveč bo omogočala občutne razlike v individualnih dohodkih. Osnovna razlika pa bo v neenakosti med dohodki v socialistični in kapitalistični družbi. Medtem ko je neenakost dohodkov v kapitalistični družbi odvisna večinoma od lastnine, rente, monopolnih dobičkov in privatne lastnine sredstev za proizvodnjo, bo v socialistični družbi skoraj v celoti odvisna od množine, kakovosti in družbenega pomena dela. Glede na naravo činiteljev, ki vplivajo na razlike v dohodkih, bo razpon med razlikami znatno manjši v socialistični, kot pa je v kapitalistični družbi.

V socialistični družbi bodo cene določene. Širše vzeto bodo imele dve vrsti cen, ene bodo ekonomske, druge pa tako imenovane družbene. Prve bodo ustrezale stopnji, do katere je mogoče obdržati cene iz klasične ekonomije, medtem ko bodo druge ustrezale tržnim cenam klasične ekonomije, vključno s posebnimi takami, ki jih bo država uvedla z namenom, da bi mobilizirala sredstva.

Z RAZNIH POLDNEVNIKOV

»LJUDJE« IN »PRASICI«

Nekedaj dne je Raul Gonzales, eden izmed petih milijonov »pozabljenih« delavcev mehiškega rodu v ZDA — zaposlen je pri družbi »Sokely in van Kempe« — izvedel, da je v 48 delovnih urah zaslužil 18,84 dolarja. Kaj je pri tem čudnega? Morda smešno nizka vsota? Vsekakor tudi to, ker je ministrstvo za kmetijstvo ZDA predpisalo leta 1948 kot minimalno mezdo za mehiške delavce, zaposlene v kmetijstvu, 50 centov na uro, kar pomeni, da so Raula Gonzalesa prikrajšali za 3 dolarjev in 16 centov. Po preprostem računu: za 48 ur dela vsaj 24 dolarjev manj.

To pa ni konec, temveč šele začetek. Družba je namreč Raulu Gonzalesu odtegnila od zaslužka nič več in nič manj kot 17,5 dolarja za »stroške« v zvezi s pokojninskimi zavarovanjem in dva dolarja za »zdravstveno zaščito«. Tako je presenečeni Gonzales izvedel, da je po 48 urah dela dožal 67 centov!

Raul Gonzales pa ni niti prvi niti edini, ki se mu je to zgodilo. Takih primerov je na tisoče, vendar v glavnem molčijo o njih, ne le zdaj, temveč že desetletja nazaj.

Vesten zgodovinar bi ugotovil, da določbe mirovne pogodbe iz leta 1848 po ameriško-mehiški vojni zagotavljajo Mehikancem na širokih področjih, ki so zdaj del ameriških držav Kalifornije, Arizone, Nove Mehike in Texasa, enake pravice kot drugim državljanom. V minulih 110 letih se je nabrala na pogodbi debela plast prahu, da so postale njene določbe le zgodovinska posebnost.

Praksa je bila že od vsega začetka povsem drugačna. Ko so leta 1933 sestavili pri Predsedniškem domu odbor, ki naj bi izvedel anketo v zvezi s stavko kmetijskih delavcev mehiškega rodu na določenem področju Kalifornije, je izjavil šef tistega okrožja naslednje: »Mi v Corn Countryju ščitimo svoje kmetijske proizvajalce. To so zelo dobri ljudje, ki prispevajo k vzponu dežele. Mehikanci pa so blato. Zapi-

ramo jih v kotec kot prasice...«

Pozneje so napravili še nekaj anket, sestavili vrsto novih odborov ter sklenili celo mednarodni sporazum med ameriško in mehiško vlado o zaščiti kmetijskih delavcev mehiškega rodu, vendar se bistveno ni nič spremenilo. Besede corncountryjskega šerifa še vedno veljajo.

V minulih desetih letih na primer so se skupne mezde obralcev paradižnikov v dolini St. Joachim (Kalifornija) znižale za 40%, ker je število delavcev mehiškega rodu v tem obdobju naraslo na 90% vse delovne sile. Minimum 50 centov na uro je postal maksimum, ki ga brezobzirni delodajalci plačujejo v jugozahodnih pokrajinah ZDA le takrat, kadar so jim delavci nujno potrebni. Podatki povedo, da znašajo zaslužki v dolini Rio Grande (Texas) le 16 centov na uro, delovni teden pa traja 60 ur. Povsem vsakdanja podoba je, da delajo na plantajah desetletni otroci skupno s starši po 10 do 12 ur in seveda ne hodijo v šolo. Stevilne priče, ki jih pošiljajo delavci iz ZDA posebnemu uradu mehiške vlade, kažejo, da ti delavci zahtevajo od delodajalcev okoli 620.000 dolarjev neizplačanih zaslužkov letno.

Množica števil, nešteto Raulov Gonzalesov, pravi tekoči trak.

Nekateri napredni ljudje v ZDA, zlasti Ameriški odbor za zaščito v tujni rojeni državljanov, so nedavno vložili pri Komisiji za človeške pravice Ekonomsko-socialnega sveta ZN prošnjo, naj izvede anketo o »skrajnem zanikanju človeških pravic« Mehikancev, ki so se preselili v ZDA. Pravijo, da se je dvignilo precej prahu okoli petih milijonov »pozabljenih« in da se čedalje bolj slišijo glasovi, da se nekaj mora spremeniti, zlasti še, ker je dobila vsa reč mednarodni pomen in je močno odjeknila v latinskoameriških deželah.

Ce že ne kaj boljšega, je upati, da bo zbledela vsaj razdelitev na »ljudje« in na »prasice«.

B. R.

ZVEDELI SMO, DA...

DUSNI PASTIRJI SU ZASKRBLJENI

Razvoj dogodkov v Latinski Ameriki vznemirja zadnja leta velike močote in zemljiske veleposestnike, katerih varni pristan je zdaj v nevarnosti, hkrati pa je sprožil tudi alarm v Vatikanu, prestolnici katoliške cerkve.

Sveta stolica je poslala SOS na vse konca sveta, zlasti še v Španijo. Seveda ne manjka pozivov k ukrepom, da bi rešili duše prebivalcev južno-ameriških dežel, ki jim »grozi nevarnost« — komunizma!

Kakor je bilo pričakovati, je ta poziv najbolj odjeknil v Španiji, katera se ima že 450 let odgovorna za vse, kar se dogaja v dušah južno-ameriških prebivalcev. Po starih verskih šol, cerkva in samostanov ter društvenih prostorov v Španiji je opaziti novo geslo »Rešimo Latinsko Ameriko!«

Iz Vatikana je prišel signal za uspešen boj proti komunizmu. Po vatiškanskem nasvetu

bi bilo treba z raznimi izgovori spraviti čez Ocean in na ozemlje med Panamskim prekopom in Ognjeno deželo nič več in nič manj kot 130.000 dušnih pastirjev. Kakor trdijo, tistih 35.000 duhovnikov, kolikor jih je zdaj v latinsko-ameriških deželah — pravijo, da jih je trikrat več kot zdravnikov — ne more več zdravit ogroženih duš, ki jih v teh burnih časih okužujejo najrazličnejše nevarne ideje!

Sveta stolica in šefi španskega klera pa niso udarili plat zvona le za boj proti komunizmu, temveč opozarjajo tudi na nevarnost protestantizma, ki se po njihovih besedah bliskovito širi v latinsko-ameriških deželah.

Torej: če ne bodo takoj poslali v Latinsko Ameriko armade duhovnikov, bratrov in vseh drugih očetov, bo Južna Amerika izginila brez sledu. Izgubila se bo v krivoverstvu in brezbožnosti...

TA TEDEN SMO IZBRALI

V OKOPIH ŠPANIJE

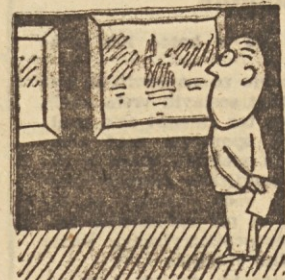
KAZE, da bo Založba Borec v Ljubljani uspešno izpolnila vrzel, ki je doslej bila v našem založništvu. Brez velikih napovedi se je založba lotila izdajanja del, ki so tematsko povezana na našo narodnoosvobodilno borbo, si pripravila precej obširen program in ga začela tudi dokaj redno izpolnjevati.

V teh dneh je založba Borec poslala na naš knjižni trg knjigo Veljko Kovačevića »V okopih Španije« s podnaslovom Spomini španskega borca. Blizu sedem sto Jugoslovancev je pustilo svoja življenja v Španiji, potem ko so se dve leti borili v slavnih internacionalnih brigadah ramo ob ramo s španskim ljudstvom proti španskim, nemškim in italijanskim fašistom. Veljko Kovačević, danes generalni polkovnik Jugoslovanske ljudske armade, je bil med tistimi, ki so boj preživeli, preživeli tudi francoska koncentracijska taborišča, kamor so borce mednarodnih brigad vtaknili po porazu španske republike, potem pa so se kot organizatorji proih partizanskih odredov borili na naših tleh štiri leta proti istemu sovražniku kot v Španiji: proti fašizmu. Naši najbolj izkušeni partizanski komandanti so prišli prav iz vrst španskih borcev; Veljko Kovačević je bil eden izmed njih.

Knjiga je sicer pisana brez literarnih ambicij, a je zelo živa in na nekaterih mestih tudi umetniško dognan prikaz okopov revolucije v Španiji. Vseskozi zanimiva in priročna je ne samo pomemben dokument, ampak tudi pretresljiva izpoved o boju za svobodo, ki je bil povsod na svetu enako težak, enako krvav — in enako dragocen.

Čisto drugačen muzej

PRIZNAJMO: v muzej kaj redko in neradi gremo. Navadno, in to največkrat upravičeno, si predstavljamo pod pojmom muzej veliko, če že ne veliko po obsezu staro poslopje, v katerem so po sobah razmešeni najrazličnejši zgodovinski predmeti: zastave, oklepi, orožje, slike gradov in grajske gospode, pohištvo in obleke ter stare listine. In morda še kaj, kar v glavnem stoji v ta okvir. Včasih se motimo, največkrat pa ne in tako nas seveda zanima ogled prevega muzeja, drugega morda še tudi, pri tretjem, če slučajno zaidemo nanj, pa se že skoraj obvezno dolgočasimo. Čeprav je tako stališče očasih v bistvu napačno, pa je pri nas dostikrat povsem razumljivo: muzej mora biti zanimiv, poučen, njegove zbirke s kratkimi in izbranimi pojasnili naj bi nadomeščale ali vsaj dopolnjevale ure in ure predavanja šolske zgodovine. Le koliko slovenskih muzejev je doslej to svojo osnovno nalogo zadovoljivo izpolnilo?

Nedavno tega pa se je vključil v vrsto takih vzgojno-poučnih ustanov nov muzej, ki se od vseh dosedanjih bistveno razlikuje. V Skofji Loki so v grajskih prostorih uredili muzejske zbirke, ki prikazujejo življenje in delo našega delovnega človeka skozi stoletja — seveda le na loškem ozemlju. Feodálnih ostankov je kaj malo — le kar je ostalo od bivših gospodarjev, brižinskih škofov. Tem več pa je dokumentov o celovški dejavnosti, orodja in izdelkov lončarske, barbarske, tkalske, glavnikaške, klobučarske in železarske obrti. Zbirke dopolnjuje še galerija umetniških del slikarjev, kiparjev in rezbarjev s tega področja, nekaj erheoloških najdb, primeri stambenstva, pohištva in ljudskih noš ter vzorno urejen oddelek NOB. Prijetni prostori, vzorna ureditev, zanimivo okolje in našete posebne značilnosti bodo nudile vsakemu obiskovalcu dovolj zanimivosti. In morda bo po ogledu začel razlikovati muzej — starinarstvo od pravega muzeja-šole.

SAYONARA

VCASIH nam re-

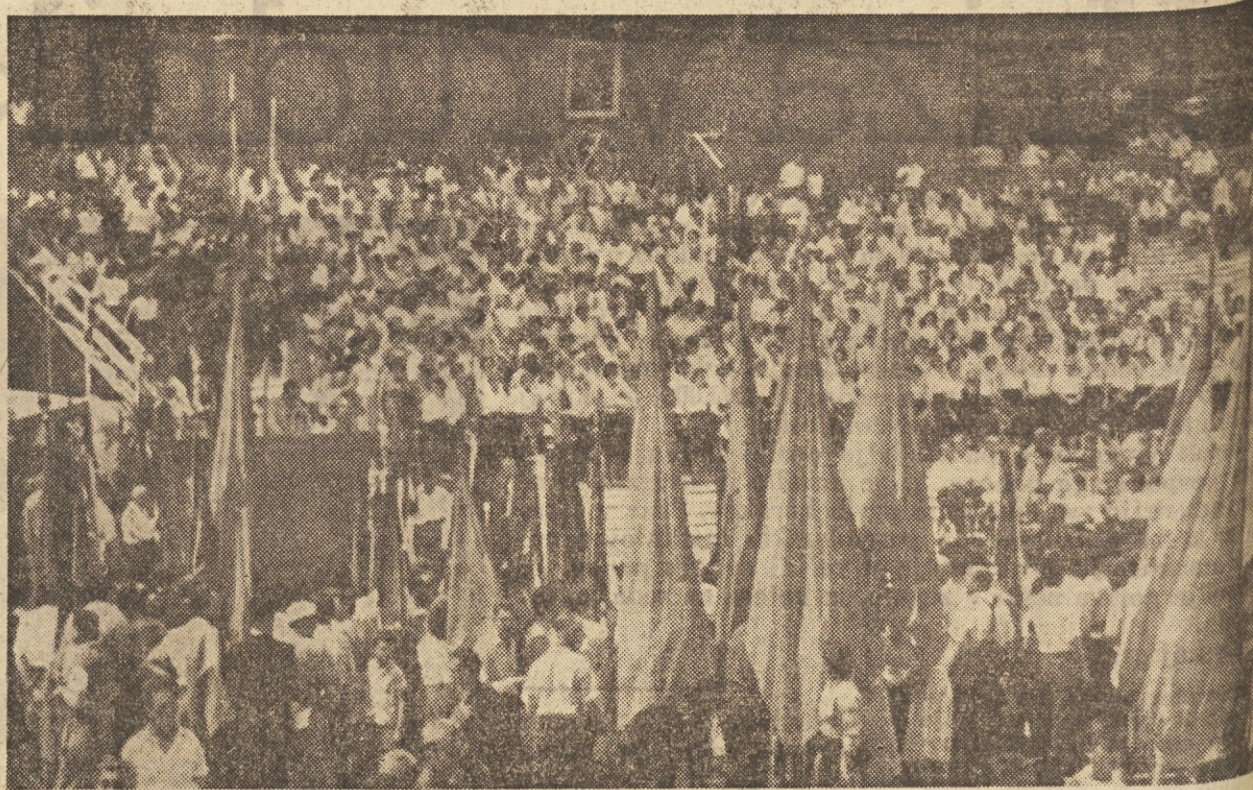
kla ma skuša posebej priporočiti kak film s tem, da razglasa, koliko je film dobil mednarodnih nagrad. Ameriški film »Sayonara« (kar po naše pomeni kot »Na spidenje«) je dobil dva Oscara; to se filmu tudi pozna, vendar ne odločilno, kajti nagrada sta bila igralca dveh manjših vlog: Red Button in Miyoshi Umeki za vlogi ameriškega podoficirja Kellyja in njegove žene Japonke. Ti dve vlogi sta nagrado tudi zaslužili že z dovoljo tega, kako ju je zasnoval scenarist, seveda pa še mnogo bolj zaradi sijajne igre obeh igralcev.

Sicer pa filmu ne moremo pripisati prav izrednih vrlin. Zgodba o vojakihi ameriških zasledbenih čet, ki se poročajo z Japonkami in na ta način svojevrsno in nehoti ustvarjajo trdne mostove med dvema narodoma, ki sta se še večraj sovražila, je globoko človeška in pretresljiva; dramatična postane zavoljo tega, ker se — kot vedno in povsod — tudi tu najdejo ljudje in cele organizacije, ki jim tako postavljanje mostov med narodi očitno ni po volji in ga zato skušajo preprečiti. Vendar je ta zgodba precej zvođenela v režiji sicer znanega režiserja Joshue Logana, ki se je preveč izživljal o prikazovanju japonskih narodopisnih posebnosti, kljub temu, da je zbral okoli sebe imenitne sodelavce, med njimi tudi Marlona Branda. Film postane za povprečnega gledalca razvlečen, zgodba se odvija v nepotrebnopočasnem tempu.

Torej je »Sayonara« povprečen, morebiti malce nadpovprečen film, ki pa zaradi svoje vsebine kljub hibam zasluži, da si ga ogledamo. mm

V zadnjem času prihaja čedalje več prosvetnih društev do spoznanja, da je treba v prosvetnem delu nekaj spremeniti, da tako, kot so društva delovala doslej, v bodoče ne bo šlo več. Marsikje že vztrajno iščejo tisto novo, sodobno, kar naj bi poživilo dejavnost in pritegnilo v društva več mladine.

Vendar se nam zdi, da ponekod ostanejo zgolj pri ugotovitvah in čakajo, da se bodo težave same razrešile. Drugod spet opažamo, da si izredno veliko obetajo od »novih oblik«, ki naj pomenijo zveličavno odvezo za vse težave in slabosti. V zadnjem času se javljajo na prizorišče klubi, ki bodo — kot menijo nekateri prosvetni delavci — pomenili renesanso našega udejstvovanja. Edine težave, ki jih bo treba premostiti, so materialne narave.

NOBENIH RECEPTOV

ni, ki bi lahko v zelo mnogovrstnem delu društev zagotovili popoln uspeh

Kakšne so nove oblike?

Da ne bo nesporazuma: nobenih receptov ni, ki bi lahko zagotovili popoln uspeh. Posredovanje umetniških del in izobraževanje vsebujeja toliko posebnosti, značilnosti, da jih ni mogoče v nobenem sestavku tako natančno obdelati, da bi lahko vsakomur, ki bo napotke natančno prebral in jih skušal uresničiti, pri delu zagotovili uspeh. Lahko na primer soglašamo v tem, da je Shakespearov »Hamlet« čudovito dramsko delo, da ga je mogoče uprizoriti v klasičnem ali modernem stilu. Lahko ta stil tudi podrobneje opišemo, vendar s tem nima še nobena igralska skupina zagotovila, da bo njena predstava uspeša. Se veliko teže je vnaprej predvideti uspeh umetniško manj dognanih del. Podobno je tudi z »novimi oblikami«. Vse kar lahko o njih povemo, so splošni napotki, ki jih bodo posamezna društva bolj ali manj upoštevala, odvisno pač od razmer, v katerih delujejo.

Predvsem bi radi opozorili, da nobena nova »forma« brez nove vsebine ne pomeni bistvenega napredka. Velik napredek v našem delu pa lahko dosežemo, če bomo znali povezati sodobno vsebino s privlačnimi formami.

Ze v članku, objavljenem na tej strani pred tednom dni, smo opozorili, da ni bistvena naloga prosvetnega društva zgolj razvijanje amaterizma, ampak različna dejavnost, ki pomaga plemeniti človekovo osebnost. To pa hkrati pomeni, da si želimo in moramo iskati predvsem takšne oblike dejavnosti, ki bodo usmerjene k posredovanju vse kulturne tvornosti delovnim ljudem. Zato svetujemo igralskim skupinam, naj bi ne prirejale samo dramskih predstav, ampak bi morale pri svojih članih in občinstvu skrbeti za takšne oblike dela, ki bi razširjale duhovno obzorje in pomagale bolje razumevati vsebino dramskih predstav, vsebino filmov, radijskih slusnih iger, televizijskih oddaj, kakor tudi vse pomembne literature. Ob teh nalogah pa nam postane razumljivo, da jih ni mogoče izpolniti samo z dvema dramskima predstavama na leto, posebno še, če deli nista skrbno izbrani. Zato bo potrebno iskati nove in nove oblike,

Na slikah:

Nad naslovom: z največje letošnje prireditve Zveze Svobod, julijskega zleta v Celju. Spodaj levo: potujoče knjižnice v kovčkih najdejo pot tudi v najbolj oddaljenih krajih. Spodaj desno: zabavni orkester Svobode-Center v Trbovljah

Še nekaj besed o klubih

Pod tem imenom je marsikak prosvetni delavec združil tudi pojem o novih oblikah. Res je, da lahko marsikaj že opisanega prevzame v svoje okrilje klub. Nikakor pa klub ne pomeni idealno nadomestilo za vse različne možnosti in potrebe. Predvsem pa tega ne more zajeti klub v enem samem prostoru.

Doslej prihajajo na Slovenskem do izraza trije pogledi, kako si zamišljajo v posameznih krajih organizacijo klubskega življenja. Za prvo skupino je značilno, da si zamišljajo klub kot izredno sproščeno, skoraj neorganizirano obliko kulturnega razvedrila, kjer lahko prihaja v klub vsakdo, kadar se mu zljubi.

Na razpolago ima različne revije in časopise, lahko šahira, gleda televizijske, poslušaja radio, ali pa si v zelo idealnih očrtih zavrti gramofon ali pa spusti magnetofonski trak. V takem klubu naj bi se razpletli številni, neorganizirani ali pa nevsiljivo vodeni razgovori o različnih zanimivih temah. Tak klub naj bi postal obiskovalcem drugi dom. V njem bi se morali predvsem počutiti zelo prijetno.

Del naših prosvetnih delavcev pa si zamišlja klub kot neko vrsto ljudske univerze v malem. Po njihovem mnenju naj bi imel klub natančno sestavljen program za teden ali celo za mesec dni naprej. Po tem programu bi se v klubu zvrstila razna predavanja za manjši krog poslušalcev, različni zabavni večeri, literarno glasbeni, organizirani razgovori o filmu, glasbi, televizijskih oddajah, gledaliških predstavah, posameznih leposlovnih delih itd. Realizacija takšnega programa bi seveda zahtevala tudi natančen urnik, kjer bi se morali obiskovalci kluba podrediti programu, s tem, da bi poslušali predavanja ali pa bi si morali za svoje razvedrilo poiskati drug prostor. Pristaši te zamisli hočejo predvsem vabljivo in zavestno vzgajati ljudi, dopuščajo pa zelo malo prilagoditve za neorganizirano razvedrilo.

Tretja skupina pa si predstavlja klub kot čvrsto organizirano skupino ljudi s članarino in izkaznicami. Pri njih se zrcali želja, da bi se v klubu sestajali predvsem »kulturni« ljudje. Priprani so namreč, da bi preširoko odprta vrata kvarila duhovno razpoloženje in da bi se klub s tem spremenil v podružnico kavarne. Zdi se nam, da si ta skupina ljudi prizadeva oskrbeti prostor, kjer bi se sestajala »elita« posameznega kraja, zaprta sama vase. Klubi naj bi nadomestili nekdanje posebne gostilniške sobe, garnirane z občasnimi kulturnimi prireditvami.

Če skušamo zdaj razpravljati o teh različnih pogledih, potem moramo takoj povedati, da gledamo

na klube razvojno. To se pravi, da želimo izhajati iz zelo skromnih začetkov v bolj čvrste in organizirane oblike. Zdi se nam, da bodo v začetku prevladovali klubi v enem samem prostoru, opremljeni z radioaparati, televizorji, morda tudi še z magnetofoni. Za bodoče si pa že rišemo obrise takšnih klubov, ki bodo premogli več prostorov, kjer se bodo lahko v svojih prostorih sestajali ljubitelji glasbe, likovni krožki, ljubitelji gledališča, bralci revij in časopisov, šahisti, strastni debaterji itd. Takrat bo tudi potrebno programe predvideti vnaprej. Skratka, vse delo bo potrebno na izkušnjah preteklih sezon čvrsteje organizirati. Ob tem pa bo nujno potrebno zagotoviti stalne prostore za sproščeno, neorganizirano kulturno razvedrilo in razgovore. S takšno perspektivo bi morali biti že projektirani bodoči delavski in kulturni domovi.

Ker pa stojimo v tej sezoni že pred zelo konkretnimi nalogami, je prav, če povemo, da se v letošnji sezoni močno ogrevamo za prvo obliko kluba, po možnosti prepleteno z delom programa iz druge skupine. To se pravi, da naj bodo naši klubi v letošnji sezoni zelo prijetna bivališča delovnih ljudi in mladine, kar morajo radi zahajati, kjer se bodo zelo prijetno počutili. Nikakor pa ne smemo klubov samo opremiti in jih prepustiti samo uporabi obiskovalcev. Klub brez vsebine ne bo pomenil tega, kar od njega pričakujemo. Prepuščeni samemu sebi se lahko spremenijo v nadaljevalca bivših rdečih kotičkov, ki so v nekaj letih do kraja zamrli. Tudi televizijsko lahko v začetku predstavlja velika novost, sčasoma bo pa njegov blešč obdelal. Ze v začetku je treba skrbeti za nevsiljiv in zelo privlačen program. Odločno pa se moramo upreti vsakemu poizkusu, ki bi skušal na kakršen koli način omejeval pristop vseh ljudi, ki bi si želeli poiskati v klubu uro prijetnega razvedrila.

Prepričani smo, da bo ideja o ustanavljanju klubov prodirala skozi vsa vrata naše države. Rahlo, vendar v vsako večje naselje. Rahlo, pa nas je strah, če bomo uspeli klube pridobiti dovolj postrtovalnih in spretnih organizatorjev, ki bodo dali življenju v klubu pravo vsebino. Zato bo že v tej sezoni treba prirediti več seminarjev za organizatorje klubskega življenja.

Ustanovitev klubov torej ne pomeni rešitve vseh težav, ampak samo nove naloge, ki jih pred nami postavlja družbeni razvoj. Nič sedanjega ne bo odpadlo, marsikaj pa lahko dobi in mora dobiti novo, privlačnejšo obliko, ki naj bo najbolj sprejemljiv izraz nove vsebine.

VINKO TRINKAUS

Na fakultetah ljubljanske Univerze so bili te dni sprejemni izpiti za kandidate brez popolne srednješolske izobrazbe, ki so po novih predpisih dobili pravico do vpisa na univerzo. S filozofske in ekonomske fakultete se nimamo podatkov, vendar pa nam rezultati na drugih sedmih fakultetah že dajejo približno sliko izpitolov.

Od 329 prijavljencev na sedmih fakultetah in dveh akademijah jih je prišlo na izpite 254, ostali pa so odstopili. Od teh 245 je izpizite z uspehom opravilo 89 kandidatov, to je okoli 35 %. Najslabši uspeh je bil na medicinski fakulteti. Prijavljenih je bilo 16, od devetih, ki so prišli na izpit, pa ni opravil izpita niti eden. Največ kandidatov se je prijavilo za pravno fakulteto — 188. Odstopilo jih je 18, uspešno pa jih je opravilo izpit 59. Na tehniških fakultetah so najboljše odgovarjali učenci industrijskih šol. Za ilustracijo nekaj števil: elektrotehniški oddelek: prijavljenih 35, odstopilo 11, opravilo 9, strojni oddelek: prijavljenih 44, odstopilo 20, opravilo 8, fakulteta za rudarstvo, metalurgijo in kemično tehnologijo: prijavljenih 25, odstopilo 17, opravilo 5. Fakulteta za arhitekturo in gradbeništvo: prijavljenih 6, odstopil 1, opravil 1. Značilno za tehniške fakultete je, da je mnogo kandidatov odstopilo že pred ali med izpitom. Na ostalih fakultetah je bilo število prijavljenih manjše. Fakulteta za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo: prijavljenih 9, odstopil 1, opravilo 5. Zelo malo zanimanja je bilo za naravoslovno fakulteto, saj so se prijavili le trije za študij na geografiji in sta od teh dva uspešno opravila izpit. Na Akademijo za igralno umetnost in Akademijo za glasbo se je na vsako prijavil po eden, a izpita nista opravila.

Nedvomno je, da so imeli kandidati premalo časa za priprave, saj so dobili programe za izpite šele junija. Mnogi so bili tudi preveliki optimisti in niso imeli jasnih predstav, kaj bo pravezaprav študij na univerzi zahteval od njih. Morebiti tudi na nekaterih fakultetah niso imeli pravičnega odnosa do ljudi. Vendar pa rezultati izpitolov potrjujejo upravičenost in nujnost nove uredbe o študiju na visokih šolah. Temeljite priprave bodo prihodnje leto omogočile, da bodo kandidati z večjo samozavestjo in večjim znanjem stopili pred izpitne komisije.

-MS

NOV DELAVSKI DOM NA JESENICAH

Preko 10.000 delavcev in uslužbencev je zaposlenih na Jesenicah. Za svoje kulturne in družabne prireditve, sestanke in seje pa imajo eno samo dvorano v stari, počenli stavbi Delavskega doma. Dajte nam prostor! — to je že vsa leta po volni stalni refren jeseniških kulturnih in političnih organizacij. Preprič, gneča, negotovanje so spremljali te upravičene zahteve po zgraditvi novega delavskega doma. Ni bilo seje, kjer ne bi govorili o tem. In tako so lani prvič pričeli resno razpravljati o graditvi novega delavskega doma, kjer bi vsi našli dovolj prostora. Letos spomladi pa so na pobudo izvršnega odbora sindikalne podružnice Železarne ustanovili iniciativni odbor za gradnjo delavskega doma. Vodstvo odbora je prevzel direktor Železarne ing. Hafner, v njem pa so še štirje člani. Sestavili so idejni program, kakšne prostore naj bi imel bodoči dom:

- Kino dvorana s 600 sedeži. Dvorana bi morala imeti tudi oder za uprizorjanje zahtevnejših del in za večje nastope.
- Družabna ali plesna dvorana z 250 do 300 sedeži ob mizah.
- Prostor za knjižnico s kapaciteto do 100.000 knjig.
- Citalnica za 50 oseb.
- Predavalnica za razna predavanja za okoli 80 oseb.
- Dve učilnici za 25 oseb.
- Štirje klubski prostori.
- Glasbena soba za godbo na pihala in za orkester za 70 oseb.
- Glasbena soba za pevski zbor do 100 oseb.
- Lutkovna dvorana za okrog 120 oseb.

Razen tega še bife, uradni prostori, garderoba in drugo. Program je precej obsežen. Če pa upoštevamo sedanje potrebe in nadaljnji razvoj Jesenic, so te zahteve realne. Se več. Treba bo že sedaj misliti na gradnjo manjših kulturnih domov na Javorniku in na Plavzu, ker za vse kljub vsemu ne bo dovolj prostora v novem domu.

Iniciativni odbor predvideva, da bodo projekti izdelani že letos, z gradnjo pa bodo pričeli prihodnje leto. Glede na velikost bo novi dom približno tak kot je trboveljski.

Lokacija za novi dom še ni dokončno določena. Menijo, naj bi stal nekje v središču enak oddaljen od Javornika in od novega naselja na Plavzu. Na vsak način pa bi moral biti nekje v bližini železarne, da bi bil z njo povezan. Gradnja, ki bo trajala dve do tri leta, bo terjala precej izdatkov, vendar pa to ne sme biti ovira, saj se dom ne gradi samo za nekaj let.

»Lep uspeh smo dosegli s tedenskim: polurnimi seminarji.« je odgovoril tovariš Peter Sitar, referent za šolstvo, na vprašanje, kakšne so današnje oblike izobraževanja. »Ti seminarji so med odmorom, na njih pa obravnavajo delavci skupno z vodilnim osebjem aktualne probleme, kot n. pr. kvaliteta izdelkov, uporaba zaščitnih sredstev, preprečevanje nezdov. Seveda je to le postranska aktivnost. Drugače pa organiziramo po potrebi tečaje za različna delovna mesta. Do sedaj so delavci delali izpite za dosego kvalifikacije in visoke kvalifikacije brez tečajev. Središče bo prevzelo tudi skrb za to vrsto dejavnosti. Lani in letos je opravilo izpite za polkvalificirane delavce 606, za kvalificirane 115 in visokokvalificirane delavce 19 delavcev. Imamo tudi 67 študentov na univerzi, ekonomskih srednjih šolah in tehniških srednjih šolah. Samo zanje damo letno 15 milijonov dinarjev.«

Jeseniški železarji bodo še razmišljali o organizaciji svojega izobraževalnega središča. Morebiti bi kazalo še posebej skrbno pregledati osnutek pravilnika, po katerem lahko delavcu odbijejo do 15 % tarifne postavke, če za svoje delovno mesto nima potrebne izobrazbe. Res je, da bi ta določba zelo stimulativno vplivala na izobraževanje, vendar bi se z njo oddaljili od osnovne značilnosti našega sistema nagrajevanja: namesto po učinku bi nagrajevali po kvalifikaciji. Zaradi tega bo najbrž treba poiskati drugačno obliko stimulacije, ki bo delavce spodbujala k izobraževanju, obenem pa bo v soglasju z našimi načeli nagrajevanja.

RADOVLJIŠKA PISMA

Pa naj pove, kdor še ni napisal pisma. Mi vsi jih pišemo, samo s to razliko, da nekateri neradi, drugim pa je spet to početje postalo pravcati konjiček. Nekatera pisma so napisana površno, druga spet razkrivajo občutek za lepo besedo, za smiselnost, za oblike. Glede na to, komu so namenjena, če nam služi vsečina za kriterij razlikovanja. Tista s čenčami: moja mila, moj najdražji in drugimi sinonimi najbolj na kratko odpravimo z oznako ljubezenska. Lahko so pisma tudi znanstvena, potopisna, izrazi sožalja in voščila. Pisatelji, kritiki in novinarji kdaj pa kdaj zagreše tudi kako literarno pismo. Pisma so lahko kratka ali dolga — so lahko pravcati romani, imamo pa tudi romane v pismih.

Nič takega niso naša radovljjska pisma. So brez pretenzij, kot bi lahko rekli. Vsako zase, vsak tak odlomek ne pove dosti, morebiti celo ničesar. Če pa te odlomke zberemo, jih uredimo po principih notranje vzročnosti, potem sestavljajo mozaik kulturno-prosvetnega življenja Radovljice.

O šolah in njihovih učencih

Dragi prijatelj, spet smo začeli. Nekaj dni počitnice bi se sicer še prileglo, toda... Odkrito ti povem, da me malce skrbi, kako bo šlo. Saj veš, do letos smo sedeli še v šolskih klopih, zdaj pa že kar za kateder. Pa nekako bo že šlo.

Radovljica mi je všeč. Zlasti okolica mi je močno všeč. Kolikor mi ostane prostega časa, ga dobro izkoristim na izletih. Sicer pa pretežno dni dneva prebijem v šoli. Te sta dve: osnovna šola I, kjer jaz poučujem, s približno 420 učenci, in osnovna šola II z nekaj manj dijakii, milim, da s 360. V občini so še neopolne osemletke v Lipnici, v Lescah, Begunjah, Mošnjah, Ljubnem, na Ovisih, v Kropi in na Lancovem. V Radovljici imamo vajensko šolo raznih strok in nižjo glasbeno šolo, kjer poučujejo klavir, violino, pihala in teorijo glasbe. Vseh učiteljev in profesorjev nas je 54 in učimci približno 1800 otrok. Morebiti sem se v teh številkah zmotil za enega ali dva, kar pa stanja bistveno ne spremeni. Skoraj bi pozabili! Imamo tudi štiri otroške vrte — v Radovljici, Lescah, Kropi in Kamni gorici — s šestimi vzgojiteljicami in približno 120 otroki. Potem je še kmetijsko gospodinjstva šola v Poljan pri Begunjah in vzgojni zavod v Kamni gorici.

Zadnjič sem brskal po občinskem proračunu. Vseote so velike: samo za šolstvo je namenjenih 44.300.000 dinarjev, za splošno prosveto — knjižnice in citalnice, za varstvo spomenikov in drugo — 4.890.000. Za dotacije društvom približno 2 milijona. Kljub vsemu pa je denarja še vedno premalo. Nekatera šolska poslopja naravnost kriče za zidari, prostori so skoraj v vseh šolah pretežni, oprema je sploh poglavje zase. Učiteljev še vedno ni dovolj, zlasti predmetnih. Sicer pa je verjetno tako tudi pri vseh drugih šolah.

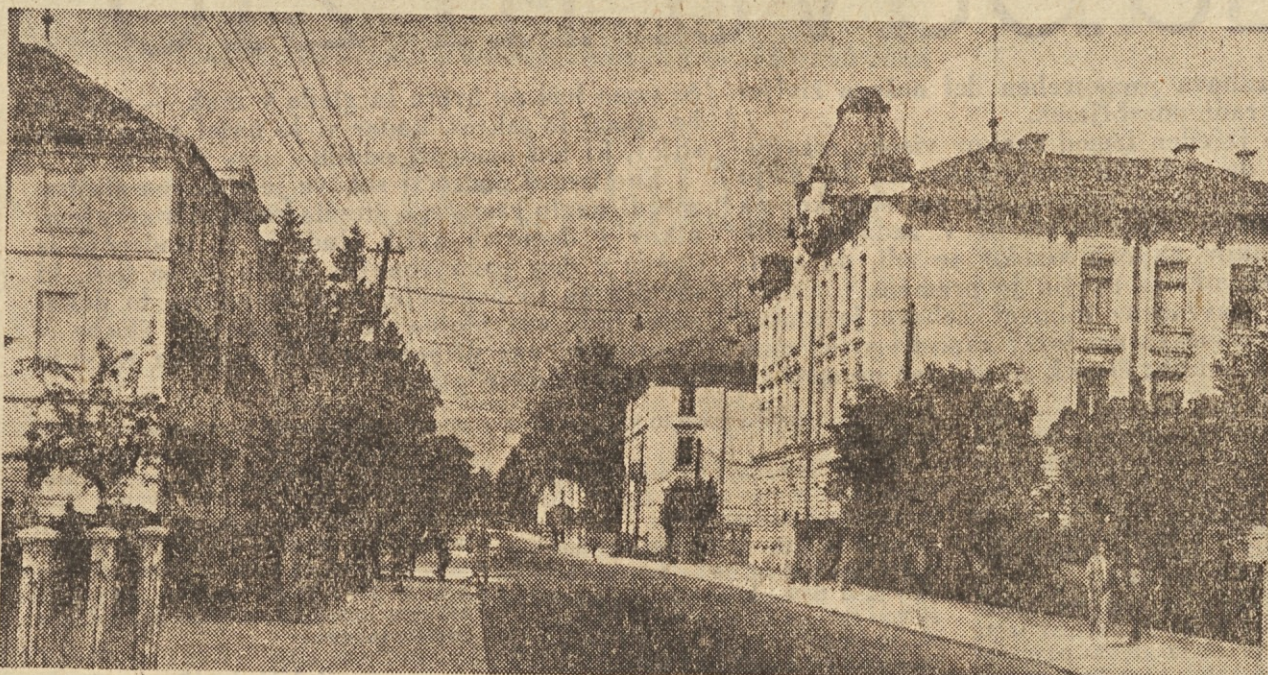
Kljub utrujenosti, kljub prezaplostenosti učiteljskega in naših šol živijo bogato življenje. Izven časa, ki ga meri šolski učenc. Samo v naši šoli bodo imeli letos skiti prirodoslovni, folklorni, modelski, ki krožek, krožek mladih tehnikov, šahov, strelcev in risarsko-lutkovni krožek. Djaki izdajajo v 150 izvodih mesečnik »Rstje«, pol poljudno, pol literarno in zanimivo je tudi to, da imajo več dijakov novinarsko šolo v miniaturo: po v šoli in po zunanosti katero izmed podjetij z delavci in člani upravnih odborov razpravljajo njegovo problematiko. Konkurenca našemu časopisu! Starejši učitelji pripravljajo, da se ni bilo šolskega leta, da učenci ne bi uprizarili mladinskih igr. strokovna pa 891. Kolikor vem, imajo štiri učitelje tudi druge šole v okolici. Nekatera šolska poslopja naravnost kriče za zidari, prostori so skoraj v vseh šolah pretežni, oprema je sploh poglavje zase. Učiteljev še vedno ni dovolj, zlasti predmetnih. Sicer pa je verjetno tako tudi pri vseh drugih šolah.

Toda dovolj sem te moril s pripovedovanjem. Zdaj spregovori ti, kako je pri vas...

Odp.: P. D. — Radovljica

Vendarle pod streho

... Sedaj smo toliko napredovali, da je konec teh večnih popotovanj. Pomislil, v zadnjih treh letih je bila to že naša sedla selitva. Junija smo se dokončno preselili v graščino. Soba je prostorna, ima bogate tla, v njej smo imeli celo zasilno citalno sobo. Na slabem smo jo z opremo. Police so vsa vedno zasilna, treba bo miz in stoli, no, je središče veliko bolje, tako da lahko naraščamo vse, kar izide pri naših založbah. Naš »knjižni kapital« sicer počasi, a približno 3200 knjig, od tega 728 izvodov domače literature, 1141 prevodov, 770 izvodov z mladinsko tematiko ter približno 100 knjig v srbohrvaškem jeziku. Bolj ali manj stalnih bralcev je 819. Povprečno

si izposodi vsakokrat štiri ali 50 prebivalcev od 80 do 90 knjig. Promet je še kar zadovoljiv. Bero pa največ gospodinj. potem uslužbenci in delavci, kmetje bolj malo, vsaj zdaj, ko je še delo na polju. Zadnjič sem poskušala ugotoviti, kaj ljudje najbolj bero, in prišla od tega rezultata: »Mladi levi«, »Od tod do večnosti«, »Goli in mrtvi«, »Dnevnik Ana Frank«, »Galileo Galilei«, »Roman o Presernu«, »Kriljanke« pa vidim samo taktat, kadar jo vpisujem v kartoteko liste...

Odp.: Meta Horvat, Radovljica

Tudi brez knjigarne se da živeti

... Če bi Radovljčane sodili po knjigarni, potem bi moral reči, da so se izneverili Linhartu. Upravno središče občine, ki ima z bližnjo okolico kakih 3200 prebivalcev, nima že od lanskega januarja svoje knjigarni. Si moreš predstavljati, da Radovljčani kupujejo knjige na Jesenicah, v Kranju in v Ljubljani! Tu prodajajo samo še šolske knjige in skušajo spraviti v denar staro »zapuščino«. Ne moreš si misliti, kako zelo me je to preneslo. »Fibrec« mi ni dal miru, dokler se nisem pozanimal, kaj prebivalci sploh pomenjajo v prostem času. Kakšne so moje ugotovitve, si bržčas že misliš.

Kulturno razvedrilo številka ena je kino. Radovljjska dvorana je moderna, izredno akustična in sprejme kakih 550 gledalcev. Predstave so ob nedeljah, torih, sredo, petkih in sobotah. Filme izmenjujejo dvakrat v tednu. Program pa je tak, kakršnega imamo v Ljubljani. Malce skomercializiran je. Kavbojka, kriminalka, revija ali pustolovka je zmeraj dobro obiskana. Še preveč dobro. Domači filmi ne gredo. Resnejše filmske stvaritve imajo tudi samo resnejše obiskovalce. Vseč pa mi je pri radovljjskem kinu tu, da že dve leti prireja za mladino dopolnanske nedeljske matinee. Nekaj, kar bi bilo tudi drugod vredno posnemanja.

Se spominjaš, ko sva nekoč ugotovljala, da radio počasi ogroža kino, da je danes to pravzaprav najmočnejša vez med zunanjim svetom in zasebnim življenjem posameznika. Tako je tudi v Radovljici. Radovljica ima po podatkih polletne inventure RTV Ljubljana 713 radijskih sprejemnikov. To pomeni, da pride na vsake štiri prebivalce en sprejemnik, ali z drugimi besedami, vsaka družina ima svoj radio. Seveda je to povprečje, toda zgornjo povprečje Mimogrede sem se pozanimal, kaj v Radovljici najraje poslušajo. Hočeš rezultat mojega poizvedovanja? Najbolj priljubljena postaja je ljubljanska, najbolj priljubljena glasba — Avenisk! Mladina se navdušuje za sodobnejše ritme. Popevke osvajajo svet, povsem pa so osvoile Radovljico, z izjemo redkih, verjemi: zelo redkih ljubiteljev resne glasbe. Najbolj poslušane oddaje so Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo. Soferjeva in pot, razliki pisani glasbeni sporedi, mozaiki zabavne glasbe, nedeljski intervjuji. Velika večina si spet želi oddaj Pokazi!, kaj znaš in Spoznavajmo svet in domovino. Televizija pa se bolj počasi rine v ospredje. Kolikor sem mogel ugotoviti, so v Radovljici le trije televizorji. Vzrok v visokih cenah in v pomankljivi zalogi po trgovinah.

Kar zadeva časopise, sem dobil na pošti naslednje podatke: dnevno povprečje je 530 časopisov oziroma revij, ali na

vsakega šestega prebivalca po en izvod. Prihaja menda vse, kar izdajamo na Slovenskem, pa tudi »Politika«, »Borba«, »Vjesnik u srijedu«, »Plavi vjesnik« in kaj jaz vem, kaj še vse.

Gostovanja so v Radovljici dobro obiskana. Če prideta ljubljanska Drama ali Opera, je dvorana vselej razprodana, da ne govorim o gostovanjih Aveniskov in drugih zabavnih ansamblov. Prebivalci pripovedujejo, da je bilo letos bolj sušno leto, saj je bil bolj stalen gost le jeseniški teater. Željlo si kaj več. Se nekaj moram povedati. Radovljica je dobila letos edinstveno kulturno institucijo, to je prvi jugoslovanski čebelarški muzej. Zbirka je bogata, lepo urejena in si jo je res vredno gledati. Škoda le, da s koncem sezone upade tudi število obiskovalcev. Moj dopust...

Pošilja F. G. Radovljica

Delavska univerza — ustanova s samostojnim finansiranjem

... Kako daleč smo z delavske univerze? Kar na kratko bom povedal. Delavska univerza bo tudi pri nas ustanova s samostojnim financiranjem in s profesionalnim upraviteljem. Tako torej, kot ste uredili pri vas na Jesenicah. Za letošnje leto nam je občina odobrila proračun v višini 300.000 dinarjev, kar nam bo, vsaj kolikor lahko sedaj presodim, tudi v letnem zadostovalu. Upravni odbor je že sestavljen, niso ga pa še na občini potrdili. V njem bodo predstavniki SDL, občinskega ljudskega odbora, sindikatov, ljudske tehnike in nekaterih večjih podjetij. S programom bodo nekoliko pozni, ker se upravni odbor še ni sestel, bomo pa na vsak način še to jesen pričeli z delom. Tudi bomo imeli večino predavateljev doma, mislim pa, da ne bi bilo napak, ko bi vsaj na začetku povabili v goste nekatere pomembnejše slovenske družbeno-politične in kulturne delavce. Zdi se mi namreč, da bo prebivalstvo šele treba navaditi na tovrstno izobraževanje. Po drugih krajih v občini delavskih univerz ne bomo ustanovljali in se bodo z izobraževanjem še nadalje ukvarjale različne organizacije in društva. Delavska univerza bo sicer pripravila plan izobraževanja za vsa občino, vendar bodo morala posamezna društva oziroma organizacije same poskrbeti za tako imenovane »tehnične posle«. Kvalifikaciji ljudje na naši univerzi ne bodo mogli dobiti, bomo jim pa posredovali vse informacije, kje bodo takl tečaji, kakšna predizobrazba se zahteva zanje itd. Skratka: imeli bomo pregled nad vso izobraževalno dejavnostjo v občini in, kolikor bo največ možno tudi izven nje.

Odp.: Miran Kenda, Radovljica

Obisk pri Linhartovih

Vem, da obljuba dela dolg. Toda teško je pisati o tem, kjer si sam zraven. Naj bo, ker sem že obljubil, tokrat nekaj besed tudi o »Linhartu«. Društvo ima danes kakih 170 aktivnih članov, večinaoma nameščencev in delavcev, nekaj je tudi kmetov. Približno ena tretjina je mladina, a moram takoj pristaviti, da se ta še ni tako na-

vezala na društvo, kot smo se morebiti mi, starejši. S prostori smo veliki reveži. Nameravali smo že ustanoviti klub, a se je vse začelo in nehalo prav pri primernem prostoru. Tudi svoje dvorane nimamo in smo v gosteh pri Partizanu. Za vsako premiero se vsaj dvakrat skregamo. Da pa bi gradili v Radovljici kulturni dom, še nisem slišal.

Odkar je prešla knjižnica pod okrilje občine, ima naše društvo dve skupini: oktet in dramsko skupino. Do lani smo imeli tudi mešani zbor, a se je razšel. Ne rečem, da v Radovljici ni ljudi, ki bi jih petje privlačevalo, nasprotno, še zelo veliko jih je. Žal pa že dalj časa zaman iščem trdne roke mlajšega pevovodje, ki bi spet zbral naše pevce.

Če že nikjer drugje nismo dosegli česa pomembnejšega, se je vsaj naša dramska skupina uvrstila med najboljše amaterska gledališča na Slovenskem. V minuli sezoni smo uprizorili Borovo »Težko uro« in Potrčeve »Krefle«. S slednjimi smo gostovali na letošnji reviji slovenskih odrov v Velenju. Kako je bilo, si gotovo bral. Poskusili bomo priti tudi prihodnje leto v Velenje. Ne vemo sicer še s čim — morebiti s »Slavkom-morebiti« s »Florentinskim slami-kom«. S tem, kar bo boljše. Tretja premiera prihodnje sezone bodo »Jezusovi apostoli«. Delo smo lani že študirali, a smo morali prekiniti z vajami zaradi bolniških dopustov nekaterih igralov.

Gmotna sredstva, ki jih dobimo za vso našo dejavnost, niso največja. Tako imamo za letoš obljubljenih na občinskem svetu Svobod in prosvetnih društev 70.000 dinarjev. Presneto bomo morali premisliti, če bomo hoteli imeti na koncu leta še kaj denarja. Bolj kot to, pogrešamo moralno podporo za vsa naša prizadevanja in ustvarjanje...

Pošilja Slavko Trele, Radovljica

Za konec še dopisnica

Oprostite mi, ker bo samo dopisnica. Toda pri najboljši volji nimam česa pisati v pismu, saj so Radovljčani že vse sami povedali. V Radovljici je marsikaj po starem, marsikaj po novem. Toliko prijetnega in nič manj neprijetnega kot kje drugje. Morebiti gredo na prosvetnem področju stvari malce počasneje naprej kot kje drugje.

BOJAN ŠAMARIN

To je ajaja!

Kadar govorimo o domači zabavi, glasbi, govori tudi o tem, da so besedila naših popevk slaba.

Letošnji festival naše zabavne glasbe, »Opatija 1959«, je še enkrat zbudil številne variacije na to temo: teksti popevk so slabi.

Bilo je nekaj malega prizadevanj, da bi dobili boljše tekste — rezultat je bilo tudi malo: trije, štirje sprejemljivi teksti, eden ali dva, ki bi ju lahko imenovali dobra.

Zabavno glasbo posreduje našemu občinstvu predvsem radio. Naše radijske postaje sestavljajo svoje sporede z veliko odgovornostjo — tu pa, kot da je ta odgovornost popustila, bolje rečeno, kot da je sploh ni.

Ali tovariši v naših radijskih postajah menijo, da je zabavna glasba pač neko nujno zlo, koncesija občinstvu, za zdaj še, v prihodnosti ne več? Če menijo tako, potem naj skrajšajo programe zabavne glasbe; ampak tega ne morejo, ker si naši ljudje želijo zabave prej več kot manj — z vso pravico.

Ali, morebiti menijo, da se edino tu, pri zabavni glasbi in besedilih popevk, njihova odgovornost konča, da je popolnoma vseeno, kakšne neumnosti pošiljajo njihovi oddajniki na področju zabavne glasbe milijonu naših radijskih sprejemnikov? Tega ne verjamemo.

Ali pa se jim morebiti zdi, da je tu vsak napot odveč, da pač nikoli ne bomo prišli do dobrih besedil za popevke? Tudi tega ne verjamemo. Kaj pa je bilo doslej storjenega naravno in smotno, da bi dobili dobra besedila popevk?

Nimamo nobene statistike s tega področja, ampak zdi se, da slovenski komponisti zabavne muzike ne napišejo več kot 20 ali 30 popevk na leto, morebiti še toliko ne. Ali bo kdo verjel, da s primerno politiko honorarjev in z nestrnjenimi prizadevanji v tej smeri ne bi mogli dobiti dobrih, vsaj sprejemljivih besedil za te popevke? Ali pa bomo večno obsojeni, da poslušamo te neumne, neiznajdljive, neprebavljive, nečloveške tekste?

Najustreznejše spričevalo besedilom letošnjih popevk opatijskega festivala sta tista dva verza iz ene nagrajenih popevk: »To je ajaja! i tu je kraj!«

Zares:
To je ajaja!
i tu je kraj!
Da bi že enkrat bili!

mm

Letošnja revija zabavne glasbe v Opatiji

Zabava ni zlo

Da je zabava prepotrben del našega življenja, čisto radi pozabljamo.

Tudi to je eden izmed znakov visoke razvisti dežele: da se ljudje znajo zabavati, da imajo številne možnosti za zabavo. Pri nas smo kot na vseh področjih tudi tu storili v zadnjih letih nekaj korakov naprej, vendar se zdi, da so ti koraki prekratki in da jih je premalo.

Kaj je pravzaprav zabava? Zabava je »zaposlitev v prostem času«, torej zaposlitev, ki nam naj omogoči oddih; človek se namreč ne spočije,

če samo leži na hrbtu in gleda v zrak — prav se bo spočil le takrat, kadar si je našel neko zaposlitev, ki mu omogoči oddih.

Eno izmed področij zabave je zabavna glasba; zaradi naglo rastočega števila radijskih sprejemnikov v domovih naših ljudi je to področje iz dneva v dan pomembnejše. Kaže, da se tisti, ki skrbijo za to področje, tega zavedajo: to dokazuje tudi vsakoletna revija zabavne glasbe v Opatiji, ki naj pripomore k hitrejšemu razvoju domače zabavne glasbe.

vah jazz najslabše vrste in kvarijo okus občinstva.

Vendar se zabavi ne moremo odreči. Nasprotno: mnogo bolj bi morali skrbeti zanjo, kot skrbimo zdaj.

Zato se tudi ne moremo odreči zabavni glasbi. Tudi je ne moremo prištevati med tiste »koncesije malomeščanskemu okusu«, ki jih sicer še dopušča — mi, ki pa se jih bomo iznebili brž, ko bo mogoče. Ne: kot vsaka zabava je tudi zabavna glasba ne nujno zlo, ampak resnična potreba delovnega človeka. Kot vse druge potrebe je tudi potreba po zabavni glasbi pri nas iz dneva v dan večja — tako v kvantiteti kot v kvaliteti.

Zato se zdi dostikrat, kadar »resni« glasbeniki grmijo zoper zabavno glasbo, to grmenje neresno; ne želimo si človeka, ki bi mrljiško resen hodil po svetu in se ukvarjal samo z resnimi stvarmi, morebiti celo tako resno, da bo izkopal probleme tudi tam, kjer jih ni (kot počnejo tisti, ki ne znajo postaviti zabavne glasbe na njeno pravo mesto, pa se potem jezijo nanjo, namesto da bi se jezili nase).

Seveda imamo na tem — kot na vseh področjih — tudi negativne izrastke. Tu morebiti več kot kje drugje zavoljo tega, ker smo zaradi pomanjkljive domače »proizvodnje zabave« zelo odvisni od tujine, predvsem od zahoda. Ampak edino napredno, konstruktivno dejanje za odpravo teh izrastkov je večja skrb za

domačo »proizvodnjo zabave« ali kot je na omenjenem posvetovanju glasbenih prosvetnih delavcev dejal eden izmed diskutantov, tajnik Zveze Svobodno Vinke Trinka: »Najbolje se bomo borili zoper slabo zabavno glasbo in divje ansamble s tem, da bomo iz svojih godb in svojih prosvetnih društev ustvarjali zabavne ansamble, ki bodo gojili dobro, zdravo zabavo.«

Boljši časi?

»Proizvodnja zabave« torej zaostaja. Ugotovitev ni nova.

Pač pa je nova — no, ne povsem nova — skrb za povečano proizvodnjo zabave, vsaj zabavne glasbe: to skrb je, kot kaže, prevzela v dobrih meri Jugoslovanska radiotelevizija. Razpisala je natečaj za domače popevke in ga zaključila z že tradicionalnim festivalom zabavne glasbe v Opatiji.

Mnogi naši ljudje, zlasti mladina, so v zadnjih dneh preteklega tedna sedeli pri radijskih sprejemnikih in poslušali prenose iz Opatije. Zato se nam zdi prav, da spregovorimo o opatijskem festivalu.

Serafimova ugotovitev

Morebiti je še najtočneje pogodil značaj opatijske prireditve znani humorist Serafim, sicer novinar »Borbe« Žika Živulović, ko je dejal, da je opatijski festival od lani do letos napredoval za dvajset let; lani da smo poslušali glasbo iz leta 1907, letos pa še iz leta 1927.

Pač nimamo na tem področju skoraj nobene tradicije, zato je razumljivo, da zaostajamo za drugimi. Zato tudi Serafimova glosa ni samo kritika naše zabavne glasbe, ampak tudi ugotovitev o njenem naglem razvoju. Če bomo naš zaostanek tako naglo nadoknadili tudi naprej, bomo torej čez nekaj let že imeli zares sodobno zabavno glasbo.

Torej rezultatov letošnjega opatijskega festivala kljub vsemu ne kaže podcenjevati. Nekatere najboljše popevke z letošnjega natečaja RTV obetajo, da pojem zabavne glasbe pri nas ne bo več pojem za slabo glasbo — vsaj za najslabšo ne.

Žalostni, otožni veseljaki

Od humorista ne pričakujemo, da se vselej, tudi doma, samo smeji in zabava okoli. Tudi ne pričakujemo, da bo vsaka popevka samo vriskanje in smeh.

Vendar je zabavna glasba namenjena zabavi, o tem ni dvoma. Večina naših komponistov zabavne glasbe pa kaže nekakšno, rekli bi skoraj sramežljivost in zadreg; kot da bi jih bilo sram tega,

Zlasti med mladino bo vedno dovolj hvaljeznega občinstva, ki z zanimanjem sprejme vsako novo popevko

da pišejo zabavne melodije — pa pravijo te melodije kar se da resne, otožne, zagrenjene. Tudi na svojem lastnem področju nekateri ne znajo postaviti zabavne glasbe na njeno pravo mesto?

V tej nepravni »resnobni« se kaže še nekaj drugega, kar lahko sčasoma postane nevarno. Dokler smo namenili zabavno glasbo zgolj zabavi, je vse v redu. Čim pa hočemo v zabavno glasbo vnesti neka »globlja življenjska spoznanja«, kot nekateri trdijo, da bi morali — ker drugače ne znajo in ne morejo dvigniti kvalitete ravni svoje muzike — potem gre že za elemente tako imenovane tehnokratizacije, ali kot naši ljudje pravijo, amerikanizacije življenja, za tiste elemente: človek črpa svoja življenjska spoznanja iz revijskih filmov, iz popevk, iz zabavnega tiska in zabavne literature. Poplitvenje, primitivizem, ali še kako drugače bi lahko rekli takemu pogledu na svet. Take pojave smo opazili tudi že pri nas; ena izmed posledic takega neresničnega pogleda na svet (navajamo jo samo za primer) je tudi slepo sprejemanje vsega tujega za dobro in pametno.

Torej si želimo v naši zabavni glasbi več vredine, smeha, pa manj narejene in polovične otožnosti, neprave sentimentalnosti.

Sicer pa o opatijski prireditvi samo še to: ne spuščamo se v to, kam so jo prireditelji postavili, kako občinstvo se za to zbira ob njej, če je to res tisto občinstvo, ki mu je razvoj domače zabavne glasbe predvsem namenjen in če lahko to občinstvo vpliva na tak razvoj, kot si ga mi želimo; prireditve kljub vsemu najprej kaže to, da se vendar nekdo nestrno ukvarja s tisto našo proizvodnjo, ki zastaja — s proizvodnjo zabave. To dejstvo pa je samo po sebi razveseljivo.

Spomenik v celuloidu

»Porgy in Bess«, črna opera na filmskem traku, je te dni doživela premiero v New Yorku. Deset let se je filmski mogotec Samuel Goldwyn potegoval za snemanje pravice — zdaj je to njegov 46. film v 69 poklicnih letih. In priprave za ta imeniten načrt so bile temu primerno dolgotrajne in natančne, da menda nikoli tako. Končno je šlo za vreden spomenik nadarjenemu skladatelju Georgu Gershwinu.

Gershwin je smrt izžrgala sredi dela za glasbeno revijo »Goldwin-Folies« — film, ki je danes popolnoma pozabljen. Takrat so prezrili tudi njegovo opero »Porgy in Bess«: pri vseh 124 predstavah je komajda vzbudila mlačno pozornost. Šele mnogo kasneje so se poslušalci in kritiki vneli zanj in odšli so njene nesmrtno arije na železnem radijskem repertoarju.

V filmu nastopa vrsta najboljših igralcev: Dorothy Dandridge je sladka, predzna in obupana Bess, ki se zanjo borijo trije možje. Porgy, invalid z velikim, toplim srcem je Sidney Poitier in Sporting Life, jeguljasti zapeljivec, je Sammy Davis. Neki kritik je film imenoval spomenik v celuloidu: spomenik za že klasično črno opero in njenega belega ustvarjalca Georga Gershwin.

Narobe svet

John Wayne, še vedno blagajniški magnet vsaj št. 5 v Hollywoodu, se pripravljala na novo kariero: po zaključku snemanja filma »Atlasant«, kjer igra glavno vlogo, se bo leti svoje prve režije po scenariju »Alamo«. Za glavno vlogo v tem poskusu se dogovarja z znanim velikim režiserjem starejše generacije Frankom Capro in kar je najbolj presenetljivo: Capra ni odločil ponudbe!

Beli lovec črno srce

Tak je naslov knjige Petra Vletrla, ki pripoveduje o najbolj obrekanem vseh hollywoodskih režiserjev, Johnu Hustonu. Del je vzbudilo nemalno pozornost, zakaj stari »enfant terrible« Huston, katerega težavni karakter je spravil producen-

nike in igralce že šestkrat v obup, svoj za osebnost, naglo leze in hkrati dobrodojni za neza odprti rok. Pravice za filmanje je odkupil Burt Lancaster, svobodni producen in kanji se letos posneti film. Huston, ki tem pogledu ni zamerljiv, je knjigo očem za zelo uspešno in meni, da bi iz nje napravili »peklensko zanimiv« film. Toda režiji se je odrekel in lepo zahvalil.

V GLAVNIH VLOGAH V »PORGY IN BESS« DOROTHY DANDRIDGE IN SIDNEY POITIER

V podjetju Triglav-film nameravajo pospešiti proizvodnjo lutkovnih filmov; najnovejši v vrsti teh filmov je film »Čigavo je pismo«, zgodba o poštarju, ki bi rad dostavil pismo, naslovljeno »najmarljivejšemu dečku«, na pravi naslov, a kljub iskanju takega dečka ne najde. Scenarij za film je napisal Tone Pavček, režiral je Črt Skodlar. Na barvni trak je film posnel Marjan Pfeifer, glasbo je napisal Borut Lesjak, scenarist pa je bil inž. arh. Niko Matul.

GLEDALIŠČE V HIŠI

Danes poznamo vrsto gledališč, ki ga sicer ne vidimo, oziroma bolje rečeno, »vidimo« ga na poseben način, a vendar ima verjetno več »gledalcev« kot vsa gledališča v državi skupaj. Gledališče, ki ima tisoč in tisoč scen, posodi, kjer obstoj radijski sprejemnik. Imenuje se — radijska igra.

Radijska igra, še posebno domača radijska igra, pri nas nima večje tradicije. Vendar si je v zadnjih letih med poslušalci radijskih oddaj pridobila mnogo ljubiteljev. Podatki raznih anket nam kažejo, da je radijska igra ena od oddaj, katere poslušalci najraje poslušajo. Dokaz za to so tudi številna pisma, v katerih poslušalci izražajo svoje zadovoljstvo ali nezadovoljstvo s to ali ono izvedbo radijske igre, predlagajo, da se za radio priredijo določena književna dela ali gledališke igre, zahtevajo ponovno oddajo neke radijske igre. To zanimanje za gledališče v hiši, radijsko igro, je razumljivo. »Predstava« ni tako dolga kot v gle-

dališču, tu ni vprašanja večerne obroke, čakanja na vstopnice... Vsa družina, morda še nekoliko od sosedov, poslušajo v navadni obleki, la- godno zleklenji po stoli ali divanu, besede gledališke igre, ki se slišijo iz sprejemnika: »... Spoštovanega očeta, glavo družine« kličejo v solo. Za njegovega sina gre... Oče takoj pomisli na ukor. Kaj neki bi drugega tudi bilo... Sin prizna očetu neke prestopke... Kdo je kriv? Oč in mati si medsebojno očitata vzgojne metode... Film je vzrok! Kriminalni roman! Nogomet... Oče najprej prepove sinu obisk kinopredstav, potem mu prepove branje knjig, razen šolskih, a na koncu mu od- vzame še nogometno žogo... Šele potem se oče odloči, da gre v solo in vidi, kaj prav- zaprav je na stvari. Tako izve, da sin ni dobil ukora, nasproti- no, zelo zadovoljni so z njim v soli. Toda v zadnjem času, odkar je oče preizkusil na si- nu »nove« vzgojne metode, so v soli opazili, da je njegov sin znatno »popustil«...

Vsa družina se smeje. Sta- rejši kakor da skrivajo, da to zadeva tudi njih, a otroci zma- goslavno ogledujejo četa in mam... Da, to je pravo do- mače gledališče, gledališče, v katerem ni prepovedano z ge- stami, mimiko in smehom dati duška svojim občutkom. A ko se oddaja konča, lahko prične- jo z diskusijo.

Nekateri mislijo, da je ra- dijska igra samo prehodna stopnja k televizijski drami. Vendar pa kaže, da lahko ra- dijska igra in televizijska dra- ma nastopata vzporedno, in še druga stvar — večji vpliv te- levizije je še vedno stvar bo- dočnosti. Za radijsko igro je vse več zanimanja. Glede na gledališče ima razen tega, da odgovarja željam sodobnega človeka po udobnosti, še druge prednosti. Radijska dra- ma mora — seveda spet na specifičen način — ves svoj učinek graditi na tisti osnovi, ki jo pri gledališki umetnosti prva: živa beseda. Ker ima ra- dijska drama mnogo večji av- ditorski kakor gledališče, se mora ozirati na svojo reperto-

»Blisk« je zadel Luno

Raketa »Blisk« se je odlepila s podstavka v soboto, 12. septembra, z nekega izstreljevališča v Sovjetski zvezi. Sestavljena je bila iz štirih zaporednih stopenj in pravijo, da je zelo verjetno, da jo je pogonilo »kovinsko gorivo«, ki so ga pred kratkim preizkusili sovjetski raketni inženirji. Kmalu nato je tiskovna agencija TASS sporočila, da poteka potovanje »v glavnem po predvidenem redu«. Svetovno javno mnenje je posvetilo izstrelitvi precej večjo pozornost kakor prejšnjim poskusom, ki jih ni bilo ravno malo. Samo na Luno so, na primer, lansirali že šest velikih raket — nekaj Rusi in nekaj Američani — pa ni nobeni od teh uspelo doseči cilja. Največji uspeh je zabeležila sovjetska raketa, ki je odletela 2. januarja letos, pa je zaradi netočne navigacije zdrvela

mimo Lune in pričela krožiti okrog Sonca. Raketa »Blisk« pa je šla po predvideni poti, le da je potovala za malenkost hitreje, kot so menili poprej. V nedeljskih izdajah vseh velikih časopisov so člankarji in komentatorji še poudarjali, da gre verjetno za kaj več kakor za navaden poskus iz serije, ki naj pripravi potovanje prvega človeka v vesoljski prostor. V nedeljo zvečer, ob 19.00 po Greenwichu (in ob 22.00 po moskovskem času) je »prijel« sovjetsko raketo v svoje opazovalno območje tudi velikanski britanski radioteleskop v Jodrell Banku. Še prej, ob 19. uri po poljskem in 20. uri po moskovskem času pa je v sobi voditelja moskovskega planetarija Cvetkova zazvonil telefon. Klicalo je uredništvo mladinskega lista »Standard Mlodych« iz Varšave.

Novinar: »Muči nas negotovost. Bo sovjetskim znanstvenikom uspelo ali ne?«
Vodja planetarija Cvetkov: »Kar brez skrbi. Raketa bo zadela Luno. Po zadnjih proračunih celo štiri minute prej, kot je bilo predvideno. To se pravi, ob 00.1 po moskovskem ali 23.01 po varšavskem času.«
Novinar: »Preseneča točnost napovedi?«
Cvetkov: »To še ni vse. Dal vam bom tudi natančen kraj zadetka. Raketa bo padla na površje lune v področju, ki ga poznamo z imenom Mirno morje. To je kraj, kjer se zbira nekaj neakne megle. Z zemlje ga je videti kot temno liso.«
Novinar: »Smo mi prvi časopis na svetu, ki ima te podatke?«
Cvetkov: »Kolikor jaz vem, ste.«
Novinar: »Medtem ko bomo to sporočili bralcem, bo raketa že na luni. To se pravi, da bomo morali poklicati radijsko postajo in ji sporočiti novico.«
Cvetkov: »Zapišite še to. Raketa bo prišla do lune s hitrostjo 3,3 kilometra na sekundo. To so natančno izračunali elektronski možgani.«

Ta pojasnila je takoj potrdila tudi moskovska radijska postaja, ki je v nedeljo ob 23.04 oddajala poročilo z vsemi temi številkami.
Nekaj pred polnočjo (po moskovskem času) je začela v telesu rakete, kjer je bilo 392 kilogramov registriranih aparatov in različnih drugih naprav, delati nova, močnejša radijska postaja. (Ves čas poleta je namreč manjši oddajnik odpošiljal nenehne enakomerne znake tuu — tuu — tuu — tuu —). Hitrost rakete se je postopoma zmanjšala od 11,5 na 3,3 kilometra na sekundo. In točno ob 21.02.24 po Greenwichu, 22.02 po jugoslovanskem in 00.20.24 po moskovskem času je radijska postaja v raketi prenehala oddajati. To je pomenilo, da je raketa tresla v Lunino površje. Iz nje je izkočil zavarovan kovinski zaboj s sovjetsko zastavo, grbom in napisom: »Zveza sovjetskih socialističnih republik, septembra 1959.«
Agencija TASS je sporočila veliko novico vsemu svetu. Po vseh poldnevnikih in vzporednikih so radijske postaje prekinjale svoje oddaje in sporočale poslušalcem senzacionalno novico. Raketa je nosila s seboj velik tovor znanstvenih instrumentov. Aparati so med peto beležila in po radijski postaji oddajali

podatke o jakosti gravitacijskih polj Zemlje in Lune. Tako je bilo prvič eksperimentalno ugotovljeno nekaj dejstev, o katerih so doslej govorile le teorije in domneve. Instrumenti so registrirali tudi jakost radioaktivnega in siceršnjega sevanja. To je važno predvsem za priprave za polet človeka v vesolje. Sevanje — radioaktivno in drugačno — ustvarja pri konstrukciji ustreznih vozil neocenljive težave. Zavarovalne priprave so namreč tako težke, da bi pri sedanjih možnostih tvorile večji del koristnega tovora rakete, ki bi nosila s seboj človeka. Zato so natančni podatki o jakosti sevanja neogibno potrebni. Raketa je beležila tudi gostoto tako imenovanega kozmičnega prahu, beležila meteorite, ki jih je srečevala med potjo, registrirala temperaturne spremembe... Razen tega je za znanost ali bolj rečeno za raketno tehniko izredno pomemben rezultat — neverjetna natančnost navigacije, ki jo je sovjetski strokovnjaki dosegli pri »Blisku«. Ljudje, ki so raketo zgradili in poslali v vesolje, natančnejših podatkov o njej in o tistem, kar jim je po radijskih postajah poslala, še niso objavili. Ta material bo treba gotovo proučevati dalj časa. Govorijo pa, da so zadnji fazo rakete nekaj pred pristankom krmarili po brezžični poti. Če je to res, pomeni to veliko novost. Doslej namreč še ni uspelo brezžično krmariti tako vozilo na tolikšni razdalji. Razen tega je raketa »Blisk« dokazala, da je zdaj tehnično že mogoče spraviti človeka na Luno. Vsa pozornost znanstvenikov in strokovnjakov se bo zdaj po vsem videzu usmerila predvsem v to, kako spraviti prvega človeškega astronauta spet nazaj na Zemljo.

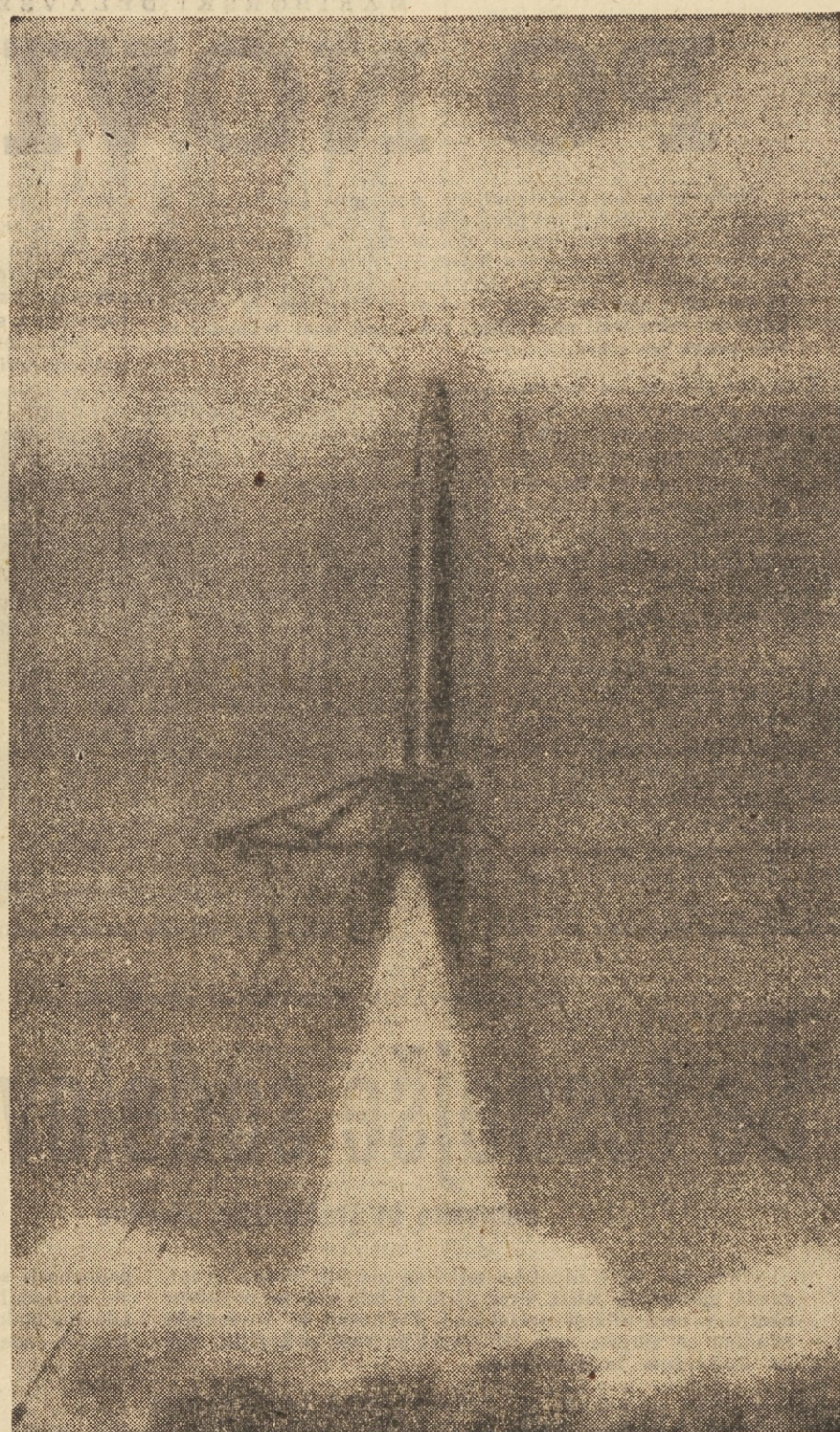
Vrsta najbolj pristojnih znanstvenikov — med njimi sta bila, na primer, »oče sputnika« Leonid Sedov in znanstvenko-ameriški raketar Werner von Braun — je v zadnjem času izjavila, da je v grobem že mogoče izvesti prvi let človeka v vesolje. Von Braun je, na primer, povedal, da bodo Američani poslali prvega človeka v vesolje že prihodnje leto. To se pravi, da bo »velika prelomnica« leto 1960. O tem, kar pripravlajo v Sovjetski zvezi, ne ve nihče kaj bolj natančno, prav gotovo pa lahko po vrsti poskusov, ki so jih izvedli v zadnjem času, sklepamo, da tudi na tej strani do dneva X ni več daleč.

Kar zadeva politiko, je treba reči, da je bil sovjetski polet na Luno sijajno tempiran. Dvanajstega ali trinajstega septembra se je »Blisk« zamil v Lunino površje, petnajstega septembra pa sta si na volajskem letališču Andrews pri Washingtonu stisnili roki predsednik ZDA Eisenhower in premier ZSSR Hruščev. Ni naključje, da je Hruščev poklonil Eisenhowerju kot prvo darilo ravno dvojnik grba in zastave, ki ležita kot prvi proizvod človeške roke na Luninih tleh. Pravijo sicer, da je prišlo do tega sovpadanja dveh dogodkov bolj slučajno. Ameriški znanstveni časopis »Izstrelki in rakete« je namreč že pred kakim mesecem pisal, da je treba okrog 12. septembra pričakovati kak sovjetski vesoljski podvig, ker bo tiste dni položaj za izstreljevanje raket s sovjetskega ozemlja proti Luni najbolj ugoden. Naj bo tako ali tako, državniška sta se srečala pod vplivom tega dogodka, ki gotovo ni majhen. V obeh Nikite Hruščeva in Dwighta Eisenhowerja sta se srečala edina raketa in vesoljska sveta — edini državi, ki si lahko privoščita ogromne stroške za ureničevanje vesoljskih programov.

In v nekem smislu je to pravi trenutek. Ne za tiste ljudi — teh je ravno v ZDA precej — ki so pridigali, da je treba z »najvišjimi sestanki« počakati, dokler ne bi Američani vsaj nekoliko nadoknadili raketnega zaostanka za Rusi; pač pa za tiste, ki si želijo, da rakete na teh sestankih ne bi bile sredstvo (za morebitni politični pritisk), pač pa cilj, ki naj bi se ga skupno lotilo vse človeštvo. Jasnó je namreč eno: dokler je svet tako razdeljen, kot je zdaj, kakega širokega programa za »osvajanje vesolja« ne bo mogoče izpeljati. Dokler na svetu le četrtina vseh ljudi dovolj je, je strmenje v nebo in želja po vesoljskih osvovitvah precej podobna Don Kihotovu otepanju z mlino na veter. Vse velikansko breme, ki ga mora človeštvo nositi zato, da bi bilo oboroženo — proti »nasprotniku« in proti lastnemu patološkemu strahu — je tako težko, da pod njim verjetno ne bo mogoče iz lastnega začaranega kroga. Ravno srečanje med Hruščevom in Eisenhowerjem je dobra priložnost za to, da bi pomagali odpraviti bojazen, ki jo je pred dnevi izrekel britanski filozof Bertrand Russell: »Pa nikar ne mislite, da hočejo ljudje na Luno iz kake vzvišene človeške radovednosti ali iz želje, da bi zagotovili nove življenjske prostore. Ne; hočejo jo zato, ker bi si s tem pridobili nepotopljivo letalonosilko.« Da, ob takih veliki dogodkih se zmerom nakopičijo tudi temni oblaki. Bencinski motor lahko poganja traktor ali tank, dinamit lahko ruši gore ali človeške domove, atomska energija se lahko sprošča v reaktorju ali v bombi... In tako je tudi s poleti v vesolje.

Pri vsem tem pa ostane vendarle res: to je velik rezultat, ki na zunaj beleži razvoj človeškega duha, kakor so ga označevala tudi druga velika odkritja. In vsako tako odkritje je vodilo in spodbujalo k novemu prizadevanju, k novim naporom, naj so bili trenutni nameni tistih, ki so pri njih delali, takšni ali drugačni. V zadnji konsekvenci vodi sleherno takšno odkritje, sleherni veliki korak v znanstvenem, tehničnem in duhovnem napredku, tudi k večji humanizaciji, k počlovečenju odnosov med ljudmi, ki hočejo premagati in po svoje oblikovati naravno okolje.

Tako naj tudi Luna — pomaga uređiti Zemljo.

Doslej nimamo še nobenih fotografij »Bliska«. Naša slika kaže izstrelitev sovjetskega medcelinskega izstrelka na enem izmed raketnih oporišč v SZ. Taki izstrelki, kombinirani v večstopenjsko raketo, so pogonili tudi »Blisk« do Meseca

NOVO PRINAS IN V SVETU

Strojni ključavničar je izdelal zapleten avtomatični strojček

Nov proizvodni proces v tovarni kotlov in radiatorjev v Zrenjaninu je zahteval kopico posebnih zakovic, ki jih uporabljajo pri litju radiatorjev.
V naši deželi pa nikjer ne izdelujejo takih zakovic, ki so do desetinke milimetra natančne. Poskus, da bi kupili stroj za njihovo proizvodnjo, ni uspel, ker se tujim lastnikom bolj izplača, če za drag denar prodajajo zakovice. Zato je podjetje »Metalac« iz Zrenjanina — v tem podjetju so zaposleni v glavnem visokokvalificirani in kvalificirani delavci — sklenilo samo izdelati tak stroj. Obveznost je prevzel visokokvalificirani strojni ključavničar Vojin Petrić. Izdelal je skico bodočega stroja, nato pa je začel izdelovati dele. Približno po šestih mesecih je stroj začel obratovati. Zdaj izdelava okoli 70.000 kvalitetnih zakovic v osmih urah ali 150 v minuti.

Izdelava novega stroja je stala polmilion dinarjev. Če bi podoben stroj kupili v tujini, bi morali odšteti več milijonov deviznih dinarjev. Stroj je popolnoma avtomatiziran, dela brez človeške pomoči, delavec ga mora le pogoniti. Če je kje kak zastoj, se stroj avtomatično ustavi. Dosedanji izdelki so izvrstne kakovosti in se ne razlikujejo od onih, ki jih izdelujejo v tujini.

Stroj je povečal letni brutoprodukt podjetja »Metalac« za 40 milijonov dinarjev. Kmalu bo patentiran pri beograjskem patentnem uradu. Za zakovice, ki jih izdeluje, se zanimajo ladjedelnici v Splitu in Beogradu, neka tovarna tirnih vozil ter številne druge tovarne in podjetja.

Zidni vložek

V stanovanju je treba pritrčiti na steno to ali ono reč. Z lahkim predmeti, na primer s slikami, pri tem ni težav, ker to opravimo z žeblički, drugače pa je s polico ali s kakim drugim težjim predmetom. V takem primeru bomo z žebli pokvarili steno, opravili pa ne bomo ničesar. »Stenski vložek«, izum Gustava Levicarja iz Ljubljane, rešuje ta problem na ta način, da damo v zid poseben vložek valjaste oblike, vanj pa privijemo vijak in tako pritrčimo in kasneje tudi odstranimo težji predmet, ne da bi pri tem pokvarili steno.

Za kadilce

»Higienični« ustnik, izum Viktorja Strbenca iz Zagreba, bo koristil strastnim kadilcem. Ta ustnik ima vgrajeno posodico za vodo in prostorček, napolnjen z zmelto plutovino, tako da gre cigaretni dim najprej skozi vodo, nato skozi plutovinski filter, šele potem ga kadilec vdihava. Na ta način se občutno zmanjša množina nikotina in drugih škodljivih sestavin v tobačnem dimu. Novi ustnik ni mnogo večji od dosedanjih.

Televizijska kamera za snemanje želodca

Znanstveniki, ki delajo na kirurškem oddelku univerze v Melbourneu (Avstralija), so izdelali zelo majhno televizijsko kamero, ki jo je mogoče pogoniti. Potem pošilja ta kamera jasne slike iz želodca in črevesja.

Nebesna ploščad

V raziskovalnem centru ameriškega letalstva upajo, da bodo kmalu izdelali neke vrste leteli krožnik, imenovan nebesna ploščad. Ta krožnik bi visel nad zemljo v višini kakih 9000 m. Imel bi helikopterski rotor, potrebno energijo pa bi dobival z zemlje. Energija bi bila potrebna za pridobivanje toplote, ki bi gnala turbine. Po mnenju letalskih strokovnjakov bi turbine stiskale zrak, ki bi poganjal rotor. Poglavitni del

zamislil je amplitronska cev, ki bi prenašala mnogo močnejše visokofrekvenčne mikrovave, kot jih zdaj dobivajo iz magnetronskih radarskih cev.

Vlaki brez strojevodij

V Franciji so preizkusili lokomotivo brez strojevodje. Poskus je pokazal, da vožnja z lokomotivo, ki jo upravljajo na daljavo, ni prav nič nevarna. Kakor piše tuji tisk, nameravajo francoske železnice v prihodnosti uvesti lokomotive brez strojevodij.

Motoriziran smučar

Neki bavarski smučar je izdelal nove smučiči. Na posebni, tretji smučki, ki jo rine pred seboj, je vijak z motorjem, ki ima pet konjskih moči. Na ta način zmora smučar hitrost do 50 km na uro.

»Zračni zid« pomaga ribičem

V ZDA so za poskušno lovili ribe s pomočjo »zračnega zidu«. Izdelali so dolge cevi in jih položili na morsko dno na tistem kraju, kjer so lovili. Cevi imajo luknje. Skozi nje uhaja stisnjen zrak in ustvarja »zračni zid«. Skozi to oviro ribe ne morejo, zato bežijo na drug konec naravnost v mrežo. Takšne cevi je mogoče postaviti tudi v rekah.

Krogle za ruvanje dreves

Tri velike železne krogle s premerom 2,5 m, povezane z močnimi verigami, so uporabili v Rodeziji za čiščenje grmovja in manjšega drevoja na ozemlju 42.000 ha. Povezane krogle so vlekli traktorji.

KOBILICE VARUJEJO HISE v japonskih vaseh. Ljudje jih zapirajo v kletke, kjer počijo vso noč, če se kak neznanec ne bliža hiši. Brž ko kdo pride, nehajo peti, to pa zbudi stanovalce.

VELIKE JEDRSKE EKSPLOZIVJE v višini 150 km — tako piše revija »Science Digest« — ni lahko za stalno spremenile zemeljsko magnetno polje. Energija, ki bi nastala pri eksploziji 100-megatonske jedrske bombe — to ustreza energiji 1000 milijonov ton klasične eksploziva trinitrotoluola — je enaka moči, ki jo ima zemeljsko magnetno polje.

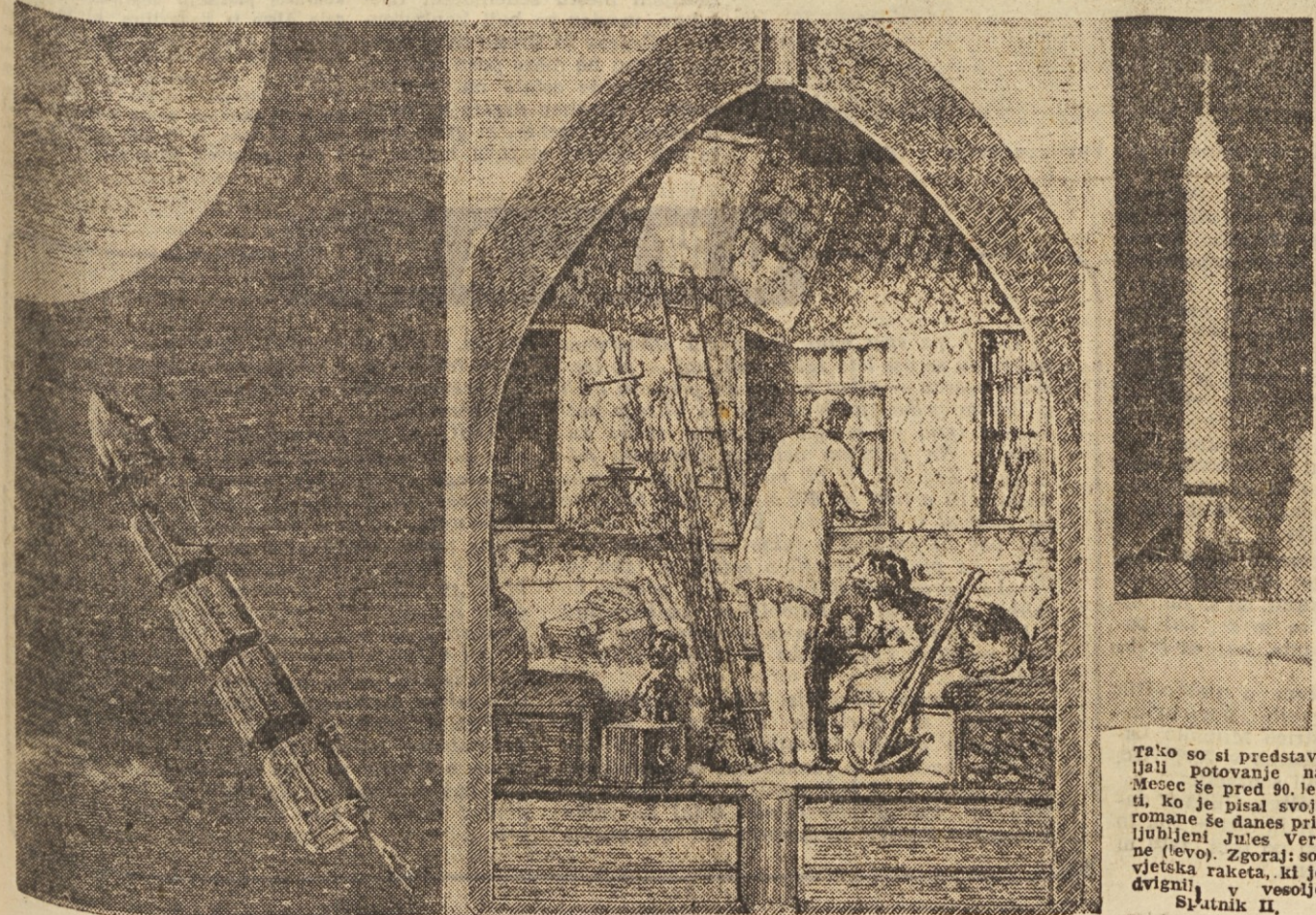
NAJHITREJŠE MISICE IMA ČLOVEK v očesnih vekah. Zaradi njihove hitrosti lahko zavaruje svoje oči pred nenadno nevarnostjo. Zanimivo je, da človek lahko napravi z vsemi mišicami okoli 1200 različnih gibov.

RIBA, KI GORI KOT SVEČA, živi v vodah okoli Aljaske. To je izredno masten som. Skozi očisto ribo potegnejo ljudje steni in ga prižgo. Riba gori kot prava sveča.

DRUGI ČLOVEK, ki je preplaval Rokavski preliv med Francijo in Veliko Britanijo, je bil Jugoslovian Dragoljub Milčević. Prvi ga je preplaval kapitan Webb.

MRAVLJA IMA NAJVEČJE MOZGANE v primerjavi s svojo velikostjo. Slonovi možgani tehtajo pet kilogramov. Če bi bila mravlja tolikšna kot slon, bi njeni možgani tehtali 50 kg.

IMEN ZA TKANINE je toliko, da bi bila za njihovo proučevanje potrebna nova znanstvena panoga. Za večino izmed njih je tudi znano, od kod ime zanje. »Damast« je dobil ime po mestu Damasku v Mali Aziji. »mosline« (mezlan) po mestu Mosušu v Mezopotamiji. »weed« pa po istoimenski reki med Anglijo in Skotsko. Perzijska beseda »taftah« pomeni »presti«, iz nje pa je nastala ime za tkanino »taft«. »Brokat« je bila prvotno rako izdelana tkanina, zato je tudi do bila takšno ime.

Tako so si predstavljali potovanje na Mesec še pred 90. leti, ko je pisal svoje romane še danes priljubljeni Jules Verne (levo). Zgoraj: sovjetska raketa, ki je dvignila v vesolje Sputnik II.

PO NOVI POTI

Nedavni sestanek zastopnikov delovnih kolektivov iz mariborskega okraja pri predsedniku komisije pri OSS tovarišu Cimerju lahko imamo za začetek še raznovrstnejše športne dejavnosti med mariborskimi delavci. V Mariboru so se namreč odločili za načrtno športno dejavnost v obliki delavskih iger. Že doslej so sicer v Mariboru in okolici kolektivi tekmovali med seboj, toda med temi tekmami ni bilo prave povezave.

Z novimi delavskimi športnimi igrami, ki bodo dvakrat letno, pa si obetajo poživitev in ureditev tega dela. Namen teh iger niso vrhunski športni dosežki, marveč zblizanje med kolektivi in načrtno telesnovzgojno udejstvovanje skozi daljšo dobo. Pričakujejo, da se bodo letošnje jesenske tekme pričele že sredi meseca.

Glavni problem je seveda organizacijski prijem iger. Nekateri so se na sestanku zavzemali za ligaški sistem, drugi pa so bili zato, da bi najboljše ekipe izluščile najprej tekme v kolektivih in občinah, ter bi se šele v finalu pomerili posamezni zmagovalci. Sedaj so sklep o dokončnem tekmovalnem sistemu prepustili predstavnikom podzvez s tem, da

V Rušah je odbojka izredno priljubljena.

OB GOSTOVANJU ŠPORTNIKOV OLIMPIJE

Še tesnejše sodelovanje

delavske in študentske mladine

»Delavska in študentska mladina sta bili vedno avantgarda naprednih misli. Brez njih ni bilo nobene pozitivne akcije v naši bližnji preteklosti. Delavska in študentska mladina se morata zato zblíževati na vseh področjih, tudi na kulturnem in športnem.«

Nekako tako je minulo nedeljo govoril v Velenju predsednik komisije za telesno vzgojo pri univerzitetnem svetu dr. Stojan Pretnar. Skupina športnikov ljubljanske Olimpije je ta dan gostovala v Velenju ter v propagandnih in prijateljskih nastopih postregla domačinom s svojim velikim znanjem.

Za dva polna avtobusa jih je bilo. Fantov in deklet. Velenjčani so jih gostoljubno sprejeli. Njihov prekrasni športni park ob Velenjskem jezeru je bil kakor nalašč za tako tekmovalno. »Užitek je nastopati v Velenju,« so po povratku pripovedovali študentje. »V prihodnjih letih bomo v tem kraju organizirali svoje športne tabore,« so dostavljali.

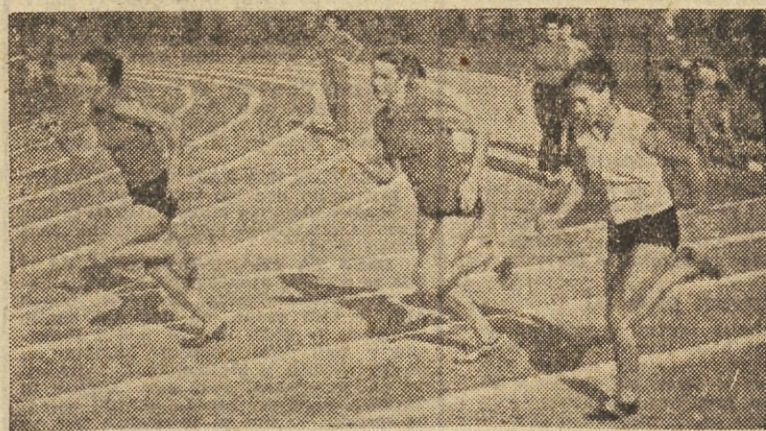
Tudi domačini so bili zadovoljni. V mnogih panogah so bili priča vrhunskim rezultatom. Atletične Olimpije — ekipne državne prvakinje — so postregle z nizom odličnih rezultatov. Ljub-

PRIMORSKI NOGOMETAŠI

V počastitev občinskega praznika je bila pred dnevi v Sempetru pri Gorici zanimiva nogometna tekma med enajstoricama tovarne čevljev Jadran iz Mirna in domače Avto-obnove. Po razburljivem poteku se je srečanje končalo neodločeno 2:2 (1:0).

Zadnja vest

V Ljubljani je bil pred dnevi dosejelo brzokone najpomembnejši sestanek komisije za razvoj športa v delovnih kolektivih pri Športni zvezi Slovenije. Zborovalci so sklenili, da bo drugi tečaj za organizatorje delavskih športnih iger od 22. do 24. oktobra v Ljubljani. Komisija bo povabila v tečaj 30 športnih delavcev iz vseh okrajev, in sicer iz mariborskega ter ljubljanskega po šest, iz celjskega štiri, iz novomeškega, koprskega, kranjskega in goriskega po tri ter dva tečajnika iz okraja Murska Sobota. V tečaju bodo najuglednejši slovenski in hrvaški športni strokovnjaki predavali dnevno po sedem ur.

Ljubljanske atletične so s vojimi boji navdušile Velenjčane

bodo tekme najprej v štirih srednjih, in sicer v Mariboru, Ptuj, Radljah in Ravnah.

V teh tekmah bodo omejili pravico nastopa registriranih športnikov, s čimer hočejo doseči še večjo množičnost, hkrati pa tudi odpraviti strah, ki bi ga za-

četniki lahko imeli ob tekmovalni z mojstri. Prireditelj ima na voljo 120.000 dinarjev, nekaj pri-spevka pa bodo morali plačati tudi udeleženi kolektivi sami, tako da bodo lahko krili stroške za igrišča in sodnike. Za zmagovalce v posameznih panogah so razpisali prehodne pokale.

V naslednjem posredujemo bilanco prijav v posameznih občinah, pri čemer pa je treba omeniti, da se je dokaj slabo odrezala Slovenska Bistrica, kar kaže, da je šport v tem močnem industrijskem središču žal še vse premalo razvit.

Po posameznih občinah se je prijavilo naslednje število ekip: Maribor-Center: nogomet 10, rokomet 4, odbojka 17, šah 26, atletika 11, kegljanje 26, streljanje 21, namizni tenis 21, košarka 1 in smučanje 6.

Maribor-Tezno: nogomet 3, rokomet 2, odbojka 4, šah 6, kegljanje 3, streljanje 6, namizni tenis 4 in smučanje 4.

Maribor-Tabor: nogomet 3, rokomet 1, odbojka 3, šah 5, atletika 1, kegljanje 6, streljanje 7, namizni tenis 4, košarka 1 in smučanje 2.

Maribor-Košaki: nogomet 1, rokomet 2, odbojka 2, kegljanje 2, šah 3 in smučanje 1.

Ptuj-Kidričevo: nogomet 8, rokomet 4, odbojka 7, šah 14, atletika 2, kegljanje 6, streljanje 18, namizni tenis 9 in smučanje 1.

Ravne-Mežica: nogomet 1, rokomet 1, odbojka 2, šah 4, atletika 1, kegljanje 4, streljanje 3, namizni tenis 2 in smučanje 3.

Dravograd: šah 1, kegljanje 1, streljanje 1 in smučanje 1.

Slovenj Gradec: odbojka 1, šah 1, kegljanje 1, streljanje 2, namizni tenis 1.

Radlje: nogomet 1, odbojka 3, šah 3, atletika 1, kegljanje 3, streljanje 3, namizni tenis 2 in smučanje 3.

Ruše: nogomet 1, šah 1, kegljanje 2, streljanje 3, namizni tenis 2 in smučanje 2.

Lenart: šah 1 in streljanje 1.

Slovenska Bistrica: šah 1, kegljanje 1.

sky

Domače kovinske smuči

Podjetje »Planica-sport«, ki bo letos hkrati z veliko mednarodno jubilejno skakalno revijo v Planici slavilo desetletnico, je pred dnevi izdelalo prve domače kovinske smuči. Skoraj ves material za ta novi kvaliteten proizvod, ki bo na trgu že letošnjo zimo, je izdelek domačih tovarn. Z novimi smučmi — bo smuča prijetnejša, to so lahko strokovnjaki tega podjetja zadovoljno ugotovili na nedavnem poskusnem smučanju na lanskem snegu nad Češko kočo. — Na sliki: Slovenski prvak v veleslalomu Janes Šumi radovedno proučuje kovinske smuči podjetja »Planica-sport«.

NA ČRNO-BELIH POLJIH

IN TAKO TEKMUJEJO

Ali niste videli filmskega tednika o začetku blejskega turnirja? Škoda! V prvem planu je bil Milutin Čolić.

Milutin se je rodil v vaku na progi Užice—Čukarica, zato ima

Med tako poceni dogodki je seveda kot bomba udarila novica, ki je šinila po Bledu:

»Drevi bo v baru pel Smislov. Ljudje so pritisnili. Vstopnice samo po štiri sto dinarjev. Har-

monikar Miki, ki se mu je nekam žensko tresel glas, je sporočil:

»Zdaj bomo zaigrali Schopenhauerjevo suito na željo našega dragega, vendar ljubega Harryja.«

Po »Schopenhauerjevi suiti« je stopil na oder šef dvorane kot honorarni pevec »Ciao, ciao«. Ta honorarni pevec, oziroma šef dvorane je povedal:

»Zdaj bo nastopil paragvajski kvartet v narodnih nošah. Fantje bodo peli ob spremljavi kitar.« Nastopili so Paragvajci iz Skofje Loke. Zapeli so »Ti si moj stric«. In škr — sporeda je bilo konec.

Verjeti, da bo pel Smislov... Hm, to bi bila zgodba za verouk. Ne le Smislov, ki mu je petje poklic, temveč tudi drugi velemostri si ne bi upali storiti kaj takega. Imajo dovolj nujnejšega dela.

Glejte: Gligorić je spočetka priznal, da je začel slabo, zdaj pa spoznava, da se privedniki in mnogi prislovi tudi stopnjujejo. — Olafsson ve, da dobi tisti na zadnjem mestu sedemdeset tisočakov, vendar se boji konkurence... Čeprav je Benko edini igralec, ki mu ne more pasti zastavica — ker je ostala na Madžarskem — nenehno drgeta v časovni stiski... Fischer, ki grize nohte kot njegovi starejši kolegi, si

bolj in bolj prizadeva, da bi bil podoben otroku, da bi starejši partnerje čedalje bolj spreletaval srh ob misli na poraz... Keres kot sovjetski državljani lahko izdal kralja, toda — mar tudi Šahovskega? Taj in Milunka stalno analizirata, pa velemoster ne ve in ne ve, kaj je z njim... Petrosjanu je ime Tigran, zato se prizadeva, da bi ohranil kožo do konca...

In Smislov? Jezi se na — Bolvinika.

Dragutin Rakanović

ALMA iz Radovljice zmagala

V Mariboru je bil zanimiv odbojarski turnir tekstilnih tovarn Alme iz Radovljice, MTT, Metke iz Celja in varadinskega Varteksa. Po razburljivem napetih igrah na igrišču MTT je končnem plasmanu nepričakovano zmagala Alma iz Radovljice, ki je premagala vse svoje nasprotnike, med njimi tudi precej močno vrsto MTT, ki je stopila z nekaterimi znanimi igralci. MTT je druga, Varteks tretji, medtem ko je na zadnjem mestu Metka iz Celja. Alma je tako že drugič osvojila pokal v tem zanimivem tekmovalju tekstilnih

Tako je bilo na velenjskem stadionu med rokometno tekmo Partizan-Rudar : Olimpija

bilo tudi za nastop judoistov, ki so poželi obilo odobravanja, pa tudi smeha. Kako pa bi naj bilo tudi drugače, ko pa so za zaključek svojega nastopa pokazali temelje samobrambe — v komični obliki.

Po končanem športnem sporedu so se delavci in študentje zbrali na skupni večerji. Ob tej

nemirno, potepuško kri. Prišel je tudi na Bled. Ker je v vaku po navadi gneča, je Milutinu, ki ima prakso v takih rečeh, uspelo priti tik pred kamero.

Tudi vsi drugi so si našli kako delo, da se lahko udeležujejo velikega molka na Bledu. Na primer: Dana Gligorićeva se igra s cveticami tisto znano »bo, ne bo«...

Navzočnost književnika Josipa Vidmarja, ki je nedavno izjavil: »Kaj, čemu in zakaj delam, ne vem,« je vsekakor v skladu z njegovo filozofijo...

Branja Jevremović, predsednik Šahovske zveze Jugoslavije, se trudi, da bi pokazal, da se ne dolgočasi. Naučil se je že, kaj pomeni »en passant«, kaj »g-4« in »f-8«...

Kaj naj rečem o petdesetih »tako imenovanih novinarjih« (skupaj z mojstrico Milunko Lazarevićev)? Pihamo v žerjavico, da ne bi ugasnili senzacije:

»Halo, uredništvo, Gliga je davil tekkel čez drn in strn!« No, to se razume samo po sebi, zato ni gneče pri telefonu.

OHO-AHA

OHO, pa spet halo. Zveznemu atletskemu kapetanu so ose leto zabičevali, naj — po lanskem vzorcu — nikar ne pozabi prijaviti vseh o poštev prihajajočih atletov za bližnje balkanske igre, pa se mu je vendar znova zataknilo. Na zadnjem velikem domačem mitingu v Zagrebu, je bil mladi Celjan Naraks najhitrejši v teku na 800 m, pa kljub temu ne bo potoval v Bukarešto. Ker zvezni kapetan pač ni računal s takim napredkom Celjana, ga prej ni uvrstil v spisek in tako bo Naraks moral počakati še leto dni, preden bo lahko tekmoval z najboljšimi balkanskimi atleti. Vidite, zmeraj pa le ni dobro napredovati prehitro, kajti lahko si s tem nakoplješ tudi jezo...

AHA, prava Brazilija. Tako so izjavili po poratku iz Karlova košarkarji novega državnega prvaka Olimpije, ko so ob neverjetno bučnem in fanatičnem občinstvu doživeli poraz z 22 koši razlike. Če je vsaj pol tega res, kar pripovedujejo, tedaj bo treba karlovoško igrišče zavarovati kot nogometne

terene v Južni Ameriki. Sicer pa — mnogo pove trditev o »Ljubljanskem dnevniku«, da o Karlovcu sedaj ne bi zmagali niti Harlem-Globetrottersi!

OHO, pa imajo senzacijo. Svedi namreč, ki so z velikim pompom poročali o porazu novopečenega absolutnega svetovnega boksarskega prvaka Ingemarja Johanssona. Sicer pa — lahko njim, ko pa so dobro vedeli, da ne gre za boleč poraz. Johansson je bil namreč šele tretji v nekem propagandnem teku na 100 m, ki so ga nekeje na Švedskem izvedli o dobrodelne namene. Vprašanje pa je, kako bi Svedi prenesli pravi poraz svojega ljubljence?

AHA, živela tombola. Če ne verjamete, da sta ta igra na srečo in nogomet huda tekmeča, vam lahko postrežemo z nasprotnimi podatki. V Murski Soboti so zaradi tombole preložili prosvetno tekmo SCL Branik : Sobotna za 24 ur, v Kranju pa tega niso storili, in jim je bilo potlej hudo žal. Na nedeljski tekmi Triglav : Izola je bilo namreč le 300 gledalcev...

Megla okoli nas je bila kot mleko. Po svoje je stopnjevala težo morja. Bela megla je bila slika, skrivala je vse, kar je bilo nad sto metrov daleč. Tam je bila megla podoba zidu iz stadija, v kateri je sladkor in iz perja, ki je vabilo k počitku. Tega smo bili zares potrebni, vendar nas je še bolj mučila lakota. Celo v tisti začasni dremavici, ki me je prevzemala, sem čutil potrebo po nečem toplim, po kakršni koli jedi, po nečem, kar bi mi zalilo suha usta, ki so se vtrajno odpirala v prazno.

Se pogled na vse v okolici, na morje, ki je živelo navzlic miru — imel sem občutek, da nezadovoljstvo diha pod gladino, ki jo je zamazalo olje — na skrivnostno življenje v zlem, na življenje, ki sem ga le slutil, se ta zdajnji pogled in že sem bil na strmih stolpcih v podmornico.

Tako. To je torej tista »ladja«, na kateri smo dobili »jesti in vse drugo«, kakor je rekel dolgi oficir, ki so ga imenovali doktorja. Ta je imel posebno oblast nad nami in posebno nalogo. Ugalbal sem, kakšen doktor je to in kaj nam je namenil. Bil je, da nas ne bi zvržili na mogočih, kar se je zgodilo nekaj fantom pod menoj. Preozke so bile prestrme, nobene ograje ni bilo ob strani, prav gotovo so jih izdelali za ljudi, ki so tukaj reči vajeni in jih znajo uporabljati. To niso bile podmornice za ujetnike, zato se mi je zdelo vse skupaj še bolj čudno. Gotovo imajo vzroke, če nas prevajajo na ta način, sem ugotavljal.

Spet smo bili vsi skupaj. Profesor in Oliver sta stala blizu mene. Prostor je bil zelo dolg in ozek, imel je nizke, zaobljen strop, tako da so lahko stali vsi trije v širje, vendar pet ljudi. Če opustimo, da je bilo treba pustiti prostor še za stražarje, ki so naglo nekam živčno stopicali v obe smeri, bo vsakomur jasno, da se ljudje niso mogli zbrati v večje skupine, če niso hoteli zavestno prehoditi. Vedel sem, da podmornica mora biti približno takšna vsaj kar je v zvezi z razdelitvijo prostorov. Najmanj sem to ugotovil po obliki. Ker nisem opazil nikjer nobenega kupa, postelje ali česa podobnega, kamor bi lahko sedeli ali ležali, sem takoj pomislil, da je to le zbirališče in da nas bodo kasneje morali spraviti na udobnejši kraj. Iskal sem prostor ob zidu, da bi se naslonil, pa je bilo vse zavzeto. Najbližje je stal italijan, zraven pa eden naših, ki mi je rekel: »Z njim so težave.« In lahko namignem, da sem videl, kako ima v mislih. Amilcare je izgubil ves pogum. Pri vkrčevanju se mu ni pridružil nobeden izmed njegovih tovarišev, čeprav je tam na mostu nekoga klical. Vendar je bilo umirjeno, da bodo tudi druge podmornice odpušile kratek za našo ali vsaj kmalu za nami, da se bo potovanje navsezadnje le končalo in da se bo Turchetti lahko pogovoril s svojimi tovariši.

Nekdo je imel cigarete ali nekaj, čemur se tako reče. Rojak, ki se je malo prej obregel na obhaj, je zdaj ponudil italijanu dim. Prostor mu je z znamenji — dvignil je prst in nasmil ustnice — razložil, da lahko potegne enkrat. Sicer pa je bilo to razumljivo tudi brez razlage. Italijan je s prstom pokazal, da se pozna pravila taborišnega reda. Vse je ocenjeval po novi vrednosti, po dtem, kar so prinesle nove razmere.

Nisem kadi, zato nisem mogel razumeti, kaj ljudje prijemajo cigareto z drhtenimi prsti in cenijo lehnimi dim, ki ga potegnejo. Tudi na Amilcarejev obraz sem opazil blaženost in hvalečnost. Nazadnje je to doumel, da ni sam. To pa je velikega pomena v okoliščinah, ko potrebuješ siherni gram energije in vsako trdnico volje, da vzdržiš do konca. Morda je to pomenilo rešitev življenja, ki je dobilo novo potrdilo, da lahko še enkrat poskuša. Ta Amilcare ni bil niti bojazljivec niti slabši. Bil je človek, ki se je znašel v okoliščinah iznad vsiljenosti in včasno ni videl izhoda. Če bi lahko takoj opisal dogodke, ki so se zvrstili mnogo kasneje, bi bilo jasno, da je bil Amilcare nedosegljivo dragocen.

Zdaj je stal zraven mene. Rahlo se je nasmehnil in mi pokazal, da lahko zavzamem njegov prostor pri zidu.

Nekaj časa sem počival, cejo diha sem razbremenil. Pričakoval sem, da bomo dobili kaj za pod zob ali da nas bodo vsaj udobneje namestili. Časa nisem mogel več mečiti, sicer pa mi je bilo vseeno. Nisem čisto niti iztrgala odpora, čeprav je rahlo brnelo v tleh in v stenah. Bilo je le znano, da so se stroji zavrteli. Pa smo

CEDOMIR BRAŠANAC

RDEČI ROBOV LAKOV

zares pluli. Odprti so se že poprej ne-sišno zaprie, ušesa so zaznala neznan, dotleč neznan sum.

»Potapljam se,« je rekel profesor, ki se je prerinil do mene. »Kako se počutiš?«

»Zelo dolgo me ni takega vprašal, saj ni imelo smisla, zdaj pa je bilo vse novo. Povedal mi je vse, kar je izvedel od Američanov. Reginald Brooks, Jim Slower in drugi so bili člani posadke nedavno sestreljenega letala. Niso vedeli, kaj naj pomeni vse to. Za nas pa je bilo spodbudno že spoznanje, da so z nami, saj so jih doslej vedno priznavali za ujetnike in povsem drugače ravnavali z njimi. Bilo je jasno vsaj to, da Nemci iščejo nov način, če že ne v vojskovanju, pa vsaj v ravnanju s tistimi, ki so jih zaslužili. Minja je ob tem spoznal, da našim sovražnikom trda prede, tako trda, da se morda bliža že konec vojne. Morda bi nas kje izkrcali in nas uporabili za pogajanja ali pa morda kot neke vrste izgovor in opti vidilo, ko bi se predajali. Nato pa mi je razložil tudi Oliverjevo mnenje: uporabili nas bodo v novi, nevarni akciji, morda bomo mi tisti prvi val, ki ga bodo žrtvovali, s tem, da nas bodo pri izkrcanju izpostavlili najhujšemu.

Potem so nas spravili v drug prostor, ki je bil prav tako dolg, le nekoliko širši. Dobili smo tako dolgo prikravano hrano. Čeprav ni bilo vse tako, kakor sem si želel, je bilo vendarle neprimerno bolje kot poprej. Profesor, ki je sedel zraven mene na ozki dolgi, z vijaki k čem pripravljeni klopi — tudi dolgi in ozke mize so bile priprilene k tlem, mi je rekel, da je večerja izvrstna in spretno pripravljena. Čeprav je bila le pustja govedina z nekaj preperečnega, kuhano jajce, kava in sadje s sladkorjem, vsega zelo malo, je profesor prav to hvallil:

»Se pravi, da jim je mnogo do tega, da se nam ne bi nič zgodilo. Če bi nam dali večje množine te božanske hrane, bi marsikdo umrl. Če se bo postopno obračalo na bolje, bomo nekdo lahko rekli, da nam je včasih slabejša hrana.«

Italijan in Američani, naši novi znanci, so se med večerjo pokazali s prijetno razbavljali so se po svoje: smejali so se svojim nespretnim poskusom, da bi se tako ali drugače sporazumeli z nami. Zlasti Reginald Brooks je bil glasen. Med kratko večerjo je deseterkrat izgovoril svoje ime. Vazemur, ki ga je slišal, je bilo jasno, da se mu je smejalo, da je kakoli so ga uleteli in kako se je vedel. Iz njegovega pripovedovanja sem spoznal, da Reginald Brooks nekaj dni nase, na svoje ime in položaj, pa naj je kjer koli.

»Poročnik Brooks, gospod, pa če vam je prav ali ne.« Tako je govoril. Namesto njegovega obraza ali bolje, hkrati z njim, so se smejali tudi njegovi ljubovalno razkuštrani reči lasje.

Jim Slower pa v nasprotju z večino ni pojedel vsega, kar je imel pred seboj v plitvi, okrogli posodi iz kavčuka, ki smo jo uporabljali kot krožnik. Se preden so drugi pojedli, je privlekel od nekega drobne orglice, ki jih je, kdo bi vedel kako, prethotaplil iz stare oblike. V jedilnici ni bilo niti enega Nemca, v jedilnici, če lahko tako imenujem tisti oddelki, razen radovednega, okroglega, nenavadno bledega kuharja, ki je kuhar skozi odprtino, za katero je bila kuhinja. To okence je bilo hkrati za dajanje hrane in stražarska opazovalnica, ker sem nekajkrat opazil tudi obraz enega naših stražarjev. Bili so tisti, ki so nas spremljali na avtomobilih. Moštvo nas je torej očitno moralo pospremiti do konca. Poprej ni bilo tako, zato sem postal pozoren na to.

Jim je igral kavbojske pesmi, preproste, prijetne, sentimentalne. Kdaj pa kdaj se me je loteval občutek, kakor da se nam bliža svoboda, v nekaterih trenutkih sem pozabljaj, kje sem. Amilcare se mi je smejal, sede je imel nasproti. Morda me je zblizal, tiste drobni, vendar veliki dogodki s cigareto, ali pa se je hotel s kom sprilateljiti. Ne vem, tudi on mi je najprej rekel isto besedo kot Jim.

»Jugoslavo,« je rekel Amilcare.

Tudi njemu je bilo to dovolj. Njegove drobne, globoke oči so me gledale veselo in prijazno. Kimal je, kakor da nekaj odobrava. Tudi glasba je pripomogla k njegovemu razpoloženju. Z roko je počasi, kakor bi nikoli ne pričakoval od njega, zelo umerno in skoraj strmežljivo migal po taktu. Potem je skušal zabrudnati celo melodijo. Tudi drugi so peli v brado, glasovi so se zili v oddaljeni odmev pesmi, ki jo poje nekdo onstran vzpetine in ki bo morda prišla bliže...

Oliver me je vprašal, ali sem sit in ali bi morda vzel njegovo sadje. Nima rad slasice, je rekel. Zavaljal sem se mu, češ da to vem že od prej. Profesor mi je šel rahlo na živce s svojo skrbjo. Konec koncev nisem več otrok!

»Ti še raseš,« je rekel Oliver, »zato potrebuješ več energije, zlasti zdaj, ko si v zaostanku zaradi pomanjkanja v taborišču.«

»Res je,« je rekel profesor. To pot se je strinjal z Oliverjem, čeprav sem sicer vedno opazil pri obeh nagajenost k ugovarjanju. Vendar sem takoj spoznal to njuno malo zaroto.

»Mislim, da ne bo treba,« sem rekel, »zdi se, da bomo poslej imeli dovolj hrane.«

Po večerji so nam naročili, naj vsakdo poskrbi za svojo posodo, potem pa naj pridemo — tako so rekli — v skladišče, kjer bodo dobili odeje in druge. Medtem ko so drugi šli v novi prostor, ki je bil kot sat poln postelj v tri nadstropja, sem zaspal, ne da bi do konca razmisli o tem, koliko prostorov je pravzaprav v podmornici, jaz pa večino vsega še nisem videl. Saj morajo biti neke tudi prostori za stroje, skladišča, posadko, hrano in vodo, strelivo in orožje...

»Zunaj sije sonce,« je rekel nekdo tik ob mojem ušesu. »Ven sicer ne pustijo, pri odprtini pa sem le uletel zrak. Plovemo na površini.«

Ko je videl, da sem dvignil glavo, se je govornik — bil je profesor — obrnil k meni in rekel:

»Če je bilo zajtrk tisto, kar si nazadnje jedel, potem si zamudiš štiri ure. Nekaj smo ti le pustili, nadzorstvo ni prehudo.«

»Zakaj me niste zbudili?« sem se uležel. Včasih se zbudim slabe volje. Očitno sem se dobro odpočil, ker sem mislil in presojal mnogo bolje kot sicer. Tako sem vsaj mislil. Profesorju nisem povedal ničesar. Na ozki, zdaj trdi, neudobni postelji sem se pretegovljal in v mislih preletel vse, kar smo doživeli po odhodu iz taborišča, iskal v sebi vzroke, ki naj bi upravičili lepo ravnanje in slogo med nami. Ne, v taborišču se s tem nismo mogli pohvaliti. Kar sem bil ujetnik, pa vse do prihoda v to podmornico sem bil razen skrbil mnogo bolj kot sicer. Tako sem vsaj mislil. Priča tudi strašnih prirov izdajstva, sebičnosti, bojazljivosti, podlosti in nesmielnosti. Spopadov, smrtnega sovražstva, ki je izbruhnilo kot ognjenik, pretopov, tatvine, spopada na življenje in smrt zaradi neznatne reči, tako da sem bil — to sem dobro čutil — v svoji deški duši vse iz sebe. Kdaj pa kdaj se mi je zdelo, da res ni dna, do katerega bi se lahko spuščila človeška beda, ker se to dno umakne vedno globlje. Zdaj pa sem ugo-

tavljal — k temu so morda prispevale nove okoliščine — da niso le človeški značaji krivi vsega, kar se dogaja. K temu jih sili tudi položaj, v katerega pridejo proti lastni volji. Toda kdo jih je spravil v tak položaj? Spet — ljudje. Imenovali smo jih sovražnike, oni pa so tako delali z izgovorom, da jim je ukazano. Kje je konec vsega tega?

»Fant moj,« me je profesor zbudil iz razmišljanja, »vstani, umi se in opravi vse drugo. Tu te ne spremljajo s puško na stranišču.«

Sicer pa tudi ni bilo razloga, da bi nas straža povsod spremljala in nadzorovala, vendar to ni bilo opravljeno, saj so nas poprej mučili prav tako brez vzroka. Morda je bilo vse to prerabljano. Tisti doktor, ki nas je izbral, je imel določen namen. Ozri sem se, pogledal okoli sebe: nikjer ni bilo obraza starejšega od trideset let. Sami mladi, bolj ali manj zdravi ljudje. Pomanjkanje, ki so ga trpeli v taborišču, je potrdilo njihovo odpornost in dokazalo, da bodo prenesli tudi številne druge napore, ki jih morda čakajo.

Niče ni vedel ničesar. S posadko in s stražarji nismo mogli navezati stikov. Od njih so nas ločile pregrade in vrata, ki so se avtomatično zapirala, hkrati pa jih nismo mogli niti videti. V času obrokov so nas obveščali po zvočnikih, ki so bili skriti neke pod stropom. Sicer pa smo bili v tem svojem prostoru povsem svobodni. Nekateri so iz krušne sredice napravili šahovske figure. Po dva in dva sta se tako zaverovale v igro, da nista niti opazila navijačev okoli sebe. Ta ali oni se je obliki Amilcare je imel aparat. Britvice so bile očitno večne, ker jih niso nikad fantov kar naprej brusilo. Namesto jermenov so uporabljali kožo nad zastepim. Bili smo na temnem. Prostor je bil čez čas mnogo manjši, kot se mi je zdelo izprva. Tudi v ušesih mi je rahlo šumelo. Zdi se, da spet plovemo pod vodo, sem pomislil.

»Najbrž sem dolgo spal,« sem rekel profesorju.

Niče nima ure, je rekel, »vendar bi bilo dobro, če bi nekako merili čas. Odločiti se bomo morali. Ne morem se spriznati s tem, da ne bi vedel, koliko je ura. Dragi moj, če nimam pojma o času in prostoru, se ti je na pol zmešalo, zmeden pa si tako ali tako. Amilcare ima svoj način, če sem ga prav razumel. Skušal bom dognati, kako to misli.«

»To se mi pa res ne zdi tako pomembno,« sem ugovarjal. »Sučnost je vselej dolga in pokasna, zemljepisna dolžina in širina pa pri vsem nimata kaj opraviti. Pravzaprav sta vedno enaki, zato bi ju bilo treba unititi.«

»Za tvoja leta značilno modrovanje,« se mi je profesor nasmehnil. »Tak modrec vedno misli, da ima le on prav. Zdaj si ravno v tistih letih, ko misliš, da so vsi tisti, ki so starejši od tebe, ali neumni ali pa vsaj bedasti zaradi množice izkušenj, ki so si jih nabrali v toliko letih. Kdor ima šestnajst let, ima to prednost, da ga čaka bodočnost. V teh letih pa najlajše zabredeš v napako, da po pogledu skozi eno samo okno neke v ozadju sklepaš o vsej okolici in trdiš več, kot bi smel. Zatrjuješ, da veš, kako visoka je hiša, h kateri spada tisto okno, kako so v njej razporejeni prostori, kaj pravkar pripravljajo za kosilo in koliko ljudi že sedi za pogrnjeno mizo v jedilnici. Domišljija je res lepa reč, vendar ne sme biti merilo, zlasti ne takrat, kadar gre za to, ali kaj je ali ni. Res je, da se morali prekositi svoje učitelje, sicer bi ne bilo napredka. Vendar se po prejšnji naučili od njih, kar se je dalo naučiti. V tem primeru seveda nisem niti jaz učitelj niti ti učenec, vendar se moraš navaditi na to, da boš priznal, da ima včasih prav tudi tisti, ki ne misli tako kot ti.«

»Ne vem, zakaj se ne bi strinjal s teboj,« sem mu rekel.

Poznal sem profesorjevo zgornost, vendar nisem popustil samo zaradi nje. Moral sem razmisлити o vsem, kar sem slišal. Bil sem rahlo zmeden. Očitno mi šlo za to, da bi se merila v modrosti. Vedel sem, da tudi profesor nima tega v mislih. Ker sem pri mnogih drugih opazil, da hočejo ugovarjati zaradi dolgega časa ali neumnosti, sem se trudil, da sam ne bi bil tak, vsaj namenoma ne.

»Jugoslavo,« je rekel Amilcare, ki je prišel k nama. Na dlan je imel figurico iz marmade. Očitno se je hotel pohvaliti z njo. Bil je čisto malhen kipec ženske ali dekleta. Obrise sem komaj zaznaval, vendar sem spoznal, da je Amilcare izdelal vse skupaj z izredno voljo in potrpežljivostjo. Potem sem doumel: prinesel mi je marmelado.

»Namesto cigarete,« je rekel profesor.

»Bologna,« je rekel Amilcare in se potkal po prsih.

»Vojvodina,« sem mu odgovoril.

»Venti sei,« je rekel in napisal z nohtom na dlan številko 26. Jaz sem molče napisal številko svojih let: 16.

»Come si dice?« je rekel Amilcare.

Razumel sem, da hoče slišati, kako se izgovori številka, ki sem jo napisal.

»Sesthajt,« sem rekel.

Tako sem se začel učiti italijanščino, Amilcare pa srbsko. Med zajtrkom sva se naučila kakih deset besed. Profesor me je podpiral in hvallil. Nisem vedel, koliko časa bo to šlo, ker so bile tudi reči, ki jih človek ne more pokazati, otipati ali videti. Profesor pa me je potolažil, da se to lahko nauči tudi tako, kakor sva začela. Konec koncev se vsak otrok tako uči materinega jezika.

Morda zaradi spremembe okolja, morda iz potrebe, da bi bivališče prilagodili svoje-mu okusu in lastnim zamislim, so vsi kaj delali, premeščali, urečali. S prsti so skušali odvit nekaj postelj, ki so bile očitno odveč, ker bi bilo potem več prostora.

Jim je bil prvi umetnik na orglicah. Kazalo je, da nas bo zabaval vs pot. Ker smo bili Jugoslavlani v tej podmornici v večini, so ga skušali nekateri z življenjam naučiti naše koračnice. Med seboj so se pričkali, katera je najljubša in najbolj preprosta.

»Jim je prvi tovariš,« je rekel Oliver.

»Toliko volje in potrpežljivosti kaže, da se moram čuditi. V teh močeh ljudje je nekaj prijetnega, privlačnega.«

Vstal sem in stopil po našem tesnem bivališču. V tisti prostor, kjer smo prvič čakali, zdaj nismo več mogli. Razen kopalnice, ki je bila na enem koncu in je bilo v njej prostora za tri, tre kuhinje na drugem koncu, kamor smo lahko gledali le skozi okno, nismo pa mogli vstopiti, niti bilo nobenega drugega prostora za noge in za oči.

»Reči Turchetti,« me je poprosil profesor, »seveda če si toliko napredoval v italijanščini, naj nam tu na mizi ali na steni ali na posteljni strani, sploh kjer je volja, nariše mesto, hišo ali zemljevid sveta. Zdi se, da je umetnik, nas pa bo njegovo delo pozitivno.«

Precej časa je trajalo, preden sva se z italijanom sporazumela, nazadnje pa se je le dobro končalo. Amilcare je najprej napravil profesorjev portret, nekaj karikaturi podobnega, vendar je bilo kar dobro. Potem se je lotil novega dela. V nekaj urah je na mizno ploščo narisal s koncem žilce kot s svinčnico kom zemljevid sveta z vsemi celinami in moli in glavnimi mesti. Pravi užitek je bilo pogledati njegovo delo. Prvič se je zbralo okoli mize kakih deset ljudi, ki so ugaibali, kam se peljemo in kje približno smo. Dalje proti severu nismo šli, to je bilo gotovo. To smo vedeli že zaradi sončnega žarka, ki je od nekdaj prodiral k nam, kar je pomenilo, da je sonce višje, kot je bilo na Norveškem.

Peljem se torej proti jugu, smo ugotovljali. Zdelo se nam je, da potujemo dokaj hitro. Če vzamemo, da smo bili na poti pol drugi dan — in to je, če domnevam, smo menili — in da je sonce sijalo na levo steno, smo morali biti na Atlantiku nekeje v višini Irke. Seveda ni nihče vedel, kako daleč je od tega otoka. Ledenihi gora očitno ni bilo v bližini, ker smo pluli naravnost, prav tako ni moglo biti blizu angleških obal, ker si Nemci sicer ne bi upali na gladino. Ugaibali smo, kam neki nas peljejo. Na severni polobli bi bila zima. Če smo namenjeni na južni del zemeljske krogle, je glasno povedal svojo misel eden naših, smo namenjeni v Afriko ali pa v južno Ameriko, tam pa je zdaj začetek poletja.

Spored Radia Ljubljana od 21. do 27. septembra

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTER	PETER	SOBOTA	NEDELJA
dne 21. septembra	dne 22. septembra	dne 23. septembra	dne 24. septembra	dne 25. septembra	dne 26. septembra	27. septembra 1959
5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)	8.05 Oddaja za otroke a) Otroci polo b) Benjamin Rosin: Basni	8.05 Majhne skladbe velikih mojstrov	8.05 Oddaja za cibabane 8.35 Nastopajo Narodna družina iz Slavonkega Broda in Narodni orkester mladine iz Niša	5.00—8.00 Dobro jutro! 8.05 Iz grške literature za klavir (pianistka Jenny Protapapa)	8.05 Straussovi valčki 8.20 Pionirski tednik 8.40 Mladinska pevska zbor iz Trbovelj p. v. Albina Weinbergerja	6.00—8.3 Nedeljski jutranji poudar 6.30 Reklame 6.40 Prireditve dneva 6.45 Vedra zvoika
8.20 Domači napravi izpod zelenega Pohorja Naš podkastec — S. Maughan: Gologlavi Mehikanci — IV.	8.35 Od tu in tam 9.00 Orkestralna matineja 10.10 Dva prizora iz opere »Marta« Friedricha Flo-tova	8.35 Mladci pevci v preteklem letu« (Poje mladinski pevski zbor Radia Zagreb p. v. Josipa Završkega)	9.00 S plesnimi orkestri po svetu 9.35 Pianist Claudio Gerbič iz-valja dela Ferruccia Bu-sonija in Martina Castel-nuova-Tedesca	8.20 Naš podkastec — S. Maughan: Gologlavi Mehikanci — IV. 8.40 Dvajset minut s kvinteto Jožeta Kampla	8.40 Mladinska pevska zbor iz Trbovelj p. v. Albina Weinbergerja	6.45 Vedra zvoika 7.15 Pihalni orkester JLA
8.40 Virtuoza na harmoniki Bob Spider in Tiler Pat-tacchini	10.10 Dva prizora iz opere »Marta« Friedricha Flo-tova	9.00 Iz romantične solistične glasbe 9.30 V ritmu današnjih dni (Pesmi raznih narodov)	9.35 Pianist Claudio Gerbič iz-valja dela Ferruccia Bu-sonija in Martina Castel-nuova-Tedesca	9.00 Koroske narodne pesmi poje obrtniški zbor »Ena-kost« iz Kranja p. v. Vik-torja Fabljanja	9.00 Radijska šola za nižjo stopnjo (ponovitev): Jožica Bajt; Mihec in Le-nec-Menec	7.35 Popevke za dobro jutro 7.50 Mladinska radijska igra — Leopold Suhadolc: Sr-njaček z belo nogo
9.00 Biaz Armit: Simfonija dela (Orkester Slovenske fil-harmonije dirigira Samo Hubad)	10.25 Radi bi vas zabavali 11.00 Za dom in žene 11.15 Pojo Los Paraguayos 11.30 Iz slovenske solistične glasbe	10.10 (Pesmi raznih narodov) 10.25 Za vsakogar nekaj iz za-bavne glasbe	10.10 Medodije domačih avtor-jev 10.30 Arje iz najbolj znanih Verdijevih oper	9.30 Tri arije iz oper Chri-stopha Willibalda Glucka	9.30 Tri arije iz oper Chri-stopha Willibalda Glucka	8.40 Aleksander Glazunov: Ma-zurka
9.30 Iz filmov in glasbenih re-vij	11.30 Iz slovenske solistične glasbe 12.00 Pet narodnih pesmi 12.15 Kmetijski nasveti — Jože Kregar: Priprave za po-mladanski vrtn	11.00 Fran Lhotka: Vrag na vrtulj, balhetna suita (Zagrebski operni orke-ster dirigira avtor)	10.30 Arje iz najbolj znanih Verdijevih oper 11.00 Hammond orgie v ritmu 11.15 Edward Mac Dowell: In-dijanska suita	9.40 Prizor iz opere »Don Pa-squale« Gaetana Doni-zettija	9.45 Havajski napravi 10.10 Prireditve dneva	8.50 Slovenske narodne pojo solisti in ansambli
10.10 Pol ure španskih melodij in napevov	12.25 Alpski zvoki 12.40 Emmanuel Chabrier: Pa-storalna suita (Orkester Lamoureux p. v. Jeana Fourneta)	11.30 Iz slovenske solistične glasbe 12.00 Pet narodnih pesmi 12.15 Kmetijski nasveti — Jože Kregar: Priprave za po-mladanski vrtn	11.50 Za dom in žene 12.00 Marko Udovič brenka na citre	9.40 Prizor iz opere »Don Pa-squale« Gaetana Doni-zettija	10.30 Koncert za klavir in or-kester (Solist Paul Badu-ra-Skoda, dunajski sim-fonični orkester dirigira Henry Svoboda)	9.10 Zabavna matineja
10.40 Igra plesni orkester p. v. Adalberta Luczowskega Marija Meneghini Calas	12.40 Emmanuel Chabrier: Pa-storalna suita (Orkester Lamoureux p. v. Jeana Fourneta)	12.25 Alpski zvoki 12.40 Emmanuel Chabrier: Pa-storalna suita (Orkester Lamoureux p. v. Jeana Fourneta)	12.25 Arje in prizori iz slovan-skih oper 13.00 Labek spored igra Mari-borski instrumentalni an-sambel	10.10 Odrimo glasbeni atlas 11.00 Kitarist Alberto Pizzigoni 11.15 Poje Marijana Deržaj	10.30 Aleksander Glazunov: Koncert za klavir in or-kester (Solist Paul Badu-ra-Skoda, dunajski sim-fonični orkester dirigira Henry Svoboda)	10.00 Še pomnite, tovariši...
11.00 Dajec kralj obzorja	12.40 Emmanuel Chabrier: Pa-storalna suita (Orkester Lamoureux p. v. Jeana Fourneta)	12.40 Panorama zabavnih zvo-kov 13.15 Obvestila in zabavna glasba	12.25 Arje in prizori iz slovan-skih oper 13.00 Labek spored igra Mari-borski instrumentalni an-sambel	11.35 Skladbe za violino igra violinist Ali Dermelj	10.30 Aleksander Glazunov: Koncert za klavir in or-kester (Solist Paul Badu-ra-Skoda, dunajski sim-fonični orkester dirigira Henry Svoboda)	10.30 Naš koncert za seto
11.05 Radijska šola za srednjo stopnjo (ponovitev): Rimska cesta pelje skozi naše kraje	13.15 Obvestila in zabavna glasba 13.30 Pojo naši solisti 14.15 Cetrt ure s kvintetom Avenik	12.40 Panorama zabavnih zvo-kov 13.15 Obvestila in zabavna glasba	13.00 Labek spored igra Mari-borski instrumentalni an-sambel	12.00 Otroci pozdravljajo	11.00 Zanimivosti iz znanosti in tehnike	11.00 Revija popevk
11.35 Zabavni potpourri Boris Papandopulo: Con-terino za trobento in go-dalni orkester	14.15 Cetrt ure s kvintetom Avenik 14.30 Prireditve dneva 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	13.15 Obvestila in zabavna glasba 13.30 Nekaj slovenskih samo-pevov	13.50 Pojeta zbor iz Proseka Kontovela in oktet Kluba koroskih akademikov	12.15 Kmetijski nasveti — Ing. Tone Simončič: Proizvod-nja mleka v ljubljanskem okraju	11.30 Zanimivosti iz znanosti in tehnike	11.30 Nace Grom: Tri gene
12.00 Kmetijski nasveti — Dr. Ante Stanič: Prodaja mesa po kakovosti	14.30 Prireditve dneva 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	13.30 Nekaj slovenskih samo-pevov 13.50 Z evropskimi zabavnimi plesnimi orkestri	14.10 Gaetana Donizetti: Veliki finale iz II. dej opere »Polio	12.45 Segava klaviratura 13.15 Obvestila in zabavna glasba	11.45 Skladbe Hrabrosiava Vo-larica	12.00 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I.
12.25 Pesmi in plesi iz Bosne	15.15 Reklame 15.30 Poje kvintet Niko Stritof	13.50 Z evropskimi zabavnimi plesnimi orkestri 14.05 »Sončece sije« Skladbe P. Liparja poje poje moški komorni zbor p. v. Rajka Sikoška	14.30 Prireditve dneva 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	13.30 Po noši deželi 14.10 4 slovenski samospievi (Pojeta Vanda Geriovič in Zlata Gasperšič)	12.00 Klavirske skladbe Jurija Regorica (Marijan Lipov-šek: klavir)	13.15 Obvestila in zabavna glas-ba
12.45 Petnajst minut z zabavnim orkestrom Eddie Bar-cay	15.30 Franz Liszt: Španska rap-sodija (Pina Buonomo — klavir)	14.05 »Sončece sije« Skladbe P. Liparja poje poje moški komorni zbor p. v. Rajka Sikoška	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	12.15 Kmetijski nasveti — Ing. Lado Simončič: Nova na-prava komposta za goz-dne drevesnice	14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II.
13.00 Kmetijski nasveti — Dr. Ante Stanič: Prodaja mesa po kakovosti	16.00 Novost na knjižni polici Juš Kozak: Sempeter	14.25 Radijska šola za srednjo stopnjo (ponovitev): Rimska cesta pelje skozi naše kraje	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	12.25 Pesmi iz Dalmacije in Istre	15.15 Reklame
13.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	16.20 Izbrali smo za vas 17.10 Belo in črno (V) Igra pianist Arthur Ru-binstein	14.50 Victor Babin: Ruska vas	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	12.45 Poje Duo iz Kvarnera	15.30 Z našimi solisti v op-ernem svetu
13.30 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	18.00 Iz zbornika spominov 18.20 Lahka glasba z zabavnim orkestrom p. v. Ferda Pomykala	15.15 Reklame in prireditve dneva 15.30 Wolfgang Amadeus Mo-zart: Divertimento št. 2 v D-duru (Komorni orke-ster iz Londona dirigira Harry Blech)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	13.15 Obvestila in zabavna glasba	16.00 Humoreska tega tedna — Leonid Mint: G-obok psi-holog
13.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	18.45 Kulturni globus 19.00 Zabavna glasba, vmes ob-vestila in reklame	15.30 Wolfgang Amadeus Mo-zart: Divertimento št. 2 v D-duru (Komorni orke-ster iz Londona dirigira Harry Blech)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	13.30 Pisani zvoki z Dravskega polja — Odelujejo: Ma-ribojski pihalni ansam-bel p. v. Draga Lorbeke in kvintet Veseli fantje	16.20 Dvajset minut z zabavnim orkestrom p. v. Alfreda Scholzja
13.45 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca	19.00 Zabavna glasba, vmes ob-vestila in reklame 20.30 Radijski dnevnik	15.30 Wolfgang Amadeus Mo-zart: Divertimento št. 2 v D-duru (Komorni orke-ster iz Londona dirigira Harry Blech)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	13.50 Prijubijeni operni dvo-spevi	16.40 Poje Komorni zbor RTV p. v. Milka Skobernetja
14.00 Iz zbornika spominov	20.30 Radijski dnevnik 20.30 Crnske duhovne pesmi poje sekstet Jubilee Singers iz ZDA	15.30 Wolfgang Amadeus Mo-zart: Divertimento št. 2 v D-duru (Komorni orke-ster iz Londona dirigira Harry Blech)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.30 Prireditve dneva	17.00 60 minut sporta in glasbe
14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca	21.47 Maurice Ravel: Sonata za klavir (Robert Casadesus: klavir)	16.00 Naši popotniki na tujem 16.20 Zabavna ruleta	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	18.00 Radijska igra — Kazi-mierz Strzaka: Vsa dan je moja noč (ponovitev)
14.10 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca	22.15 Ameriški plesni orkester Ray McKinley v Ljubljani (odlomci iz javnega koncerta)	16.20 Zabavna ruleta 17.10 Glasbena križanka št. 11 18.00 Zdravnik vam svetuje	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	19.00 Zabavna glasba, vmes ob-vestila in reklame
14.15 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca	23.10 Petnajst minut z ansam-blom »The Modern Jazz Quartet«	18.15 Od polke do cha-cha-cha 18.45 Razgovori o mednarodnih vprašanjih	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	19.30 Radijski dnevnik
14.25 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca	23.25 Iz domače simfonične glasbe	19.00 Zabavna glasba, vmes ob-vestila in reklame 19.30 Radijski dnevnik	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	20.00 Zabaven sobotni večer
14.35 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		20.00 Opera tega tedna Leo Delibes: Lakmé, ope-ra v 3 dejanjih I. in II. dejanje	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	21.10 Melodije za vas
14.40 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		20.30 Opera tega tedna Leo Delibes: Lakmé, ope-ra v 3 dejanjih I. in II. dejanje	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	22.15—24.00 »Glasba z Elizeje Poljan« (magnetofon-sposnetki mednarodne glasbene oddaje Ljubljani — ponovitev)
14.45 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	23.10 V plesu do polnoči
14.50 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.00 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.05 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.10 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.15 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.20 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.25 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.30 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.35 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.40 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.45 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.50 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
15.55 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.00 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.05 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.10 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.15 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.20 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.25 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.30 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.35 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.40 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.45 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.50 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
16.55 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.00 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.05 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.10 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.15 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.20 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.25 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.30 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.35 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.40 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.45 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.50 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
17.55 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
18.00 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
18.05 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	
18.10 Radijska šola za višjo stopnjo — Fran Osolce: Po sledih ledenodobnega lovca		21.00 Ovidevo tožbe (literarna oddaja)	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.15 Radijska šola za nižjo stopnjo — Jožica Bajt; Mihec in Lenec-Menec	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	

Ob 12. obletnici tovarne cementa in salonita
»15. september« v Anhovem

SLAVJE V DESKLAH

Delovni kolektiv tovarne cementa in salonita »15. september« v Anhovem ne bo nikoli pozabil tistega srečnega dne, ko je bil ta del Primorske dokončno priključen k matični domovini — Jugoslaviji. Italijanska oblast, ki je tedaj po mirovni pogodbi začasno upravljala ta predel naše Primorske, je hotela ob umiku odpeljati s seboj tudi stroje v tej tovarni. Toda kaj naj bi počeli delavci z golimi tovarniškimi zidovi? Tega se je zavedal ves delovni kolektiv tedanje tovarne. Člani sindikata so se temu neupravičenemu ukrepu odločno zoperstavili

no v upravljanje njihov delovni kolektiv. Kolektiv je vedel, da si mora v prvi vrsti pomagati sam. Ni se ustrašil dela in marsičemu se je bilo treba odreči, da bi se nekoč tovarna postavila krepko na noge. Ko je tovarna dobila še novega direktorja, ki je s svojo sposobnostjo znal organizirati delo na pravem koncu, so začele iti razmere v tovarni na bolje. Novi direktor Milan Vižintin je zbral okoli sebe kader dobrih strokovnjakov in z njimi zaoral v zanemarjeno ledino. Pri tem mu je nesebično pomagal ves delovni kolektiv.

preprečili prašenje, saj jim je prah delal doslej velike glavice. Do končne rekonstrukcije tovarne čakajo ves delovni kolektiv tovarne cementa in salonita v Anhovem še velike in težke naloge. Mnogo truda bo treba še vložiti v delo, če bodo hoteli ostrvariti svoje načrte.

Kljub temu, da imajo težave pri sedanjih proizvodnji na zastarelem strojnem parku in ob iztrošeni mehanizaciji, pa svoj proizvodni plan kljub vsem težavam le dosega in celo presegajo. Tako so proizvodnjo salonita v zadnjih petih letih zvišali za več kot 100 odstotkov, ne da bi pri tem povečali svojo delovno silo. Letos bodo proizvedli 4 milijone 800 tisoč ton-metrov salonita, kar je za 1 milijon tm več, kot predvideva njihov letošnji proizvodni načrt. V prvem polletju so proizvodnjo salonita presegli za 17 odstotkov — celotni letni plan te proizvodnje pa bodo dosegli že v drugi polovici oktobra.

Cetudi ne bodo letos izpolnili načrta proizvodnje cementa, ker posvečajo večjo skrb kvaliteti — pa bodo finančni plan podjetja ne samo izpolnili, ampak tudi presegli.

Tudi letni načrt izvoza salonita so že izpolnili. Izvozili bi ga morali 800.000 tm — izvozili pa so ga 1.273.000 tm, kar pomeni vrednost 283 milijonov deviznih dinarjev.

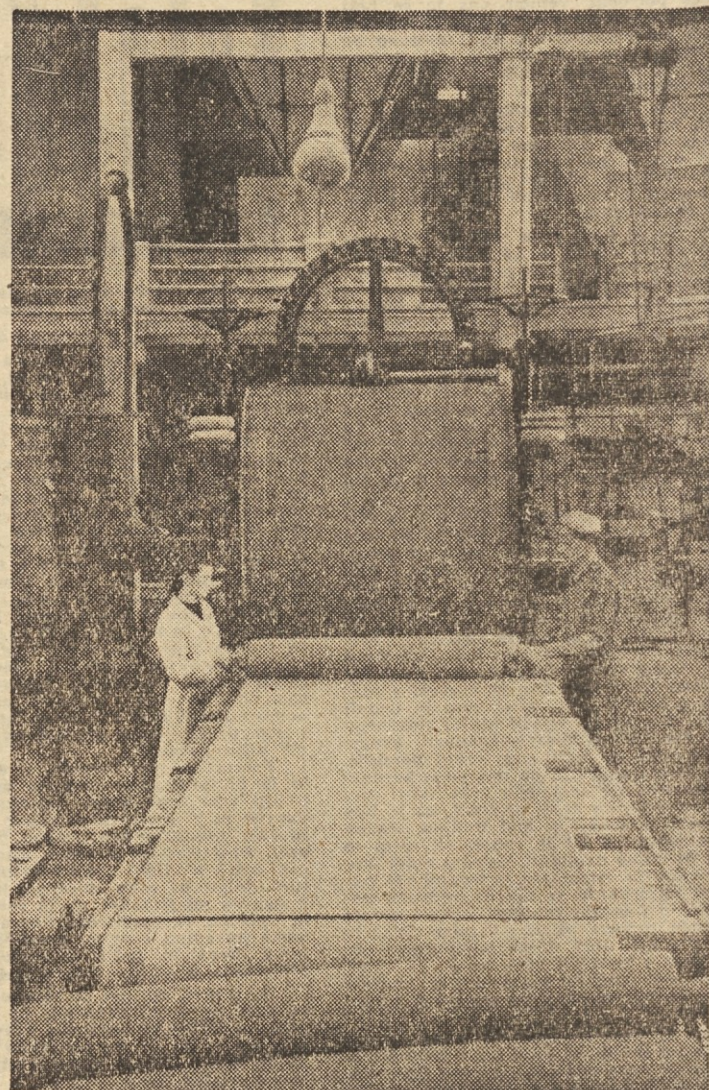
Svoje izdelke izvažata tovarna cementa in salonita na vse kontinente sveta. Vsi odjemalci so zadovoljni s kvaliteto. Ker pa morajo kvaliteto svojih izdelkov prilagoditi okusu kupcev, potrebujejo nujno nove stroje, ker na zastarelih napravah ni moč doseči še boljše kvalitete.

Svoje izdelke: cement, salonit, salonitne vodovodne cevi do premera enega metra, strešni material — valovite in ravne plošče itd. prodajata tovarna cementa in salonita »15. september« doma in izvažata v Madžarsko, Poljsko, Vzh. Nemčijo, Norveško, Holandijo, Malajo, Ceylon, Libanon, Arabijo, Pakistan, Ameriko itd. Posebno veliko cementa izvažajo v Italijo.

Cepprav je v njihovi tovarni zaposlenih 1200 delavcev in nameščencev, jim kljub temu primanjkuje delovna sila, kajti ženske delovne sile ne sme-

jo zaposliti pri nočnem delu. Delajo namreč v treh izmenah po 8 ur. Stroji v tovarni cementa in salonita v Anhovem tečejo noč in dan. Pri delovni sili pa imajo še ta problem, da je pri njih zaposlena večina takšnih delavcev, ki imajo košček zemlje doma, katero obdelujejo v svojem prostem času. Tako se delavci ne morejo doma dovolj odpočiti, kar se potem seveda pozna pri delu v tovarni. Storitnost takšnih delavcev je vse-kakor manjša, kot bi sicer lahko bila, če bi prišli sveži ter spočiti na delo.

Drugače pa so medsebojni odnosi strokovnega kadra in delavcev zelo dobri, kar se pozna tudi pri razvoju tovarne. V 12 letih je kolektiv tovarne cementa in salonita v Anhovem pokazal izreden napredek pri svojem razvoju in pri delu, saj vedno izpolnjuje vse dnevne naloge. Odkar pa so nagrajevani po delovnem učinku, se je sprostila pri njih tudi tista delovna sila, ki je bila prej morda zapostavljena in dosega ves kolektiv vsak dan boljše uspehe. Sistem novega načina nagrajevanja pa še izpopolnjujejo, tako da bo resnično vsak član

vem pa ni zapostavljena niti skrb za delovnega človeka. Vodstvo tovarne in skupnost si dosledno prizadevajo dvig-

njihovega kolektiva stanovanjski blok v Kanalu ter v Novi Gorici. Ze prihodnje leto pa bodo začeli z gradnjo večjega stanovanjskega objekta, v katerega bodo v prtiličju postavili trgovske lokale.

Z vsemi temi delovnimi uspehi in nekaterimi problemi je letos dočakala tovarna cementa in salonita »15. september« v Anhovem občinski praznik komunalne skupnosti Kanala in 12. obletnico, ko so obvarovali svojo tovarno pred izropanjem. Ob tem pomembnem prazniku pa bodo ob enem počastili tudi 40. obletnico KPJ in SKOJ.

Jutri, v nedeljo 20. septembra bo v sejni dvorani ObLO Kanal slavnostno zasedanje občinskega ljudskega odbora Kanal in delavskega sveta podjetja »15. september« An-hovo. Po tej slavnostni seji pa bodo svečano odprli nov delavski dom v Desklah ter ga izročili v upravljanje delovnemu kolektivu. Svoj občinski praznik in 40. obletnico KPJ ter SKOJ pa bodo proslavljali vse do 4. oktobra. V ta namen so pripravili že zelo obširen program kulturnih prireditev, na katerih bodo sodelovali razen domačega delavskega prosvetnega društva »Svoboda« še Slovensko narodno gledališče iz Trsta, Gorjsko gledališče, Tolminsko gledališče, DPD »Svoboda« Zasavje iz Trbovelj, domača godba na pihala in številni recitatorji. Otvoritve delavskega doma v Desklah pa se bo udeležil tudi predsednik republiške zveze »Svoboda« Ivan Regent. Spored prireditve v okviru občinskega praznika občine Kanal je naslednji:

SPORED PRIREDITEV ob prazniku kanalske občine ter Tovarne cementa in salonita Anhovo

- 19. IX. ob 19. uri: Taborni ogenj na planjavi pod Goljevico z godbo in petjem
- 20. IX. ob 6. uri: Budnica
- ob 9. uri: Slavnostna seja Občinskega ljudskega odbora Kanal in delavskega sveta »15. september« — Anhovo
- ob 10. uri: Otvoritev delavskega doma v Desklah, govor tov. Ivana Regenta, odkritje spominske plošče, razvitje prapora DPD »Svoboda« z vmesnimi nastopi godbe na pihala, pevskega zbora in recitatorjev
- ob 17. uri: Slavnostna otvoritvena predstava Cankarjeve drame »Hlapci« DPD »Svoboda« An-hovo
- Po predstavi prosta zabava s plesom.
- 21. IX. ob 20. uri: »Hlapci«, ponovitev
- 22. IX. ob 20. uri: Holkov pravljica igra »Pepelka«, Slovensko narodno gledališče Trst
- 23. IX. ob 10. uri: »Pepelka«, matineja za šolo in mladino
- ob 20. uri: Tavčarjeva fantazija »Pekel je vendar pek«l, Slovensko narodno gledališče Trst
- 26. IX. ob 20. uri: Ladislav Fodor: »Matura«, DPD »Svoboda« Zasavje — Trbovlje
- 30. IX. ob 20. uri: Maugham Somerset »Sveti plamen«, Gorjsko gledališče
- 3. X. ob 20. uri: Frank Leonhardova mladinska igra »Jezusovi apostoli«, Tolminsko gledališče
- 4. X. ob 20. uri: Celovečerni koncert godbe na pihala, DPD »Svoboda« Anhovo
- ob 22. uri: Slavnostni zaključek 14-dnevnega kulturnega programa.

ter postavili straže iz svojih vrst, ki so preprečile italijanskim oblastnim organom, da bi svojo namero izpeljali do konca. Kljub temu, da so bili stroji v njihovi tovarni že zastareli ter iztrošeni — vendar so bili njihovi in tega jim ne more nihče odvzeti. Zato so si obletnico tega pomembnega dogodka izbrali za svoj poseben praznik, ki ga praznuje vsa kanalska občina.

Prva leta v novih pogojih dela so bila težka. Kot rečeno so dobili zapuščino v obliki zastarelih strojev. Razen tega je tovarno zapustil še strokovni kader, ki je bil sestavljen iz Italijanov, ter odšel v Gorico. Zavedni in pošteni slovenski delavci, ki so ostali v zanemarjeni tovarni, so začeli počasi životariti. Tako so več ali manj životarili vse do tistega dne, ko je prevzel tovar-

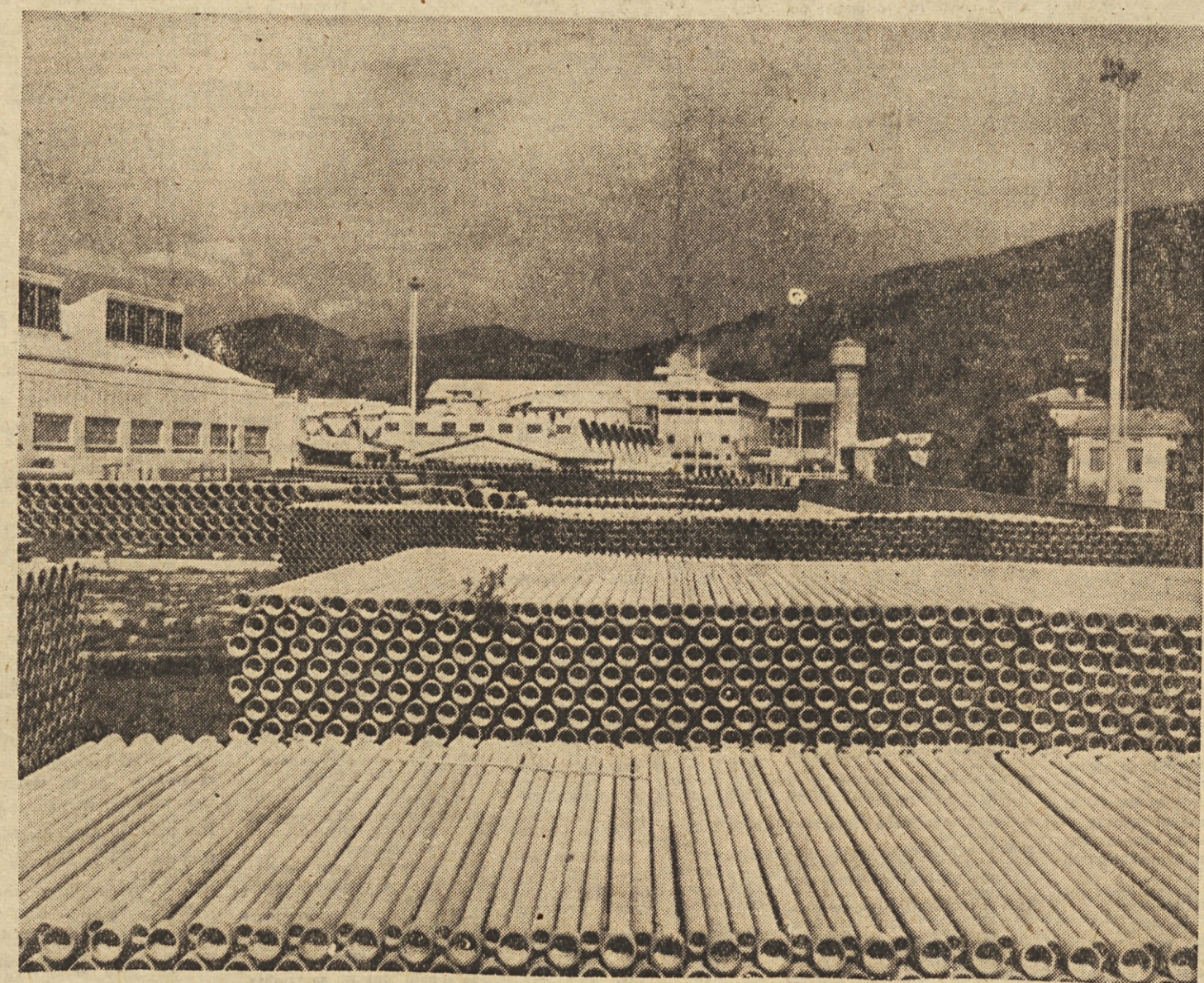
Najprej so obnovili zgradbe in poslopja. Toda v teh novih zgradbah je še vedno zastarela mehanizacija. Delavski svet je sprejel sklep, da obnovijo tudi stroje, saj je takšno popravilno delo po izdelkih te tovarne, da niti ne morejo zadovoljiti vseh svojih odjemalcev. Razen tega pa so tudi pogoji dela na zastarelih strojih veliko bolj težki. Zato je bilo treba napraviti korak naprej v pogledu rekonstrukcije tovarne cementa in salonita »15. september« v Anhovem.

Za novo rekonstrukcijo, ki jih bo stala približno 1 milijardo 180 milijonov din, so načrte že naredili. Po teh načrtih bodo zgradili nove peči in postavili nova skladišča za mavec in žlindro. Nadalje bodo mehanizirali proizvodnjo v njihovem kamnolomu. Kupili bodo nov mlin, s katerim bodo

delovnega kolektiva tovarne cementa in salonita v Anhovem plačan po uspehu in prizadevanju, ki ga vložijo kot posameznik v delo ter v celoten uspeh tovarne.

V tovarni cementa in salonita »15. september« v Anho-

GRADBENO PODJETJE »PRIMORJE« IZ AJDOVSCINE PREVZEMA VSE VEČJA DELA

SAMI SKRBIJO ZA SVOJ STROKOVNI KADER

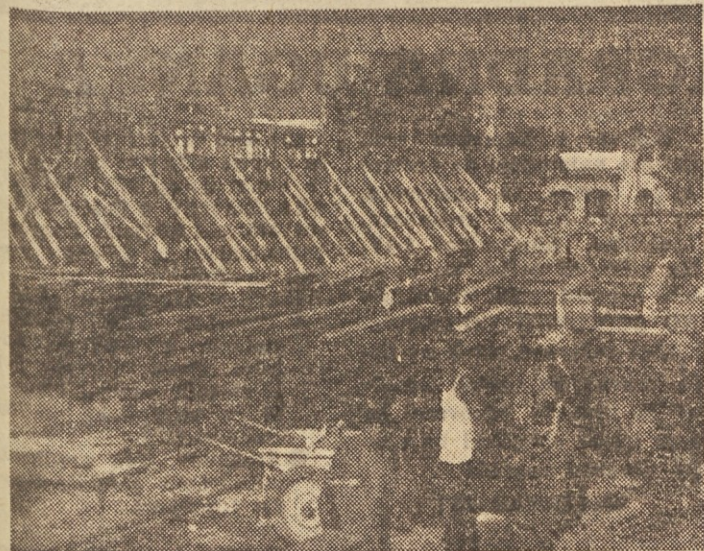
Gradbeno podjetje »Primorje« iz Ajdovščine je eno izmed tistih podjetij, ki se ni uveljavilo samo v svojem okolju, ampak je znano že po vsej Sloveniji. Predvsem prevzema dela pri cestnih gradnjah in industrijskih visokogradnjah. Ker so se specializirali na ti dve vrsti gradenj imajo toliko naročil, da jih skoraj ne zmorejo, čeprav imajo v sezoni zaposlenih tudi 1300 delavcev, drugače pa 1100. V koprskem in goriškem okraju ni visoko gradnje, na kateri ne bi delalo podjetje »Primorje«. Prevzemajo pa dela tudi v ostalih krajih Slovenije. Prav tako sodeluje gradbeno podjetje »Primorje« pri gradnji

boljšanjem vremenskih pogojev. Razen tega so sprejeli nova gradbena dela — med drugim gradijo v Ajdovščini tudi novo predilnico v okviru obnovitvenih del tamkajšnje tekstilne tovarne. Trenutno imajo 10 večjih gradbenih enot ali gradbišč ter še manjše pomožne enote. Značilno za gradbeno podjetje »Primorje« je to, da sami skrbijo za svoj strokovni kader. Menda je to edino gradbeno podjetje v Sloveniji, ki ima v uku kar 200 vajencev. Razen tega pa še stipendirajo nekaj študentov na srednjih in višjih šolah, ker jim primanjkuje tehničnega kadra. Posebno skrb vlaga grad-

njeni v razne športne krožke ter društva. Tako gojijo pri njih balinanje, kegljanje, strelstvo, roket, odbojko in šah. Prav zdaj so organizirali v podjetju svoj prvi športni dan, na katerem so se pomerili med sabo v vseh teh panogah. Tako tekmuje v balinanju, streljanju, kegljanju, roketu in v šahu nad 80 članov kolektiva. Sodelujejo pa razen tega še več ali manj na vseh ostalih delavskih igrah, ki jih prireja bodisi občinski ali okrajni sindikalni svet.

Tako živijo člani delovnega kolektiva gradbenega podjetja »Primorje« iz Ajdovščine kaj pestro in se ne izgublajo samo v svojem težkem delu.

Njihovo geslo je: po naporu in trudnem delu — vedra in zdrava zabava samo lahko koristil!

Del gradbišča nove predilnice v Ajdovščini

ceste preko Trojan. Nič čudnega ni, če se je zaradi velikega števila gradenj, ki jih je prevzelo to podjetje, pojavil pri njih problem pomanjkanja delovne sile. To pomanjkanje se je še toliko bolj odražalo, ker vse do nedavnega niso imeli potrebne mehanizacije, oziroma je bila ta zelo pomanjkljiva. Letos pa so vložili v mehanizacijo za nizke in visoke gradnje že ogromno svojih sredstev in so med drugim kupili tudi velik žerjav za visokogradnje. Z novim načinom nagrajevanja po učinku pa jim je uspelo prikleniti tudi delovno silo, kar se odraža v uspehu pri delu.

Z izpolnitvijo plana v prvem polletju letošnjega leta sicer niso povsem na tekočem in ga niso izpolnili iz objektivnih razlogov. Predvsem jim je letos pri delih nagajalo vreme, ker jih je dež neprestano oviral. Razen tega pa so v prvem polletju v glavnem opravljali le zaključna dela, ki so jih prevzeli že lani.

Za razliko od prvega polletja pa kaže, da bodo v drugem polletju imeli več uspeha in bodo letni plan gradenj že ne presegli, pa vsaj dosegli. Pri tem se opirajo v veliki meri na okrepitev delovne sile, računajo pa tudi z iz-

beno podjetje »Primorje« za zvišanje družbenega standarda svojih delavcev. Doslej so vložili za dvig standarda že preko 10 milijonov din, predvsem v gradnje stanovanj. V Ajdovščini nameravajo graditi samsko naselje za okoli 150 delavcev. Na manjših gradbiščih pa so postavili barake, kjer imajo delavci vsaj svoja ležišča.

Zidarsko delo je težko delo in so morda gradbinci potrebniki še posebnega oddiha, kjer naj bi se resnično odpočili od naporenega dela. Tega so se zavedali tudi pri gradbenem podjetju »Primorje«. Zato so organizirali kar dva počitniška domova za svoje delavce: v Omišlju in Ankaranu. Ugodnosti oddiha v teh dveh domovih se je letos poslužilo že nad 200 delavcev, ki so si za sorazmerno majhen prispevek pridobili svežih moči za večja dela, ki jih čakajo zdaj v drugi polovici leta.

Clovek bi morda mislil, da po naporu in trudnem delu člani kolektiva gradbenega podjetja sploh ne mislijo na drugo, kot na zasluženi počitek v postelji. Pri gradbenem podjetju »Primorje« pa to ne drži. Člani njihovega kolektiva se živo zanimajo za šport in so vča-

AVTOMOBIL

KI ZDRUŽUJE ELEGANCO
S TEHNIČNO DOVRŠENOSTJO

AVTOMOBIL

ZA SLUŽBENA POTOVANJA
IN IZLETE, S KATERIM
SO TUDI DOLGA POTOVANJA
PRIJETNA

CENE ZNIŽANE

PROSPEKTE
IN VSA POJASNILA
DOBITE V ZASTOPSTVU

SERVISNA SLUŽBA
NADOMESTNI DELI ZAGOTOVLJENI!

Autocommerce

LJUBLJANA, TITOVA CESTA 34

SADNO LIKERSKI KOMBINAT

»Fructal« - iz Ajdovščine

RAZSTAVLJA NA ZAGREBSKEM VELESEJMU

Ko smo si minule dni ogledovali zagrebški velesej, nas je radovednost pripeljala tudi v paviljon številka 5, kjer ima razstavljeno blago živilska industrija. Našo pozornost je takoj pritegnil lično opremljen razstaveni prostor »Fructala« — sadno likerskega kombinata iz Ajdovščine, ki ima svoje proizvode razstavljene na 75 kvadratnih metrih površine.

Po razstavnih predmetih »Fructala« smo morali ugotoviti, da je sadno likerski kombinat iz Ajdovščine v zadnjih letih zelo napredoval tako v kakovosti in praktičnosti opreme kot pa številčnosti svojih proizvodov. Najrazličnejše marmelade, džeme, kompote prodajajo od najmanjših do največjih doz. Nekdaj je bila njihova marmelada v lesenih

zabojčkih — danes je v posebnih kartonskih škatlah s pokrovom, tako da lahko po uporabi škatlo zaprejo. Njihov glavni proizvod pa je vseakor paradižnikova mezga, ki jo prodajajo bodisi v tubah, bodisi v obliki konserv. Seveda ne smemo pozabiti na sadne sokove, ki se vse bolj uveljavljajo med potrošniki brezalkoholnih pijač. Primat med temi pijačami drži vseakor borovničev biser, pa tudi moštek in jabi sta priljubljena.

Predstavniki »Fructala« nas je opozoril na novost, ki jo je pripravila njihova tovarna za izletnike in turiste. Marmelado so začeli prodajati v tubah, ki so mnogo bolj praktične, kot so konzerve. Nič več se ne bo treba jeziti z odpiranjem konserv — izletnik

bo enostavno iztisnil iz tube marmelado na kruh in si v pol minute pripravil okusno malico. Vse to smo videli v paviljonu »Fructala« na zagrebškem velesejmu in nič se nismo čudili, da je prav pred njihovim razstavnim prostorom vedno mnogo obiskovalcev velesejma, posebno še gospodinj, ki se živo zanimajo za vse proizvode tega podjetja.

Ko smo po ogledu razstavnega prostora »Fructala« sedli v njihov buffet, je ob čašici odličnih »Fructalovih« likerjev stekel pogovor tudi o različnih problemih njihovega kombinata.

»Prej, ko ste si ogledovali razstavne predmete, sem vas pozabil opozoriti še na neko novost, ki jo je pripravila naša tovarna za gospodinjne,« nas

nil. To težnjo kažejo predvsem pri pocenitvi brezalkoholnih pijač — pri sadnih sokovih, ki so razmeroma še dragi.

»V tem pogledu smo že naredili dober korak naprej. Naročili smo koncentratore za sadne sokove, ki ga v kratkem pričakujemo. Koncentrator bo odločilno vplival ne samo na proizvodnjo sadnih sokov, temveč tudi na ceno. Koncentrirane sadne sokove bo lahko po potrebi razredčil vsak potrošnik sam s sodo.«

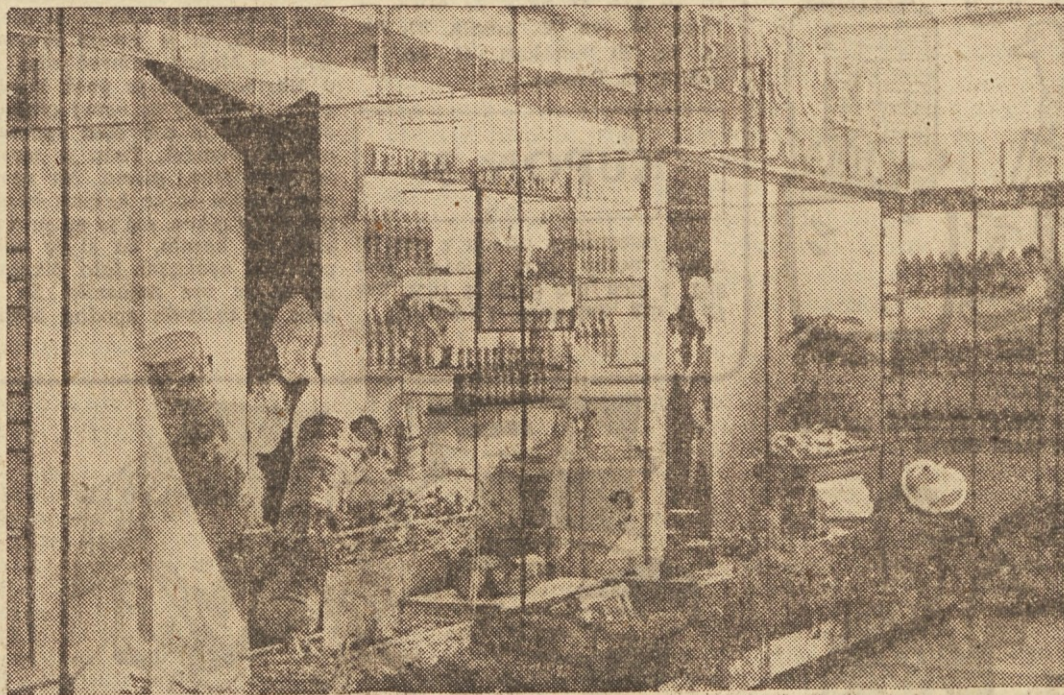
Drug tak ukrep za pocenitev sadnih sokov pa je ta, da je »Fructal« določil sam malo prodajno ceno sadnim sokovom in bo ta cena odslej napisana na embalaži. Seveda bo tovarna dajala prodajalcem gotov odstotek rabata. Doslej so namreč prodajalci sami »nabijali« marže na sadne sokove in tako so bili le-ti neke cenejši, drugje dražji.

Značilno za proizvodnjo sadnih sokov doslej je bilo to, da je bila le-ta večja kot potrošnja. Krivda za to leži v našem gostinstvu, ki je pokazalo premalo interesa za prodajo sadnih sokov. Kljub temu pa jih tovarna »Fructal« proda vedno več in več, saj postajajo sadni sokovi vse bolj priljubljeni med potrošniki in ljubitelji brezalkoholnih pijač.

Kolektiv sadno-likerskega kombinata »Fructal« iz Ajdovščine pa je tudi mnenja, da bi propagiranje za večjo uporabo sadnih sokov morale prav tako resno prevzeti organizacije za borbo proti alkoholizmu. Sadni sokovi niso samo osvežujoča in dobra pijača, temveč so zdravi, saj vsebujejo vrsto vitaminov, katerih pomanjkanje bo občutili posebno v zimskem času, ko ni sezona sadja ter zelenjave.

Na prodajno ceno vseh »Fructalovih« proizvodov pa bi občutno vplivala pocenitev embalaže, ki je tudi mnenja, da bi propagiranje za večjo uporabo sadnih sokov morale prav tako resno prevzeti organizacije za borbo proti alkoholizmu.

Tako smo na kratko nanašali tudi nekaj problemov, ki jih mora reševati kolektiv sadno-likerskega kombinata iz Ajdovščine dnevno. Nekatere rešuje bolj ali manj uspešno, pri mnogih pa je rešitev odvisna tudi od zunanjih faktorjev. Naj bo tako ali tako, prepričani smo, da bo znal kolektiv »Fructala« delati še vnaprej tako dobro, kot je delal doslej, saj je njihov kombinat eden izmed važnih členov v verigi živilske industrije, kar se je videlo tudi na zagrebškem velesejmu, saj so na njem prodali letošnjo proizvodnjo brezalkoholnih pijač. Prav tako tudi proizvodnjo marmelade, dočim je bilo zanimanje za alkoholne pijače nekaj manjše.

UPRAVNI ODBOR

Tekstilne tovarne Ajdovščina v Ajdovščini

razpisuje delovno mesto

finančnega vodje

Pogoj: Višja ekonomska šola z najmanj 5-letno prakso kot samostojni računovodja v industrijskem podjetju — ali ustrezajoča strokovna izobrazba z večletno prakso kot samostojni računovodja v industrijskem podjetju.

Plača po tarifnem pravilniku. Nastop službe po dogovoru.

Pismene ponudbe pošljite na upravo podjetja do 15. oktobra 1959.

Upravni odbor

Lesno industrijskega podjetja — Postojna

razpisuje sledeči delovni mesti:

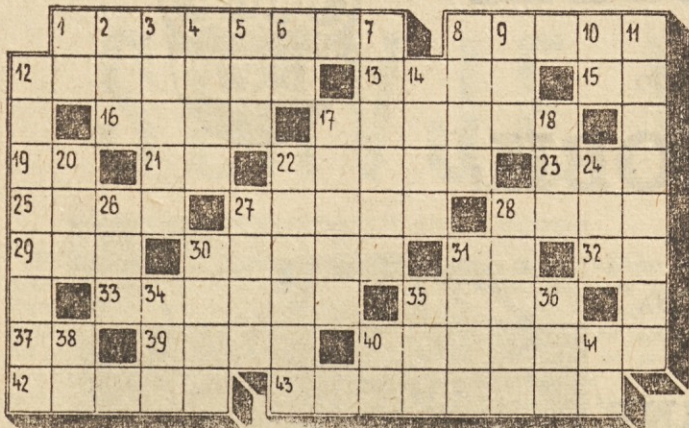
1. ŠEFA PRIPRAVE DELA,
2. VODJO GALANTERIJSKEGA ODDELKA

Pogoji: za šefa priprave dela, srednja tehnična šola s 5-letno prakso v lesni industriji ali delovodska šola s 5-letno prakso v industriji;

za vodjo galanterijskega oddelka: srednja tehnična šola s 5-letno prakso v lesni industriji ali delovodska šola s 5-letno prakso v galanterijskih ali mizarskih obratih.

Mesečni prejemki so določeni po tarifnem pravilniku podjetja. — Ponudbe z navedbo dosedanje prakse in časom službovanja ter ostalimi podatki pošljite do 15. oktobra 1959 na naslov »LIP POSTOJNA«.

Za razvedrilo in kratek čas

KRIŽANKA STEV. 31

Vodoravno: 1. snov, ki jo uporabljajo pri predelavi živalske kože v usnje, 8. starinsko letovišče v Slovenskem Primorju, 12. opora, 13. geometrijski lik, 15. staroegipčansko bo-

žanstvo, 16. najmanjši delec snovi, 17. vrsta žlahtnega plina, 19. krajevni prislov, 21. predlog, 22. majhne prevare, 23. naplacho, 25. področje, na katerem se razprostira oblast občinske ali vaške samouprave v Srbiji in Vojvodini, 27. šolsko pisalo, 28. od morja oddan kos kopne zemlje, 29. primi-

tivno obdelovanje zemlje, 30. izdirati, puliti, 31. enaka soglasnika, 32. pritrdilnica, 33. glavno mesto sosedne države, 35. starogrški bog uničujočih vojn, 37. kazalni zaimek, 39. vrata v plotu (množ.), 40. tožiti, naznanjati, 42. krajevno ime za Trojo, 43. odpadniki.

Navpično: 1. enaka soglasnika, 2. površinski sloj Zemlje, 3. vrtljivi del elektromotorja, 4. tam, 5. uživam hrano, 6. začetnici imena in priimka našega največjega umrlega pisatelja, 7. spojine s kisikom, 8. konj pritlikave vrste, 9. del volovske vprege, 10. ploskovna mera, 11. dovajati vodo, 12. postati star, 14. velika tekoča voda, 17. otok v Sredozemlju, 18. perje pri repi ali korenju, 20. vrtna hišica, 22. športni vaditelj, 24. družinska skupnost, 26. ženski glas, 27. ozemlje, ki ima tla iz luknjičavega apnenca in je zato vedno sušno, 28. posteljno pokrivalo, 30. žilavo drevesce, ki raste navadno v živih mejah, 31. ne cenjen, 34. vrsta zemlje, 35. pozdrav starih Rimljanov, 38. del čebelarjeve gnezda, 39. vrsta piva, 40. osebni zaimek, 41. osebni zaimek.

NAŠA NAGRADNA UGANKA

Reševalcem slikovnih ugank tokrat posredujemo posnetek tovarne, ki je med našimi ljudmi dobro poznana. V tej tovarni, ki stoji v industrijskem kraju na Gorenjskem, izdelujejo predvsem razne izdelke, ki jih kolesarji in vozniki motornih vozil nikakor ne bi mogli pogrešati. Odgovorite nam:

- Kje je tovarna, ki jo kaže naš posnetek?
- Naštejte najvažnejše izdelke tega podjetja.

Rešitve s kuponom nam pošljite najpozneje do prihoda njegove četrtke, 23. septembra, na naslov našega uredništva, Ljubljana, Kopitarjeva 2-IV. Na pisemski ovitek ne pozabite napisati: »ZA NAGRADNO SLIKOVNO UGANKO«.

Med reševalci, ki nam bodo pravočasno poslali popolne in pravilne odgovore, bo žreb izbral enega, ki bo prejel denarno nagrado

5000 DINARJEV!

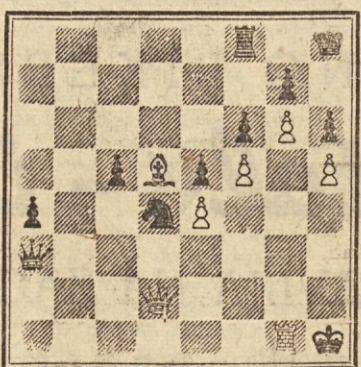
Ko smo žrebali rešitve naše zadnje slikovne ugank, se je sreča nasmehnila MIRKU BRAJKOVIČU s Celovške ceste 246 v Ljubljani. Nagrado 5000 dinarjev najdvigne v našem uredništvu.

Pravilen odgovor se glasi: • Posnetek kaže gradnjo stolpnice v Savskem naselju. Postavili bodo pet 14-etažnih »nebotičnikov«, ki bo vsak imel po 56 stanovanj.

• Stolpnice zida gradbeno industrijsko podjetje Gradis Ljubljana.

Kombinirajmo

STEV. 34

Beli na potezi dobi

Beli: Kh1, Dd2, Tg1, Ld5, Pe4, f5, g6, h5 (8).

Črni: Kh8, Da3, Tf8, Sd4, Pa4, c5, e5, f6, g7, h6 (10).

Beli ima kar dva kmeta manj (oba črna prostaka nimata na poti do nove dame nobene pregraje pred seboj) in kralja močno na prepihu. Toda, ima potezo, in kar je še važnejše, črni kralj stoji v patu. Ali te ugodne okoliščine resnično ni mogoče izrabiti? Pogledajte in poskusite!

REŠITEV KRIŽANKE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Vodoravno: 1. galoše, 2. modras, 11. rr, 12. malarija, 15. po, 16. Ana, 18. lamele, 19. gel, 20. do, 22. neto, 23. deli, 24. akt, 25. ro, 26. Ero, 27. Sava, 29. Mirk, 31. Nika, 34. iva, 35. kokila, 37. dir, 38. ta, 39. korakati, 41. ne, 42. orbita, 43. Santos.

KUPON 31

Rešitev: 1. Dn6; šah, g: h 2 g7; šah, h: b 3 g7; šah, d: f 4 g7; šah, e: f 5 g7; šah, f: g 6 g7; šah, g: h 7 g7; šah, h: a 8 g7; šah, a: b 9 g7; šah, b: c 10 g7; šah, c: d 11 g7; šah, d: e 12 g7; šah, e: f 13 g7; šah, f: g 14 g7; šah, g: h 15 g7; šah, h: a 16 g7; šah, a: b 17 g7; šah, b: c 18 g7; šah, c: d 19 g7; šah, d: e 20 g7; šah, e: f 21 g7; šah, f: g 22 g7; šah, g: h 23 g7; šah, h: a 24 g7; šah, a: b 25 g7; šah, b: c 26 g7; šah, c: d 27 g7; šah, d: e 28 g7; šah, e: f 29 g7; šah, f: g 30 g7; šah, g: h 31 g7; šah, h: a 32 g7; šah, a: b 33 g7; šah, b: c 34 g7; šah, c: d 35 g7; šah, d: e 36 g7; šah, e: f 37 g7; šah, f: g 38 g7; šah, g: h 39 g7; šah, h: a 40 g7; šah, a: b 41 g7; šah, b: c 42 g7; šah, c: d 43 g7; šah, d: e 44 g7; šah, e: f 45 g7; šah, f: g 46 g7; šah, g: h 47 g7; šah, h: a 48 g7; šah, a: b 49 g7; šah, b: c 50 g7; šah, c: d 51 g7; šah, d: e 52 g7; šah, e: f 53 g7; šah, f: g 54 g7; šah, g: h 55 g7; šah, h: a 56 g7; šah, a: b 57 g7; šah, b: c 58 g7; šah, c: d 59 g7; šah, d: e 60 g7; šah, e: f 61 g7; šah, f: g 62 g7; šah, g: h 63 g7; šah, h: a 64 g7; šah, a: b 65 g7; šah, b: c 66 g7; šah, c: d 67 g7; šah, d: e 68 g7; šah, e: f 69 g7; šah, f: g 70 g7; šah, g: h 71 g7; šah, h: a 72 g7; šah, a: b 73 g7; šah, b: c 74 g7; šah, c: d 75 g7; šah, d: e 76 g7; šah, e: f 77 g7; šah, f: g 78 g7; šah, g: h 79 g7; šah, h: a 80 g7; šah, a: b 81 g7; šah, b: c 82 g7; šah, c: d 83 g7; šah, d: e 84 g7; šah, e: f 85 g7; šah, f: g 86 g7; šah, g: h 87 g7; šah, h: a 88 g7; šah, a: b 89 g7; šah, b: c 90 g7; šah, c: d 91 g7; šah, d: e 92 g7; šah, e: f 93 g7; šah, f: g 94 g7; šah, g: h 95 g7; šah, h: a 96 g7; šah, a: b 97 g7; šah, b: c 98 g7; šah, c: d 99 g7; šah, d: e 100 g7; šah, e: f 101 g7; šah, f: g 102 g7; šah, g: h 103 g7; šah, h: a 104 g7; šah, a: b 105 g7; šah, b: c 106 g7; šah, c: d 107 g7; šah, d: e 108 g7; šah, e: f 109 g7; šah, f: g 110 g7; šah, g: h 111 g7; šah, h: a 112 g7; šah, a: b 113 g7; šah, b: c 114 g7; šah, c: d 115 g7; šah, d: e 116 g7; šah, e: f 117 g7; šah, f: g 118 g7; šah, g: h 119 g7; šah, h: a 120 g7; šah, a: b 121 g7; šah, b: c 122 g7; šah, c: d 123 g7; šah, d: e 124 g7; šah, e: f 125 g7; šah, f: g 126 g7; šah, g: h 127 g7; šah, h: a 128 g7; šah, a: b 129 g7; šah, b: c 130 g7; šah, c: d 131 g7; šah, d: e 132 g7; šah, e: f 133 g7; šah, f: g 134 g7; šah, g: h 135 g7; šah, h: a 136 g7; šah, a: b 137 g7; šah, b: c 138 g7; šah, c: d 139 g7; šah, d: e 140 g7; šah, e: f 141 g7; šah, f: g 142 g7; šah, g: h 143 g7; šah, h: a 144 g7; šah, a: b 145 g7; šah, b: c 146 g7; šah, c: d 147 g7; šah, d: e 148 g7; šah, e: f 149 g7; šah, f: g 150 g7; šah, g: h 151 g7; šah, h: a 152 g7; šah, a: b 153 g7; šah, b: c 154 g7; šah, c: d 155 g7; šah, d: e 156 g7; šah, e: f 157 g7; šah, f: g 158 g7; šah, g: h 159 g7; šah, h: a 160 g7; šah, a: b 161 g7; šah, b: c 162 g7; šah, c: d 163 g7; šah, d: e 164 g7; šah, e: f 165 g7; šah, f: g 166 g7; šah, g: h 167 g7; šah, h: a 168 g7; šah, a: b 169 g7; šah, b: c 170 g7; šah, c: d 171 g7; šah, d: e 172 g7; šah, e: f 173 g7; šah, f: g 174 g7; šah, g: h 175 g7; šah, h: a 176 g7; šah, a: b 177 g7; šah, b: c 178 g7; šah, c: d 179 g7; šah, d: e 180 g7; šah, e: f 181 g7; šah, f: g 182 g7; šah, g: h 183 g7; šah, h: a 184 g7; šah, a: b 185 g7; šah, b: c 186 g7; šah, c: d 187 g7; šah, d: e 188 g7; šah, e: f 189 g7; šah, f: g 190 g7; šah, g: h 191 g7; šah, h: a 192 g7; šah, a: b 193 g7; šah, b: c 194 g7; šah, c: d 195 g7; šah, d: e 196 g7; šah, e: f 197 g7; šah, f: g 198 g7; šah, g: h 199 g7; šah, h: a 200 g7; šah, a: b 201 g7; šah, b: c 202 g7; šah, c: d 203 g7; šah, d: e 204 g7; šah, e: f 205 g7; šah, f: g 206 g7; šah, g: h 207 g7; šah, h: a 208 g7; šah, a: b 209 g7; šah, b: c 210 g7; šah, c: d 211 g7; šah, d: e 212 g7; šah, e: f 213 g7; šah, f: g 214 g7; šah, g: h 215 g7; šah, h: a 216 g7; šah, a: b 217 g7; šah, b: c 218 g7; šah, c: d 219 g7; šah, d: e 220 g7; šah, e: f 221 g7; šah, f: g 222 g7; šah, g: h 223 g7; šah, h: a 224 g7; šah, a: b 225 g7; šah, b: c 226 g7; šah, c: d 227 g7; šah, d: e 228 g7; šah, e: f 229 g7; šah, f: g 230 g7; šah, g: h 231 g7; šah, h: a 232 g7; šah, a: b 233 g7; šah, b: c 234 g7; šah, c: d 235 g7; šah, d: e 236 g7; šah, e: f 237 g7; šah, f: g 238 g7; šah, g: h 239 g7; šah, h: a 240 g7; šah, a: b 241 g7; šah, b: c 242 g7; šah, c: d 243 g7; šah, d: e 244 g7; šah, e: f 245 g7; šah, f: g 246 g7; šah, g: h 247 g7; šah, h: a 248 g7; šah, a: b 249 g7; šah, b: c 250 g7; šah, c: d 251 g7; šah, d: e 252 g7; šah, e: f 253 g7; šah, f: g 254 g7; šah, g: h 255 g7; šah, h: a 256 g7; šah, a: b 257 g7; šah, b: c 258 g7; šah, c: d 259 g7; šah, d: e 260 g7; šah, e: f 261 g7; šah, f: g 262 g7; šah, g: h 263 g7; šah, h: a 264 g7; šah, a: b 265 g7; šah, b: c 266 g7; šah, c: d 267 g7; šah, d: e 268 g7; šah, e: f 269 g7; šah, f: g 270 g7; šah, g: h 271 g7; šah, h: a 272 g7; šah, a: b 273 g7; šah, b: c 274 g7; šah, c: d 275 g7; šah, d: e 276 g7; šah, e: f 277 g7; šah, f: g 278 g7; šah, g: h 279 g7; šah, h: a 280 g7; šah, a: b 281 g7; šah, b: c 282 g7; šah, c: d 283 g7; šah, d: e 284 g7; šah, e: f 285 g7; šah, f: g 286 g7; šah, g: h 287 g7; šah, h: a 288 g7; šah, a: b 289 g7; šah, b: c 290 g7; šah, c: d 291 g7; šah, d: e 292 g7; šah, e: f 293 g7; šah, f: g 294 g7; šah, g: h 295 g7; šah, h: a 296 g7; šah, a: b 297 g7; šah, b: c 298 g7; šah, c: d 299 g7; šah, d: e 300 g7; šah, e: f 301 g7; šah, f: g 302 g7; šah, g: h 303 g7; šah, h: a 304 g7; šah, a: b 305 g7; šah, b: c 306 g7; šah, c: d 307 g7; šah, d: e 308 g7; šah, e: f 309 g7; šah, f: g 310 g7; šah, g: h 311 g7; šah, h: a 312 g7; šah, a: b 313 g7; šah, b: c 314 g7; šah, c: d 315 g7; šah, d: e 316 g7; šah, e: f 317 g7; šah, f: g 318 g7; šah, g: h 319 g7; šah, h: a 320 g7; šah, a: b 321 g7; šah, b: c 322 g7; šah, c: d 323 g7; šah, d: e 324 g7; šah, e: f 325 g7; šah, f: g 326 g7; šah, g: h 327 g7; šah, h: a 328 g7; šah, a: b 329 g7; šah, b: c 330 g7; šah, c: d 331 g7; šah, d: e 332 g7; šah, e: f 333 g7; šah, f: g 334 g7; šah, g: h 335 g7; šah, h: a 336 g7; šah, a: b 337 g7; šah, b: c 338 g7; šah, c: d 339 g7; šah, d: e 340 g7; šah, e: f 341 g7; šah, f: g 342 g7; šah, g: h 343 g7; šah, h: a 344 g7; šah, a: b 345 g7; šah, b: c 346 g7; šah, c: d 347 g7; šah, d: e 348 g7; šah, e: f 349 g7; šah, f: g 350 g7; šah, g: h 351 g7; šah, h: a 352 g7; šah, a: b 353 g7; šah, b: c 354 g7; šah, c: d 355 g7; šah, d: e 356 g7; šah, e: f 357 g7; šah, f: g 358 g7; šah, g: h 359 g7; šah, h: a 360 g7; šah, a: b 361 g7; šah, b: c 362 g7; šah, c: d 363 g7; šah, d: e 364 g7; šah, e: f 365 g7; šah, f: g 366 g7; šah, g: h 367 g7; šah, h: a 368 g7; šah, a: b 369 g7; šah, b: c 370 g7; šah, c: d 371 g7; šah, d: e 372 g7; šah, e: f 373 g7; šah, f: g 374 g7; šah, g: h 375 g7; šah, h: a 376 g7; šah, a: b 377 g7; šah, b: c 378 g7; šah, c: d 379 g7; šah, d: e 380 g7; šah, e: f 381 g7; šah, f: g 382 g7; šah, g: h 383 g7; šah, h: a 384 g7; šah, a: b 385 g7; šah, b: c 386 g7; šah, c: d 387 g7; šah, d: e 388 g7; šah, e: f 389 g7; šah, f: g 390 g7; šah, g: h 391 g7; šah, h: a 392 g7; šah, a: b 393 g7; šah, b: c 394 g7; šah, c: d 395 g7; šah, d: e 396 g7; šah, e: f 397 g7; šah, f: g 398 g7; šah, g: h 399 g7; šah, h: a 400 g7; šah, a: b 401 g7; šah, b: c 402 g7; šah, c: d 403 g7; šah, d: e 404 g7; šah, e: f 405 g7; šah, f: g 406 g7; šah, g: h 407 g7; šah, h: a 408 g7; šah, a: b 409 g7; šah, b: c 410 g7; šah, c: d 411 g7; šah, d: e 412 g7; šah, e: f 413 g7; šah, f: g 414 g7; šah, g: h 415 g7; šah, h: a 416 g7; šah, a: b 417 g7; šah, b: c 418 g7; šah, c: d 419 g7; šah, d: e 420 g7; šah, e: f 421 g7; šah, f: g 422 g7; šah, g: h 423 g7; šah, h: a 424 g7; šah, a: b 425 g7; šah, b: c 426 g7; šah, c: d 427 g7; šah, d: e 428 g7; šah, e: f 429 g7; šah, f: g 430 g7; šah, g: h 431 g7; šah, h: a 432 g7; šah, a: b 433 g7; šah, b: c 434 g7; šah, c: d 435 g7; šah, d: e 436 g7; šah, e: f 437 g7; šah, f: g 438 g7; šah, g: h 439 g7; šah, h: a 440 g7; šah, a: b 441 g7; šah, b: c 442 g7; šah, c: d 443 g7; šah, d: e 444 g7; šah, e: f 445 g7; šah, f: g 446 g7; šah, g: h 447 g7; šah, h: a 448 g7; šah, a: b 449 g7; šah, b: c 450 g7; šah, c: d 451 g7; šah, d: e 452 g7; šah, e: f 453 g7; šah, f: g 454 g7; šah, g: h 455 g7; šah, h: a 456 g7; šah, a: b 457 g7; šah, b: c 458 g7; šah, c: d 459 g7; šah, d: e 460 g7; šah, e: f 461 g7; šah, f: g 462 g7; šah, g: h 463 g7; šah, h: a 464 g7; šah, a: b 465 g7; šah, b: c 466 g7; šah, c: d 467 g7; šah, d: e 468 g7; šah, e: f 469 g7; šah, f: g 470 g7; šah, g: h 471 g7; šah, h: a 472 g7; šah, a: b 473 g7; šah, b: c 474 g7; šah, c: d 475 g7; šah, d: e 476 g7; šah, e: f 477 g7; šah, f: g 478 g7; šah, g: h 479 g7; šah, h: a 480 g7; šah, a: b 481 g7; šah, b: c 482 g7; šah, c: d 483 g7; šah, d: e 484 g7; šah, e: f 485 g7; šah, f: g 486 g7; šah, g: h 487 g7; šah, h: a 488 g7; šah, a: b 489 g7; šah, b: c 490 g7; šah, c: d 491 g7; šah, d: e 492 g7; šah, e: f 493 g7; šah, f: g 494 g7; šah, g: h 495 g7; šah, h: a 496 g7; šah, a: b 497 g7; šah, b: c 498 g7; šah, c: d 499 g7; šah, d: e 500 g7; šah, e: f 501 g7; šah, f: g 502 g7; šah, g: h 503 g7; šah, h: a 504 g7; šah, a: b 505 g7; šah, b: c 506 g7; šah, c: d 507 g7; šah, d: e 508 g7; šah, e: f 509 g7; šah, f: g 510 g7; šah, g: h 511 g7; šah, h: a 512 g7; šah, a: b 513 g7; šah, b: c 514 g7; šah, c: d 515 g7; šah, d: e 516 g7; šah, e: f 517 g7; šah, f: g 518 g7; šah, g: h 519 g7; šah, h: a 520 g7; šah, a: b 521 g7; šah, b: c 522 g7; šah, c: d 523 g7; šah, d: e 524 g7; šah, e: f 525 g7; šah, f: g 526 g7; šah, g: h 527 g7; šah, h: a 528 g7; šah, a: b 529 g7; šah, b: c 530 g7; šah, c: d 531 g7; šah, d: e 532 g7; šah, e: f 533 g7; šah, f: g 534 g7; šah, g: h 535 g7; šah, h: a 536 g7; šah, a: b 537 g7; šah, b: c 538 g7; šah, c: d 539 g7; šah, d: e 540 g7; šah, e: f 541 g7; šah, f: g 542 g7; šah, g: h 543 g7; šah, h: a 544 g7; šah, a: b 545 g7; šah, b: c 546 g7; šah, c: d 547 g7; šah, d: e 548 g7; šah, e: f 549 g7; šah, f: g 550 g7; šah, g: h 551 g7; šah, h: a 552 g7; šah, a: b 553 g7; šah, b: c 554 g7; šah, c: d 555 g7; šah, d: e 556 g7; šah, e: f 557 g7; šah, f: g 558 g7; šah, g: h 559 g7; šah, h: a 560 g7; šah, a: b 561 g7; šah, b: c 562 g7; šah, c: d 563 g7; šah, d: e 564 g7; šah, e: f 565 g7; šah, f: g 566 g7; šah, g: h 567 g7; šah, h: a 568 g7; šah, a: b 569 g7; šah, b: c 570 g7; šah, c: d 571 g7; šah, d: e 572 g7; šah, e: f 573 g7; šah, f: g 574 g7; šah, g: h 575 g7; šah, h: a 576 g7; šah, a: b 577 g7; šah, b: c 578 g7; šah, c: d 579 g7; šah, d: e 580 g7; šah, e: f 581 g7; šah, f: g 582 g7; šah, g: h 583 g7; šah, h: a 584 g7; šah, a: b 585 g7; šah, b: c 586 g7; šah, c: d 587 g7; šah, d: e 588 g7; šah, e: f 589 g7; šah, f: g 590 g7; šah, g: h 591 g7; šah, h: a 592 g7; šah, a: b 593 g7; šah, b: c 594 g7; šah, c: d 595 g7; šah, d: e 596 g7; šah, e: f 597 g7; šah, f: g 598 g7; šah, g: h 599 g7; šah, h: a 600 g7; šah, a: b 601 g7; šah, b: c 602 g7; šah, c: d 603 g7; šah, d: e 604 g7; šah, e: f 605 g7; šah, f: g 606 g7; šah, g: h 607 g7; šah, h: a 608 g7; šah, a: b 609 g7; šah, b: c 610 g7; šah, c: d 611 g7; šah, d: e 612 g7; šah, e: f 613 g7; šah, f: g 614 g7; šah, g: h 615 g7; šah, h: a 616 g7; šah, a: b 617 g7; šah, b: c 618 g7; šah, c: d 619 g7; šah, d: e 620 g7; šah, e: f 621 g7; šah, f: g 622 g7; šah, g: h 623 g7; šah, h: a 624 g7; šah, a: b 625 g7; šah, b: c 626 g7; šah, c: d 627 g7; šah, d: e 628 g7; šah, e: f 629 g7; šah, f: g 630 g7; šah, g: h 631 g7; šah, h: a 632 g7; šah, a: b 633 g7; šah, b: c 634 g7; šah, c: d 635 g7; šah, d: e 636 g7; šah, e: f 637 g7; šah, f: g 638 g7; šah, g: h 639 g7; šah, h: a 640 g7; šah, a: b 641 g7; šah, b: c 642 g7; šah, c: d 643 g7; šah, d: e 644 g7; šah, e: f 645 g7; šah, f: g 646 g7; šah, g: h 647 g7; šah, h: a 648 g7; šah, a: b 649 g7; šah, b: c 650 g7; šah, c: d 651 g7; šah, d: e 652 g7; šah, e: f 653 g7; šah, f: g 654 g7; šah, g: h 655 g7; šah, h: a 656 g7; šah, a: b 657 g7; šah, b: c 658 g7; šah, c: d 659 g7; šah, d: e 660 g7; šah, e: f 661 g7; šah, f: g 662 g7; šah, g: h 663 g7; šah, h: a 664 g7; šah, a: b 665 g7; šah, b: c 666 g7; šah, c: d 667 g7; šah, d: e 668 g7; šah, e: f 669 g7; šah, f: g 670 g7; šah, g: h 671 g7; šah, h: a 672 g7; šah, a: b 673 g7; šah, b: c 674 g7; šah, c: d 675 g7; šah, d: e 676 g7; šah, e: f 677 g7; šah, f: g 678 g7; šah, g: h 679 g7; šah, h: a 680 g7; šah, a: b 681 g7; šah, b: c 682 g7; šah, c: d 683 g7; šah, d: e 684 g7; šah, e: f 685 g7; šah, f: g 686 g7; šah, g: h 687 g7; šah, h: a 688 g7; šah, a: b 689 g7; šah, b: c 690 g7; šah, c: d 691 g7; šah, d: e 692 g7; šah, e: f 693 g7; šah, f: g 694 g7; šah, g: h 695 g7; šah, h: a 696 g7; šah, a: b 697 g7; šah, b: c 698 g7; šah, c: d 699 g7; šah, d: e 700 g7; šah, e: f 701 g7; šah, f: g 702 g7; šah, g: h 703 g7; šah, h: a 704 g7; šah, a: b 705 g7; šah, b: c 706 g7; šah, c: d 707 g7; šah, d: e 708 g7; šah, e: f 709 g7; šah, f: g 710 g7; šah, g: h 711 g7; šah, h: a 712 g7; šah, a: b 713 g7; šah, b: c 714 g7; šah, c: d 715 g7; šah, d: e 716 g7; šah, e: f 717 g7; šah, f: g 718 g7; šah, g: h 719 g7; šah, h: a 720 g7; šah, a: b 721 g7; šah, b: c 722 g7; šah, c: d 723 g7; šah, d: e 724 g7; šah, e: f 725 g7; šah, f: g 726 g7; šah, g: h 727 g7; šah, h: a 728 g7; šah, a: b 729 g7; šah, b: c 730 g7; šah, c: d 731 g7; šah, d: e 732 g7; šah, e: f 733 g7; šah, f: g 734 g7; šah, g: h 735 g7; šah, h: a 736 g7; šah, a: b 737 g7; šah, b: c 738 g7; šah, c: d 739 g7; šah, d: e 740 g7; šah, e: f 741 g7; šah, f: g 742 g7; šah, g: h 743 g7; šah, h: a 744 g7; šah, a: b 745 g7; šah, b: c 746 g7; šah, c: d 747 g7; šah, d: e 748 g7; šah, e: f 749 g7; šah, f: g 750 g7; šah, g: h 751 g7; šah, h: a 752 g7; šah, a: b 753 g7; šah, b: c 754 g7; šah, c: d 755 g7; šah, d: e 756 g7; šah, e: f 757 g7; šah, f: g 758 g7; šah, g: h 759 g7; šah, h: a 760 g7; šah, a: b 761 g7; š